ERDÉLY ORSZÁGÁNAK

Három Könyvekre oſztatott

TÖRVÉNYES KÖNYVE.

Melly

APPROBATA, COMPILATA CONSTITUTIOKBOL.

és

NOVELLARIS ARTICVLUSOKBOL áll.

Moſtan újjabban, minden Haza-Fiaknak haſznokra ki-botsáttatott

KOLOʼSVÁRATT,

Nyomtattatott a' Királlyi Lyceum Betüivel 1815-ben.

Imprimatur.

Cibinii Die 10-ma Menſis Julii, A. 1778.
ANTONIUS HORVÁTH de M. Zsákod,
Regeſtrator Gubernialis, & Commiſſio-
nis Librorum Cenſoriæ Actuarius.
mp.

Jó-akaró Olvaſo!

Hajdon SERVIUS SULPITIUS *Római Nemes Ember, midön valami Törvényes dologba* Q. MUTIUStól *igen tudós és ékesen ſzólló Törvény-tudótól, tanátsot kérdett vólna, e'töl illyen pirongató feleletet vett :* Turpe eſſe Patricio et Nobili Viro, Jus, in quo verſatur, ignorare, *hogy Förendü és Nemes Férjfiúnak igen ſzégyen vólna, nem tudni azokat a' Törvényeket, a' mellyekkel minden-nap dolga vagyon. Mely pirongatás a'nyira meg-illette* S. SULPITIUSt, *hogy, a' Törvényeknek ſzorgalmatos tanúlására magát egéſzen réá adván, a' fóbb Törvény-tudók közzé ſzámláltatnék.*

Méltán feddetett-meg bizonyára S. SULPITIUS. *De a' mi Hazánk-fiainak-is nagy része, haſonló pirongatásra vólna érdemes; ha az Erdély-Orſzág' Törvényes Könyvének ſzélette ſzük vólta, hellyes és akár kitöl be-vehetö mentſégekre nem ſzolgálna. Ez ugyan-is még az el-múlt* Seculumban 1696-*ba, nyomtattatván-ki utóljára, a'nyira el-fogyott és el-tünt vólt ſzem elöl, hogy a' ki azt ámbár nagy ár-*

ron , meg-ſzerezhette , az magát a' ſzerentsés emberek közzé ſzámlálhatta. Ezen el-kerülhetetlen ſzükségü Könyvnek , illy nagy ritkaságát tapaſztalván , és a'nak ki-nyomtatására ſokaktól régen únſzoltatván , kivántunk édes Hazánknak ebben-is , hogy újjabb nyomtatás által bövebbé tétessék , ſzolgálni.

Követtük mindenekben póntról póntra az emlitett 1696-dik eſztendö-béli b. e. TOTFALUSI Kis MIKLOS *nyomtatását. Mivel pedig tudva vagyon az , hogy attól az idötöl fogva , eſtek ezen Törvényekben hólmi változáſok ; némellyek tellyeſséggel el-töröltetvén , némellyek jobban meg-határoztatván , és némellyek éppen ujjak írattatván : hogy ezen tekintetben-is ſemmi fogyatkozás ne lenne ; igyekeztünk az olvaſóknak ebben-is kedveket tölteni , az eddig való két Törvény-könyvet követö harmadik Könyvben , melly a'* NOVELLARIS ARTICULUS-*okat foglalja magában. Ezeknek amazokkal való öſzve veté-*

sekböl ,

ſekből, ha mi külömbség léſzen a' régibb és ujjabb Törvények között, a' figyelmetes Olvasó, könnyen által láthattya; és ki-tanúlhattya. Gondunk vólt arra-is, hogy az eddig való Mútató-Tábláknál bövebb, és majd minden ſzükſéges dolgokat magában foglaló Mútató-Tábla, kéſzitteſſék a' Könyvnek végére. Végye jó neven a' jó-akaró Olvasó, köz jóra tzélozó ſzándékunkat, és forditsa ezeket a' maga haſznára. Irtuk KOLOSVÁRATT MDCCLXXVIII-*dik* Eſztendöben, Juniusnak 22-*dik* Napján.

ELSÖ
KÖNYV.
APPROBATA
CONSTITUTIOK.

APPROBATAE CONSTITVTIONES REGNI TRANSYLVANIAE & PARTIVM HVNGARIÆ EIDEM ANNEXARVM.

Ex Articulis ab Ánno Millesimo Quingentesimo Quadragesimo, ad praesentem huncusque Millesimum Sexcentesimum Quinquagesimum tertium conclusis, compilatae.

Ac primum quidem per Dominos Consiliarios revisæ, tandemque in Generali Dominorum Regnicolarum, ex Edicto Celsissimi Principis, D. D. GEORGII RÁKOCZI II. Dei Gratia Principis Tranſylvaniae, Partium Regni Hungariae Domini, & Siculorum Comitis, &c. Domini eorum Clementissimi, *in Civitatem Albam Juliam ad diem decimumquintum mensis Januarii Anni praesentis* 1653. *congregatorum, conventu, publice relectae, intermixtis etiam Conſtitutionibus ſub eadem Diaeta editis.*

CLAVDIOPOLI,

Typis Lycei Regii 1815.

PRAEFATIO & APPROBATIO CONSTITUTIONUM Regni Noſtri Tranſylvaniae, & annexarum Partium Hungariæ.

OS GEORGIUS RÁKOCZI II, DEI GRATIA PRINCEPS TRANSYLVANIAE, PARTIUM REGNI HUNGARIAE DOMINUS, & SICULORUM COMES, &c.

Memoriæ commendamus tenore praeſentium, ſignificantes, quibus expedit, univerſis; Quod cum inter praecipua recte regendi & regnandi requiſita, juſtitiæ tropheum erigere, & Aſtræam terris revocare haud minimum eſſe, & hoc nonniſi beneficio legum pro renata elaboratarum & recte diſpoſitarum obtinere poſſe noverimus; ſollicite eam ob rem, & a Dominis Regnicolis ſol-

ſcitati, ſtudio tam utili, & cum primis Principi & Magiſtratui Chriſtiano competenti, ab ipſis Principatus noſtri auspiciis nonnihil intenti fuimus, in id conſiliorum noſtrorum vela extendentes, quo pacto juſta & neceſſaria hæc ſollicitudo ad Numinis Divini gloriam, & publicam Ditionum noſtrarum quietem & emolumentum, optato terminaretur colophone: ſi quidem minus nos fugiat, recte diſpoſitas, & bono ac uſui communi accommodatas leges inſtar animæ eſſe; ut enim haec corpori virorem & nitorem, imo ipſum eſſe ſuppeditat, ita illæ rebus publicis, & dominantium thronis ſtabilimen, & robur afferre ſolent, Principes fidelibus ſuis reciproco amoris vinculo connectunt, inſtillantes & ingenerantes cordibus eorum obſervantiæ mutuæ zelum, in unum corpus coagulant: unde & pacis amoenitatem, & imperiorum incrementa ſcaturire, experientia teſtis eſt. Nec mirum, authore enim Deo natæ, a Moſe Protonotario excerptæ, & ſubſequentibus ſeculis, ſecundum diverſas Nationes, Regna & Urbes, per viros ingenio plurimum valentes acquiſitæ, variatæ, & moribus hominum applicatæ, progreſſum ſumſere: quorum altos titulos & nomina clara, ſi quidem nil niſi extrema mundi periodus delere poſſit, recenſere minus neceſſarium ducentes unius Juſtiniani, magni illius Imperatoris meminiſſe juvat, qui Arte ac Marte potens, tantum operæ in methodica legum diſpoſitione impendit, ut totum Juris Civilis Syntagma, a nomine ejus hodie Juſtinianum audiat.

Nec deſuit hoc in gente noſtra legum ſtudium, ut Decreta Regum antiquorum atteſtantur, maxime ſub Vladislao Rege collaboratore Magiſtro Stephano Verböczi *(qui authoris Juris Tripartiti nomen illo apud nos labore meruit) In eundem ſcopum magni illi Viri Operis Quadripartiti compilatores vigiliis ſuis col-*

collimarunt; & poſtmodum Ferdinando I. *&* Joanne *Regibus, de ſumma rerum infoelici eventu concertantibus gens noſtra diu victorioſiſſima, inteſtini, & externi belli fluctibus miſerandum in modum obruta, & ad incitas redacta; hæc vero Patriae pars, quae hodie regni Tranſylvaniae titulum obtinet, ſub peculiari Principatu ſibi ſalutem quaerere, non ſine furore Martiali coacta, quamvis inter arma ſileant leges, nihilominus earum curae deditiſſimam ſe fuiſſe multis conſvetudinibus & Decretis pro re nata ingenioſe adinventis declaravit. Hac autem noſtra tempeſtate Celſiſſimus etiam Princeps, Dominus Pater & prædeceſſor noſter, excelſi nominis, eadem legum componendarum propenſione ductus, ſancita avitica ex publicis Comitatuum & Civitatum Archivis & Protocolis colligi & erui procuraverat, niſi gravia regnanti negotia, otia ei rei ſufficientia ſubtraxiſſent, & rebus pacatis triumphanti vitae fila abrupta fuiſſent, conſimili etiam voto & conamine, ante eum laudatiſſimus Princeps,* GABRIEL BETHLEN, *in Anno 1619. legibus ordinandis manu & conſilio admoto, non contemnendum juridici proceſſus ſpecimen ediderat, cujus ductus in dicendis juribus & hodie plerumque obſervari ſolet; verum ut illud neceſſitate fatali interruptum; ita hoc pro præſenti rerum ſtatu, juſto compendioſius eſſe, nec priſcorum ſtatutorum ſuccum plene exhauſiſſe, nec ſat diſtincta methodo rerum momenta diſcriminaſſe videtur: plenius itaque & diſtinctius aliquod juris Enchiridion meditati, quo ſemota confuſionum caligine, & Judicum & litigantium, ſed & juris dicendi ſtudioſorum commodo conſuleremus, in Comitiis ſuperioris anni (qui nobis obitu Fratris chariſſimi, & noſtro, ac noſtrum morbo deſperato nonnihil novercatus eſt) certum antiquorum & recentium Decretorum ab Anno videlicet 1540. ad hunc*

præ-

præſentem in unum Syſtema colligendi modum, virtute publicæ conſtitutionis praeſcripſimus, nominatis ad id idoneis, & jurium ac conſvetudinum Patriarum peritis Viris, quorum induſtria laudabili propoſitum iſtud eodem ipſo anno ſuum etiam ſortitum eſt finem. Angoribus tandem Deo propitio anni illius ſuperatis, ut primum praeſens Milleſimus ſexcenteſimus quinquageſimus tertius affulſit, actutum ad 15. Januarii Menſis, Dominis Regnicolis trium Nationum Regni noſtri Tranſylvaniae, & annexarum partium Hungariae, Diaetam anniverſariam, in hanc Civitatem noſtram Albam Juliam, tractandis rebus pubblicis, & examini ac diſpoſitioni collectorum Articulorum indicere, e re eſſe viſum eſt. Quibus congregatis, & praecedaneis Comitionum ſolemnitatibus more modoque conſveto peractis, inter caetera negotia publica, reviſioni colliectorum Articulorum opera multa impenſa eſt, ac primum etiam privatim in ſenatu examinati, & in convenientem ordinem redacti, formam libelli accepere: qui ut elimatior prodiret, eum iterato Dominorum Conſiliariorum examine tratinatum, tandem in conſeſſu etiam Dominorum Regnicolarum publice lectum & relectum, & ad amuſſim jurium rerumque patriarum recognitum, in tales ſectiones, non Logico quidem, ſed uſuali ordine partiri viſum eſt. Primo *etiam cura rerum Eccleſiaſticarum diſponitur.* Secundo *negotia Principum Statum & Fiſcum concernentia pertractantur.* Tertio *Dominos Regnicolas tangentia rerum momenta indigitantur.* Quarto *Cauſæ Forenſes in ſuum ordinem rediguntur.* Quinto *Edictorum pulicorum ſeries ſubjicitur. Quibus ea etiam, quae juxta propoſitiones noſtras, in praeſenti hoc Conventu in Articulos concludenda fuerant, ut rerum occaſio jubebat, inſerere placuit, totumque opus*

in

in forma libelli pure conſcriptum, Domini Status & Ordines trium Nationum Regni Tranſylvaniae, & annexarum partium Hungariae nobis obtulere, demiſſe Jupplicantes, cum ipſi libellum illum publico calculo toties examinatum, jurium ſuorum & juſtitiae adminiſtrationi proficuum, & in omnibus clauſulis conſonum agnoviſſent, Nos etiam idem & omnia in eo contenta admittere & approbare, eiſdemque & eorum haeredibus ac poſteritatibus, pro legibus & conſvetudinibus valiturum, authoritate noſtra Principali roborare & confirmare dignaremur: Cujus quidem libelli tenor ſequitur in hunc modum:

APPRO-

in forma libelli pure conſcriptum, Domini Status & Ordines trium Nationum Regni Tranſylvaniae, & annexarum partium Hungariae nobis obtulere, demiſſe ſupplicantes, cum ipſi libellum illum publico calculo toties examinatum, jurium ſuorum & juſtitiae adminiſtrationi proficuum, & in omnibus clauſulis conſonum agnoviſſent, Nos etiam idem & omnia in eo contenta admittere & approbare, eiſdemque & eorum haeredibus ac poſteritatibus, pro legibus & conſvetudinibus valiturum, authoritate noſtra Principali roborare & confirmare dignaremur: Cujus quidem libelli tenor ſequitur in hunc modum:

APPRO-

APPROBATARUM CONSTITUTIONUM REGNI TRANSYLVANIÆ ET PARTIUM HUNGARIÆ EIDEM ANNEXARUM.

PRIMA PARS.

TITULUS PRIMUS.

Réligiókra nézendô dolgokról.

ARTICULUS I.

Gen helyes és követésre méltó tselekedeti vólt eleitöl fogva ez Hazának, hogy a' Közönséges Jóról akarván *concludál*ni Orſzágos Gyülésekben, mindeneknek elötte az Iſtennek tiſzteletire nézendö dolgokon kezdették-el elmélkedéſeket. Moſt-is azért illendönek ítéltetett, hogy minden egyéb Világi dolgoknak igazgatási elött, azon Iſteni Tiſztelettöl való végezéſek *præmittál*taſſanak.

ARTICULUS II.

A' Négy *recepta Religiók* az Orſzágnak ezen meg-egyezett közönséges végezései ſzerént, ennek utánna-is *in perpetuum pro receptis* tartaſſanak, bóldog emlékezetü Eleinknek ditséretes példájok ſzerént; holott az Hazának közönséges megmaradáſa-is azt kivánnya, haſonlóképen az Orſzág' *Conſtitutioi*, és néhány rendben lött *uniok*-is. Ezen négy *recepta*, úgy-mint: *Evangelica Reformata*, (*vulgo Calviniana*) *Lutherana ſive Auguſtana*, *Romano-Catholica*, *Unitaria*, *vel Antitrinitaria Religio*knak ſzabados *exercitium*ok *in locis juxta Conſtitutiones Regni ſolitis*, ez-után-is meg-engedteſsék. *Ex Art. An* 1588. 1595. 1600. 1630. 1629. 1564. 1572. 1584. 15 8. 1607.

ARTICULUS III.

Ex Art. An 1576 A' Négy *recepta Religio*kon kivül *in Articulis fidei vel religionis*, ſe *privatus* akár mi rendbéli emberek, ſe pedig Gyülekezetek *innovatiot*, ſe pedig ſzakadozáſokat bé-hozni vagy tselekédni ne méréſzeljenek, *ſub poena notae infidelitatis.*

Az Ecclésiai *directio*kban és *ritus*okban pedig *reformál*niok, vagy *variál*niok az Ecclésiáknak eleitöl fogva ſzabados
1572. vólt, melly kereſztyéni ſzabadság ez utánis el-nem rekeſztetik,
1573. és tiltatik; de úgy, a' mint más Kereſztyén Orſzágokban, 's ez
1579. miénkben-is éltenek, és élnek moſtan-is; tudni-illik: hogy *in*
1584. *minoribus*, és a' mellyek tsak az Egyházi rendeket illetik, ma-
1595. gok az Egyházi rendek-is *concludál*hatnak, és *Conſtitutio*kat tsinálhatnak; de azokat-is közönséges *Generalis* gyüléſekben. Az halgatókkal és külsö rendekkel köz, vagy azokra-is nézendö dolgokban pedig, nem külömben, hanem azokkal-is köz értelemböl, úgy-mint: kiki magok *religió*ján lévö Fö *Magiſtratus*oknak, és *Patronus*oknak egyenlö tetſzéſekböl.

Ki-nem rekeſztetvén mindazáltal az-is, ha mikor, és miben valakik az Ecclésiáknak épületire nézendö Sz. Irás ſzerént való tetſzéſeket *communicál*ni akarják, melly illy' móddal engedtetik, hogy a' közönséges Egyházi gyülekezetben tartoznak *proponal*ni, és mind magokat, 's mind pedig *opinio*okat a' közönséges gyülekezetnek *cenſura*ja alá *ſubmittál*ni, mellyet azok a' Sz. Irásnak ſerpenyöjében igazságoſon megfontolván, minden *privatus reſpectus*ok kivül, Valláſokon lévö külsö Fö, és utánna lévö *Magiſtratus*okkal, 's *Patronus*okkal *communical*ván, ha mind haſznoſnak, 's mind pedig ſzükségesnek itéltetik, közönséges meg-egyezett végezésböl véteſsék
1573 *uſus*ba-is; és ekképen *in externis ritibus directioneque Ecclesiaſtica* leheſſen a' *reformatio* avagy *variatio* (ſemmiben meg-nem illetvén a' Hitnek és Vallásnak *fundamentum*iban, 's *articulus*iban való dolgokat,) ellenben pedig a' dolog nem jovaltatván, ſem *acceptal*tatván, afféle *opiniok interdictum*ban légyenek, ez meg-

meg-irt módon kivül, ſemmi rendek magokat afféle dolgokba ne elegyitsék. Egyéb aránt, ha hol, és kik, 's akárminémü rendbéli emberek felöl ollyan dolog hallattatnék, azon Vármegyéknek, vagy Székeknek Tiſztei, azon *Religion* lévö Püspökök, *Vicariusok*, Eſpereſtek, Dékánok, a' kiknek tudni-illik *inſpectio*jok alatt az ollyan emberek *reside*alnának, egymáſt tudositván, *conſuál*janak mind két rendböl álló értelmes, elégséges ſzámú emberekkel, *certificál*ván a' vádoltatott ſzemélyeket-is, akár Egyházi, 's akár külsö rendek légyenek, és a' dólgot ſzorgalmatoſon *examinál*ják-meg, 's ha *comperiál*tatik igaznak lenni a' meg-írt tilalmas dolgokból lett vádoltatáſok, elsöben, meg-intetteſsenek ſzorgalmatoſon, és ha mindgyárt *de ſiſtál*nak, 's magokat az intésnek engedelmeſen *ſubmittál*ják, meg-ne bántaſſanak; ha pedig ugyan *contumaciter* abban *perſeverál*nak, annál inkább abbéli *opinio*kat *praxis*ba vennék, vagy valamelly Ecclésiában *privata authoritate* a' közönséges meg-egyezés kivül *introducál*nák, *citati per Directorem*, ha *Seculáris* emberek léſznek, *immediate*, ha Egyházi rendek, *degradál*taſſanak elsöben, és azok-is a' ſzerént *citál*tatván, mind két rendbéliek, *comperta rei veritate*, *legitimoque juris proceſſu in talibus obſervari ſolito*, *in notam perpetuae infidelitatis incurrál*janak, *id eſt*, *amiſſionem omnium bonorum*, *ipſos ſolos praeciſe concernentium*, *caput tamen redemptibiliter*. Ha kik pedig efféle 1573.
dologért *convincál*tatott embereknek párt tartói találkoznának tudva, *rei veritate comperta*, ezen mód és *proceſſus* ſzerént *convincál*tatván, haſonló *poena*ba *incurrál*janak; *interim* a' *convictuſok perſeverál*ván azon vétekben, *binaria gratia* életeknek-is ne adaſsék. Ide nem értvén az Oláh, vagy Görögök *ſectá*ján lévöket, kik *pro tempore* ſzenvedtetnek, *usque beneplacitum Principum & Regnicolarum*.

ARTICULUS IV.

A' *Judaismus*, a' mint régi idöktöl fogva, nem-hogy a' négy *recepta Religio*k közzé ſzámláltatott vólna, de söt *publicis*

*regni Conſtitutionibus ſub animadverſione ac ſevera poena interdi*cáltatott, 's annak idejében a' kik vakmeröképen azon tévelygésben találtattanak, a' *Conſtitutiok* ſzerént meg-is büntettettek; ezután-is *in perpetuum* mint azoknak büntetéſek, úgy a' következendöknek-is *vigore eorundem Articulorum, ac etiam praeſentium* végeztetik, *ſub eadem poena proceſſuque in articulis expreſſo*, mellyröl bövebben írás találtatik annak *ſerieſs*ében.

ARTICULUS V.

A' *Jeſuita* ſzerzetbélieken kivül, egyéb rendbéli Papokat vagy Barátokat, Magyar nemzetböl állókat, vagy ha más nemzetböl állók lennének-is, a' Fejedelmek hirével, és nem titkon jövén-bé, a' Fejedelmek hüségére és Orſzág javára, ſzabadságára, az ö Egyházi rendekben ſzokott *juramentum*oknak formájok ſzerént köteleſeket tarthaſſanak, magoknak a' Haza fiai egyet-egyet házoknál, és a' ſzokott helyeken való Megyékben és Templomokban-is, valahol *uſque ad Ann.* 1649. *exercitium*ok vólt, ezután-is azon *modalitás*sal *obſerválta*ſsék. Haſonlóképen a' melly derekas Templomok a' *Romano-Catholicus*oknak az elöti végezéſek ſzerént-is meg-hagyattattanak, moſt-is meg hagyattatnak, nevezet ſzerént a' *Kolo's-Monoſtori*, *Udvarhellyi*, *Somlyai* Templomok, a' Klaſtromok, és *Collegium*ok, noha még *in anno* 1610. *interdicá*ltattak, és a' Fejedelmek-is köteleſségeknek sérelme nélkül meg-nem ſzabadithatnák az Orſzágnak *conſenſusa* kivül; mindazáltal moſt, *conſentientibus Statibus regni* a' két Klaſtromok, úgy-mint a' *Csiki* és *Mikházi*, azokhoz eleitöl fogva tartozó *Parochialis* helyekkel (valamellyeket *contra Conſtitutiones regni* nem *applicá*ltanak; vagy *Fiſcus*nak, akár pedig valamelly *privata perſoná*nak *præjudicium*ával nem *apprehendál*tak) helyben hagyatnak; a' Tövisi templomhoz való *pretenſio*joknak, ha mi lehetett vólna-is, (noha eddig-is *uſus*sában nem vóltanak, a' *Conſtitutiok* pedig effélékre mútatnak) a' *Catholicuſok*-is *renuncia*ltanak.

ARTI-

ARTICVLVS VI.

Ex Art. A. 1608

Kolosvár Várossában az *Orthodoxa Evangelica Religion* lévö Papoknak bé-vétetések, *etiam publico ſtatuto* végeztetett, melly moſtan-is *confirmál*tatik, és azon *Reformata*, *Evangelica Religion* lévöknek *inter cætera* Kolo'sváratt az O Várban lévö puſzta Templom *conſerál*tatik *in Anno* 1612. arról *emandlt Donatiojok*nak *conditioi* ſzerént, melly az Orſzágtól-is *confirmál*tatott. Annak-utánna pedig ugyan azon Kolo'svári Farkas Utzai Templom-is hozzá való *Collegium* helyével, és minden *pertinentiá*jával, *proventus*ival; és a' Dé'si öreg puſzta Templomnak-is meg-épitéſe, azon *Religión* lévöknek birására engedtetett, mellyek moſt-is helyben hagyattatnak, és *confirmál*tatnak.

1622. 1638.

ARTICVLVS VII.

Ex. Art A. 1615. 1630.

A' külömbözö *Religion* lévö helyekben, a' hol tsak egy vólt a' Templom, a' régi végezések ſzerént, a' *major pars*nak *per Commiſſarios* mindenik *recepta Religiok*ból *æque idoneos*, *ad id deputatos* ſzokott igazitásba vétetni, és a' mellyik *Religion* lévök több ſzámúakon találtatnak lenni, azoknak adattatni a' Templom: közönségeſen pedig a' több *Religiok*on lévöknek, mind ſzámok, mind a' közös Templomnak *proportio*jok ſzerént el-*limitál*t más Templomot épittetni. Moſt-is annakokáért az eddig lött igazitáſok helyben hagyattatván, jövendö idökre-is a' hol olyan hely találtatik, azon mód végeztetik *obſervál*tatásra: ha mellyik réſz *reluctál*na, vagy a' *Commiſſárius*októl *praefigál*landó *terminus*ra, réſze ſzerént az épitéſt nem *continuál*ná, *admoneál*tatván, a' Tiſztektöl, ha ugyan *contumaciter prætermittál*nák, *toties quoties* a' Tiſztek *flor.* 200. *exequal*janak rajtok, mellynek két réſze azon helybéli Ecclésiához *convertál*taſsék, harmada pedig az *Executor*oké légyen.

ARTICVLVS. VIII.

Eu Art. A. 591. L

Végeztetett, hogy ſenki alatta lévö községet, jobbágyokat, házok-népét, ſe ſemminémü rendeket, eröſzak, vagy akárminémü büntetésnek-is tenyitékje alatt maga *Religio*jára nekén-

kénſzeritse, ſe pedig a' földes Ur, más *Religion* lévén a' Falunak vagy Városnak Templomát el-ne foglalja, más *Religion* lévö Papokat reájok ne vigyen, ſe *inponál*jon, maga Vallásán lévö Papokkal ſemminémü alkalmatoſságokban való Egyházi ſzólgálatokat ne *celebrál*taſſon, *ſub poena* fl. 200.

ARTICVLVS IX.

A' Négy *recepta Religion* lévök közzül, a' fellyül meg-nevezett *Reformata Evangelica*, *Lutherana vagy Auguſtana*, *Unitaria* vagy *Antitrinitaria Religion* lévöknek tulajdon Püspökjök magok Vallásán lévök légyenek, a' *Catholicus*oknak, vagy Pápistáknak pedig *Vicariuſok*, kik az ö *Religio*jok, és *inſpectio*jok alatt az Egyházi rendekre vigyázzanak, mindazonáltal az eleitöl fogván *obſervál*tatott *uſus* ſzerént, a' kik a' Püspökségre, vagy *Vicariuſság*ra válaſztatnak, az ö közönséges Egyházi gyülekezeteknek tetſzésekböl, és végezéſekböl, azok a' Fejedelmektöl *confirmál*taſſanak, (*non obſtantibus tamen regni legibus ac uſu roboratis conſvetudinibus*,) mellyek ſzerént mind a' Püspökök, mind Espereſtek a' *Visitatio*k állapottjában *proceddl*janak, ki ki a' maga *inſpectio*ja alá bizattatott, és ez ideig *obſervál*tatott *usus* ſzerént.

ARTICVLVS X.

Az Ecclésiai jövedelmek, *Parochiális* régi örökségek, azokról íratott végezéſek ſzerént, a' mellyek vóltanak és meghagyattattanak, ez után-is helyben hagyattaſſanak; ha mellyek pedig *contra jura Regni præjudiciumque Fiſci*, *juris Regii*, *vel legitimorum hæredum* lettenek, vagy ez után-is lennének, mind azok *invalidál*taſſanak, és Egyházhoz, vagy valamelly Ecclé'siához ſemminémü *immobile bonum*ok a' régi *Parochiális* örökségeken kivül, ne *applica*ltaſſanak; söt ha mik vólnának ollyanok, *adimál*taſſanak, *obſervál*tatván ezen dologról az *Eccleſiaſticum bonumok* felöl írott *Conſtitutio*k-is.

ARTICVLVS. XI.

A' *Catholicus* Papoknak Kolo'svárrá, mivel többire hóſtátokban laknak, és Városokban-is *promiscue* azon *Religion* lévök

lévök közzül vadnak, betegeknek (kik súlyos nyavalyákban vadnak, *juxta Articulum Anni* 1607.) látogatására, gyóntatására, Kereſztelésre, halottaknak ki-kisérésére, bé-menniek ſzabados légyen; ezeken kivül való ſemmi *ceremoniá*kat ne *peragá*lhaſsanak: melyeket el-végezvén, ismét helyekre *recedál*lyanak. Egyéb helyekben-is pedig, *exceptis Várad, Boros-Jenö, & Debreczen*, a' meg-írt *caſus*okban való *exercitium*ok *admittál*taſſanak, *obſervá*ltatván mindazonáltal az 1630. és 1649. eſztendöbéli *Articulus*ok, mind haſonló, 's mind egyéb *exercitium*ok dolgából.

ARTICVLVS. XII.

A' Vasárnapi vagy hetedſzakai innepek, (úgy-mint Iſtentöl rendeltetett hetedik napok, mellyek akkori idöben ſzombatoknak neveztettenek, és mely helyet az Uj *Teſtamentum*ban már Vasárnapok tartatnak a' Kereſztyéni Ecclesiákban,) meg-ſzenteltetteſſenek, és illettessenek; haſonlóképen az Eccléſiában bé-vétetett három nevezetes Innep napok-is meg-tartaſſanak, és azokban való Iſteni ſzolgálatokkal illetteſſenek.

TITULUS SECUNDUS.

A' Jéſuitai Szerzetnek Ki-rekeſztetésének Módgyáról, és Okáról.

ARTICVLVS. I.

A' Jéſuitai Szerzetnek állapottyáról eleitöl fogva az Orſzágnak ſok rendbéli *Conſtitutioi* vóltanak, 's igen változó karban-is forgott állapottyok; mert néha magok viſeléſek *circumſcribál*tatott, és *Scholá*ban való tanitáſon kivül, minden egyéb *exercitiumok* tölök meg-tilalmaztattak. Néha bizonyos, és tsak két vagy három helyekre engedtetett bé-menetelekre való ſzabadság; de olly' *conditio*kkal, hogy az egyéb rendbéli régi Tanitóknak békeſséges állapottyoknak megbántódására ne légyen, és ſemmi eſz-veſzésre, egyenetlenségre okot ne adgyanak. *Ex Art. A.* 1579. 1581. 1595.

Néha

1588 Néha pedig ez Orſzágnak, és hozzá való birodalomnak minden réſzeiből tellyeſséggel *exuláltattanak* mind ſzemélyekben, 's mind pedig mindennémü jóknak birodalmitól *privaltattanak in perpetuum*: még Pápiſta Fejedelmeknek 's akkori tekintetes nagy embereknek idejekben-is.

Ezek után való idökben pedig. a' mint az Orſzág és Fejedelmek közönséges végezéſekben *recognoscált declaratio*jokból nyilván ki-tetſzik, az fenn meg-írt *conditio*khoz magokat, nem tsak nem tartván azon Jéſuitai Szerzetbéliek: söt Fejedelmek ellen való *practica*láſokban, 's a' haza békeſségének ſel-háboritására, 's veſzedelmére nézendö dolgokba elegyitvén magokat; ezekre és több akkor *declarált* okokra nézve, az Orſzág Fejedelminek, és minden *Statussi*nak meg-egyezett tetſzésekböl, tellyeſségeſen nem tsak jóſzágoktól *privaltattanak*, de ſzeméllyekben-is *proſcribaltattanak*, és *exulaltattanak in perpetuuum*, Járúlván pedig ehez mind a' példák, (holott némelly helyeken azon Pápiſtai *Religion* lévö Fejedelmek, és birodalmok-is, magok károkkal meg-tapaſztalt okokból, öket nem ſzenvedik; a' hol pedig állapottyok virágzik, és nevekedik, azokban a' helyekben-is nagy réſzént az egyenetlenség, egyéb *Religió*knak üldözéſek, lelki-eſméreteken való uralkodáſok nevekednek, és a' birodalmok romlásra, puſztulásra, és tsak nem egéſz *ruina*ra jútottanak,) mind pedig egyéb kiváltképen való újult nagy okok. Moſtan-is annak-okáért a' felölök *emanalt* régi *Conſtitutioi* az Orſzágnak, azoknak pedig külömbözéſére nézve, *ſignanter Art. Annor.* 1588. 1607. 1610. helyekben hagyattatván, újittatnak, és *confirmal*tatnak: a' Jéſuitai Szerzet pedig moſtan-is e' Hazának minden réſzeiből, a' fellyebb meg-írt *Articulus*ok tartáſa ſzerént ki-rekeſztetett, és azoknak *emanala*sától fogva nem *recipial*tatott: ez után-is ſem titkon, ſem nyilván nem *admitta*landó ſzerzetnek tartassék *in perpetuum*, mind magok, javok, és azoknak *fautori* felöl azon *Articulus*okban *ſpecificalt poena* alatt.

1607. 1610. 1588. 1607. 1610.

TITV-

TITULUS TERTIUS.

A' Jéſuitáknak ki-rekeſztetéseknek *confirma*tiójáról, és azoknak *Fautor*iról.

ATTICVLVS I.

A' Jéſuitai ſzerzet ennek elötte ſok idöktöl fogva ez Hazából *in perpetuum excludál*tatott és *proscribál*tatott, minden névvel nevezendö jóknak birodalmitól-is *privál*tatott, haſonlóképen, azoknak *Fautori*-is; ſzabadság adatván minden rendeknek, hogy ha a' végezéſek ellen bé-jöni méréſzelnének, mindenütt *persequál*haſsák, és minden javokban 'sákmánt veſsenek és ſoha ez Hazában az a' ſzerzet ne hallattaſsék, és ne-is *admittál*taſsék ſemminémü idöben, és ſemminémü tekintetböl, a' mint *ſignanter* többek között világoſabban vagyon emlékezet azokról az 1588. 1607. 1610. eſztendöbéli *Articulus*okban; moſtan-is annak-okáért azon *articulus*ok *confirmál*tatván, ujabban-is végeztetett, hogy a' Jéſuitai ſzerzet, és azon ſzerzetnek követöi, a' fellyebb meg-írt mód ſzerént *in perpetuum* ki-rekeſzteſsenek, és minden javoktól *privál*tattaknak tartaſſanak, és ſoha ſemmi idöben ez Hazába bé-ne hivattaſsanak, véteſſenek, ſe ne botsáttaſſanak ſemmi rendbéli emberektöl: melly ellen hogy ha vakmeröképen bé-jönének, vagy nyilván, vagy titkon *latitál*nának, *comperta rei veritate*, és nem tsak valami *ſuſpiciora*, vagy *ſimplex* vádlásra, mint *proſcriptus*ok, és *notorius*ok, mind Fejedelmektöl, 's mind akár melly rendbéli Tiſztviſelöktöl kiknek *inſpectio*jok alatt találtatnak, ſzabadoſon meg-fogattatván, a' végezéſekben *ſpecificál*t *poená*val büntetteſſenek. Haſonlóképen ha kik az Orſzágnak illyen erös *Conſtitutioi* ellen, vagy titkon, vagy nyilván, afféle ſzerzetbélieknek *vocatiot* adnának a' bé-jövetelre, vagy itt ben léteket tudva meg-nem jelentenék, annál inkább öket *fovedl*nák, azok *citati ad Generalem Diaetam, in notam infidelitatis incurrál*janak.

Ex Art. A. 1588. 1607. 1619.

ARTICVLVS II.

Se Fejedelmek, ſe Urak, Fö és Nemes rendek, ſe egyebek Jéſuitai ſzerzeten lévö Papokat, Meſtereket és Deákokat, ſem egyéb rendbéli embereket, kik *re ipſa* abban a' ſzerzetben, voltak, 's vadnak *etiam de facto*, és tsak Katonai vagy egyébféle embereknek köntösökben *latit*álnak, egyebek, *ſub poena præcedenti articulo ſpecificata*, a' Fejedelmek pedig magok *Conditio*joknak, az Orſzág *Statutum*inak *obſerv*álására tartozó köteleſségek alatt, ne tartsanak.

TITULUS QUARTUS.

Judaizánſok felöl.

ARTICVLVS I.

Ex Art. A. 1618. 1622. 1635. 1638. Noha a' *Judaizán*sok felöl az Orſzágnak ſok végezéſi vóltanak, mellyek ſzerént dolgok nagy réſzént *executio*ban-is vétetett, az 1635, és 1638. eſztendöbéli *articulus*ok ſzerént, mellyek moſtan-is *in omnibus eorundem continentiis, proceſsibus, ac Executionibus* helyben hagyattatnak, jövendö idökre-is pedig azon *Articulus*ok moſtani végezéſek által újittatnak: ugy hogy, ha kik ennekutánna-is effélék találtatnak, az 1622. eſztendöbéli elsö *Articulus*ban írott *proceſsus* ſzerént, minden ingó és ingatlan javokat magok ſzemélyekre nézendöket, fejeket pedig *redemptibiliter amitt*állyák; melly *proceſſus* az, hogy a' *Fiscalis Director* által *citál*taſſanak *ante Octavam* a' Táblára; ha pedig a' rend ſzerént való *Octavalis Termin*usok nem celebráltathatnának, a' *Diæta* alatt lévö Táblán-is *revideál*tathaſſék dolgok.

TITULUS QUINTUS.

Papok avagy Prédikátori Rendekröl.

ARTI-

ARTICVLVS I.

A' melly helyeken az Egyházi Tanitóknak dézmájok, *Quarta*jok, vagy egyéb eleitöl fogva rend ſzerént járni ſzokott jövedelmek vólt és vagyon, azt ſenki tölök el-venni, és el-tartani ne méréſzelje, (hanem ha valamelly rend kivül való *caſus*tól kénſzeritetvén a' Vármegye, vagy a' Szék az Eſpereſtekkel egyenlö értelemböl vennék igazitásba, és más karba állatásba) *alioquin* ha Nemes ember tselekedné, és a' Tiſzteknek *admonitió*jára nem *reſtitua*lná, a' Tiſztek *citá*ltaſsák, és két Szék' napján *finaliter decidá*lljják, 's *comperta rei veritate flor.* 100-ra *A.* 1578. büntetteſſenek; és az el-tartott jövedelmet-is *reſtitua*llyák, minden tovább való *proceſſus*okon és *remedium*okon kivül; ha pedig paraſzt emberek tselekednék, három forintal büntettessenek, *toties quoties*, ha pedig Falu tselekedné, *floren.* 12-vel: (ide nem értvén az Eſztendönként ſzokott ſzegödés által hól többülö, hol kevesebbülö fizetéseket, ſem pedig a' *Patronus*oknak ſzabad akarattyoktól függö *beneficium*okat, hanem tsak a' rend ſzerént régtöl fogva való *Parochialis proventus*okat.)

Az hol pedig *vacantia* eſnék, az ollyan jövedelmek-is máſuvá ne *convertá*ltaſſanak, ha az Eſpereſtek *ſubſtitua*lnak máſokat ad dig, mig bizonyos Prédikátorok vagy Meſterek rendeltethetnek.

A' kik pedig az *Eccleſiaſticum bonum*okat *in proprios uſus converterent, vel dilapidarent*, és nem tsak bizonyos valami okokból, mint fellyebb irva vagyon, akadékoskodnának az Egyházi rendeknek jövedelmek felett, hanem ugyan *abalienál*ni akarnák, és el-foglalnák, az eleitöl fogva Ecclésiához birattatott, Orſzág *Conſtitutioi* ſzerént azoktól nem *abalienál*tatott Ecclésiai *bonum*okat, *requirá*ltatván azon helybéli Tiſztek az Egyházi rendektöl, vagy Eſpereſtektöl, azok *admoneá*lják, hogy *reſtitua*lja, *alioquin* ha *contumaciter intra quindenam* nem *reſtitua*lná, hiteles *documentum*okat *produc*álván, a' *Fiſcalis Di-* *A.* 1678. *rector*oknak kezekhez, az ollyan *Eccleſiaſticum bonum*oknak el-foglalásáról, a' Tiſzteknek *admonitió*járól, és a' *terminus*ra nem

*effectuál*t *reſtitutió*ról, abból következett kárnak-is *refuſió*jával együtt, *comperta rei veritate*, a' *Director vigore præſentis Articuli* helybéli Tiſztek által, ezer forintot *exequál*taſſon, a' *contumax violens* emberen; és az el-foglalt *bonumok*at-is *reſtituál*taſsa.

ARTICVLVS II.

Ex Art. A. 1607. Mind *Viſitatió*nak idején, 's mind egyébkor az Egyházi rendek a' ſzegénységet ne *taxál*lyák, *mulctál*lyák, egyébaránt-is eféle külsö büntetéſeknek rendi nem az ö kegyelmek hivatallyát illetvén.

ARTICVLVS III.

A. 1609. 1614. A' külömbözö *Religió*kon való Papok egymás hivatallyába magokat ne eſegyitsék, a' *Viſitál*áſokban az eddig *obſervál*tatott *Uſust* köveſsék.

A' Székelységen lévö Egyházi rendek, kik magok ſzemélyekre nézendö külsö jóſzágokat és örökségeket birnak, azok-
1625. ról, a' Faluval értsenek egyet, a' közönséges ſzedés, vevés, és egyéb ſzükséges köz dolgokból; de egyéb aránt valamig Papi hivatalban vagynak, ha ſzintén megyéjek nintsen-is, egyéb tereh viſeléſsel ne bántaſſanak.

ARTICVLVS. IV.

Egyik *Religión* lévö Pap-is, más *Religión* lévö ſzemélyeket, ſem *copulál*ni, ſem *divortiál*ni, ſem Eccleſiai *reconciliatio*ra *admittál*ni ne méréſzellye; ha ſzintén olly' idöben vallását változtatni akarná-is, mikor más vétkes tselekedeti vagy igyeke-
A. 1626. 1641. zeti el-válásra, vagy *copulál*tatásra, vagy Ecclésiai *reconciliatió*ra, nyilván valókká lettenek; hanem elsöben azon *Religión* lévö Egyházi rendek elött, (mellyen vólt akkor, midön a' dolog inditatott,) *decidál*taſsék, és azután ha akarja *Religió*ját változtatni, ſzabadságában léſzen; *alioquin* valamelly Egyházi ember ezek ellen *impingál*na, *in amiſſionem honoris & officii in curál*lyon, és *poſt degradationem*, a' külsö *Magiſtratus*' hatalma alá vettettetett légyen, és azok elött, *ad inſtantiam querulantum*, érdemek ſzerént való büntetéſek légyen; söt azon egy

Reli-

Religión való Papok-is magok Ecclesiáján kivül valókat, különben ne *admittál*janak, az fellyebb meg-írt, és egyéb hivataljokat illetö dolgokban; hanem azoknak igazságokat, vagy *Teſtimonialis* levelekböl, vagy bizonyos hiteles *relatiók*ból meg-értsék, bizonyos és a' dolgokat tudó helyekröl: idegen és jövevény, 's bizonyos Ecclesia nélkül való ſzemellyeket-is ſzorgalmatoſon meg-visgáljanak.

ARTICVLVS V.

HA kik minden igaz ok és mód nélkül *vel per ſe, vel per alios*, Prédikátort, és Schola Meſtert vernének, vagdalnának, vagy tsak meg-kergetnének-is, két vagy három jámbor által meg-bizonyoſodván, az ollyanok, *per Comites, vel Sedium Officiales, excluſis omnibus juridicis remediis, mox & de facto* két-ſzáz forintal büntetteſſenek, és azon fellyül, ſérelmekröl azokat *contentál*ják, a' *mulctalis poená*nak haſon-fele a' Panaſzló-félé, fele az *Executor*oké légyen. *Ex' Art. A. 1645.*

Ellenben, ha a' Prédikátorok és Meſterek tselekednék, magok vagy máſok által, azok-is haſonló *poená*ba *incurrál*ljanak, és azon Tiſztek *exequál*lyanak, minden azért való büntetéſek félelme nélkül; mellyet ha a' Tiſztek *prætermittál*nának, ö rajtok *exequál*taſsék.

TITULUS SEXTUS.

Ecclésiai Személlyekröl.

ARTICVLUS I.

A' Prédikátorok és Scholák' Meſterei,'s Deákoknak állapotjokról, annak rendiben vagyon emlékezet bövebben: de azokon kivül vagynak ollyanok, kik az Ecclesiához való ſzólgálatnak ſzine és *titulus*sa alatt, a' Jobbágyság, avagy hadi *expeditiók* alól akarják magokat *abſtrahál*ni: melly ſemmiképen meg-nem engedtetik. Mindazonáltal a' kik valóságos igazsággal Prédikátori, 's Meſteri hivatalokban, vagy a' Deáki tudomány-

Ex Art. A. 1624. mánynak tanúlásában forgolodnak, azoknak meg-akadályoztatáſok, háboritatáſok, hogy ſemmi rendtöl ne légyen, az 1624 eſztendöbéli *Articulus* ſzerént, *ſub poena flor.* 300. ez után-is *obſervál*taſſék, illyen *declaratió*val: hogy ha kiknek jobbágyból álló ſzemélyek tsak here módon élnének, 's lappanganának 1635. Scholákban, vagy egyéb Egyházi rendek környül, és tsak paláſtul tartanák a' jobbágyságnak, vagy hadi 's egyéb külsö ſzólgálatnak kerülésére az Egyházi nevezetet; affélék ellen illyen *proceſſus* tartaſſék: hogy a' *Prætendens inquirál*taſson az ollyan ſzinalatt lappangó Jobbágya vagy ſzolgája felöl, 's azon *collateralis atteſtatiók*at *producál*ja az Eſpereſt' elleibe, kinek *inſpectió*ja alatt *latit*álna az ollyan ember, 's az Eſpereſt látván igazságát a' *Prætendens*nek, *committál*jon mindjárt annak az helynek Papjának vagy Meſterének, kinek birtoka alatt vagyon, meg-adáſa felöl; ki hogy ha maga mentségével akarna élni, tartozzék elötte járója felelni felölle, vagy *areſtom* alá vetni, és *intra quindenam*, hogy a *repetitus* ember-is maga mentségére vallathaſson, engedteſsék *dilatio*, de *ad quindenam* mind két félnek igazságát *revideál*ni tartozzék az Eſpereſt, és *comperiál*tatván a' *Prætendens*nek igazsága, mindjárt kezébe adattassék; ha pedig vagy az Eſpereſt, vagy a' Papok és Meſterek tennék a' fogyatkozáſt, avagy hogy azzal az itélettel *contentus* nem lenne a' *Prætendens*, egy emberséges Nemes ember, avagy Szolga-bíró által az Eſpereſtet *certificál*ja abbéli akaratja felöl, és bizonyságit, mellyeket *producál*t vólt, *reportál*ja a' Vármegyére avagy Székre: az holott *revideál*tatván, ha *compareál*-is, ha nem-is, az *adverſa pars*, *finaliter pronunciál*taſsék *ſententiá*ja, mellyel azon helybéli külsö Tiſztek ki-menni és *executiót* tenni tartozzanak; akárhol találtaſsék: Söt a' *Prætendens*-is *vigore ejusdem ſententiæ extra limites Eccleſiæ* ſzabadoſon meg-foghaſſa, az Eſpereſt pedig ha *ſtudio prætermittál*ja a' kézbe adáſt, avagy azok nem *obtemperál*nának, kiknek *committál*lja, értéſekre adván a' Püspököknek *ſevere animadvertál*ljanak ellenek.

AR-

ARTICVLVS II.

Noha az idveſségre magánoſon ſemmit ſem haſznál, söt ſokakban az a' *ſuperſtitio* kárhozatos vétkeket nemz, halálokra, vagy holtokutánra halaſztván adakozó alamisnálkodáſokat; e' Világ ſzerént-is ſokſzor *præjudicál* Véreknek, és igaz *Succeſſorok*nak, 's *Fiscus*nak-is, hogy némellyek jóſzágokat, vagy egyéb örökségeket *legál*lyák az Eccleſiákhoz, vagy Egyházi rendeknek, úgy hogy, egyröl másra, és *in perpetuum* a' ſzerént az Egyházi rendekre maradjon. Melly noha ennek elötte-is az Orſzágnak végezéſe ellen vólt, mindazonáltal moſtanis újjabban *pro perpetuo Decreto concludáltatott*, hogy ſoha ſenki egy *privatus* ember-is ingatlan ſemminémü jókat, Eccléſiákhoz ſem éltében örökösképen ne adhaſson, ſem pedig *Teſtamentum*ban ne *legál*haſson és az ollyan adás, *legál*ás, tellyességgel erötlen légyen, valamelly *Succeſſor*oknak, vagy pedig a' *Fiscus*nak *præjudicál*; egyéb-iránt ingó javaiból kinek kinek ſzabados *diſpenſatió*ja vagyon, ha az-is maga *acquiſituma*:

Ha melly *Eccleſiaſtica perſon*áknak Östöl maradott, vagy maga *acquirál*t javai vólnának, és *in ſemine deficiál*na, úgy hogy, ſem ſenki attyafia, kit *de jure* illethetne, nem találtatnék, ſem pedig *Legatariuſſa quoad bona acquiſita*: az ollyannak ingatlan javai a' Székelységben a' közelebb való ſzomſzédoké légyenek, *perennalis æſtimatió*ja ſzerént való ſummáját le-tévén a' *Vicinus* az Ecclésia ſzámára. A' Vármegyékben pedig azon helynek *Patronus*ira maradgyanak, a' nagyobb réſzt biró *Patronus* le-tévén igazán való árrát az ott való Ecclésia' ſzámára, *abſque tamen præjudicio Dominorum terreſtrium*. A' Városokon pedig a' Város' Birái ezen módot tartsák. A' *deficiál*t Egyházi embernek ingó javai pedig, *non exiſtente legatario*, azon helybéli Ecclésia ſzámára maradgyanak. De ha az Egyházi ſzemély, Nemesi *prærogativá*val bir, magára és *poſteritás*sira, és nem Ecclésiára *devolvál*andó jóſzágokat, vagy örökségeket, azoknak állapotjok a' közönséges Haza' törvényéhez *accommodal*taſsék.

TITU-

TITULUS SEPTIMUS.

Vicariusságról.

ARTICVLVS I.

A' *Vicarius*ságról Néhai idvezült RÁKOCZI GYÖRGY Fejedelemtöl akkori *Vicarius*nak adatott levele ſzerént, hogy tiſztiben el-járhaſson, és hogy nötelen Pap-is leheſsen Eſpereſt, ha a' nös Papok-is válaſztják, végeztetett.

TITULUS OCTAVUS.

Oláh Papokról.

ARTICVLVS I.

Noha az Oláh *Natio* az Hazában, sem a' *Státus*ok közzé nem ſzámláltatott, sem Vallások, nem a' *recepta religiók* közzül való; mindazáltal, *propter regni emolumentum*, míglen *pátidl*tatnak, az Oláh Egyházi rendek e'hez tartsák magokat:

I. Püspököt a' Fejedelemtöl kérjenek, ollyat, a' kit egyen-
Ex Art. A. 1579. lö tetſzéſekböl az Oláh Papok alkalmatosnak esmérnek; kit ha a' Fejedelmek illendönek ítélnek lenni, úgy adgyanak *confirmátiót* reá, mind a' Fejedelmek' hüségére, 's mind az Országʼ javára, és egyébb ſzükséges dolgokra nézendö *conditiók* és módok ſzerént.

II. Az Oláh Püspökök, Espereſtek, és Papok a' *viſitál*ásnak idején a' külsö Tiſzteknek hívatlajokba magokat ne-elegyitsék, a' ſzegénységet ne ſantzóltaſsák, külsö dolgokat ne
1593. igazgaſſanak, *executiók*at affélékröl ne tegyenek; hanem *viſitál*ják tsak a' magok Papjait, és Deákjait, Beſzerikájokat,
1626. Címteremjeket, Temetöjöket; házasulandó Személyeknek
1647. vagy *copulátió*jokat, vagy el-válaſztásokat, az ö módgyok ſzerént való Egyházi ſzolgálatjokat, Ecclé'sia követéseket, és több hasonló tsak az ö tiſzteket, és állapotjokat illetö dolgokat;

kat; azokban-is mindazáltal az Orſzágnak végezéséhez alkalmaztatván magokat; külsö büntetéſekbe, birságláſokba magokat ne elegyitsék.

ARTICULUS II.

Más Orſzágból ide bé-jövö Oláh Papok tartozzanak magokat az Eſpereſtnek *præſentál*ni; azok viſzont magok vagy Püspökjök által azon Vármegyebéli, Székbéli, vagy közelebb Várakbéli Tiſztéknek eleikbe vinni *examen*re: kik meg-visgálván, ha olly'dolgot tapaſztalnak, köteleſségek ſzerént a' Fejedelmeknek hírré tenni tartozzanak. *Ex Art. A. 1600*

ARTICULUS III.

Földes Uroknak *proprietás*sa hogy jövendöre nézve annál inkább ne *periclitál*jon, az Oláh Papok *annuatim* bizonyos *honorarium*mal, de tsak állapotjokhoz és értékekhez illendövel tartozzanak; Kiben ha a' Földes Urnak képtelen kivánsága lenne, a' Vármegyét *requirál*ván, *conſcientioſe limitál*ják-el; ennek nem haſznát, úgy, mint örökségének rend tartását *ponderál*ván. *A. 1639*

Az Oláh Papoknak pedig fiait, mihelyt meg-házaſodnak, avagy külön kenyéren laknak, ha nem Papok, *repetál*taſsák a'ſzerént, mint az egyéb jobbágyokat: söt ha gyermekek, vagy ha egyéb aránt nötelen legények-is, akárhol találtaſſanak Apjok mellett, meg-fogathaſsák, és kezeſség alá vetheſsék; Apjokon kivül valókat pedig *repetál*haſſák akármi idös korokban.

ARTICVLVS IV.

A' melly Oláh Pap igaz ok nélkül *divortiál*na valakit, vagy más Valláſon valókat *copulál*na, vagy tudva, két feleségü embert, vagy pedig el-ragadott, 's nem pedig rendeſen megkért ſzemélyeket; vagy ollyanokat, kik az Orſzág végezéſi ſzerént való úton és módon nem ſzabadittatnak egymás mellé állani, vagy elsöben a' külsö büntetéſt véghez nem vitték, vagy ha kikkel Ecclásiát kellene követtetni, 's el-múlatnák, mind az illyen Papokat ha az Eſpereſtek meg-nem büntetnék, érdémek *A. 1639. 1640.*

mek ſzerént, meg-értvén a' Tiſztek, *admonedl*ják az Eſperesteket: ha még-is *poſthabed*lnak, *intra quindenam* meg nem büntetnék, az Eſpereſtek *privál*taſſanak tiſztektöl; a' Papokra pedig a' külsö Tiſztek láttaſſanak törvényt, és büntesſék magok érdeme, és az Orſzág végezéſi ſzerént, külsö büntetéſsel *fl.*200.
1646. Az Oláh Püspök pedig Papságoktól-is *privál*ja, ha ugy fogják érdemleni.

TITULUS NONUS.

Az Oláhokról.

ARTICULUS I.

Noha az Oláh nemzet *propter bonum publicum admittál*tatott ez Hazában; mindazáltal nem vévén eſzében állapotjának alatson vóltát, némelly Nemes Atyánkfiait *impediál*ták, hogy az ö innepeken ne légyen ſzabad munkálkodni. Végeztetett azért azok ellen, hogy a' Magyar *Natió*nak ne *præſcribál*janak, és ennek-utánna ſenkit-is a' fellyebb meg-írt okból meg-ne háboritsanak.

TITULUS DECIMUS.

Collegium állapotjáról.

ARTICVLVS I.

A. 1636. A' Néhai nagy emlékezetü BETHLEN GÁBOR Fejedelemtöl a' Fejér-vári *Collegium* ſzámára, avagy annak épitésére *legál*tatott húſz ezer forint ſummának állapotja-is, több dolgok között *controvertál*tatván az 1636. eſztendöbéli *diſturbium* alatt való *tractatus*ban, annak el-igazitáſa ugyan akkor *relegál*tatott a' Püspökre, az Ecclésiával együtt moſtan-is azon ſzerent helyben hagyatott az Orſzágnak azon ſummáról való *aſſecuratió*ja-is.

ARTICVLVS II.

*Collegium*nak leg-alkalmatoſabb hely Kolosvárt itéltetett vólt az elötti idökben-is, ennek-utánna-is azért az *Evangelicus*

cus Orthodoxus Fejedelmeknek ſzabados *dispositió*jára hagyattatik, akár a' Kolosvári Farkas-útzai *Templom* körül *erigá*ltassanak *Collegium*ot, vagy derekas *Scholá*t; akár pedig Fejérváratt: vagy ha mind két helyet akarják-is, azon móddal és juſſal akármellyik helyet, és ahoz való *proventus*okat, a' mint 1622. eſztendöben, *menſe Majo* végeztetett. *Ex Art. A.* 1622.

ARTICVLVS III.

Mellyl igen ſzükséges és meg-betsülhetetlen haſznra való dolog légyen pedig, hogy nem tsak közönséges jó *Scholák*, de ugyan nevezetes *Collegiumok*, ha lehetne többek, de vagy tsak egy-is állattaſsék jó alkalmatoſsággal Hazánkban, azt elégségesképen minden kereſztyén nemzetnek példájából, magunk fogyatkozásával-is eſmérjük; holott mind értéktelenség, és egyéb ſok alkalmatlanságok-is arra ſzegény Hazánknak lakoſit nem igen botsátják, hogy idegen Orſzági *Academiák*ba, *Collegiumo*kba küldheſsék és tanittathaſsák gyermekeiket; mellyröl mint igaz *Pater Patriæ*, Néhai Bethlen Gábor Fejedelem, Iſteneſen és tanátsoſon gondolkodván, kezdette vólt plántálni a' Fejérvári *Collegium*ot, azt mind *Profeſſor*okkal, 's egyéb tudós emberekkel kezdvén meg-ékesiteni, 's mind pedig külsö *beneficium*mal (melly nelkül meg-ſem álhatna) meg-eröſiteni, illendö jövedelmet mind pénzül, 's mind pedig jóſzágúl rendelvén hozzája, (melly *Teſtamentumát* azon Fejedelemnek a' Nemes Orſzág-is helyben hagyta) *Statuá*ltatott annak-okáért, hogy azon *Collegium*, vagy azon helyben, vagy Kolosváratt, mind külsö és belsö épületiben, nem tsak *continuá*ltaſsék, söt inkább *renová*ltaſsék, a' mennyiben Iſten a' Fejedelmeknek-is arra való elégségeket engedi, és a' *Collegium*nak-is *proventussa extendá*ltathatik. Mivel pedig a' meg-nevezett Méltóságos Fejedelemtöl, azok a' *conferá*lt *proventus*ok, és jóſzág, a' végre rendeltettenek, hogy tudós *Profeſſor* emberek, 's azon kivül-is jó Meſterek tartaſſanak a' *Collegium*ban, annakokáért haladék nélkül helyre állattaſſanak abbéli fogyat- *A.* 1630. 1631.

kozáſok, és tudós, haſznoſon tanitó *Profeſſor*ok hozattaſsanak, és Meſterek-is jók állattaſſanak a' *Collegium*ban.'

És hogy azok-is bátorságoſabban méréſzeljenek el-jöni az hivatalra, ujabban *præſentium vigore aſſ:curál*juk mind moſtani, 's mind jövendöbéli *Profeſſor*okat, 's Meſtereket, a' *Collegium*nak minden tagjait, Püspököket, Kereſztény Fejedelmek után a' *Collegium*nak minden *Inſpector*it, hogy az ekkédiglen *manutenedl*t jóſzágokban, és egyéb *legatum*okban *in perpetuum* öket meg-tartjuk, és a' mennyiben *Fiscalitás*nak nevezeti alá írattatnak, azt illyen *declaratió*val értjük és tartjuk: hogy ha valamikor a' *Collegium* keze és nevezeti alól annak haſznával és épületivel, valami más alkalmatosb hely *concambiál*tatnék, *communi intereſsantium conſenſu*, avagy Iſtennek Hazánkra botsátott tsapásából a' *Collegium* tellyeſséggel *ruinál*tatnék, és vagy ideig, vagy akármint-is a' *Fiſcus*, vagy máſok kezekre *devenid*lnának azon *bonumok*, *in tali caſu* tartaſſanak *Fiscalis*oknak, azon módon, mint egyéb *Fiscalis*ok, és *perennáli jure* ne birattaſſanak, ſe ne *conferál*taſſanak, *excipiál*ván mindazáltal azokat a' jóſzágokat, a' mellyek *donatione mediante*, valamelly ſummában *conferál*tatnak a' Fejedelmektöl a' *Collegium*hoz, *ſalvis aliorum juribus permanentibus.*

Szükségesképen pedig meg-kivántatik az-is, hogy azon *Coliegium*nak mind külsö és belsö állapotjára, mind az Eccléſiai *Status*ból, 's mind pedig külsö rendekböl bizonyos Fö *Inſpector*ok állattaſſanak, kik az *Orthodoxus* Fejedelmek után vigyázzanak a' *Collegium*nak derekasb állapotjára, kiváltképen arra, mitsoda rendel és haſzonnal *progrediál*nak a' tanitásban, és a' fogyatkozáſokat *animadvertál*ják egyenlö tetſzéſekböl, köztök történhetö nagy akadályokat jó igazitásba-is vegyenek; és tudgyák azt-is, mitsoda *bonum*i légyenek a' *Collegium*nak, hol, és kik által *conſervál*tatnak, és *erogál*tatnak, hogy valami módon azok vagy ne *diſſipál*taſſanak, vagy *in profanum uſum* ne *convertál*taſſanak.

APPRO-

APPROBATARUM CONSTITUTIONUM REGNI TRANSILVANIÆ, ET PARTIUM HUNGARIÆ EIDEM ADNEXARUM.

PARS SECUNDA.

TITULUS PRIMUS.

Fejedelmek' és Gubernátorok' állapotjokról.

ARTICVLVS I.

Oha ez Hazának eleitől-fogva való ſzokáſa ſzerént, a' Fejedelmek' válaſztásában a' *Regnicolá*knak *libera electio*jok mind ez ideig meg-tartatott, mellyhez képeſt a' válaſztandó Fejedelmeknek ſzemélyek, és az idönek kivánsága ſzerént ſzoktanak a' Fejedelmeknek *Conditió*kat *præſcribá*lni, és azoknak *pro ratione temporis* vagy változtatását, vagy helyben hagyatását az idönek mivolta hordozza magával; mindazonáltal hogy az eddig válaſztott Fejedelmeknek *præſcribá*lt *Conditió*k mindeneknél nyilván légyenek, némellyeket azok közül az *Articulus*okba *inſerá*lni ſzükségesnek itéltetett. Leg-elsöben-is azért az 1607. Eſztendöben *concludá*lt akkori *Articulus*okból a' Néhai RÁKOTZI SIGMOND Fejedelem *Conditió*i maga Fejedelemségére való *juramentumá*ban vannak *inſerá*lva: Mellyek igy következnek:

EN RÁKOTZI SIGMOND Erdélynek válaſztott Fejedelme, Magyar Orſzág réſzeinek Úra, a' Székelyeknek Ispanyja; Esküſzöm az Elö Iſtenre, Atyára, Fiura és Szent Lélek Iſtenre, telyes Sz. Háromságra, hogy az én meg-mondott birodal-

dalmomban lévöket, és ez Orſzágban lévö Nagyságos Urakat, Nemeseket, Székelyeket, keritett Váraſokat, és Mezö Városokat, és *in genere* minden Nemzetségeket, Rendeket, és *Status*okat *Religió*jokban, Fejedelemségre való *libera electió*jokban, *Suffragium*ok és *voxo*knak *pronunciatio*jokban, ſzabadságokban, törvényekben és *approbata consvetudo*jokban, meg-tartok. Sz. András Király *Decretum*át, és Magyar Orſzág' ki-írt *Decretum*át, és elöttem való Fejedelmeknek *Donatió*it, *Inſcriptio*it *Privilegium*it, *Annuentiá*it, *Aſſecuratoriá*it, *Conſenſus*it, és *ſalvo jure alieno*, *Articulus*it, az elött valókat, moſtaniakat, és ezután valókat, *in quantum per contrarias Conſtitutiones* nem *caſſá*ltattak, *vel in poſterum* nem *caſsá*ltatnak, erejében tartok, és máſsal-is meg-tartatok; a' *Decretum* és *Articulus*ok tartása ſzerént mindeneknek ſzemély-válogatás nélkül az én tehetségem ſzerént igaz törvényt ſzolgáltatok, és méltó *executió*kat tétetek, ſenkit ſem ſzemélyében, ſem jóſzágában, ſem marhájában törvény nélkül meg-nem bántok, máſſal ſem bántatok, máſnak ſem engedek bántani, és ſemmi ujitáſt az Orſzágnak ſzokáſa és régi ſzabadsága ellen, bé-nem hozok; söt mindeneket, valamiket e' ſzegény Hazának, és minden benne valóknak közönséges javára, haſznára, és törvény ſzerént való ſzabadságára mivelhetek, az én eröm ſzerént azon léſzek; ISTEN engem úgy ſegéljen.

ARTICVLVS II.

BÁTHORI GÁBORnak az Erdélyi Fejedelemségre való válaſztáſakor íratott *Conditió*k, és ugyan akkori *juramentum*nak formája, melly *in anno* 1608. írattatott.

Forma juramenti Principis.

Ex Art. An. 1608

EN BÁTHORI GÁBOR, Erdély Orſzágnak válaſztott Fejedelme, Magyar Orſzág réſzeinek Úra, és Székelyeknek Ispánya, &c. Esküſzöm az Elö Iſtenre, Atyára, Fiura és Sz. Lélek Iſtenre, telyes Sz. Háromságra, hogy a' meg-mondott birodalomban, és Orſzágban lévö Nagys. Urakat, Nemeſeket, és Vitéz-

Vitézlöket, Székelységet, Keritett és Mezö Váraſokat, és *in genere* minden Nemzetségeket, Rendeket, *Status*okat, a' *recepta Religió*kban Fejedelemségre való *libera electió*jokban, *ſuffragium*okban, *voxok*nak *libera pronunciatió*jokban, ſzabadságokban, törvényekben és *Approbata Conſvetudo*jokban meg-tartok; Sz. András Király' *Decretumát* és Magyar Orſzágnak ki-írt *Decretumát*, és elöttem való Fejedelemnek *Donátioit*, *Inſcriptióit*, *Privilegiumit*, *Annuentiáit*, *Aſſecuratoriáit*, *Conſensusit*, *ſalvo jure alieno Articulusit*, ez elött valókat és moſtaniakat, (és ez moſtani Etsedbe küldött végezett *Articulus*okat-is, és ez után valókat, *in quantum per contrarias Conſtitutiones* nem *caſsál*tattak, *vel in poſterum* nem *caſsál*tatnak, erejében tartok, és mással-is meg-tartatok, a' *Decretum*nak és *Articulus*oknak tartása ſzerént; mindeneknek ſzemély válogatás nélkül az én tehetségem ſzerént igaz törvényt ſzolgáltatok, és méltó *executió*kat téſzek, ſenkit ſem meg-nem bántok, ſem máſſal meg-nem bántatok, ſe ſzemélyében, ſe jóſzágában, ſe marhájában, törvény nélkül, máſnak ſem engedek bántani tehetségem ſzerént, és ſemmi ujitáſt ez Orſzágnak régi jó ſzokáſa és ſzabadsága ellen bé-nem hozok; sót mindeneket, valamiket a' ſzegény Hazának és benne való minden rendeknek közönséges javára és haſznára, és törvény ſzerént való ſzabadságára mivelhetek, az én eröm ſzerént, azon léſzek, a' mig az Ur Iſten ö Kegyelmek közott tart; Iſten engem' ùgy ſegéljen.

Conditiones ejusdem Principis Gabrielis Báthori.

I. Hogy a' *Religio* ſzabadságára magát meg-kötelezze, és abban ſzemély válogatás nélkül minden rendeket megtartson, 's óltalmazzon, *in liberis eorum exercitiis*, mint SIGMOND Fejedelem idejében.

II. Mint-hogy az el-múlt ſok háború idöben, mind vérünk hullásával, 's mind Hazánkan kivül való bujdoſáſunkkal az egy fö ſzabadſágunkat a' *libera electiot* meg-tartottuk, és a'

két

két Csáſzártól-is, valamint 's valahogy lehetett, *extorqueál*tuk. Kivánnyuk ö Nagyságától, hogy köteles légyen arra, hogy tellyeséletében, akármely ſzerentséjében minket abban meg-óltalmaz, és meg-tart, és ſemmi ſzín és tsere alatt, vagy *teſtamentom* tételével, vagy külömben, ſzabadságunk ellen el-nem áll, és e' moſtani Hajduságnak ö Nagyságához való kötelezésével, *jus armorum, aut concambii in regno* ſemmiképpen nem *prætendál*.

III. Abban-is ö Nagys. hitivel *quietál*jon bennünket ígéreti ſzerént, hogy a' Hajdú vitézekkel való *tranſactio*val minket Orſzágúl, három Nemzetül, Magyar Orſzágnak ide tartozó réſzeivel egyetemben, ſem Hitünknek, ſem Törvényünknek ſzabadságában, ſem birodalminkban és határinkban, ſem ſzemélyünkben, ſem ſemminémü javainkban, jóſzágunkban, kitsiny töl fogva nagyig meg-nem sért ſemmi idöben; hanem inkább az Orſzág javáraésóltalmára igyekezik ö Nagys. azokat-is kötelezi.

IV. Kivánjuk azt-is, hogy a' Hajdú vitézeket ö Nagys. hittel kötelezze arra kitsinytöl fogva nagyig, hogy ſemmi változásokban, (kit Iſten távoztaſson) és *interregnum*okban ſemmi támadozáſſal, és párt-ütéſſel a' *libera electiot* nem turbálják; hanem az *Unio* ſzerént, valakit *communibus ſuffragiis* az három Nemzet válaſzt, ök-is annak, és az Orſzágnak, fejek fenn álláſáig hiven ſzolgálnak.

V. Ez fel-háborodott állapotban ö Nagys. mind a'két Csáſzár között Hazánkat békeſséges állapotban meg-tartani igyekezzék, mivel mi a' hadakozásra akármelyik ellen-is elégtelenek nek iſmérjük magunkat, kiváltképen a' Törökkel a' ſzegény Hazának régi ſzokáſa ſzerént, *inſtar prædeceſſorum Principum* frigyet tartson. A' két Oláh Orſzággal-is a' jó ſzomſzédságot meg-óltalmazza.

VI. A' Hajdú vitézeknek, mind *Generalis*oknak, Kapitányoknak, Hadnagyoknak, és egyéb Tisztviſelöknek állapotjokat, Tiſzteket úgy igyekezze rendelni ö Nagys. hogy a' Hazánk régi jó rend tartásának, és abban lévö Tiſztviſelöknek ſemmiben ne *præjudicál*jon, ſe ártalmára ne légyen. Tiſzteket

ket *bene meritis ſine diſcretione Religionis* adgyon a' Haza-fiainak.

VII. Ez Orſzágban minden rendeket, Nemeſeket, Vitézlöket, Keritett és Mezö Városokat ſzabadságokban, Törvényekben, igazságokban meg-tartson, elötte való Fejedelmeknek *Donatioit*, *Privilegiumit* *Inſcriptioit*, *Diplomdit* meg-tartsa;

VIII. Az egéſz Székelységet régi ſzabadságokban, mellyben ennekelötte való Fejedelmek, azólta miólta 'SIGMOND Fejedelem újabban a' ſzabadságot meg-adta nékik, meg-tartották, minden rendben ö Nagysága-is meg-tartsa.

ARTICVLVS III.

Conditiones Principis Gabrielis Bethlen.

I. Hogy minden rendeket, ſzemély válogatás nélkül ſzabadoſon meg-tart a' *Religio*ban, és annak ſzokott *exercitium*ában az *Articulus*ok ſzerént. *Ex Art. A.* 1613.

II. Hazánknak moſtani romlott állapotját, és a' régi jó emlékezetü Fejedelmeknek ditséretes példájokat ſzeme elött viſelvén, minden úton elsöben-is a' Fényes Portához viſelje olly' engedelmeſséggel magát, hogy onnan romláſa ne következzék a' ſzegény Orſzágnak. A' Kereſztyénséggel-is, Római Csáſzárral ö Felségével, és Magyar Orſzággal, a' jó ſzomſzédságot és békeſségot ſzorgalmatoſon meg-örizze.

III. Móldovai és Havasali Vajdákkal ugyan moſt az Orſzágban létekben végezzen ollyképen, hogy bátorságoſsá tégye azoknak ſzomſzédságokkal az Orſzág' állapotját.

IV. Tanátsokat maga mellé mind az három Nemzetböl válaſzſzon, törvény, igazság, békeſség ſzeretö jó lelki-eſméretü embereket: kiknek tanáts-adáſokhoz olly' köteles légyen, hogy belsö és külsö Orſzágos dolgokat, a' két Csáſzárhoz, vagy több ſzomſzéd Orſzágokhoz való *confoederatio*kat, derekas *Donatio*kat, és fö Tiſzteket ezeknek hirek nélkül ne tselekedjék, ſe oſzſzon. Ha pedig a' Tanátsok közzül Orſzágunk' törvénye, ſzabadsága, *Decretumi* ellen valamellyik lelki-eſméretit

nem tekintvén, veſzedelmes és ártalmas tanátsra inditaná ö Nagyságát, *comperta rei veritate*, kedvezés nélkül afféle tanáts-adót *proſcriptio*val, és *notoriuſ*ſággal bünteſſen.

V. Urak, Nemeſek, Keritett és Mezö Városok, Székelység, Száſzság, régi és *legitime emanál*t *Privilegium*okban, *Donatió*jokban, mellyek hellyben hagyattatnak, *Annuentid*jokban, *Inſcriptio*jokban meg-tartatnak.

VI. Az Orſzágnak közönséges és egyenlö akaratból való végezéſit, *Articulus*it, maga-is meg-tartja, máſokkal-is meg-tartatja; ſzegénynek, bóldognak ſzemély válogatás nélkül igaz törvényt ſzolgáltat; a' *ſententiá*knak *executio*jokat nem *impediál*ja.

VII. Mint-hogy moſtan ennyi hadaknak ez Orſzágban létele alatt kelletett Fejedelmet válaſztanunk: köteles légyen reá, hogy a' *libera Electiot* tellyes életében, ſemmi úton nem *impediál*ja, az Orſzágnak azt nem tsak *integre* meg-tartja, hanem a' Fényes *Porta*val újolag mennél jobb móddal, a' Csáſzártól ö hatalmaſságától ſzerzett *Athnámé* levéllel *confirmál*tatja.

VIII. Tanáts rendeknek, és Orſzág gyülésében - is mindeneknek *libera vox*ot enged, mindenféle panaſzolkodáſoknak, és igazságoknak elö-ſzámlálására.

IX, Idö lévén hozzá, *omnia Fiſcalia bona*, & *alios proventus Fiſcales recuperál*ni igyekezzék illendö módok alatt: és az Orſzág határit, Vég-házait, tehetsége ſzerént, kiváltképen Tanáts és Orſzág hire nélkül nem *abalienál*ja.

X. A' minému *Tituluſt* moſtan Orſzágúl a' Fejedelemségnek adunk, azt az Orſzág hire nélkül nem *augeál*ja, ſem változtatja, hanem épen *contentus* léſzen véle.

ARTICVLVS. IV.

Catharina Fejedelem Aſzſzony' Conditiói.

Ex Art. A. 1626. I. Mint-hogy a' mi Kegyelmes Aſzſzonyunkat Orſzágúl Fejedelmünkké addig válaſztottuk, mig ö Felsége a'mi Kegyelmes Urunknak nevét viſeli, mi-is Orſzágúl addig igérjük

és kötelezzük magunkat az ö Felsége hüségére, nem tovább, ſem külömben.

II. Erdély Orſzághoz, és Magyar Orſzágnak ahoz tartozó réſzeihez ſemmi több *juſt* a' ſzabad válaſztásnál ö Felsége ne *prætendál*jon; azt pedig ſem titkon, ſem nyilván ſemmi ſzükségben más Fejedelmekre ne *transferál*ja, ſem árról ne *tractál*jon ſenkivel.

III. *Dotalitium*ban mindazáltal, a' mint a' mi Kegyelmes Urunk ö Felsége *inſcribál*ta, épen ö Felségének meg-tartaſsék.

IV. Hogy minden *Gubernatio* és gondviſelés moſtani és következendö *Gubernator* Uramon ö Nagyságán légyen és Tanátsokon, és ſemmit ö Felsége az Orſzág közönséges dolgaiban, ö Nagyságának és Tanátsoknak akaratjok és hirek nélkül ne tselekedgyék.

V. Hogy ſenkit idegen nemzetet azon kivül, ha kit ö Felsége *bene merita perſonát Gubernator* Urunk, és Tanáts, és Orſzág közönséges *ſuffragium*ából *recipiál*tatna, a' Tanátsba béne végyen a' Háza fiain kivül, és idegen nemzetnek Tiſztéket, föképen Várakba ne adgyon, idegen nemzetből álló *præſidium*ot, ſe Várakban, ſe maga mellett ne tartson, körülötte lévö belsö Udvara népén kivül, kiknek *numerus*sa, 200. *perſonát omnibus computatis* ne *exceedál*jon.

VI. Ezeknek pedig meg-tartáſokra köteles légyen *Gubernator* Uram ö Nagysága, az Orſzágnak minden *Status*ival együtt, mellynek *obſervaltatás*ára *plena authoritás*sa légyen.

VII. Hogy ſemmi követségeket, valamellyek az Orſzágot és közönséges dolgot illetik, *Gubernator* Urunk ö Nagysága, és Tanátsok híre nélkül ö Felsége meg-ne halljon, és válaſzt ſemmi külsö Fejedelmeknek ne adgyon, ſe követséget ne *inſtituál*jon, ö Nagyságok hire nélkül.

VIII. Hogy-ha (kit Iſten távoztaſson) *Gubernator* Urunknak ö Nagyságának hólta történnék, köteles légyen ö Felsége arra, hogy egy hólnap alatt más *Gubernatort* válaſztaſson; addig annak

nak *authoritás*sa a' Tanáts mellett légyen és maradjon, melly válaſztás az egéſz Tanáts' tetſzéséből légyen.

IX. Ha pedig (kit Iſten el-távoztaſson) az Orſzágban olly' *diſturbium*ok támadnának, mellyek miatt ö Felségének, atyjafiainak tetſzéſekből és tanátsokból ki-kellene ez Orſzágbólmenni, tehát *in eo casu* hiſzſzük. hogy a'mi Kegyelmes Urunknak ſzegény Hazánkra kegyelmes tekinteti léſzen; azt ö Felsége a' mi Kegyelmes Aſzſzonyunk az Orſzágnak *intacte* meg-hadja.

X. Fejedelem Aſzſzonyunk ö Felsége az Orſzágnak *Gubernatio*ját kezébe vévén, egy *Thesaurariust Gubernátor* Urunk, és az egéſz Tanáts tetſzéséből válaſzſzon, kinek az Orſzág *proventus*i kezébe ſzolgáltatván, az Orſzág' ſzükségére való *erogatio*jokban mitsoda *modalitás*t köveſsen, ugyan akkor ö Felsége, *Gubernator* Urunk és az egéſz Tanáts tetſzéséből *deliberál*jon.

XI. A' négy *recepta Religio*kban minden bántás nélkül, minden rendeket meg-tartson ö Felsége.

XII. Urakat, Nemeseket, Keritett és Mezö Váraſokat: Székelységet, Száſzságot, régi és *legitime emandlt Privilegium*okban, *Donatió*kban, mellyek helyben maradtanak, *Annuentiá*kban, *Inſcriptió*kban meg-tartaſson.

XIII. Mivel ſzegény Hazánknak meg-maradáſa Iſten után a' Fényes Portától függ, ö Felsége a' Portától el-ne ſzakadjon, hanem annak kedvét kereſse.

ARTICVLVS V.

Conditiones Principis Georgii Rákóczi I.

Ex Art. A. 1660.

I. Mivel BETHLEN ISTVÁN az elöbbeni Kegyelmes Urunk, tsak telyeſséggel a' mi meg-maradáſunkért, és ſzegény Hazánknak veſzedelmének el-távoztatáſáért, igaz Kereſztyéni indulatjából (magát igen meg-alázván) tselekedte azt, hogy Fejedelmi méltóságát *resignál*ná, és ujabban való *electió*ra ſzabados *vaxot* engedne; ez nagy ſzeretetiért, 's indulatjáért, ö Nagys. a' moſtani újonnan válaſztott Kegyelmes Urunk, ö Nagy-

Nagyságát elöbbeni uraságában, javaiban, jószágiban, minden *illegitimus impetitor*ok ellen meg-őltalmazza, és *manutenea*lja; és sem a' moſtani Kegyelmes Urunk, sem ö Nagyságának alatta valói, ö Nagyságának méltóságát, betsületit meg-nem sértik.

II. Mivel ö Nagysága igaz *legitime eligá*ltatott, 's *inaugurá*ltatott Fejedelem vólt, ö Nagyságának minden *Collatió*it, *Donatió*it, *Inſcriptió*it, *Annuentiá*it, valamellyek *legitime emaná*ltanak, ha kik olyak vagynak, *intacte & illibate* megtartja, és meg-hadja azokban.

III. Hogy a' Fényes Portától ſoha ſemmi idöben el-nem ſzakad, sem áz Országot el-ſzakaſztani nem igyekezik; hanem mindenekben kedvét kereſi, és ahoz illendö *obſequium*át *præſtál*ja; Erdélynek a' Török Csáſzárral való régi frigyét *intacte* meg-tartja, és a' Portára járandó követeket-is, az elébbeni ditséretes Fejedelmeknek ſzokáſok ſzerént *expediá*lja.

IV. Hogy sem Római Csáſzár ö Felsége, sem egyéb Kereſztyén Fejedelmek, és ſzomſzéd Országok ellen, hadat ö Nagysága *offensive*, ha okot nem adnak reá, nem indit, hanem azon békeſséget minden tehetségével őltalmazza.

V. Hogy mindeneket ſzemély válogatás nélkül a' négy *recepta religio*kban, és azoknak ſzabados *exercitium*ában ö Nagysága meg-tart, és máſokkal-is meg-tartat, és egyik *Religion* való Ecclesiákra-is hatalmaſon nem küld, és el-nem foglaltatja ö Nagysága, *Religio*knak *reſpectus*áért-is ſenkit-is a' Hazafiai közzül meg-nem vét, hanem ebböl minden ſzemély válogatás és *diſcretio* nélkül a' bóldog emlékezetü Fejedelemnek ditséretes példáját követi; tudván azt, minémü haſznos meg-maradáſa vólt, mind ö Felségének, mind pedig Hazánknak ebbéli tselekedeti.

VI. Hogy Hazánknak moſtani elsö rendeit, tanátsit, érdemes Tiſztviſelöit, állapotjokba, tiſztekbe, hivataljokban, a'kik meg-akarnak maradni, öNagysága meg-tartja, és ſemmi idöben a' haſznos Haza-fiait, más idegenért, hátra nem veti, hanem azoknak tanátſokkal és ſzolgálatjokkal él, kinek-kinek az ö

álla-

állapotja ſzerént való betsületit illendöképen meg-adván, és hogy alatta valói közzül-is a'Haza-fiait ſenkinek betstelenséggel illetni nem engedi. Annak-felette, hogy belsö és külsö Orſzágos dolgokat a'két Csáſzárhoz, vagy több ſzomſzéd Orſzágokkal való *Confœderatiók*at Tanáts hire nélkül nem tselekeſzik, ſem az Orſzágban, ſem az Orſzághoz tartozó birodalmokba, ſemminémü eröſségeket, *fortalitium*okat, Vég-házakat, azoknak határait, ſemminémü *prætextu*ſok alatt, el-nem ígéri, ſem idegeniti; hanem a'Vég-házakban-is haſznosHazafiait tart.

VII. Hogy Urakat, Nemeſeket, Keritett és Mezö Városokat, Sáſzságot és Székelységet, régi és minden *legitime emanált Privilegium*okban, *Donatió*jokban, *Annuentiá*jokban, *Inſcriptió*kban meg-tart, a' Sz. András Király *Decretumá*nak *continentiá*ja ſzerént.

VIII. Hogy ſoha ſenkinek vádlására, Uri, Nemes, és egyéb ſzabadsággal élö rendek közzül, törvény elött nem *areſtál*tat, ſemmi ſzin és mód alatt; hanem *legitima citatione mediante, juris ordine convictum & aggravatum*, és ſemmi *violentiá*t, akár kiktöl-is alatta valói közzül, ſenkin *exercel*ni nem enged; hanem ebböl az utolſzori Fejérvári Gyülésben, és az idvezült Fejedelem *inauguratió*jakor *emanált* erröl való *Articulus obſervál*taſsék, *Anni* 1613.

IX. Hogy az Orſzágnak *libera electió*ját tellyes életében ſemmi úton nem *impediál*ja, hanem azt az Orſzágnak *integre* meg-tartja, és ſenkire a' Fejedelemséget nem *transferál*ja, és arról Orſzág' hire nélkül ſenkivel nem *tractál*.

X. Hogy a' Tanáts rendeknek, és Orſzágos gyüléſekben-is mindeneknek ſzabados *voxot* enged, mindenféle panaſzolkodáſoknak, és igazságoknak elö-ſzámlálására.

XI. Hogy az el-múlt Fejérvári Gyülésben végezett *Unio*nak *Conditió*it minden czikkelyében fogyatkozás nélkül megtartja.

XII.

XII. Hogy valakik egyebek veſzedelmére, 's Hazánk ſzabadságának romlására ártalmastanátsot adnának öNagyságának azok ellen az elébbeni *Articulus obſervá*ltaſsék, t. i. *Art.* 1613.

XIII. Az Orſzágnak közönséges és egyenlö akaratból való végezéſit, *Articulus*it, maga-is meg-tartja, máſokkal-is meg-tartatja; ſzegénynek, bóldognak igaz törvényt ſzolgáltat; a' *ſententiá*knak *executió*jokat nem *impedi*álja, és *terminus*kor ſemminémü törvénynek *diſcuſsió*jában ben nem ül, holott *ad ſuam præſentiam appellá*lják a' törvényt, mint *Summus Juſtitiarius* eleibe.

XIV. Minthogy mind a' Magyar *Natio*, 's mind pedig a' Szálz Uraink, 's atyánkfiai, magok *Natio*jokból ſzoktanak magoknak Tiſzteket, Ispánokat válaſztani; a' Székelység nem utolsó tagja lévén e' Hazának, ö Nagysága Kapitányokat, Király-Birákat, *Generalis*okat, magok Nemzetéből állókat, és köztök lakókat adjon elejekbe, meg-maradván mindazonáltal mindenekből az ö Nagysága *jurisdictio*ja és méltósága; a' Király-Biráknak pedig válaſztáſok *ſpecifice* tsak ugyan ö Kegyelmek Székinek ſzabadságán álljon. Fö Ispánokat-is a' magok Vármegyéjekből valókat adjon ö Nagysága.

XV. Udvarhely Várának állapotját ö Nagysága az Orſzágnak *propon*áltatván, a' mint egy akaratból a' magok javára és meg-maradására valót, a' közönséges igazságnak módja ſzerént, arról az Orſzág végez, azt követi.

ARTICULUS VI.

Conditiones moderni Celsiſsimi Principis D. D. Georgii Rákótzi Junioris.

I. Mivel a'Nemes Orſzág öNagyságát a'mi moſtani Kegyelmes Urunk Fejedelmünk, öNagának, úgy-mint az ö Nagysága ſzerelmes Attyának (mellyet az Ur Iſten ö Felsége meſzſze halaſzſzon) holta után való Fejedelemnek *eligá*lta és válaſztotta; hogy a'mig az Ur Iſten ö Nagyságát élteti, úgy-mint moſtani Kegyel- *Ex Art. A.* 1642.

gyelmes Urunkat Fejedelmünket ö Nagyságát, addig e' moſtani ujonnan válaſztott ifjú Kegyelmes Urunk ö Nagysága az Országnak ſemminémü *gubernál*ásában, *directio*jában, és akármiben-is a' mi az ö Nagysága ſzerelmes Attyának moſtani Kegyelmes Urunknak, Fejedelmünknek ö Nagyságának betsületit, méltóságát, *authoritás*át meg-bántaná, sértené, és ellene lenne, magát az ö Nagysága kegyelmes *conſenſus*a, akaratja 's parantsolatja nélkül, nem *immiſceál*ja, 's nem *ingerál*ja, és valamig az Ur Iſten ö Nagyságát a' moſtani Kegyelmes Urunk, Fejedelmünket élteti, ehez tartja magát, és ez ellen-is nem vét ſemmiben-is ö Nagysága.

II. Mivel BETHLEN ISTVÁN Uram ö Nagysága igaz *legitime eligál*tatott, és *inaugurál*tatott Fejedelem vólt, ö Nagyságának minden *Collatioit*, *Donatioit*, *Inſcriptioit*, *Annuentidit*, valamellyek *legitime emanál*tak, ha kik ollyak vagynak, *intacte*, & *illibate* meg-tartja és meg hadja azokban.

III. Hogy a' Fényes *Portá*tól ſoha ſemmi idöben el-nem ſzakad, ſem az Országot el-ſzakaſztani nem igyekezik; hanem mindenekböl kedvét keresi, és ahoz illendö *obſequium*át *praeſtál*ja; Erdélynek a' Török Császárral való régi frigyét *intacte* meg-tartja, és a' *Portá*ra járandó Követeket-is az elébbi ditséretes Fejedelmeknek ſzokáſok ſzerént *expediál*ja.

IV. Hogy ſem a' Római Császár ö Felsége, ſem egyéb Kereſztyén Fejedelmek és ſzomſzéd Országok ellen, hadat ö Nagysága *offensive*, ha okot nem adnak reá, nem indit; hanem a' jó békeſséget minden tehetségével óltalmazza.

V. Hogy mindeneket ſzemély válogatás nélkül a' négy *recepta Religio*kban, és azoknak ſzabados *exercitium*iban, megtart, és máſokkal-is meg-tartat, és egyik *Religion* lévö Ecclésiákra-is hatalmaſul nem küld, és el-nem foglaltatja ö Nagysága: *Religio*knak *reſpectus*áért-is ſenkit is meg-nem vét Hazafiai közzül; hanem ebböl minden ſzemély-válogatás és *discretio* nélkül, a' bóldog emlékezetü Fejedelemnek ditséretes példájátkövéti; tudván azt, minémü haſznos meg-maradására vólt,

mind

mind ö Felségének, mind pedig Hazánknak, ebbéli tselekedete.

VI. Hogy Hazánknak moſtani elsö Rendeit, Tanátsit, érdemes Tiſztviſelöit, állapotjokban, tiſztekben, hivataljokban, a' kik meg-akarnak maradni, ö Nagysága meg-tartja, és ſemmi idöben a' haſznos Haza-fiait más idegenért hátra nem veti; hanem azoknak tanátsokkal és ſzolgálatjokkal él, kinek kinek az ö állapotja ſzerént való betsületit meg-adja illendöképen, és hogy alatta valói közzül-is a' Haza-fiait ſenkinek betstelenséggel illetni nem engedi. Annak-felette, hogy belsö és külsö Orſzágos dolgokat a' két Csáſzárhoz, vagy több ſzomſzéd Orſzágokkal való *Conſoederatio*kat, Tanáts hire nélkül nem tselekeſzik, ſem az Orſzághoz tartozó birodalmokban ſeminémü eröſségeket, *fortalitium*okat, Vég-házakat, azoknak határit, ſemminémü *prætextus*ok alatt el-nem ígéri, ſem idegeniti, hanem a' Vég-házakban-is haſznos Haza-fiait tart.

VII. Hogy Urakat, Nemeſeket, Keritett és Mezö Városokat, Száſzságot és Székelységet, régi és minden *legitime emandlt Privilegium*okban, *Donatio*jokban, *Annuentiá*jokban, *Inſcriptió*kban meg-tart, a' Sz. András Király *Decretum*ának *continentiá*ja ſzerént.

VIII. Hogy ſoha ſenkit ſenkinek vádlására, Uri, Nemes, és egyéb ſzabadsággal élö rendek közzül, törvény elött nem *areſtáltat*, ſemmi ſzin és mód alatt; hanem *legitima citatione mediante, juris ordine convictum & aggravatum;* és ſemmi *violentiá*kat akárkitöl-is alatta valói közzül ſenkin *exercedlni* nem enged; hanem ebben az utólſzori Fejérvári Gyülésben, és az idvezült Fejedelem *inauguratio*jakor *emandlt* erröl való *Articulus obſervá*ltaſsék, *Anni* 1613.

IX. Hogy az Orſzágnak *libera electio*ját tellyes életében ſemmi úton nem *impediá*lja, hanem azt az Orſzágnak *integre* meg-tartja, és ſenkire a' Fejedelemséget nem *transferá*lja, ſem arról Orſzág hire nélkül ſenkivel nem *tractá*l.

X. Hogy a' Tanátsi rendeknek, és Orſzágos gyüléſekben-is mindeneknek, ſzabados *voxot* enged, mindenféle panaſzolkodáſoknak és igazságoknak elö-ſzámlálására.

XI. Hogy a' Fejérvári Gyülésben végeztetett *Unio*nak *Conditio*it, minden czikkelyiben, ö Nagysága fogyatkozás nélkül meg-tartja.

XII. Hogy valakik egyebek veſzedelmére, 's Hazánk ſzabadságának romlására ártalmas tanátsokat adnának ö Nagyságának, azok ellen az elébbeni *Articulus obſervá*ltaſsék *An.* 1613.

XIII. Az Orſzágnak közönséges egyenlö akaratból való végezéſit, *Articulus*it maga-is meg-tartja, 's máſokkal-is megtartatja, ſzegénynek, bóldognak, ſzemély-válogatás nélkül igaz törvényt ſzolgáltat, a' *ſententiá*knak *executio*jokat nem *impediá*lja, és *terminus*kor ſemminémü *cauſá*iban a' *Fiſcus*nak ben nem ül; egyéb *Causá*kban mindazáltal ben ülhet ö Nagysága, de úgy-hogy ö Nagysága Méltóságos ſzemélye eleibe való *appellatio*k ezzel ne *interturbá*ltaſſanak.

XIV. Mint-hogy mind a' Magyar *Natio*, 's mind pedig a' Száſzság, magok *Natio*jokból ſzoktanak magoknak fö Tiſzteket Ispánokat válaſztani; a' Székelység-is nem útólso tagja lévén a' ſzegény Hazának; ö Nagysága Kapitányokat, Király-Birákat, *Generali*sokat; magok nemzetekből állókat, és köztök lakókat adjon közikbe; meg-maradván mindazáltal mindenekben az ö Nagysága *jurisdictió*ja és méltósága. A' Király Biráknak pedig válaſztáſok *ſpecifice* tsak ugyan ö Kegyelmek ſzabadságán álljon: Fö Iſpányokat-is a' magok Vármegyéjekből adjon ö Nagysága.

ARTICVLVS VII.

Ex Art. A. 1607.

Végeztetett vólt ennek-elötte-is bóldog emlékezetü eleinktöl, minden bizonnyal ez Hazának nagy romlásáról vett *experientiá*jából, hogy ſoha a' mi Eleink e' végezés után, úgy magunk és *poſteritá*sink-is *immaturus* gyermek Fejedelmeket ne válaſzſzanak, söt ha *propondá*ltatnék-is, ahoz hozzá ne ſzoljanak; melly végezés a' jövendö idökre, moſtan-is örökös állandó-

landóságra *confirmál*tatik, mindazonáltal moſtani Kegyelmes Urunknak édes Attyának nem régen történt halála után édes Hazánknak javára nagy reménységéből nevekedett ſzerelmes Öttsének éretlen és váratlan történt halála, magának-is moſtani Kegyelmes Urunknak azon nyavalyában lévö félelmes betegsége kénſzeritvén bennünket, válaſztottuk ſzabad akaratunkból ö Nagyſága ſzerelmes fiát Fejedelmünknek, a' Tekintetes és Méltóságos RÁKOTZI FERENTZ Urunkat öNagyságát, bizonyos módok és *Conditio*k alatt, melyek az 1652 Eſztendöbéli Orſzágos Gyülésünkben végeztetett *Articulus*inkban világoſabb *declaratio*val meg-vannak: De mivel ö Nagyſága moſtani *ætas*ſa azt nem engedi, hogy azokra a' *Conditio*kra, és Hazánknak mindennémü ſzabadságinak, törvényinek meg-tartására, a' ſzokott mód ſzerént, *juramentum*át ö Nagyſága *depondál*haſſa; eleitöl fogva pedig ez Hazában a' Fejedelmek' válaſztásába *obſervál*tatott mód és rend ſzerént, a' *Regnicolá*k-is *homagium*okat nem *depondál*hatják mind addig, miglen öNagyſága-is a' *Regnicolá*knak tartozó *juramentum*át a' *præſcribál*t *Conditio*k, és Haza ſzabadságának kivánſága ſzerént nem *depondál*hatja; de hogy a' *Regnicolá*knak *homagium*ának jövendöben léjendö *depoſitio*ja, és minden hüségek felöl bizonyoſabb leheſſen ö Nagyſága, *vigore Articuli aſſecurál*tatott, hogy mind addig-is, miglen az öNagyſága *juramentum*ának *depoſitio*jára rendelt *terminus* el-jö, és mig öNagyſága *juramentum*át akkori ideig nem *depondál*ja-is, de mind addig-is ö Nagyságát ez Haza *legitime* válaſztott Fejedelmének *agnoscál*ja; a' *juramentum*nak *depondál*ására rendelt *terminus*ban *depondál*ván ö Nagyſága az Orſzágnak-is *juramentum*át, a' *Conditio*knak kivánſága ſzerént, az Orſzág-is *ordinarium fidelitatis ſuæ homagium præſtál*ni el-nem mulatja: és ha ö Nagyſága *medio tempore*-is ez Hazának ſzabadságát, és ö Nagyſága eleibe *præſcribál*t *Conditio*kat nem *impedál*ja és *violál*ja az Orſzág-is ö Nagyságát uralja, és Fejedelmének tartozó *obedientiá*ját és hüségét *præſtál*ja, és *juramentum*ának *depoſitio*jának idején az Orſzágnak *Gubernium*ját-is ö Nagyságának kézébe *aſſignál*ja, *Ex Art. A.* 1652

és ha kik az ö Nagysága Fejedelemsége ellen magokat *opponál*ják, minden tehetségével és erejével ö Nagyságát affélék ellen meg-óltalmazni igyekezi; ha pediglen a' *Regnicolá*k közzül találkoznának lenni, a' *Decretum*ban és Orfzág' *Conſtitutioi*ban *ſpecificá*lt módok és *proceſsus*ok ſzerént, ugyan azonokban meg-írt *poená*ban *incurrál*janak: úgy mindazonáltal, hogy ö Nagysága-is a' *præſcribál*t *Conditio*khoz tartván magát, az Orfzágot, és annak minden lakoſit, ſzabadságiban meg-tartsa, és törvénytelenül azokat ne bántsa.

Annak-felette, miglen a' rendelt *terminus*nak idején *juramentumát* nem *deponál*ja, és az Orfzág-is a' *Regiment* ö Nagyſának kezéhez nem *aſsignál*ja, mind addig-is az Orfzágnak *Gubernium*jához ſemmiben és ſemmiképen nem nyúl, magát abban nem elegyiti, nem tsak addig, míg Iſten a' moſtani Kegyelmes Urunkat ö Nagyságát életben meg-tartja, söt azontúl-is az Orfzágtól *terminál*t idöig: és addig a' mi Kegyelmes Urunktól *denominál*tatott, és az Orfzágtól *acceptál*tatott *Gubernator*tól *dependeál*jon; a' ki-is nem tsak maga *authoritás*ſával, hanem a' Tanáts' egyezö tetſzéſéböl *guberná*ljon és *dirigál*jon, minden ez Orfzág' javára nézendö közönséges, és a' Fejedelmi Méltóſágnak *conſervatio*jára, 's annak óltalmazására tartozandó dolgokat; a' *Gubernator* és tanáts-is pedig az eleikbe *præſcribál*t *Conditió*khoz, és Orfzág *Conſtitutio*jához alkalmaztatván magokat, mellyek e' ſzerént következnek:

Conditiones Celsiſſimi D. D. Franciſci Rákótzi.

I. Hogy *occaſione hujus electionis*, a' mint a' Nemes Orfzág *propter evitandum majus periculum* tsak ezen egy *caſus*ban követte-el, de egyéb iránt az 1607. Eſztendöbéli Kolosváratt *Februarius*ban *emandl*t elsö *Articulus*t nem *tollál*ta, söt *confirmál*ta; úgy-hogy, ſem ezen *electio*nak alkalmatoſságával, ſem ſemmi egyéb *prætextus*ból ſemminémü *ſucceſsio*ját *præter liberam regni electionem* nem tartja, és a' Fejedelemſéghez *translatio-*

Ex Art. An 1652.

*latio*ja, vagy ahoz való egyéb *prætensio*ja felöl ſenkivel nem *tractál*, annál inkább nem *concludál*, *Gubernator* és az egéſz Tanáts hirek, teſzéſek, és az egéſz Orſzágnak *conſenſusa* nélkül: az Orſzágnak *libera electio*ját tellyes életében ſemmi úton nem *impedi*álja, hanem azt az Orſzágnak *integre* meg-tartja.

II. Hogy a' négy *recepta Religiók*, és annak ſzokott *exercitium*ban az *Articulus*ok tartáſa ſzerént, mindeneket ſzabadoſon meg-tart, nevezet ſzerént pedig *juxta Articulos anni* 1649. *primum* & 33. *Religio*knak *reſpectus*áért-is ſenkit az haza fiai közzül meg-nem vét, hanem ebből minden ſzemély válogatás és *diſcretio* nélkül a' bóldog emlékezetü Fejedelmeknek ditséretes példájokat követi.

III. Valamig Iſten e' moſtani Kegyelmes Urunkat életben meg-tartja, (kinek életét ö Felſége ſok eſztendökre terjeſzſze,) mind addig az Orſzágra, és az Orſzág Fejedelemségére nézendö ſemminémü dolgokban *gubernium*ban és *directio*ban magát nem elegyiti, egyebekben-is a' mi az ö Nagyſága ſzerelmes Atyjának, moſtani Kegyelmes Urunknak betsületit, méltóságát, Atyai *authoritás*ſát meg-bántanák.

IV. Hogy a' Fényes Portától ſoha el-nem ſzakad, ſem az Orſzágat el-ſzakaſztani nem igyekezik, ſzokott illendö *obſequium*át *præſtál*ja, Erdélynek a' Törökkel való régi frigyét *intacte* meg-tartja; és a' Portára járandó Követeket-is az elébbi ditséretes Fejedelmeknek ſzokáſok és rend tartáſok ſzerént *expedi*álja.

V. Hogy minden ſzomſzéd Kereſztyén Orſzágokkal, Cſáſzárokkal, Királyokkal és Fejedelmekkel a' jó ſzomſzédságot és ſzép békeſséget minden tehetségével óltalmazni és megtartani igyekezi, és azok ellen ſemminémü hadat *offensive* nem indit ha méltó okot reá nem adnak; úgy-is, egéſz Tanáts és Orſzág *Statusi* hírek és *conſenſus*okból.

VI. Minden Orſzágos derék dolgokat, idegen Orſzágokra való *legatió*kat, *tractatus*okat, *confoederatio*kat, nem külömben *inſtituál* és tselekeſzik, hanem a' Tanátsoknak hírével és *conſensus-*

*ſenſus*okból; azokat pedig *pleno numero* igyekezik meg-tartani; ſokára nem halaſztván, ha mellyik közzüllök *decedál*, annak helybe állatását; és nem hogy Tanátsokat, de egyéb derekas Tiſzteket-is, kiváltképen a' kikre Orſzág házai, *fortalitiumi*, fegyverei, söt minden lovas és gyalog vitézlö rendei, kintse, ſzokott bizattatni, nem máſokat, hanem *nativus* igaz Hazafiait, avagy *per ſolennem incorporationem recipiál*tatott, 's az Orſzág közzé köteleztetett zálagos és érdemes embereket állat; úgy-is a' Tanátsok hírével, kik-is az Orſzág törvényeire ſzabadságára, és hüségére, Fejedelmeknek tartozó kötelesſégek mellett, hittel *obligatus*ok légyenek.

VII. Az Orſzághoz tartozó birodalmokban, ſemminémü eröſségeket, Vég-házakat, az Orſzágnak határit, *munitioit*, jövedelmit, ſemminémü *prætextus*ok alatt el-nem idegeniti az Orſzágtól.

VIII. Hogy Urakat, Nemeſeket, Keritett és Mezö Városokat, Székelységet, Száſzságot, régi és minden *legitime emanalt Privilegium*okban, *Donatio*jokban, *Annuentiá*jokban, *Inſcriptio*jokban meg-tart.

IX. Az Orſzágnak közönséges és egyenlö akaratból való végezéſit, *Articulus*it, maga-is meg-tartja, máſokkal-is meg-tartatja; ſzegénynek, bóldognak ſzemély válogatás nélkül igaz törvényt ſzolgáltat; a' *ſententiá*knak *executio*jokat nem *impediál*ja; söt *terminus*okon és *Diaeta*kon-is ſemminémü törvénynek *discussioj*ában ben nem ül, holott *ad ſuae Celſitudinis præſentiam appellál*ják a' törvényeket, mint *Summus Juſtitiarius* eleibe.

X. Hogy ſoha ſenkit ſenkinek vádlására, Uri, Nemes, és egyéb ſzabadsággal élö rendek közzül törvény elött nem *areſtáltat*, ſemmi ſzin és mód alatt; hanem *legitima citatione mediante*, *juris ordine in Foro*, & *coram Judicibus competentibus convictum* & *aggravatum*, és ſemmi *violentiá*kat akár kiktöl-is alatta valói közzül, ſenkin *exercealni* nem enged.

XI. Hogy a' Tanáts rendeknek, és Orſzágos Gyüléſekben-

ben-is mindeneknek ſzabados *voxot* enged, mindenféle pananaſzolkodáſoknak, és igazságoknak elö-ſzámlálására.

XII. Hogy a' Fejérvári-Gyülésben végeztetett *Unio*nak *Conditio*it, minden czikkelyeiben, ö Nagysága fogyatkozás nélkül meg-tartja.

XIII. Hogy akár kik máſoknak veſzedelmére, 's Hazánk ſzabadságának romlására ártalmas és törvénytelen dolgokra való tanátsokat adnának ö Nagyságának, azokat az egéſz Tanátsnak meg-jelenteni tartozzék: affélék ellen pedig *obſervál*tassék az 1613. Eſztendöbéli akkori Fejedelemnek negyedik *conditio*ja és abban *ſpecificált poená*val *legitime* meg-büntetteſsék.

XIV. Mint-hogy mind a' Magyar *Natio*, 's mind pedig a' Száſzság magok *Natio*jokból ſzoktanak magoknak Fö-Tiſzteket, Iſpánokat válaſztani; a' Székelység-is nem utólsó tagja lévén a' ſzegény Hazának, ö Nagysága Kapitányokat, Király-Birákat, *Generalis*okat, magok nemzetéből állókat, és köztök lakókat adjon közikbe: meg-maradván mindazáltal mindenekben az öNagysága *jurisdictio*ja és méltósága. A'Király-Biráknak pedig válaſztáſok *ſpecifice* tsak ugyan az ö kegyelmek Székinek ſzabadságában álljon: Fö Iſpánokat-is azon Vármegyében jóſzágos érdemes Haza-fiait adjon ö Nagysága, és mindenféle Fö Tiſzteket ſokáig *vacantiá*ban ne tartson; holott mind a' Fejedelmeknek, 's mind pedig az Orſzágnak affféléknek, helyben nem létekböl nem kevés kára következhetnék.

XI. Mivel ennekelötte való idökben-is az Orſzág, *diversis vicibus*, & *proxime* az idvezült Fejedelemnek idejében-is, mind pedig CATHARINA Fejedelem Aſzſzony' idejében effélékröl *Conſtitutio*kat *ſtatu*ált vólt, mellyre a' mint *privatus* akármelly rendek, úgy a' Fejedelmek-is köteleſek: Annakokáért ez Hazának elegedendö eröſségei lévén, az Orſzágnak mind közönséges, mind egyéb *Fiſcalis* jövedelmit, hogy ez Orſzágnak Tárházaiba tartsa, ſohová az Orſzágon kivül nem *transportál*tatja, arra bizonyos *Generalis Perceptort* és *Theſaurariust* tartson,

tson, igaz Haza-fiakból állókat, zálogos és hiteles ſzemélljeket, kik ezen hivatalnak igazán való *adminiſtratió*jára hittel légyenek kötelesek. Haſonlóképen a' fegyvernek az Orſzágból ki-hordáſa-is az elébbi *Articulus*ok' tartáſa ſzerént tilalomban lévén, *munitio*kat-is ſem *in maſſa*, ſem másképen az Orſzágból ne *abaliend*ljon, és azzal-is ne *exhauriá*lja.

VI. Hogy a' Hazának moſtani és lejendö elsö Rendeit, Tanátsit, érdemes Tiſztviſelöit, tiſztekben, állapotjokban, hivataljokban a' kik meg-akarnak maradni, ö Nagysága megtartja, meg-maradni nem akarókat nem kénſzerit, és ſemmi idöben a' haſznos Haza-fiait, más, idegenekért hátra nem veti, azoknak tanátsokkal és ſzolgálatjokkal él, kinek-kinek az ö állapotja ſzerént való betsületit illendöképen megadja, és azokat betstelenséggel illetni ſenkinek alatta-valói közzül meg-nem engedi.

XVII. Hogy a' moſtan válaſztott Kegyelmes Fejedelmünk a' minémü *Religio*ban meg-kereſzteltetett, és ez ideig édes Atyjától neveltetett, azon *Religio*jában mind hóltig álhatatoſon meg-maradjon: hogy a' közönséges veſzedelemre és háboruságra, *Religio*jának-is változtatása okot ne adjon. *Alioquin abſolutus*ok légyenek minden *Status*ok ö Nagysagához való köteleſségektöl és hüségektöl.

Ezt-is hátra nem hagyán, hogy *uſque ad apprehenſionem Regiminis* ſenkinek Jóſzág, nevezetes Tiſztek, és derekas pénzbéli, vagy egyéb jövedelembéli igéreteket ö Nagysága ne tégyen: ha pedig történnék-is, *nullius ſint roboris ac firmitatis*; söt ha kik affélével akarnák *circumvenid*lni Ifjú Fejedelmünket, *Gubernator* és Tanáts hire nélkül, *comperial*tatván, az ártalmas tanátsokat adókról való *Articulus*béli *poená*val büntetödjenek; mindazonáltal a' *bene meritus* Haza-fiainak és Fejedelmeknek jámbor Szolgainak érdemes meg-jutalmaztatáſokra, a' *Gubernator*nak az egéſz Tanátsal egyenlö tetſzéſekböl *authoritas*ok légyen, a' Fejedelem neve alatt *expedi*ltatván a' levelek; melly leveleket a' Fejedelem, a' *Gubernator*, és *Cancellarius*, *eo abſente*

Secre-

*Secretarius ſubſcribá*ljon ; a' ſzerént idegen Orſzágokra *expediá*landó leveleket-is. Az Orſzág *Gubernium*jának *apprehensio*jának, és a' moſtani válaſztott Fejedelmünk ö Nagysága *juramentum*ának *depoſitio*jának *terminus*sa, ö Nagyságának 20. eſztendös állapotjában való ideje légyen.

ARTICVLVS. VIII.

Conditiones pro Domino Gubernatore.

Mivel a' Méltóságos RÁKOCZI FERENTZ ö Nagysága *in ætate tenera* válaſztatott a' Fejedelemségre; ſzükségesnek ítéltetett, hogy míglen azt az idöt el-érné, mellyben a' *Regimen* az ö Nagysága kezébe *aſſignal*tatnék, *Gubernator* rendeltetnék bizonyos *Conditiók* alatt ö Nagysága mellé. Melly *Gubernator*ságra a' mi Kegyelmes Urunk ö Nagysága *denominál*ta, a' Tek. és Nagyságos Gyerö-Monoſtori KEMÉNY JÁNOSt, kit az Orſzág-is *acceptált*, ez ide alább meg-írt *Conditió*kat írván eleibe :

I. Hogy míglen a' *Gubernator*ságnak tiſztiben léſzen, ahoz tartozandó minden *Conditió*kat, valamellyek mind moſtan válaſztott Ifju Kegyelmes Urunk eleibe írattak, 's mind azokon kivül minden dolgokat, valamellyek az Orſzág javára, ſzabadságára, 's a' Fejedelmi méltóságnak *conſervatio*jára, *defensio*jára nézendök, és a' *Gubernator*ságnak tiſztit, hivatalját, és *authoritás*ſát illetik, mind azokat tellyes tehetségével, erejével meg-tartani, 's máſokkal is meg-tartatni, miglen a' *Gubernium* az Orſzágnak rendeléſe ſzerént kezénél léſzen, igyekezik: ezekkel ellenkezö dolgokban pedig magát ſemminémü ſzín és *prætextus* alatt nem elegyiti, söt mindenekben az Orſzág *Conſtitutió*ihoz és bé-vett *Decretum*ihoz alkalmaztatja magát.

II. A' mint moſtani válaſztott Ifjú Urunk ö Nagysága, azonképen a' *Gubernator*-is Tanáts hire nélkül *abſoluta authoritate*, közönséges Orſzág dolgaiban ſemmit ne tselekedjék, holott az elébbeni *Conditió*kban-is mindenütt *conjungál*tatott a' *Gubernator* és Tanáts *authoritás*a, és ezután-is a' ſzerént légyen *conjungál*va.

ARTICVLVS IX.

HOgy ha a' Mélt. RÁKOCZI FERENTZ ö Nagysága mellé rendeltetett *Gubernator*nak hólta történnék, tartozzék a' moſtani Kegyelmes Urunk az Orſzágot *convocál*tatni, és ezen moſtani *modalitas* ſzerént, az egéſz Tanáts és Orſzág *conſenſus*ából, más *Gubernatort* válaſztatni: Ö Nagyságának pediglen hólta után (kit Iſten hoſzſzú idökig távoztaſson) a' moſtani válaſztott Ifju Fejedelmünknek az Orſzág *Guberniumjá*ra jútandó idöig, az ö Nagysága mellé rendeltetett Tanáts Urak, a' *Gubernator* hirét hallván, mindjáráſt tartozzanak *conſulá*lni a' Fejedelem mellé, minden hivatal nélkül, és az Ifjú Kegyelmes Urunknak Fejedelmünknek méltóságos neve alatt az Orſzágot egy hól. nap alatt *convocál*tatni, és a' fellyebb meg-írt módok ſzerént, az egéſz Tanáts és Orſzág által *Gubernator* válaſztaſſék: úgyhogy, ez iránt-is *Gubernator*ság nélkül az Orſzág ne maradjon, miglen ö Nagyságának a' *Regimen* kezébe *aſſignál*tatik. A' *Gubernator*nak válaſztásáig pedig a' *Gubernium* és *directio* a' Tanáts *authoritás*sa mellett légyen.

ARTICVLVS X.

HA a' *Gubernator* valakiket ártalmas tanáts-adókat értene lenni Ifjú Kegyelmes Urunk körül, a' *Gubernator*nak és Tanátsnak légyen *authoritás*ok, hogy *admoneál*ják azt az ártalmas tanáts-adót; ki ha nem *obtemperál*na, *amoveál*hassák-is a' *Gubernator* a' Tanátsal együtt: melly *amotiot* ha RÁKOCZI FERENTZ ö Nagysága *impediál*na, *eo facto* a' *Conditiok* ellen tselekedni láttaſsék és ítélteſsék.

ARTICVLVS. XI.

HA valamelly nyughatatlan elméjü emberek, akárki akaratjából, Lovaſt vagy Gyalogot gyüjtenének és fogadnának *Gubernator* és Tanáts hire nélkül, *authoritás*sa légyen a' *Gubernator*nak a' Tanátsal együtt azoknak el-oſzlatására; söt ha derekaſabb ellenkezö igyekezetet bizonyoſon érthetnének, tartozzék a' *Gubernator* és Tanáts parantsolatjára minden ember *viritim ſub poena in Articulis expreſsa* fel-ülni, magok és Ha-

zánk

zánk óltalmára. Illyen nagy derék *caſus*ban pedig, úgy-mint ha közönséges *inſurrecti*ra való parantsolat lenne, a' *Gubernator*ral együtt a' Tanátsnak nagyobb réſze *ſubſcribál*ja az ollyan parantsolatokat. Ezt mindazáltal illyen értelemmel *concludál*tuk, hogy mivel a' mi ſzegény Hazánk minden felöl külömb-külömb nemzetekkel vétetett környül, és történhetnék olly' *repentinum imminens periculum*, mellyben tsak egy óráig való kéſedelem-is a' Hazára következendö veſzedelmet öregbitené, annál inkább hoſzſzas tanátsra való idö ártalmas lenne; az illyen *defenſio*nak *caſus*ában, hogy afféle hirtelen következendö veſzedelem ne ſzálljon Hazánkra, végeztük, hogy a' *Gubernator* és *Cancellarius ſubſcriptio*ja alatt *emanált* parantsolatokra, az Haza óltalmára tartozzék közzülünk kiki fel-ülni; vagy, ha *Cancellarius* nem lenne, az akkori Fejedelem mellett találkozandó Tanáts rend, a' *Gubernator*ral együtt, *ſubſcribál*ja erröl való leveleket.

ARTICVLVS XII.

HA moſtan válaſztott Ifju Kegyelmes Urunk ö Nagysága, a' *denominált Gubernátor*nak, vagy ſzemélye, vagy élete, vagy állapotja ellen valamit tselekedni igyekeznék, vagy máſſal tselekedtetnék, vagy titkon, vagy nyilván, *eo facto comperta rei veritate*, mindenek *abſolutus*ok légyenek az ö Nagysága hüségétöl; ugy-mint, ki az Orſzág végezéséhez nem tartotta magát, és a' *Gubernator* mellett tartozzék *inſurgálni* mind az három Nemzet, és állapotjában meg-óltalmazni magunk igéreti ſzerént, *in præſcripta illa cauſa*. *E converſo*, hogy ha a' *Gubernator*-is ö Nagysága ellen valamit igyekeznék, vagy ſzemélye, vagy méltósága, vagy Fejedelemsége ellen, *favort* tsinálna affelöl, vagy ö Nagysága 's ez Orſzág ſzolgaival, vagy egyebekkel, Tanáts és Orſzág hire nélkül, fegyvert hozna maga mellé, vagy Gyülésben, vagy azon kivül; *eo facto*, tiſztitöl *privatus* légyen, és' ſenki *Gubernator*nak ne *agnoſcál*ja, válaſztott Ifju Kegyelmes Urunk mellett tartozzék *inſurgál*ni mind az három Nemzet, és Fejedelmi állapotjában meg-óltalmazni, azután az Orſzág keresheſſe

törvénnyel *ſuis modis.* Haſonlóképen egyéb rendek közzül-is ſenki magának ártalmas *favor*t ne tsináljon, ſe vitézlö nép, ſe egyéb *Status*ok között. Ha pediglen a' mi válaſztott Ifjú Kegyelmes Urunk ö Nagysága a' *Conditiö*k ellen tselekednék, a' *Gubernator* egéſz Tanátsal együtt egyenlö akaratból idejénkorán *admoneal*ja öNagyságát; ha az *admonitio* után ugyan nem *ſuperſedea*lna a' *Conditiö*k ellen való tselekedetitöl, a' *Gubernator* az egéſz Tanáts' tetſzéséböl (*etiam contradicente Principe*) mindjáráſt *Generalis Diætat publica*ltaſson, és ott az *Articulus*oknak *tranſgreſſio*ját az Orſzágnak meg-mutogatván, Orſzágul, három Nemzetül, az ö Nagysága hüségétöl *absolutus*ok légyenek, *comperta rei veritate.* Viſzontag ha a' *Gubernator*-is a' *Conditio*k ellen tselekednék, az egéſz Tanáts a' *Gubernator*t idejénkorán *admoneal*ja, és ha az *admonitio* után nem *ſuperſedea*lna a' *Conditio*k ellen való tselekedetektöl, az egéſz Tanáts mindjáráſt *publica*ltaſſon *Generalis Diætat*, és ott, az *Articulus*oknak *tranſgreſſio*ját az Orſzágnak meg-mutogatván, *ex unanimi conſenſu Dominorum Regnicolarum* légyen a' *Gubernator privatio*ja *comperta rei veritate.*

ARTICVLVS XIII.

HOgy *Gubernator* Uram tiſztiben a' *praeſcribal*t mód és *Conditio*k ſzerént alkalmatoſabban *proceda*lhaſſon, Orſzágúl a' *Gubernator*hoz tartozandó *obſequium*unknak *praeſtalda*ſa felöl *ſecurus*abb leheſſen, végeztetett, hogy a' *Gubernator Juramentum*át *depona*lván, az Orſzág-is ö Kegyelméhez illendö köteleſségének *effectuala*ására, valamint a' mi Kegyelmes Urunk ö Nagysága kivánja, meg-eskünni kéſz léſzen.

ARTICVLVS. XIV.

Ex Art. A. 1558. MIvel az Ifjú Fejedelem RÁKOCZI FERENTZ ö Nagysága Méltóságos ſzemélye mellett a' *Gubernator*nak, és a' Tanátsok közzül egynéhányoknak *continue* jelen kelletik lenni, azoknak *ſuſtentatio*ja felöl-is *provideal*ni illendönek itéltetett. Tetſzett azért minékünk egéſz Orſzágúl, három Nemzetül, hogy az 1558. eſztendöbéli *Iſabella* idejében *emanalt* Harmadik *Articulus* ſzerént

ſzerént, az Orſzágnak közönséges jövedelméből légyen az ö Kegyelmekre való *provisio*.

TITULUS SECUNDUS.

Fejedelmeknek tartòzó Homagiumnak praestalásáról.

ARTICVLVS. I.

MIvelhogy a' Fejedelmek az Orſzágnak minden Rendeinek kötelesek, úgy alattok valók-is, hogy hittel légyenek kötelesek a' Fejedelemnek, ſzükségesképen kivántatik; annakokáért minden Nemes Vitézlö és Városi rendek tartozzanak, a' ſzokott forma ſzerént, a' Fejedelmek' hüségére meg-eskünni, a' kik jelen találtatnak lenni, úgyan akkor, midön a' Fejedelmek *inauguratio*joknak idején *juramentum*okat *deponál*ják; a' kik pedig jelen lenni nem találtatnának, a' Tiſztek minden helyeken Gyüléſeket *promulgál*tatván, a' Fejedelmek' válaſztása után ottan hamar és elsö Szék napján tartozzanak *Homagium*okat *praeſtál*ni, kiki Székes helyében, a' Városokon-is haſonlóképen, a' hol pedig a' Fejedelmeknek-is *Commiſsarius*inak jelen-létekben. Ha kik pedig a' *Homagiumok depoſitio*jára *promulgál*tatott idöben nem *deponál*nák, méltó mentségek nem lehetvén, *citál*taſsanak, és *comperialtat*ván, hogy *contumaciter poſthabeal*ták, *in amiſsione omnium bonorum, tam mobilium, quam immobilium, ipſos præciſe concernentium juris ordine convincál*taſsanak. *Ex Art. A.* 1633. 1635. 1613.

Haſonlóképen azok-is, kik *ſucceſsive* külön kenyeres gazdaságban ſzállanának, húſz eſztendöt el-ért idejekben tartozzanak *Homagium*ot *deponál*ni, mellyet azok-is ha tudva és *contumaciter* el-mulatnak, azon *poena*ba *incurrál*janak.

TITULUS TERTIUS.

Tanáts Rendekről.

ARTI-

ARTICVLUS I.

A' Tanáts Rend azért ſzokott a' Fejedelmek mellé *adhibed*latni, és köteleſségek-is azt tartja, hogy minden jó és közönséges haſzonra nézendö tanátsokat adjanak; Valakik annak-okáért törvénytelen ok-nélkül való dolgokra tanátslanák, *comperta rei veritate, legitimeque citati ac convicti, in notam perpetuæ infidelitatis incurrál*janak.

TITULUS QUARTUS.

Hadi állapotokról

ARTICVLVS I.

A' Hadakozásnak, avagy Had inditásnak, 's *Pactficatio*knak módjáról, mint és hogy kelleſsék lenni, az Orſzágnak Fejedelmi tartsák magokat *Inauguratio*joknak idején az Orſzágtól végeztetett, és azokra magokat kötelezett *Conditio*khoz: és magok indulatjokból, *authoritás*okból háborúságra és hadakozásra való okokat ne adjanak: ſe kereſsenek.

TITULUS QUINTUS.

Orſzágra nézendö dolgokról.

ARTICVLVS I.

AZ Orſzág Házai, *Fiſcalis* Várai, és Jóſzági, noha a' Fejedelmeknek kezekbe engedtettek; de *proprietas*okat azoknak az Orſzágnak meg-tartsák: Az egyébféle jóſzágoknak *collatio*jok Fejedelem *authoritas*ában hagyattatnak.

Ex Art. An 1578.

ARTICVLVS II.

AZ Orſzágnak ſzólló leveleket, a' Fejedelmek az Orſzággal *communicál*ják.

A. 1630 1613.

TITULUS SEXTUS.

Móldovai, Havasalföldi, és többekkel-is lévö *Confoederatio*król.

AR-

ARTICVLVS I.

IN Anno 1601. Móldova, Havasalfölde, és Erdély között a' minémü *Confoederatio*k *interveniá*ltak vólt, azt a' Nemes Ország *etiam publico Articulo* azon eſztendöben *confirmá*lta; és úgy-is *deliberá*lt, hogy az Orſzágnak mindenik *Nation* lévö *Statusi* kötelezzék magokat hittel-is azoknak meg-tartására; Moſtan-is a' mellyekkel azok közzül az Orſzágnak *Confoederatio*ja vagyon, ha ök nem *violá*lták, miglen ſzentül és igazán *obſervá*ljak, ez Orſzág Fejedelminek réſzekröl-is, a' Végezéſek azokban lévö *Conditio*k ſzerént meg-tartaſſanak. Ha mellyekkel azok, vagy más ſzomſzéd Orſzágbéliek közzül nem vólt vólna, vagy pedig *violá*ltatott vólna, annak véghez vitelében, vagy meg-újitásában a' mi haſznoſabb és ſzükségeſebb ez Hazának javára, 's meg-maradására, a' Fedelmek magok köteleſségek, és *Conditio*k ſzerént, azt tselekedjék az Orſzág *Statusi*val együtt. *Ex Art.* A. 1601.

TITULUS SEPTIMUS.

Árúlókról.

ARTICVLVS I.

HA kik árúltatáſnak vétkében találtatnak, *legitime evocá*ltatván, és *juridice convincá*ltatván, a' mint eleitöl fogva a' Magyar Nemzet közt, úgy ez után-is *in notam perpetuæ infidelitatis incurrá*ljanak: mellynek ſe *proceſsus*ában ſe *executio*jában ſemminémü *remedium*ok ne *admittá*ltaſsanak, ez egy történet kivül, hogy ha tudni-illik a' dologban olly' homály lenne, melly miatt a' törvény-tévök elött a' dolog annyira nem *elucescá*lna, kire bátran törvényt mondhatnának, a' dolognak meg-világoſitására mind az *Actor*, 's mind az *in Cauſam attractus* réſzekröl, ha kívánják, és a' Birák-is ſzükségesnek lenni látják, adattaſsék annyira való haladék, hogy a' vádlásra vagy menttségre való *requiſitum*okat meg-hozathaſſák, mindazonáltal tsak annyira való idöt, hogy azon akkori *Diætá*ról a' dolog ki-ne men- *A.* 1573.

mennyen, hanem végsöképen *decidál*tatsék; annak *reportálá*sára-is pedig az idö alatt, ne maga mennyen a' Peres, el-se botsáttatsék különben, hanem ha a' Fejedelmek engedelmekböl, erös kezeség alatt; egyéb iránt máſok által vigye véghez.

ARTICVLVS II.

Ex Art A. 1573. 1625. A' Jószágtalan *Reſidentia* nélkül való Nemes emberek, a' *Notá*nak *caſuſá*ban-is, mint írva vagyon az *Areſtálá*sokban, a' szerént törvény elött-is meg-fogattathatnak, *ad expoſitionem Directoris*, és törvény vége szakadtáig jó kezeség alá vettethetnek.

ARTICVLVS III.

A. 1573. 1630 HA kik máſokat afféle pártoláſokkal és árúltatáſokkal vádolnának, 's reájok nem bizonyithatnák, *Talion convincál*tatsanak, mellynek *proceſsus*sa és *executio*ja-is azon szerént légyen, mint a' *Nota*nak kereſetiben.

ARTICULUS IV.

A. 1573. 1630. HA valamelly *Notat concernál*o véteknek nemével vádoltatott Nemes személyek törvény elött való meg-fogásában, vagy javainak el-vételében *Executor* lenne valaki, az-is a' feljebb meg-írt mód szerént, *in Notam perpetuæ infidelitatis incurrál*jon.

ARTICVLVS V.

HA valamelly árúltatásnak vétkével vádoltatott, és immár *evocál*tatott személy *comparedl*ni nem akarván, az Országból ki-akarna menni, és az Ország 's ahoz tartozó birodalomnak széliben *deprehendál*tatnék, avagy olly' levelei, *tractai* nyílatkoznának-ki, kikböl *manifeſta ſuſpicio* láttatnék el-menetele *A.* 1631. felöl, szabadoſon meg-*areſtál*tathaſsék, de a' Tanáts Uraknak tetszéſekböl, *absque tamen laesione perſonae*, ha magát nem *oppondl*ja, és törvényre elö-állattaſsék; de törvény elött semmi javaiban meg-ne károſitaſsék; mindazonáltal maga igazságos dolgaiban, *intra limites regni partesque ei annexas*, törvény elött az *Evocatus* Nemes Ember-is meg-ne háborittaſsék, annál inkább meg-ne fogattaſsék; maga jószágiban való járáſtól

pedig

pedig ſemmiképen ne tilalmaztaſsék, akárhol a' birodalomban, kiváltképen nem titkon, hanem nyilván, és maga ſzokott rendi ſzerént járván; söt ha Orſzágon kivül lakóknak bizonyság-tételek nélkül fogna ſzükölködni az *Evocatus* ſzemély, vagy egyéb ahoz ſzükséges dolgokért kivántatnék azon végekre botsáttatott emberi-is, el-botsáttaſſanak.

ARTICVLVS VI.

A' Kik a' Fejedelmeknek ſzemélyek, méltóságok ellen, és a' Hazának kárára 's romlására, veſzedelmére ártalmas *Conjuratio*kat, öſzve való kötelezéſeket tselekednének, a' *Director* által *citál*taſsanak a' *Diætá*ra, és a' ſzerént *procedál*ván ellenek, mint feljebb vagyon írva, a' *Notá*ra *evocál*tatott ſzemélyek felöl, *comperta rei veritate legitime convincál*tatván, büntetödjenek *juxta ipſorum demerita, tanquam publicae pacis turbatores.*

TITULUS OCTAVUS.

Fiscale bonumokról.

ARTICVLVS I.

A' *Fiscale bonum*ok a' *Fiscus*hoz *recuperál*taſſanak, mellyek 1588. Eſztendö után, (midön GECZI JÁNOS a' *Gubernator*ságot *resignál*ta) örökösképen el-adattanak: úgy mindazáltal, hogyha melly érdemes Haza-fiainak vagy jámbor ſzólgálatjokért, vagy a' ſzükséges állapotokban a' köz jóért való pénzeknek ki-adásáért, bátor örökösképen *conferál*tattanak légyen-is valami *Fiscale bonum*ok, *uſque Annum* 1615. *diemque* 27. *Sept.* de azoktól avagy maradékjoktól el-ne vétetteſſenek, hanem kinek-kinek a' Jóſzágnak és ſzólgálatnak, vagy ki-adatott pénznek mivólta ſzerént, illendö ſummában *inſcribál*taſſanak: vagy ha a' Jóſzág el-vétettetett, *contentál*taſſanak érette. *Ex Art. A.* 1615

Az 1615. Eſztendötöl fogva *inſcribál*t *Fiſcale bonum*ok hagyattattak a' *Donatio*knak *continentiá*ja ſzerént, és hagyattatnak ezután-is a' *Poſſeſſor*oknak a' ſummának *depoſitio*jáig, és a'

Jószágnak kiváltásáig, azután-is afféléknek *collatio*ja a' *Fiscus*nak szabados *dispositio*ján áll; de úgy-hogy, se örökben ne *conferál*taſsanak *irredemptibiliter*, se *valor*án fellyel való ſummában ne *inſcribál*taſsanak, hanem vagy *pro tempore*, vagy tsak illendö ſummában adattaſsanak, és ha ſzintén *valor*át a' Jószágnak *excedál*ni láttatnék-is, de ha vagy kész pénzt *ſuperaddál*t az *impetrans*, vagy más Jószágnak ſummáját *transferál*ja a' *Fiscus*, a' *Donatárius*-is *ſponte conſentidl*ván, kinek-kinek *Donatio*jának *tenora* ſzerént, magának a' *Poſſeſſor*nak, 's nem más *Prætendens*eknek *dependl*taſsék a' ſumma *integre*; tsak hogy ha kik Jobbágyokat *manumittál*nának, vagy más Jószágokban költöztetnének, 's a' ki-váltásnak idején nem *reſtitual*hatnák, méltán *defalcal*ódhatik a' ſummából.

Ha kinek az Orſzág a' *Fiſcale bonum*ok közzül valamelly Jószágot *conferál*t, a' MIHÁLY Vajda ez Orſzágból való ki-veréſekor, ha avagy annak maradéka, avagy maga iſmét nem *rebellál*t: igazságos *contentatio* nélkül tölök el-ne vétetsék, *juxta continentiam Articuli Anni* 1615. melly ekképen következik:

An. 1615 MInthogy ennekelötte *indefinite* végeztetett vólt a' *Fiſcale bonum*oknak *recuperál*tatása, holott ſem nevek meg-nem írattattak, mellyek légyenek a' *Fiscale bonum*ok, ſem pedig idö nem *præfigál*tatott mitöl fogva valók, és minémü *modalitás*sal *recuperaltat*nának: Tetszett azért, hogy azok *in perpetuam rei memoriam* ugyan *ſpecificál*taſſanak, és *Articulus*ba írattaſsanak. A' *Fiſcale bonum*ok azért ezek: *Huſzt*, *Kövár*, *Szamos-újvár*, *Várad*, *Gyalu*, *Kolos-Monoſtor*, *Fejérvár*, *Déva*, *Fogaras*, *Görgény*, *Kárándſebes*, *Lugos*, *Liberae Civitates*, & *Oppida libera*, *Vámok*, *Harmintzadok*, *Só-Aknák*, mindenféle Bányáknak *legitimus Proventuſsa*, *Törts-Vára*, *Lippa*, *Jenö* és *Vas-hámorok*, mellyek *ab antiquo Fiſcus*é vóltanak. Ez *Fiſcale bonum*ok és *Proventus*ok *recuperál*ásának ideje légyen az 1588. eſztendöbéli Megyeſi *Generalis* Gyülés, mikor GÉCZI JÁNOS a' *Gubernator*ságot *resi-*

gnál-

*gnál*ta. Ha kiknek a' *præfigál*t *terminus* után, *ex prædictis bonis Fiscalibus* Jószágokat *conferál*tak, kik a'Hazának akármelly idöben szolgáltanak; ha némellyek meg-hóltanak-is, de Feleségek, Gyermekek maradtanak; az ollyanoktól sem magoktól, se gyermekektöl, a' Fejedelem el-ne foglaltassa, hanem kezeknél hagyván, bizonyos summában *inscribál*tatsa a' szolgálatnak és a' Jószágnak mivólta szerént. Afféle érdemes Haza-fiait pedig, vagy azoknak maradékit, kiktöl immár jószágok *ad rationem Fisci* foglaltattak vólna, a' Fejedelem illendöképen *contentál*tassa, ha az el-foglalt Jószágot meg-nem adhatja-is; hogy se magok, se maradékjok meg-ne nyomorodgyanak.

Kik légyenek pedig érdemesek és érdemetlenek, a' Fejedelmek mellettek lévö Tanátsival itéljék-meg, hogy a'kik semmit nem szolgáltak a' Hazának, vagy semmi pénzt nem adtanak, hanem csak *inscribál*tattak; az ollyanoktól el-foglaltassanak minden Várak és ahoz tartozó minden jószágok. A' kik pedig méltó érdemesek, a'jószágnak ki-váltásának idejéig nálok és maradékjoknál hagyattassanak. Viszont, ha kinél *inscriptió*ban vólna valami Jószág, vagy *Fiscalis Proventus*, mellyért az Ország' szükségére pénzt adott vólna-ki, vagy pedig jámbor szolgálatjáért *inscribál*ták vólna valakinek; afféle *bona Fiscalia*, vagy *Proventus Fiscalis*, (*præscriptio* az illyen Jószágban és *proventus*-ban nem *admittál*tatván) szabadon a' *Fiscus* által minden idöben ki-váltathassék, a' derék summát egészlen és épen le-tévén, és a' dolog meg-bizonyosodván: hogy ennekutánna-is a' szükség úgy kivánván, mások-is hasonló Haza szolgálatjára fel-indittassanak. De ha kiknél *Fiscus*ra nézendö Bányák, Só-Aknák vólnának, azok az 1514. Esztendöbéli *Generale Decretum*ban bé-íratott mód szerént *recuperál*tassanak.

Hogyha ollyan Jószágok, Dézmák, és egyéb *Fiscalis Proventus*ok foglaltattanak vólna ez ideig-el, mellyeket az 1588. Esztendöbéli Gyülés elött adtak vólna-el *Principes Regni pro tempore constituti*, a' dolog meg-bizonyosodván meg-adassanak, és azután-is afféle Jószágok, Dézmák, és egyébféle *Proventus*ok el-ne foglaltassanak.

ARTICVLVS II.

Ex Art. A. 1622. A' *Fiscale bonumok* pedig a' Fejedelmek által a' *Privatus Posseſſor*októl illyen módon *recuperál*taſſanak: hogy valakiktöl a' Fejedelmek afféle Jószágokat ki-akarnak váltani, valamikor akarják, ſzabadságok légyen reá, úgy-hogy kináltaſsák-meg a' ſummájokkal *legitime*, *authentica perſonák* által *ante quindenam* a' *Poſſeſſor*okat; és ha valakik találkoznának, kik bizonyos *ratio*jokat *prætendál*ván nem akarnák *levál*ni; azok a' Fejedelmeket, vagy azok távól létében, ha *Conſtitutus Gubernator*ok léſznek, azokat igazságokkal *requirál*ják, és igazságokat a' Fejedelmek 's Tanáts elött *propondál*haſsák: de Jószágok mind addig ſe foglaltaſsék-el, mig a' Fejedelmek vagy a' Fejedelmektöl arra rendeltetett ſzemélyek elött dolgokat el-igazitják. Ha kik pedig *ſola contumacia ducti*, ſem pénzeket felnem vennék, ſem a' Fejedelmeket, (vagy ha lennének az idöben) *Gubernator*okat nem *requirál*nák igazságokkal, pénzek és Jószágok *amittál*ttaſsék. A' kiktöl pedig afféle Jószágok *redimál*tatnak, jó *uſualis monetá*val *contentál*taſſanak.

ARTICVLVS III.

An 1650. A' melly Jószágok és Várak az 1650. eſztendöbéli *connumeratio*kor *ſine controverſia Fiſcalis*oknak írattattak, valamint a' feljebb meg-írt *Articulus*ban *declarál*t *Fiſcale bonum*ok, úgy azon Jószágok-is *in perpetuum Fiſcalis*oknak tartaſſanak; mellyeknek *rehabeál*lásában a' *Fiſcus* az *Articulus*okban meg-írt *proceſſus*t köveſſe. A' melly Jószágokban pedig azon *Connumeratio*kor *Contradictio* és *dubietas* iratot a' Káptalanba, akkor bé-adatott *Regeſtrum*ban, azoknak el-igazitására *extraordinarius Terminus* lévén rendeltetve, ha kik a' *controverſum bonum*okhoz *perennale juſſo*kat *comprobál*hatták, azoknak Jószágok a' *Fiſcalitás*nak nevezeti alól *abſolvál*tattak: úgy mindazáltal, hogy ha melly *Contradictor*ok a' *Fiſcus* kezénél lévö *controverſum bonum*okhoz *perennale juſſo*kat *comprobál*hatták, azzal a' *Fiſcuſ*tol nem *obtineál*ták ugyan, hanem a' *Fiſcuſt* tsak attól *amoveál*ták,

hogy

hogy az a' *controverſum bonum* nem *Fiſcale*; mindazáltal *legitima juris via juſ*sokat kereshetik. A' mellyekben pedig a' *Fiſcus extra dominium* vagyon, és a' meg-írt *extraordinarius terminus*on *conſequál*ta a' *Fiſcus*, annak-utánna a' *periclitans* fél *Novum cum gratia* mellett; ha *perennale juſs*át akarja *comprobál*ni, *obſervál*tatván a' *Novum cum gratiá*val Táblán és Székeken való ſzokott *Proceſſus* és *Uſus*, a' mikor és mellyik *Terminus*on akarja *perennale juſs*át keresni ſzabad légyen; úgy-hogy az Erdélyiek az Erdélyi *Terminus*okon, a' Magyar-Orſzágiak a' Magyar-Orſzági *Terminuſ*okon kereſsék. Ezt-is hozzá tévén, hogy a' melly Jószágok *Fiſcalis*oknak *adjudicál*tattanak, a' meg-írt *extraordinarius Terminus*on, és az akkori *Conſtitutio* ſzerént a' *Fiscus*tól a' *Poſſeſſor*oknak *inscribál*tattak, hogyha a' *Fiscus* maga vagy máſok ſzámára akarja *redimál*ni, *deposita prius integra ſumma inſcriptionali*, foglaltaſsanak-el a' *Poſſeſſor*októl; Annak-utánna, ha ki *perennale juſſát comprobál*hatja a' *Novum cum gratia* mellett, tartozzék le-tenni azt a' ſummát, a' mellyet néki le-tettek vólt, és úgy *adipiſcál*haſſa a' Jószágot. A' ki pedig *Fiſcalis*nak *adjudicál*tatott Jószágot *contumaciter* nem *inscribál*tatott, és vagy *Fiſcus* ſzámára, vagy *Fiscus collatió*jából valamelly *benemerita perſona* ſzámára el-foglaltatván *inſcribál*tatott vólna bizonyos ſummában, ha ſzinte a' *Novum cum gratia* mellett örökös igazságra el-nyerné-is a' Jószágot, tartozzék a' *manutenens*nek az *inſcriptionális* ſummát le-tenni, magának tulajdonitván, hogy el-múlatta az *inſcribal*tatáſt, *Novumot* pedig *toties quoties per exceptionem condeſcendál*na, mind annyiſzor újabbat *extrabál*haſson és élheſſen véle.

ARTICVLVS. IV.

A' Fellyebb meg-emlitett módon *Fiſcalis*oknak itéltetett Jószágokon kivül, valamellyek *quoquomodo deveniál*tanak; vagy ennek-utánna *deveniál*nának, *ſive per Notam, Contractum, vel Defectum*, *Fiſcus* kezébe, *Fiſcalis*oknak ne tartaſſanak, hanem az ollyanokat, mind *jure perpetuo*, 's mind másképen el-adhaſſa a' *Fiſcus*. *An.* 1630

AR-

ARTICULUS V.

Ex. Art. An 1650. Ha melly Jószágokban a' *Fiscus* ennek-utánna valami *latitá*ló és *subticedlt juſt* venne eszébe, azt nem *per quindenálem productio*nem, vagy egyéb *extraordinarius proceſsus*on kereſſe, hanem *eo Juridico proceſſu*, valamint egymás közt a' *privatus* Atyánkfiai szoktanak perleni, *inchoá*lja *Causá*ját; a' szerént a' *Fiſcus*-is, vagy *Donatarius*, a' Bírák itéletin álván *brevist* illet-é a' dolog neme; és a' melly Jószágokat ezen *modalitás*sal a' *Fiscus* el-nyerne, soha *Fiſcalis*oknak ne tartaſſanak, hanem valamint 1588. előtt, *jure perennali* el-adott Jószágok, úgy azon *proceſſus*on *acquirá*landó Jószágok-is, mint *per defectum*, avagy *Notam deveniá*ltak vólna *Fiscus* kezéhez, el-adhaſſa *jure perpetuo*-is.

ARTICVLVS VI.

An 1615. A' kik által a' *Fiscale bonum*ok el-foglaltattanak, *usque ad An.* 1615. *assecurá*ltattanak mind magok és maradékjok, hogy azért meg-nem háborittatnak.

ARTICVLVS. VII.

A' *Fiscalis* Jószágokban *in genere* mindenütt ez Országban, *signanter* pedig Fejérváratt, és körülötte lakó Nemeségnek
An 1631. mind személyekben való *immunitás*sok, mind pedig *exemptio*jok
1650. igen szorgalmatossággal meg-visgáltatván, BETHLEN GÁBOR Fejedelem idejében, valakiknek *praerogativá*jok akkor helyben hagyattattanak, ezután-is Nemesi szabadságokban meg-tartaſsanak, (a' kortsomáláſon kivül.)

A' kik pedig 1631. esztendö után telepedtenek, vagy *eximá*ltattanak, azok-is Néhai idösb RÁKOCZI GYÖRGY Fejedelem idejében eléggé meg-visgáltatván, a' kik *exemptio*jokban helyben maradhattanak, és ez ideig meg-tartattanak, ez után-is helyben hagyaſſanak, és egy helybéliek-is a' *productio*ra ne kénszeritteſſenek; *excipiá*lván a' Váradi *Fiſcalis* Jószágokban lakó Nemeséget, kik felöl annak *Series*sében irás vagyon.

ARTICVLVS VIII.

A' *Fiscalis* Jobbágyok a' mint czirkálás gonosz-tévöknek bün-

büntetéſek, úgy egyéb törvény ſzerént való *Executio*k dolgából: a' Vármegyék Tiſzteinek *Jurisdictio*ja alól ki-nem vétetnek, úgy egyéb minden közönséges tereh viſelésekben ez Országh, Fejedelmek, 's Vármegyék ſzükségére nézendö *expensá*kban a' Nemeſség Jóſzágával egyenlö terhet viſeljenek, mellyet ha *praeſtál*ni nem akarnának, az ollyan *contumax*ok ellen a' Tiſztek *animadvertál*janak, *authoritás*sok légyen a' *Conſtitutio*k és affélékben *obſervál*tatni ſzokott *uſus* ſzerént.

TITULUS NONUS.

Bányák állapotjáról

ARTICVLVS. I.

Arany, ezüſt, réz, kénkö Bányákat, hogy akárki, a' kinek módgya lehet, és helye, nyithaſſon és *coláll*haſſon, fel-ſzabadittatik: illyen módok alatt mindazáltal; hogy mind maga a' ki *coláll*tatja, mind pedig a' *coláló* Meſter-emberek, hittel légyenek köteleſek arra, hogy igazán való tizedét a' Bányákból *provenál*ló *Metallumo*knak a' *Fiſcus* Tárházába bé-ſzolgáltatják; kik hogy ha az ellen tsalárdúl tselekednének, a' *Fiscalis Director*tól *evocál*tatván az *Octavális* avagy *Diaeta* alatt lévö Táblára, ha *comperiál*tatik, elsöben öt-ſzáz forintal büntetteſsék; máſodſzor a' *poena duplicál*taſsék, és igy rendel felyebb-felyebb nevekedjék a' büntetésbéli ſumma. Egyébféle közönségeſebb *metallumu* Bányáknak *coláll*ásából pedig, a' *Fiſcus*nak ſemmivel nem tartozik. Ha kik pedig, nem magok határán, hanem más *Poſſeſſor*okén nyitnak és *coláll*nak Bányákat, azokkal alkudgyanak és végezzenek; és mivel a' helynek Urának kell fizetniek; *Fiscus*nak afféle helyekböl a' *coláll*tató emberek ſemmivel nem tartoznak, mellynek bizonyoſabb vóltáért nem tsak az Orſzágban lakos rendek, de akármelly idegen Orſzágból bé-jövö akármelly kereſztyén Nemzetböl álló rendek *præſentium vigore aſſecurál*tatnak, mind bátorságos *Ex Art. A. 1618.*

bé-

bé-jövetelek, 's mind pedig akárhol ez Országban új Bányáknak nyitására és *colalás*ára való szabadságok felöl, és hogy se személyekben, se javokban *areſtatiók*kal, semsemmi törvénytelen dolgokkal meg-nem bántatnak, a' feljebb meg-irt *Conditiók* szerént; hogy tudni-illik a' *Dominus terreſtris*sel meg-alkudjanak, és illendö igazságokat meg-adják; *excipiál*tatván mindazáltal azok, ha kiknek a' *Fiſcus*sal *contractus*ok *interveniál*t eddig az arany Bányáknak *Taxá*ja felöl: ha pedig az Országban a' Fejedelmek válaſztó és Pénz-verö házakat *erigál*nak, *accommodál*taſsanak azoknak-is állapati illendö módon; *conferál*ván az 1618. Eſztendöbéli affélékröl lett végezéſekkel.

ARTICVLVS II.

A' Kénesö Bányák eleitöl fogva *Fiſcale bonum*ok, és akármely helyeken ez Országban található Kénesö, 's azzal való kereskedés a' *Fiſcus*nak kiváltképen való *proventus*ának lenni rendeltetett; söt annak kereséſe is minden *privatus* emberektöl meg-tilalmazva vólt ennek elötte; de mind az Országnak, 's mind pedig a' *Fiſcus*nak haſznoſabbnak itéltetett lenni, vé-
Ex Arti. A. 1633. geztetett, hogy minden rendek, *abſque tamen præjudicio Dominorum terreſtrium tam Fiſcalium; quam privatorum*, kereshessenek és kéſzitheſsenek Kénesöt; illy' módok alatt mindazonáltal, hogy ha kinek határán találtatik, a' Földes Urral *contrahál*jon, a' mint alkhatik a' Kénesöt kereſö ember; Máſodſzor, hogy ſenkinek máſnak el-adni ſzabados ne légyen; ha nem tsak a' *Fiſcus* Tárházába avagy Kamarájába tartozzanak bé-ſzolgáltatni, mellynek másájáért *in parata pecunia fl.* 75 tartozzanak adni a' *Perceptor*ok. Ha ki pedig bé-nem adná, rajta érettetvén a' *factum*on, mind az adó, mind pedig a' vévö meg-fogattaſsanak: és valahol *deprehendál*tatnak, ugyan azon helybéli Tiſztviſelöknek kezekbe adattaſſanak *detentór*a, ha egyéb Nemes ſzemélyeken kivül való akárminémü rendek lennének; (söt az ollyanokat, kik ugyan vakmeröképen, 's nem is tsak egyſzer tselekedték vólna, a' Fejedelmeknek *Specialis*

*cialis Commiſſió*kra, a' Tiſztek meg-fogni, és az hová parantsolják igaz törvény ſzerént való meg-büntetésre fel-küldeni tartozzanak) és azon Tiſztek nem-várván a' rend ſzerént való törvényes Székeknek *celebrál*tatását, *terminál*janak olly' alkalmatos és rövid időt, leg-alább tizen-ötöd napot; vagy hogy a' melly alkalmatos időre a' *Fiscalis* afféléknek gond viselésére rendeltetett Tiſztviſelök-is reá érkezhetnek, és akkorra *convocál*ván *Aſſeſſor*okat, és egyéb értelmes Törvény-tévöket, ha elégségesképen a' dolog *comperiál*tatik, ugyan akkor *finalis ſententiá*t mondjanak; ha pedig homályos léſzen a' dolog, *ad quindenam* bizonyságra *exmittál*taſsék a' *cauſa*, és akkor megbizonyoſodván, öt-ſzáz forint *poená*n *convincál*taſſanak külön-külön, mind az adó, mind a' vévö; és a' nálok találtatott Kénesöt-is *amittál*ják, magok pedig *uſque ad tempus ſatisfactionis* a' *Fiſcalis* Tiſzteknek adattaſſanak kezekbe. Ha pedig *reſidentiás* Nemes emberek találtatnak lenni, *evocál*taſſanak *Octavalis* vagy *Diæta* alatt léjendö Táblára, és azon egy *terminuſon finaliter decidál*taſsék *cauſá*jok, *convincál*tatván a' feljebb írt *poená*val büntetſsenek: és ha *bonum*i fel-érik azt a' ſummát, *Sententiá*val *exequál*taſſanak; ha pedig annyi érö javai nem találtatnak, kezeſség alá vetteſsenek, és ha nem állathatnak, *areſtál*taſſanak *uſque ad tempus ſatisfactionis*; a' *reſidentiá*tlan Nemes emberek pedig, *modo ut ſupra* a' nemtelen emberek felöl írattatott, *captivál*taſsanak, és Tiſzt kézhez adattatván büntetödjenek-is. Ha pedig azután tudódnék-is-ki a' dolog, zálagos és *reſidentiás* Nemes ember ellen, ugyan ezen *proceſſus obſervál*taſsék és Táblán *proſequál*taſsék; *comperiál*tatván pedig a' vött avagy el-adott Kénesönek árrát-is az öt ſzáz forint *poená*n felyül, *refundál*ni tartozzék. Ha nemtelen ember felöl tudódik-ki afféle tselekedet, Jobbágy ember lévén kéreſsenek törvényt reá, és *ad decimum quintum diem* nem tsak a' Földes Ura ſzólgáltasſon törvényt; hanem azon helybéli Tiſztek elött tartozzék *ſiſtál*ni; ha a' törvény kéréskor, avagy annak-után-

na birodalmában talált vólna lenni a' *Patronus*nak, és azok elött *decidál*tatsék azon mód, *proceſsus* és *poena* alatt, a' mint feljebb vagyon írva, azok felöl kik *in facto deprehendál*tatnak; a' Városi és Nemeſség kivül való rendek-is az ö *competens forum*jokon, ugyan ezen mód ſzerént *proſequál*taſſanak.

Az Uratlan *reſidentiál*lan idegen emberek pedig, akár *in facto deprehendál*taſſanak, 's akár *ſuſpectuſ*ok légyenek, a' Fejedelmeknek arra rendeltetett Tiſztviſelöi által meg-fogattathaſſanak, és törvénnyel érdemek ſzerént büntetödjenek; távoztatván mindazáltal azt, hogy valami magok haſznok' kereſetiért, ártatlan öket ne *vexál*ják, és ez Orſzági embereknek áffélékből következhetendö akadályt ne ſzerezzenek. Mindazáltal a' Hazában-is ſzükségesképen meg-kivántatván, a' Kénesö a' Meſter embereknek, és egyéb rendeknek-is, ne feljebb, söt a' mennyiben lehet illendö árron, mint az idegeneknek, elegedendö Kénesöt adni a' *Fiſcalis* Tiſztek tartozzanak *prae aliis omnibus extraneis.*

ARTICVLVS III.

Ex Art. A. 1633. 1637. A' Belényes vidéki Vas-Kóhoz és Réz Bányához a' régi *uſus* ſzerént, Bihar-Vármegyének az a' Belényes vidéki réſze, ki eleitöl fogva bizonyos öl fa vágáſſal tartozott, ennek-utánna-is azon ſzerént *praeſtál*ja: úgy hogy, arra rendeltetett falukbéli emberek az elötti *connumeratio* ſzerént, melly ezen dolog végett *peragál*tatott, minden külön házú, és külön kenyéren élö 's lakó ember, az egy-egy öl fa vágáſſal tartozzék, és minden *Patronus*ok azt bé-ſzolgáltaſsák; a' Tiſztek pedig öket reá eröltetvén, jó és illendö helyeken-is vágaſsák, és a' kik nem *praeſtál*nák, két annyinak hordásával büntetteſſenek; a' Vármegye Tiſztei pedig, pénzül, ſem a' rend ſzerént, ſem pedig a' büntetésért való fát *exigál*ni ne méréſzeljék: kit ha a' Tiſztek tselekednének, *evocál*tatván a' *Director* által Vármegyére, vagy Táblára, mint Orſzág *Conſtitutió*ja és magok kötelesſégek ellen tselekedök, törvénnyel büntetteſſenek.

1625.

1622.

TITU-

TITULUS DECIMUS.

Dézmákról.

ARTICVLVS I.

AZt kiványán a' Nemesi szabadság, és a' régi végezések-is, annak-okáért Nemes ember semminémü gabonájából, se egyéb javaiból Dézma adással nem tartozik maga határiból, ha szintén parasztföldeit élné-is, czédula pénzel sem tartozik. Mindazáltal a' Dézma adó szegény község-is a' határoknak mivóltokhoz-képest, szántó földek nélkül ne hagyattassék, és afféle *praetextusokkal* az igaz Dézmák ne *defraudáltassanak*. Ellenben a' parasztság akármitsoda földeket éljen-is, az ha *ab antiquo* Dézmát adó falú határában vagyon, a' Dézma adással tartozik. *Ex Art. An* 1581.

1594. 1642. 1581. 1642.

Semmi újítás a' Dézmálás dolgában ne légyen, hanem a' régi *usus observáltassék*. A' Dézma ne válogatva, a' Gabonának, Szölönek, és egyéb marhának-is javaiból, hanem *promiscue et mixtim* vétetessék, a' mint Isten azoknak ételét adta.

1573.

ARTICVLVS II.

A' Szegénységen Bárány, Méz, Bor, és egyéb Dézmában jútott marhák, 's *leguminák* sokáig ne hagyattassanak és tartassanak, hanem azoknak bé-szállittatásoknak ideje alkalmaztassék az *Arenda* bé-vételének *terminus*sához, úgy-mint szent Márton nap után két hétig: Egyéb iránt ha addig a' Dézmások el-nem vitetnék, azontúl arra való gondviselésel nem tartozik a' köség; *excipiál*ván mindazonáltal azt, ha a' szegénység valami alkalmatlansága miatt akkorra el-nem szállithatná, és valami kevés *dilatio*ját maga kivánná; annak-felette, valamelly rend-kivül való *casus*t, mind *Fiscus*, mind pedig a' szegénység részéröl; azontúl, ha mi kár benne lészen, a' Dézmás fizesse meg.

1588.

Az el-szállitást-is a' *Fiscalis* gondviselök a' mennyiben lehet, alkalmaztassák úgy, hogy a' Dézmáknak felettébb messze való szállitásával a' szegénység ne terheltessék.

ARTICVLVS III.

A' Mint egyéb tsépléſekben és nyomtatásban, úgy a' Dézmáknak tsépléſében és nyomtatásában, a' hol ekkédig ſzokás vólt, a' ſzegénységnek, a' tséplö réſz igazán ki-adattaſsék, úgy-mint rend ſzerént tizedik mérés: Ha mikor pedig Iſten olly derekas ſzük termésével a' gabonának látogatja a' Hazát, ollyankor az akkori idöhöz alkalmaztaſsék; mindazonáltal a' mi ebéd vékának hivattatik, a' Dézmát tséplöknek ki-nem adatik.

ARTICULUS IV.

BIzonyos okokból a' Száſz Papok *amittál*ván a' Dézmából való *Quartá*jokat, viſzont némelly réſze *reſtituál*tatott. A' mint annak-okáért a' *reſtitutió*nak idejétöl fogva a' Dézmák *exigál*tattanak a' Száſzságon, és a' hol, hányad réſz a' Száſz Prédikátoroknak, hányad-réſz viſzont a' *Fiſcus*nak adatni és *percipial*tatni ſzokott, azután-is azon *uſus obſervál*taſsék igazán, mind Borból, mind mindenféle *legumina*kból, Bárányból és Méhböl; mindazáltal, hogy jobb móddal tudhaſsanak abban *proceddl*nio k mindenek, a' kiknek *incumbál*, mind a' Száſzságon és mind a' Vármegyéken lévö Dézma adó helyeken, és honnan, mikböl a' mennyi réſz ſzokott *Fiſcus* ſzámára *cedál*ni, az *invalescált uſus* ſzerént, az *Arendator*ok igen igazságos *Regeſtrum*ot tsináltassanak, és a' Káptalanokba bé-is adják. Haſonlóképen mind az Orſzág végezéſivel, mind pedig egyéb iránt az igazsággal egyezö jó *Inſtructió*kat kéſzitsenek, melly által a' Dézmáſoknak *inſolentiái* és *exorbitantiái* meg-zabolázstaſsanak, azt-is a' Káptalanokba bé-adják: a' *Partium*bélieket Váradi, az Erdélyieket Kolosvári, a' Száſzságon lévöket pedig a' Fejérvári Káptalanokba: hogy mindenek tudhaſsanak mind vigyázni a' Dézmáſoknak *exceſſus*okra, mind egyéb iránt magokat alkalmaztatni. A' Káptalanok pedig, *abſque ullis literis requiſitoriis töties quoties* kiványák, *indifferenter*, minden Nemes embereknek magok Jóſzágoknak *taxá*jokról párt adni tartoznak. *Signanter* pedig, hogy a' Dézmáſok *tempeſtive* botsáttaſſanak-ki a' dézmálás-

Ex Art. A. 1591. 1599. 1612. 1630. 1591. 1640. 1616. 1649.

málásra, és halogatás nélkül el-is járjanak benne: feles lovakkal és ſzemélyekkel magokat ne tartaſsák a' ſzegénységen: idö elött ki-küldvén reájok, 's meg késön ſzálván elrólok, és hivatallyokat nem illetö dolgokba ne-is elegyitsék magokat. *A.* 1638. 1625. 1589.

ARTICVLVS V.

A' Dézmák a' több *Fiſcale bonum*oknak és *proventus*oknak nem utólsó réſzei lévén, azokban, vagy azoknak *Arenda*iban ha mik *abalienál*tattanak az 1588. eſztendö után örökösön, azon mód ſzerént *recuperál*taſsanak, mint egyéb *Fiscale bonum*ok. Ha kinek az elött *confer*áltattak akármelly *legitimus* Fejedelmektöl, azok maradjanak a' *Poſſeſſor*óknál azzal az igazsággal a' kivel birták, és moſt-is birhatnák; és a' mint *recuperlá*ſok a' Dézmáknak, avagy azoknak *Arendá*inak, a' több *Fiſcale bonum*oknak rendihez és módjához alkalmaztattak; úgy azoknak *collatió*ja-is azon módok ſzerént a' Fejedelmek' hatalmában vagyon, mint a' több *Fiſcale bonum*oknak el-adáſa; de hogy külömb igazsággal és örökösséggel *abaliendl*tathaſsanak, meg-határoztatott. 1625. 1633.

ARTICVLVS VI.

MInt-hogy a' melly helyekben *Arenda*nak adásával *redimál*tatik-is *Fiſcus*tól a' Dézma, még-is az ollyan helyeken a' Bárány Dézma *Fiſcus* ſzámára *exigál*tatik: annál inkább illendö, hogy az egéſz Száſzságon (melly a' *Fiſcus*nak *peculiuma*) a' Bárány Dézma *Fiſcus* ſzámára *exigál*taſsék; Beſztercze vidékén és Bartzaságon kivül; mivel ök nem a' magok, hanem inkább a' Havaſalföldi határon tarthatnak juhokat. 1653.

TITULUS UNDECIMUS.

Dézmásokról.

ARTICVLVS I.

A' Dézmáſok *reſidentiás* és állapotjokhoz képeſt elégséges zálagu emberek légyenek, ſzokott *ſalarium*ok meg-adaſsék;

azzal

azzal meg-elégedjenek; hivataljokban való igazán el-járáſokra, és hogy *Inſtructió*jokon kivül való dolgokba magokat nem elegyitik, köteleſek légyenek; és *exempta* vagy Dézmát nem adó helyekről, ne kénſzeritsék adni az embereket.

TITULUS DUODECIMUS.

Harmintzadok állpotjáról.

ARTICVLVS I.

Ex Art. An 1572. 1649. 1592. 1636. 1651. A' Harmintzadlásnak eleitől fogva *obſervált*atott bizonyos helyei vóltanak, ezután-is azon helyek tartaſſanak, mellyek nevezet ſzerént, *Tórtsvára*, *Verestórony*, *Volkány*, *Szászváros*, *Káránſebes*, *Déva*, *Váradgya*, *Dés*, *Kolosmonoſtor*, *Beſztertze*, *Máramaros*, *Tsik*, *'Sibó*, *'Sombor*, *Taſnád*, *Székelyhid*, *Várad*, *Debreczen*, *Jenö*; *Belényes*, és ezeknek eleitől fogva ſzokott *Filialisi*, újabb harmintzadlásra való helyek, ſe *Filialis*ok ne válaſztaſsanak és ne rendelteſsenek: Harmintzad záſzlók-is eddig valókon kivül bé-ne véteſſenek, hanem a' ſzokott helyekben tartaſſanak.

ARTICVLVS II.

Ex Art. A. 1571. 1572. 1609. 1573. 1576. 1635. A' Régi igaz *Vectigal authentice* a' Káptalanókba bé-adataſſék, hogy mind a' Kereskedö rendek tudhaſſák magokat ahoz alkalmaztatni, mind pedig a' Harmintzadoſok azon kivül ne lépheſſenek: *Inſtructió*jok-is pedig a' Harmintzadoſoknak az Orſzág végezéséhez alkalmaztaſſanak; hogy ſe tilalmaſokat magok fejétől ſzabadoſokká, ſe pedig ſzabados dolgokat tilalmaſokká ne teheſſenek.

ARTICVLVS III.

A' Melly Harmintzadoſok az Orſzág *Statutum*i és Haza ſzabadsága ellen vétkeznének, tiſztekről *evocál*taſſanak azon Vármegyére, vagy Székre, a' hol a' Harmintzad vagyon: úgy-hogy ha *privatus* embert kárositanának-meg méltatlanúl, és az akarja törvénnyel kereſni, ſzabadságában légyen, 's a' Harmintz-

minczádosnak vétsége meg-bizonyoſodván; két ſzáz forint büntetéſen maradjon, és a' kárnak 's költségnek-is meg-fordításán.

Ha pedig köteleſségek ellen vétkeznek, a' *Fiſcalis Director proſequálja* a' Fö Komornyik Székin; de söt ha melly megkároſodott *privatus* ember, együgyü és elégtelen állapotja miatt, nem kereshetné törvénnyel, *inſtantiát* tévén, a' *Fiscalis Director*ok által, a' feljebb meg-írt mód ſzerént való Székes helyen igazódjék-el törvények, és a' maradtságnak fele *Fiſcus* ſzámára légyen, fele viſzont a' panaſzló félé; ha pedig a'káros ember úgy akarja, meg-találván azon Vármegyének, vagy Székes helyeknek Tiſztjeit a' hol lakáſa vagyon, nem lévén magának elégsége a' keresésre, a' Tiſztek-is *competens Actor*ok leheſſenek azon törvénynek követésére, és *convincál*tatván a' Harmintzados, annak a' fenn meg-írt mód ſzerént való fizetésének fele a' Tiſzté, fele pedig a' káros emberé légyen. Melly *poenát* azon Vármegyének vagy Széknek Birái mindjárt *exequál*haſsanak-is, minden törvénybéli *remedium*ok ellen, ha annyi érö javai találtatnak azon Vármegyében, vagy Székben; ha pedig nem találtatnak, azon *ſententia* mellett *mandatum*mal az Orſzágnak akármelly réſzében találtatandó javaiból az ott lévö Tiſztek *Executiót* és *ſatisfactiót* tenni tartozzanak. De hogy ha tellyeſséggel annyi érö javai nem találtatnának, ſzemélyéhez-is a' Tiſztek hozzá nyúlhaſſanak, mind az elégtételig.

ARTICVLVS IV.

INtra limites regni et partium annexarum, hogy egyik helyböl máſuvá járó kelö és Kereskedö ſemminémü rendektöl Harmintzad ne vétesék, *ſub poena in Articulo proxime præcedenti expreſſa*, végeztetik. Nemes ember pedig, maga majorságában termett ſemminémü javaiból és marháiból, valamellyeket pénzen, vagy másképen nem ſzedett, ha ſzintén az Orſzágból ki-viſzi, avagy küldi-is, Harmintzad és Vám adáſſal nem tartozik. Söt a' Paraſztság-is, a' ki nem maga, hanem Ura egyet- *Ex Art. An* 1599. 1599.

gyetmáſsát viſzi akárhová-is, ſemminémü helyeken az Országnak határiban Vám és Harmintzad adásra ne kénſzeritteſsék, vagy midön Urok ſzolgálatjára mennek-is, ſem menö, ſem meg-tért útjokban, a' dolog *comperidl*tatván.

Ex Art. A. 1588. 1598. 1607.

A' melly Erdélyi Nemes embernek, vagy Urnak háza és Jószága Magyar Országban-is vagyon, maga ſzükségére, és nem kereskedésre ki-vijendö, és bé-hozandó maga majorságában termett marháktól, búzától, bortól, 's egyebektöl-is, Vám és Harminczad adáſſal nem tartozik.

1609. 1642. 1622.

Az Országból ki-nem vijendö marháktól, a' mint-hogy Harmintzad adáſſal a' ſzegénység-is nem tartozik, annál inkább czédula pénznek vételével a' Harminczadoſoktól ne terhelteſsék; ſemmi *immoratió*val és ſzokatlan *exactió*kkal a' Kereskedö embereket-is ne terheljék.

A' melly marhákról egyſzer meg-harmintzadolnak, el-nem adhatván, iſmét viſzſza kelletik hajtani, újabb Harminczad adásra ne kénſzeritteſſenek, és mind ezek a' fenn megírt *poena* és *proceſſus* ſzerént *obſervál*taſſanak.

ARTICULUS V.

A' Melly Nemes ember, maga majorságából való marháit, vagy a' feljebb meg-írt Harminczadláſſal nem tartozó javait ez Országból ki-hajtatná, vagy el-adná, adjon *ſimplex Teſtimonialist* arról, hogy ſaját olly' marhája, mellyet máſoktól ſemmi ſzín alatt nem kereskedésnek okáért vett és ſzerzett, mind pedig a' marháknak ſzámáról, és igy a' marhát ki-hajtó, avagy azt meg-vett emberek békével botsáttaſſanak; melly *Teſtimonialist* a' Harmintzadoſok tartsanak-meg *futura pro cautela*, czédulát adván mindazáltal a' marha vivö és hajtó embereknek a' Harmintzados, mellyel el-viheſsék addig marhájokat, miglen alkalmatosnak itélik lenni az el-adásra; de hogy ha ugyan akkor valami *fraudulentia comperidl*tatik benne, a' Harmintzad Záſzló alatt, azon Vármegyebéli, avagy helybéli Tiſztviſelökben; és a' törvényhez értö arra köteles Nemes embereket *con-*

vocál-

*vocál*tatván, láttaſſon törvényt reája, és ha *convincál*tatik, *amittálja* mind azokat a' marhákat, és azon fellyül a' *fraudulentiáért* a' Harmintzados *expensáját*-is *refundál*ni tartozzék; az egy *exmiſsión* kivül, minden *exceptiók* és egyéb *remediumok excludál*tatván. Ha pedig azután tudódnék-ki; a' Harmintzados *citál*taſſa azon Vármegye Székire, ha Nemes ember; ha pedig Városbéli, vagy egyéb helybéli *competens forum*jára; Erdélyben *ante Octavum*, a' *Partium*ban *ante decimum quintum*, és mind a' Harmintzados, 's mind pedig az *In Cauſam attractus in prima Sede Judiciaria, omnibus Exceptionibus, Remediis, excepta unica Exmiſſione, denegatis, ad meritum* feleljenek; és ha az a' dolog a' Bírák előtt elég világos, ne-is *exmittál*ják; ha pedig homályos, egy *Exmiſſio* után, máſodik Széken *finaliter decidál*taſsék; hogy ha az *In Cauſam attractus convincál*tatik, a' tsalárdúl el-hajtott marháknak *triplum*mal való meg-fizetésén maradjon *eo facto*, *& intra quindenam* azon helybéli Tiſztek *exequál*ják, az *Executor*ok-is magok ſzokott jutalmokat, *i. e. fl.* 12. meg-vévén.

Ha paraſzt ember *in facto deprehendál*tatik, az-is ezen mód ſzerént büntetődjék; de ha azután tudódik-ki tselekedete, Földes Urától *ad decimum quintum* kérjen törvényt a' Harmintzados: Kinek ha földén 's hatalma alatt léſzen az ollyan paraſzt ember, avagy feleljen felöle az Ura, hogy törvényre *ſiſtálja*, avagy adja kézhez; de ha ſem törvényt nem ſzolgáltatna, ſem pedig kézhez nem adná, és méltó igaz okát nem *aſſignál*hatná, *eo facto* a' Jobbágynak Díját, a' Vármegyebéli vagy helybéli Tiſztek *exequál*ják a' Jobbágy Urának javaiból, vagy Jóſzágából, és az *aſſignál*taſsék a' Harmintzados kezébe.

Máſodſzor-is ha törvényt nem ſzolgáltatna felöle, *citál*taſsék a' Vármegyére, és a' törvény nem tételért *duplum homagium*án maradjon Jobbágyának, és azon fellyül, azon a' *poenán*, mellyen a' Jobbágyának kellett vólna *convincál*tatni, *Ex Artt. An* 1637. 1638.

az-az, *triplum*án a' meg-harmintzadlott marháknak. De ha nem felelne Jobbágya felöl a' Földes Ura, az ollyan paraſzt ember ſzabadoſon *perſequál*tathatik. Ha pedig a' Jobbágynak Földes Ura törvényt ſzolgáltat, abban a' törvény-tételben minden haladékra és *Condeſcenſió*kra való *Exceptió*k, és tovább való *proceſſus* ki-rekeſztetik; maradván fenn tsak egy *appellatio*, melly a'közelebb következendö Széken *finaliter* meg-itélteſſék, és *Executió*ba-is véteſsék a' fellyül meg-írt mód ſzerént.

ARTICVLVS. VI.

A' Harmintzadokat el-ſzökött embereket, és marhákat, a' melly Falu határán a'Harmintzadoſok és azoknak emberei el-érik, azon Faluba avagy Városba vigyék-bé, adják Bíró kézhez, a' hová a' helynek *Patronus*i közzül, a' ki nagyobb réſzes, maga vagy emberi által, a' Harmintzados-is a' ſzerént, 15. napra *confluál*ván, *convocál*janak a' Vármegye Tiſzteiben, és hites Törvény-tévöiben, 's értelmes Nemes embereket-is *adhibeál*ván a' Vármegyéken; egyébütt pedig, a' helyeknek és *Poſſeſſor*oknak rendek 's mivóltok ſzerént, törvényt láttatván reájok, ha *convincál*tatnak, az *Articularis poena exequál*taſsék rajtok: mellynek harmada a' *Patronus*oké a' Törvény tévökkel együtt, két réſze pedig a' *Fiſcus*é légyen. Hogy - ha pedig- len az alsó *Forum*on való törvény nem tetſzenék, *tranſmittál*taſſék a' Táblára. Haſonlóképen *privatus* Nemes ember-is kiki maga határán ha afféle embereket és marhákat *deprehendál*, ſzabadoſon meg-foghaſſa, és ezen *Articulus*ban meg-írt mód ſzerént, a' Harmintzadoſt-is reá hiván, büntetödjék.

Ex Art. Ann 1653.

ARTICVLVS. VII.

A' Harmintzadhoz való ſzólgák, midön a'Harmintzadot el-ſzökött embereket *perſequál*ják, és reájok találván vélek nem birnának, a' Falukra hírt tévén, avagy tolvajt kiáltván, tartozzanak *inſurgál*ni; kik hogy-ha *poſſhabeál*nák, a' Vármegyéknek avagy Székes helyeknek Tiſzteit ki-vivén tizenötödnapra, azok-is pedig magok mellé elégedendö Törvény-tévö-

ket

ket *adjungál*ván, *revideál*ják *conſcientiose*: és hogy-ha méltó mentségek nem találtatik, *eo facto fl.* 200. *exequál*janak rajtok *Fiſcus* ſzámára.

ARTICVLVS VIII.

A' Kik pedig a' Harmintzadhoz tartozó ſzemélyekre (tiſztek hívataljok ſzerént való igaz útjokban járván) támadnának; affélék, *pro qualitate delicti* bütetödjenek *Forum*jokon elsö törvényes Széken. Ha Jobbágyok léſznek pedig, a' fellyül meg-írt mód ſzerént, Földes Ura elött kezdettessék a' törvénye; és akármellyik rendböl állók-is ha *convincál*tatnak, tselekedeteknek érdeme ſzerént büntetteſsenek, azon fellyül a' *Fiſcus*nak-is kára *refundál*taſſék.

ARTICVLVS IX.

A' Kik a' Havaſalföldi vagy Móldovai határba hajtják marhájokat, avagy a' *Silbe* legeltetik, hogy-ha akár fóltonként, akár egyéb aránt el-adnák, tartozzának a' *Fiscus*nak ök-is meg-adni a' Harmintzadot, mellyet ha nem tselekednének, a' Harmintzadokat *defraudál*ók ellen íratott *Articulus* ſzerént *procedál*janak ö ellenek-is a' Harmintzadoſok.

TITULUS DECIMUSTERTIUS.

Fiscalis Várakbéli Præſidiumokról.

ARTICVLVS I.

MInden *Fiscalis* Várakban és Erösségekben, a' Fejedelmek *Præsidium*i a' ſzükségnek idején *tempeſtive*, elégséges ſzámúakon bé-vitetteſſenek, és a' közönséges Haza 's Fejedelmek ſzolgálatjára minden engedelmeſséget hüségeſen *praeſtál*janak, a' több benn lévö rendel együtt; ebben mindazáltal illy' mód tartaſſék: 1. Hogy a' Fejedelmek a' Tanátsnak *propondál*ják az akkori idöbéli ſzükségnek mivóltát, és azokkal egyenlö értelemböl *deliberál*janak a' *Præſidium*oknak ſzükséges

*collocál*ása, annak ideje, száma, helye és módja felöl; szükség kivül való időben pedig ne terheltessenek a' *Præsidium*mal. 2. Hogy a' melly *Fiscalis* Várakat valamelly *privatus* emberek birnak, ha egyéb-aránt nem *suspectus*ok, sem idegenek, hanem igazán *indigenatus* Haza fiai; a' helynek és abban lévö minden rendeknek Kapitánysága ne idegenekre, hanem a' Várnak Urára *transferál*tassék, az lévén hitelesb *securitás*okra mind Országnak, Fejedelmeknek, és a' helyben *refugiál*t minden rendeknek, mint-sem valamelly idegen, vagy köz rendböl álló Kapitányok és Hadnagyok. 3. A' Hadnagyok-is pedig az ollyan helyekben zálogos emberekböl állók rendeltessenek. Egyéb időben-is pedig a' *Fiscalis* Váraknak *Possessori*, és azokban lévö Fö és Vice Tisztek 's *Praesidium*ok, hittel légyenek kötelesek a' Fejedelmek' hüségére, és az Ország szabadságának és végezésinek meg-tartására 's óltalmazására, a' helynek el-nem idegenítésére, az oda *confugidl*andóknak *securitás*ára; mellyet ha nem *præstál*nának, *ad præmonitionem contumaciter*, *comperta rei veritate*, a' *Possessor*ok *in amissione arcium et omnium bonorum ad easdem pertinentium*, *ipsos præcise concernentium*, az *Officiali*sok pedig *omnium bonorum suorum tam mobilium*, *quam immobilium*, a' *Præsidiarius*ok pedig, *capitum convincál*tassanak.

TITULUS DECIMUSQUARTUS.

Fejérvári dolgokról.

ARTICVLVS I.

VÉgeztetett vólt ennek-elötte való időkben, hogy Fejérváratt kiki házát meg-épitse bizonyos *terminus* alatt, *alioquin* töle el-vétetteſsék, és másnak *conferál*tassék; mellyben noha a' kitöl mint lehetett igyekeztenek-is ugyan, és a' Fejérvári Házaknak külön-külön kezekre jutott 's forgott állapotjok-is eléggé meg-lött. De mivel nem a' nem akarás, és *Constitutiók* ellen való vakmeröség úgy, mint egyéb okok *causál*ják annak a'

hely-

helynek derekasb való meg-nem épithetését, annakokáért hogy a' *Poſſeſſorok aſſecuratus*ok lévén, *etiam vigore præſentis Articuli*, házoknak épitéſében ſzorgalmatosbak légyenek; Végeztetett, hogy valakik ez ideig házoknak, és azokhoz tartozó örökségeknek birodalmokban meg-maradtanak, és azokat akár örökös, akár *inſcriptiós juſsal Donatió*joknak *continentiá*ja ſzerént birták, a' ſzerént magok és *Poſteritás*ok birhaſſák, *ſalvo tamen jure alieno. Inſuper* arról-is *aſſecurál*tatnak, hogy kinn lakos Urak, Nemes és Fő rendeknek, Vármegyéknek, és Székelységnek házaira ſemminémü békeſséges időben, sőt Száſz Székek, Keritett és Mezö Városokéra-is (hanem-ha tsak *in ſumma neceſsitate*, egyéb nem lehetne benne,) ſzálláſok nem rendeltetnek, és ſzokott *immunitás*okban, mind házok, 's mind abban tartó 'sellérek avagy gazdák meg-tartatnak; mindazáltal arra a' Fejérvármegyei és egyéb ott való *Fiſcalis* Tiſztek, kiki Tiſzti alatt lévöket reá erölteſsék az illendö móddal való meg-épitéſre, affélékről léjendö bizonyos *Edictum*ok ſzerént.

A' Fejérváratt lakos egyéb rendeknek házokhoz való ſzállók állapotjából vannak *Articulus*ok, és azok 's az eddig való *uſus* tartaſsék-meg, egyéb iránt Követeken, Udvari *continuus* ſzolgákon kivül; vagy ha kik a' Fejedelmeknek *Specialis Commiſsió*jával hívattatnak, egyéb rendbéli embereknek ſzállás ne rendelteſsék, hanem légyen háza kinek-kinek. Fejévárnak pedig, mint Fejedelmi Székes helynek kőfalai, báſtyái, és egyéb ſzükséges épületi *continuál*taſſanak, és egyéb alkalmatlansági-is *reformatió*ba vétetteſſenek.

ARTICVLVS II.

HA valamely Nemes ember házához Fejérváratt valamelly lator bé-ſzalad, kiknek házok *exempta*; a' Vármegye Tiſztei, avagy azoknak *abſentiá*jokban a' Nemeſség Hadnagya, *ad requiſitionem Exponentis* tartozzék *ſub poena quingentorum florenorum* reá menni, *non obſtante Nobilitari Prærogativa*, és akárki házánál-is meg-fogni, és érdeme ſzerént *in loco et coram Judice*

dice competente, meg-büntetni; kiben ha a' *Poſſeſſor reluctál*na, büntetödjék a' feljebb meg-írt ſummáig való *poená*val; ha pedig a' *Poſſeſſor* jelen nem lenne, 's házánál lakó ember nem engedné-meg, nem maga, úgy-mint kinek a' dolog hirével-is nintsen, hanem a' lakója *incurrál*jon a' *poená*ba: *nihilominus* ha a' Tiſzteknek elégséges ereje arra nem lenne, a' Fejedelmek Gyalogiból tartozzanak adni elégedendöt, kik által végh-hez viheſsék a' latornak meg-fogását, és házától akárkinek ki-vonattatását. Az egyéb rendbéli minden lakoſoknak házoktól pedig, a' *Praefectus*ok és Udvar-Bírák, ezen mód ſzerént viteſsék-ki büntetésre.

TITULUS DECIMUSQUINTUS.

Fogarasi dolgokról.

ARTICVLVS I.

Ex Art. A. 1694. FOgaras Vára és Tartománya az ö régi állapotjokban maradjanak, ki-vévén azokat a' dolgokat, mellyekröl külön-külön nevezet ſzerént való végezéſek lettenek, *ſignanter* a' czirkálás, gonoſz-tévöknek büntetéſe, tilalmas útakra való vígyáztatás, mellyek a' Vármegyei állapotokhoz alkalmaztaſſanak; tsak-hogy nem a' Vármegyei Tiſzteknek, hanem a' Kapitányok *authoritás*ok 's *inſpectió*jok alatt hagyattatnak.

1607. Hogy pedig az akkori *Poſſeſſor*tól a' Vár Tartományoſtól elvéteſsék, és *Fiſcus*hoz *applicál*taſsék, végeztetett: Annak-

1615. utánna pedig, midön a' több *Fiſcális*oknak-is dolgok bizonyos karban állitatott, *iteratis vicibus confirmál*tatott.

Fogaras Vára és Jóſzága, *Catharina Brandeburgica* Fejedelem Aſzſzonynak *Doſsá*ban *inſcribál*tatott ſzáz ezer forint-

1626. ban; úgy mindazonáltal, hogy Fogaras Földi Jóſzágot biró *Donatarius*októl, *nonniſi depoſita ſumma redimál*taſſék.

Római Csáſzár ö Felsége *Commiſſarius*i által az Eperjeſi *Tractá*n több dolgok között *concludál*tatott az-is, hogy Fogaras Várá-

Váráért és Jószágáért hetven három ezer-forint ſumma *depondál*taſsék; mivel a' huſzon-hét ezer forintyáig a' Jószágokban máſoknak *conferál*tatott, melly hetven három-ezer forint ſummát *depondál*ván Tek: és Mélt. Fejedelem Idösbik RÁKOCZI GYÖRGY Urunk ö Nagysága, és azt hét ezer forintal *augeál*ván az Orſzág, *inſcribál*ja ö Nagyságának, és *Poſteritás*inak Fogaras Várát, hozzá-való minden Jószágival együtt nyoltzvan-ezer forintban, *taliſub conditione*, hogy ezen meg-nevezett Kegyelmes Fejedelmünknek halála történvén-is a' Mélt. LORÁNTFI 'SU'SÁNNA Fejedelem Aſzſzonytól éltéig ki-ne váltaſsék; ö Nagyságának pedig hólta után-is az ö Nagyságok *legitimus haeres*itöl és *poſteritás*itól, a' nyóltzvan-ezer forint ſumma le-tétetvén, váltathaſsék-ki: azon Fogaras földi Jószágban *Donatarius*ok kezénél lévö Jószágok pedig, az igaz ſummának *depoſitió*ja nélkül el-ne véteſſenek. Azon kivül a' mennyi ſummán a' *Donatarius*oknál lévö Jószágot váltanák-ki ö Nagyságok a' Várhoz, az-is a' ſumma *tempore redemptionis refundál*taſsék: ki tudván viſzont, ha mi a' Vártól *intra tempus redemptionis* el-*conferál*tatnék. *A.* 1615. *An.* 1634

ARTICVLVS II.

A' melly Jobbágyok Fogaras Földéröl el-mentenek, akármi okból-is, ha ſzabad akaratjok ſzerént *redeál*ni akarnak, botsáttaſſanak békével minden jávokkal együtt, hanem ha mit a' Földes Ur adott vólna nékik, *juxta Articulum An.* 1637.

A' kik pedig viſzſza nem akarnának menni, *comperiál*tatván, hogy *ab an.* 1628. mentenek légyen-el, *reducál*tathaſſanak, *juxta Articulum an.* 1648.

TITULUS DECIMUSSEXTUS.

Arany, Eüſt, 's egyéb jó Mónéták felöl.

ARTICVLVS I.

AZ Arany, Ezüſt, és jó-féle *Mónéták* állapotjáról néhány rend- *An* 1607 1602.

rendbéli, azok pedig külömb-külömb formában lévö, mind régi, 's mind újabb végezési az Országnak vóltanak, az idöknek és állapotoknak mivóltokhoz képeſt; mellyek közzül moſtanra mind ſzükségeſebbeknek, 's haſznoſabbaknak, és a' Haza ſzabadságával-is egyezöbbeknek ezek láttatván lenni, meg-is tartaſsanak: hogy tudnillik *plick*ben, avagy mivekben nem forgott egyéb *materiák*ban, ſenki ezOrſzágból Aranyat, és Ezüſtöt ki-vinni ne méréſzeljen, kit ha tselekednék valaki, rajta érettetvén, azon *materiát* el-veſzeſse, és töle el-vétetvén *Fiſcus* ſzámára a' Tárházba bé-ſzolgáltaſsék; azon felyül, az Orſzág' végezéſi ellen való tselekedetiéért, 200. forintal büntettessék, ehez ſemminémü törvény folyás nem kivántatván. *Ex Art.* 1623. 1635.

Ha pedig azután tudattatnék-meg annak ki-vitele, a' *Fiscalis Director*ok *citál*tatván *competens* Bírájok eleibe, ott minden le-ſzálitásra való *exceptiók* és egyéb törvény folyáſi 's mind pedig *remedium*ok ki-rekeſztetvén, az egy bizonyságra való ki-botsátáſon kivül, ha mellyik félnek a' törvény nem teſzik: Táblára *transmittál*taſſék, és mind Orſzág Gyüléſei alatt lévö Táblán, mind pedig a' rend ſzerént való *Octavalis Terminus*okon, a' mellyik elöſzör fogna következni, azon *transmiſsió* végsöképen meg-láttaſsék, és itélteſsék: Meg-bizonyoſodván pedig a' dolog, vagy azon ki-vitt *materiát* viſzſza adni, avagy ahoz haſonlót, vagy pedig annak igaz árrát, a' *Fiſcus* Tárházába bé-adni tartozzék, és azon felyül a' tilalom ellen való tselekedetért, 200. forintal-is meg-büntetteſsék.

ARTICVLVS II.

Müben lévö aranyat és ezüſtöt, az Orſzág lakoſin kivül való embereknek venni, és az Orſzágból ki-vinni, ſem afféléknek adni ſzabados ne légyen külömben, hanem úgy, hogy vagy *materiá*ban, vgy pedig vert jó-féle arany és ezüſt *monetá*úl fizeſſe az árrát, hogy inkább meg-ne ſzüküljön a' Hazában az arany, ezüſt, és jó-féle pénz-is, azon marhának el-veſztésének büntetéſe alatt, mellyben való büntetéſnek-is módja és rendi

di a' ſzerént, légyen, mint fellyebb vagyon írva a' *plick*ben lévö *materiá*k felöl: a' Haza lakósinak mindazonáltal ſzabados afféléknek-is ki-vitele, de úgy, hogy minden rendek, akár idegenek, akár Haza-fiai, a' ki-vijendö marhától igaz Harmintzadot adjanak; ki-vévén a' Nemesi rendet, kik Harmintzad adáſſal nem tartoznak külömben, hanemha afféle marhákat nyereségre és kereskedésre vettek vólna, és úgy vinnék-ki az Orſzágból.

ARTICVLVS III.

A Aranynak, Tallérnak, Dútkának, és egyéb jóféle *monetá*nak váltáſa, és ez Orſzágból ki-vitele meg-nem tiltathaik, kiváltképen a' Haza-fiaitól; holott a' Kereskedésnek formája külömben nem-is lehetne, némelly ſzomſzéd Orſzágokban egyéb féle pénzel nem vásárolhatván a' bé-hozandó marhát; haſonlóképen idegenek-is, kik ez Orſzágban el-adó marhákat hoznak, attól el-nem rekeſztethetnek. Kivántatik azért, hogy légyen vigyázás a' Harmintzadoſoktól és egyéb effélékre rendeltetett emberektöl azokra, kik nem a' kereskedésnek ez Házában való követésére, és folytatására nézve, hanem ugyan fel-tett tzélul alá-való rezes köz pénzen váltatván és ſzedvén mind *monetá*ban, mind egyébféle müben és *materiá*kban-is lévö ezüſtöt és aranyat, hordják-ki az Orſzágból és viſzik, 's hadják más Orſzágokban, nem hozván azokon ſemmi haſznra való marhákat viſzont iſmét bé a' Hazába; kiknek büntetéſek ezen fellyebb meg-írt mód ſzerént légyen.

ARTICVLVS IV.

A' Por-Aranynak keresésével életét tápláló Oláh, Czigány, és egyéb nemböl álható uratlan emberek, ha a' por-aranyat a' Fejedelmek arany-váltóinak bé-nem ſzolgáltatják, (melynek váltsága az eddig való rend-ſzerént egy nehézéktöl friſſeletlenül *fl.* 1. *d.* 80. friſſelve pedig *fl.* 2. *d.* 20.) és meg-bizonyoſodik, hogy máſnak adták légyen-el; a' Fejedelmek kegyelmében áll, hogyha halállal, vagy egyéb érdemek ſzerént való büntetés-

ſel büntettetik-is; mivelhogy az Orſzágban affélével, és illyen móddal élödö *reſidentiá*tlan emberek, eddig-is Fejedelmek nevek alatt lévö Jobbágyoknak tartattanak; ezeknek pedigien a' folyó-vizekben, patakokban, és havaſokban lévö föveny és porond között por-aranyat kereſni, a'hol azt eddig-is ſzokták vólt, akárki határán-is ſzabad légyen, mindazonáltal a' Földes Uraknak egyéb iránt való kár és boſzſzúság-tételek nélkül.

Ezeken kivül pedig, ha kik magok Jobbágyok, vagy ſzólgájok által, magok határokban, por-aranyat kereſnének, és találnának, ſzabados légyen annak kereſéſe; úgy mindazonáltal, hogyha a' por-aranyat magának akarja tartani, mellyet maga határában talált és ſzerzett, ſzabados légyen; de igazán való tized réſzét a'Fejedelem Tárházába tartozzék bé-ſzólgáltatni: ha pedig el-akarja váltani, mindeneknek-elötte, a' *Fiſcalis* arany-váltót tartozzék véle meg-kínálni, a' holott egy vert arany nyomóni friſſelt arany *ligá*ban lévö ki-nem veretett aranyért, három forintot tartozzanak adni; vagy ha akképen el-váltani nem akarják, a' *Cuſoria* vagy *Separatoria* házba tartozzanak bé-vinni. Máſok határán lévö por-arany keresés, és annak meg-engedéſe áll a' Földes Uraknak hatalmokban, kiktöl ha valakiknek meg-engedtetik, a' magok közt léjendö alkuvás ſzerént, annak tartozik fizetni, és abból a' tized réſzt Tárházba ſzólgáltatni, nem kételenithetik; mindazonáltal az ollyan helyekröl kereſett por-aranynak-is el-adhatáſa, vagy válthatáſa külömben nem engedtetik, hanem a' fellyebb meg-írt mód ſzerént a' *Fiſcalis* arany-váltásra, vagy a' *Cuſoria* és *Separatoria* házra vitetteſsék.

Efféle dólgokra pedig, hogy a' *Fiſcalis* Tiſztviſelök-is jobb móddal vígyázni el-érkezheſſenek, a' por-aranyat kereső akármelly rendbéli emberek az Arany-váltóknak magokat bé-mútaſſák, és értésekre adják, a' kik-is *Regeſtrum*ban vegyék neveket, és lakó helyeket; söt ezen kivül ha paraſzt emberek léſznek, ugyan az Arany-váltó elött; ha pedig egyéb rendbéli

embe-

emberek, Vármegye Tiſztei, vagy Székes és Városi rendeknek Bírái elött, jelen lévén az Arany-váltó-is maga, vagy arra rendeltetett embere, hitet tégyenek-le arról, hogy a' *Fiſcus* réſzét, a' rendelés ſzerént igazán bé-ſzólgáltatják; melly ellen ha ki tselekednék, valamenyiſzer az lenne, mindenkor két-két ſzáz forinttal, és a' tilalom ellen el-adott vagy meg-tartott marháknak betsüjén maradjon, annak kereſetinek pedig és büntetésének módja, az arany és ezüſt *materiá*król feljebb való írás ſzerént légyen.

ARTICVLVS. V.

A Rany, ezüſt *materiát*, jó *monetát*, ſem válaſztásra, ſem felveretésre nem ſzabad az Orſzgból ki-vinni, hogyha a'Fejedelmeknek ez Orſzágban Válaſztó és Pénz-verö házak találtatik; söt ſemmiféle kintset-is ez Ozſzágból ki-takarítani, más idegen helyeken való le-tételre és tartásra, ſzemély-válogatás nélkül ſenkinek nem ſzabados, (ki-vévén Hazánknak közönséges veſzedelemben forgó háboruságos állapotjának kénſzeritö ſzükségit) a' ſellyebb meg-írt büntetéſek és módok ſzerént. *Ex Art. An* 1601. 1607. 1622. 1638. 1623. 1635.

APPROBATARUM CONSTITUTIONUM REGNI TRANSILVANIÆ, ET PARTIUM HUNGARIÆ EIDEM ANNEXARUM

PARS TERTIA.

TITULUS PRIMUS.

UNIOKROL.

ARTICVLVS I.

AZ Orſzág *Statusi* minémü módok és *Conditiók* alatt való *Uniót celebrál*tanak légyen egymás között az 1613, 1630, és 1649. eſztendökben, erröl lett *Conſtitutiók*ból ki-tetſzik; de mivel az 1630. eſztendöbéli *Articulus*-

ban, az bövebb *declaratió*val íratott-meg, 's az 1649. eſztendöbéli *Articulus*-is arra láttatik mútatni, az ſzóról ſzóra ez *Articulus*ban-is *inſeráltatott*, melly ekképen következik:

Forma juramenti ſuper Unione per Regnicolas depoſiti, ſequitur hoc modo:

EN T. és T. esküſzöm az élö Iſtenre, ki Atya, Fiú, Sz. Lélek, tellyes Sz. Háromság egy igaz Iſten; hogy a' négy *recepta Religió*knak ez Hazában való meg tartására igyekezem tellyes tehetségemmel, és ſoha annak *oppreſſió*jával a' magam *Religió*ját *promoveálni* nem akarom, ſem azoknak *oppreſſió*jokra való dólgokban ſoha, ſem titkon, ſem nyilván nem tselekeſzem; ſenki ſzemélye ellen, hitiért, vallásáért, gyülölséget, ellenkezéſt nem viſelek, hanem kinek-kinek ſzabad meg-tartására igyekezem, és ſem titkon, ſem nyilván ſenkivel *contraria Religio* ellen, ſem máſokkal nem *practicálok*, annak *oppreſsió*jára, ſe ártalmas tanátsommal, ſem fegyveremmel, ſem magam, ſem máſok által, ſemmi úton nem igyekzem; söt ha kit effélét tudnék, meg-jelentem az egéſz Tanátsnak, és minden tehetségemmel el-távoztatni igyekeſzem, ſem Fejedelmemnek egymás ártalmára való tanátsot nem adok, és Hazámnak közönséges és tsendes békeſségének meg-maradását, ſzabadságának *promoveálás*át egyenlö értelemmel és tehetségemmel igyekezem óltalmazni, és ez ellen Hazámon kivül valókkal ſenkikkel nem *tractálok*. Mivel pedig a' Fejedelmek-is hitek ſzerént *assecurálják* a' *Regnicolák*at, hogy valakik a' Haza közönséges java ellen árúlkodnának, meg-jelentik az Orſzágnak és Tanátsnak, én-is így kötelezem magamat erre az elö-ſzámlált hitre, valamig a' Fejedelmek-is ehez és nékünk hittel tött egyéb ígéretekhez és *Conditió*khoz tartják magokat, addig tartozván én-is ehez tartani magamat, egyikünk a' máſikunkhoz-is addig, valamíg más felebarátom-is ennek fel-bontására okot nem ád. A' ki pedig ezt fel-bontaná, *comperta rei veritate in Notam perpetuæ infidelitatis incurrál*tatnak lenni *pronunciál*om.

Con-

Conditiones autem in Unione ſpecificatae ſequuntur hoc modo:

A' Négy *recepta Religió*knak ſzabados *exercitium*i engedteſſenek, és *illibate* meg-tartaſsanak az Orſzágban, és *in partibus Hungariæ huic regno incorporatis*, hogy minden helyeken a' *major pars* tartson vallásán való Papot, ha hol pedig *exercitium*ja valamelly helyen valamellyik valláſnak nem vólna-is, beteg gyóntatására, és *in caſu neceſſitatis* gyermekek kereſztelésére ſzabad légyen bé-menni a' magok vallásán való Papoknak; három Nemzetből állván az Orſzág (az Orſzág *Conſtitutió*i megtartatván). Ha valamellyik Nemzetnek ſzabadságában, *immunitas*iban, *Privilegium*iban, ſzokott és régen bé-vött rend-tartásiban bántódáſa lenne, *requirál*ván felölle a' Két Nemzettséget, tartozzanak hitek és köteleſségek ſzerént Orſzág Gyülésének elötte-is *defacto* mindjárt meg-találni a' Fejedelmet és Tanátsit, a' panaſzolkodó Nemzetségnek meg-bántódáſa felöl; söt minden úton és módon a' három Nemzetség egymásnak óltalommal, ſegitséggel tartozzék lenni, méltó panaſzolkodáſokra.

Ha valamely Nemes *privata perſon*nak, akár ſzemélyében, akár Jószágában, marhájában, és ſzabadságában bántódáſa lenne a' Fejedelmektöl, Vármegyéit, vagy Székit *requirál*ja felöle; és ha méltónak ítéli lenni a' panaſzt a' Vármegye avag Szék, *requirál*ja mindjárt a' Fejedelmet és Tanátsit, kire ha méltó tekintete nem lenne a' Fejedelemnek, halogatás nélkül tartozzék mindjárt a' Vármegye a' meg-bántódott ſzemély mellett *requirál*ni a' több Vármegyéket, mind itt-ben; 's mind ottkin valókat; a' ſzerént a' Székelységet, Száſzságot, kik hitek és köteleſségek ſzerént, *defacto* mindjárást (Gyüléſt arra nem várván) tartozzanak *requirál*ni a' Fejedelmet és Tanátsit *denuo* a' dolog felöl, és a' Tanáts *in tali caſu maturo judicio deliberál*ván, elötte viſelje az Orſzág közönséges ſzabadságát, 's törvényit, és magok köteleſségét, az Orſzágnak-is arról írott *Articulus-*

*ticulus*át, és mind a' Fejedelem elött valö igen *ſeria inſtantiá*jokkal, mind magok *deliberatiój*ok 's *authoritás*okkal tartozzanak helyre állatni meg-bántódását a' panaſzolkodóknak. Ha Vármegyéken és Székelységen lévö Keritett és Mezö Városoknak, avagy *Communitás*oknak lenne-is bántódáſok, ezen mód *obſervál*taſsék. Orſzág Gyülésében a' mit Hazánk megmaradására, békeſséges tsendeſségére, ſzabadsága és törvénye meg-tartására nézendö jókat fel-találhatnak, afféle dologban egy értelemben légyen minden, kiki hátra vetvén a' maga *utilitás*sát, és *privatum*ját: és Nemzetségünk, ſzabadságunk mellett, söt tsak egy *privata perſona* méltó igazsága mellett-is, mind a' három Nemzetség, és minden *Status*ok egyenlö értelemmel és akarattal, minden úton és módon egymásnak *patrocinál*junk, és egymáſt óltalmazzuk.

Ha kik pedíglen vádolnának méltatlánúl, és hamiſſan valakiket; vagy *Executor*ok lennének valaki vádlására megfogásban, törvény elött való dologban, Jóſzága 's javai elfoglaláſiban, *in notam perpetuae infidelitatis incurrál*janak.

TITULUS SECUNDUS.

A' Kapu-ſzám után való Adóról.

ARTICVLVS I.

E' Szegény Hazának állapotja, a' mint egyebekben-is, úgy a' Kapu-ſzám után járandó adójok dolgában-is, külömbkülönb karban forgott eleitöl fogva, és az idöknek 's azokban lévö ſzükségeknek mivóltokhoz alkalmaztatott, az Orſzág lakoſinak-is ſzámokhoz képeſt: úgy hogy az 1545. eſztendöbéli *Articulus*okból a' mint láttatik, egy Kapuról nem többet, hanem tsak *den.* 60. redeltenek és adtanak: de annak-utánna háborúságos idök-is következvén, noha az adó-fizetö nép kevéſedett, mindazáltal a' ſzükség nevekedvén, a' költésnek-is

neve-

nevekedni kellett, a' ſzerént az adó-fizetésbéli ſummának-is; úgy-hogy a' mint a' régi *Articulus*ok mútatják, elsöben *d.* 25-tel; azután *d.* 50-nel; annak-utánna *d.* 75-tel, és igy rendel fellyebb-fellyebb nevekedvén, ment-fel ſzintén *ad flor.* 22. mindazáltal nem többſzör, hanem *in anno* 1634. kiváltképen való akkori ſzükségre és okokra nézve, de akkor-is olly' okkal és móddal, hogy többé az-is ſzokásban ne kellyen, a' mint az Orſzágnak erröl való végezését meg-mútatja azon 1534. eſztendöbéli elsö *Artículus*. Ennek-útánna-is azért a' Kapu-ſzám után való adózáſnak ſzámát, módját és rendit, az Orſzág közönséges Gyüléſeiben ſzokta el-rendelni, az állapotoknak mivóltokhoz képeſt.

ARTICVLVS II.

EZ Kapu-ſzám után való adó ſzedés, az Orſzág közönséges javára nézendö lévén, ſzükségesképen meg-kivántatik, hogy ſzemély válogatás nélkül minden rendeknek Jóſzági réſzek ſzerént reájok nézendö adójokat igazán meg-adják, és ſenkinek Jóſzága attól üres ne légyen, hanem ha kinek a' Fejedelmek kiváltképen való kegyelmeſségekböl, de nem örökösön, hanem tsak bizonyos ideig meg-engednék. *Ex Art. A.* 1614.

ARTICVLVS III.

AZ Adó, az Orſzágbéli adó-fizetö kösségnek fel-ſzámláláſa ſzerént való Kapu-ſzámok után jár, melly már közönségeſen róváſnak neveztetik, melly rovás és fel-ſzámlálás ſzerént tiz emberek írattattanak és rendeltettenek egy Kapu-ſzámra; melly tiz ember ſzámot hogy-ha Iſten kegyelmeſségéböl ez Hazának békeségében valahánnyal meg-haladná-is a' moſtani emberek ſzáma, mindazáltal ugyan tsak azon egy Kapunak tartatik, és a' többi tartozik a' fel-rótt embereket az ö állapotjoknak mivóltokhoz képeſt ſegíteni. *An.* 1608

ARTICULUS IV.

A' Melly helyekröl pediglen a' fel-rótt és ſzámlált emberek, avagy azoknak helyekbe telepedteknek ſzámok meg-kevéſe-

veſedett, a' többi a' minthogy amazoknak nem lételekben-is élhetik határokat, úgy az adózásbéli terheket-is viſelni tartoznak; söt ha kik afféle helyeket magoknak akarnának megtartani, arra nézendö adóbéli réſzt, vagy a' több Jobbágyokkal tartozzanak meg-fizettetni, avagy ha azok nintsenek, magafizeſſe a' *Patronus*, avagy botsáſſa a' falu közzé, *juxta Art.* 1601. ide nem értvén azokat, a' mellyek döghalállal, vagy egyéb kiváltképen való okokból tellyeſséggel, vagy egéſz Kapuſzám, vagy pedig annak réſze puſztulásra jutott, mellyek az 1635. eſztendöbéli, és utánna következett *Articulus*ok ſzerént ſzorgalmatoſsággal fel-czirkáltattanak, és le-ſzállittattanak; az ollyan helyek annak-okáért azon meg-ſzámlálás és le-ſzállitás ſzerént maradjanak, úgy mindazonáltal, a' mint azon *Articulus*okban végeztetett: hogy-ha újabban a' le-ſzálitott helyeket meg-ülik, emberek telepedvén reá, a' meg-telepedésnek idejétöl fogva hat eſztendeig az adózáſtól üreſſek ne légyenek külömben, hanem a' fellyebb meg-írt mód ſzerént a' róváſon maradtakat ſegéllyék; el-telvén pedig az az idö, annakutánna annak a' le-ſzállitáſnak-is ſzabadsága meg-ſzünik, és a' régi róváſnak ſzáma állattatik helyre. A' ki ſzemélyében *manumiſſus*, de egyébiránt nem Nemes, és örökſége-is nem *exemptus*, a' Kapu ſzám után való adónak terhét viſelni tartozik, hogyha a' Fejedelmektöl adója nem *relaxál*tatott, avagy a' Földes Ur több Jobbágyival nem akarja *praeſtál*tatni.

Ex Art. An 1601.

1581. 1588. 1601. 1650.

ARTICULUS V.

A' Puſzta falú helyekröl adó-fizetéſſel ſenki nem tartozik mind addig, míg a' fellyül meg-írt mód ſzerént meg-nem ſzálják: annak okáért az 1618. eſztendöbéli *Articulus* ſzerént az el-puſztúlt Jóſzágról adót ne végyenek, ſem annak nem fizetéséért az örökségét el-ne foglalják, ſe a' Nemes embert adó fizetésre ne *cogál*ják, Nemeſi *praerogativá*i ellen, a' mint erről való végezéſek vóltanak az 1587, 1588. és több következett *Articulus*okban-is: úgy mindazonáltal, hogy ſemmi ſzi-

1618. 1587. 1588.

és alattomban való módokon és útakon, az Orſzág és *Fiſcus* jövedelme meg-ne tsalattaſsék, ſem egyéb-képen, ſem pedig hogy azon falubéli Jobbágyokat valaki máſutt való helyre telepitené, vagy valami végezésből más ember' kezébe juttatná; egyéb-iránt, akar holott lakjanak-is az el-puſztúlt helynek lakoſi, és róvás alatt lévö embereknek maradéki; de meg-tudatván, az adó mindenütt utánnok menvén, tartoznak meg-fizetni a' róvásbéli réſzek ſzerént, hogy annál inkább féſzkekre, vagy Földes Urok keze alá viſzſzamenni kénſzerittetſſenek.

ARTICVLVS. VI.

A' Puſztaságra nem jútott helyekről-is; ha a' fel-rótatott és ſzmláltatott Jobbágy, avagy annak maradéki, akkori helyekről el-bujdosnának, meg-bizonyoſodván afféléknek mind róvás alatt való lételek, mind pedig a' hová mentenek légyen, a' hol lakáſok találtatik lenni, azon Vármegyének *Perceptori*, vagy Városoknak Bírái vegyék-meg rajtok, és ſzólgáltaſsákbé a' Tárházba, tzédulát adván onnat a' kinek földéről kibontakoztanak, melly tzédula ſzámban-is véteſsék az adó ſzedöktöl, és az el-ment Jobbágyoknak Urai, ſem az falunak több lakoſi érette meg-ne károſittaſſanak. *Ex Art. A.* 1643. *An* 1650.

A' Hóldóltságon lévö faluk fél adóval tartozzanak, mint azok, kik a' békeſséges földön laknak; az 1595. Eſztendöbéli, és az-után következett végezéſek-is ezent mútaván. 1595. 1630.

ARTICVLVS. VII.

AZ Orſzágtól rendeltetett időkre az adót minden helyekről tartozzanak bé-ſzólgáltatni; az honnat pedig bé-vitelét elmúlatnák, az Adó-ſzedök adják-ki *Regeſtrum*ban a' Vármegyék Vice-Iſpáninak, honnét nem ſzolgáltattak légyen-bé; az kik elsöben Szolga-Bírák által meg-intetvén az embereket, a' holott a' *reſtantiák* vólnának, hogy-ha az intés után tizenötöd napra bé-nem ſzólgáltatnák, a' Vice-Iſpán tartozzék ki-menni a' *Perceptor* meg-találására Fö-Bírájával együtt; és ha valami olly' méltó ok, vagy akadály találtatik lenni a' dologban, azt

mindjárt jó lelki-eſmérettel igazitsák minden tovább való halogatás nélkül, és az adót meg-vegyék minden birság fizetés nélkül, 's az Adó-ſzedönek bé-ſzolgáltaſsák; ha pedig ſemmi méltó ok és mentség a' dologban nem találtatik, az eddig való ſzokás ſzerént, az adón fellyül 12. forintal meg-is büntetſsék: ezekből-is ſem *Fiſcus*, ſem pedig máſoknak Jóſzági meg-nem külömböztetvén.

ARTICVLVS VIII.

Ex. Art. An 1630. 1634. A' Melly faluk Iſtennek látogatásából égés miatt meg-károſodnak, vagy egéſzlen el-égnek, vagy pedig tsak bizonyos ſzámú házak; ez elötti végezéſek ſzerént, az ollyaknak három eſztendeig való adójok meg-engedteſsék. Annak-okáért azon helynek Tiſztei ſzorgalmatoſon végére menvén, köteleſségek ſzerént való *Teſtimonidlis*t adjanak a' lakoſoknak, mellyet az Adó-ſzedöknek meg-mutatván, ſzámban venni tartozzanak, és a' meg-égetteknek réſzek ſzerént való adójok le-ſzállításban tartaſsék a' fenn megnevezett idöig.

ARTICVLVS IX.

A' Rövás avagy ſzámlálás ſzerént való *Regeſtrum*it az Adó-ſzedök igazán és ſzép rendben le-írván a' Vármegyéken, és egyéb Székes helyeken *publicál*ják, el-olvaſtaſsák, és hiba nélkül lévén, Vármegye petséti alatt, valamellyik Káptalanba bé-adattaſſanak; mind azért, hogy a' Tiſztek változásában a' *Regeſtrum*oknak el-tévelyedéſe, vagy egyéb alkalmatlanság miatt el-veſzthetéſe nagyobb akadályt ne ſzerezzen, és hogy a' *Patronus*ok-is ki-veheſsék magok ſzükségekre ha kivántatik, 's így jóbb móddal viſeheſsenek gondot Jóſzágokból való adójoknak bé-ſzólgáltatására. A' Káptalanok pedig *absque litteris requiſitoriis toties quoties* kívánják, *indifferenter* minden Nemes embereknek magok Jóſzáginak *taxá*jokról párt adni tartozzanak.

An 1640.

ARTICVLVS X.

Az Adó-ſzedök hiteſek légyenek az igaz *percepti*ókra, igaz *adminiſtrati*ókra, és arra-is, hogy az adót bé-vivö ſzegénységet

séget nem ſanczoltatják, várakoztatják, magok ſzólgálatjokra kedvek ellen nem erőltetik; hanem késleltetés nélkül bé-vévén, meg-elégednek a' ſzokott tzédula pénzel, melly téſzen *d.* 2. az Adó-ſzedők pedig a' mennyiben lehet, köz és bátorságos helyen lakó zálagos emberek légyenek.

ARTICVLVS. XI.

EZ jelen-való Gyülésben az Orſzág, a' Fejedelmek ſok rendbéli *expensáit*, és a' fényes *Porta contentál*ását elötte viſelvén, Kapu-ſzám után való adóban rendelt *contribuál*ni Kapu-ſzám után 20-forintot, és azt a' ſzokott *terminus*okon bé-ſzólgáltatni végezte; úgy-hogy a' ſzent György napinak fele *ad* 1. *Junii*, fele *ad* 1. *Auguſti*; a' ſzent Mihály napinak fele *ad* 1. *Novembris*, fele *ad* 1. *Januarii Anni venturi adminiſtrál*taſsék a' Tárházba. Melly tereh viſelésre a' Székelység és Száſzság-is, kik Vármegyéken Jóſzágokat birnak, magokat reá ígérik, haſonlóképen a' *Partium*béliek-is. *Art. An.* 1653

ARTICVLVS XII.

A' Vég-házaknak épitéſe-is nem utólsó ſzükséges dolog lévén ez Hazában, *signanter* pedig a' Jenöben el-kezdett épületnek *continuál*ása; ez okon, e' ſzükségre-is ígértetik Kapu-ſzám után az Adónak elsö *terminus*án bé-ſzolgáltatni, Kapu-ſzám után egy-egy forint; úgy-hogy annak 25. pénze a' *Conſtantinapoly*ban lévö Erdélyi háznak épitésére fordittassék, mivel igen romlott állapottal hallatik lenni. *Art. An.* 1653.

TITULUS TERTIUS.

Várak és több Vég-házakról.

ARTICVLVS I.

VÁrak és Kaſtélyok, a' Vég-helyekhez közel, Fejedelmek és Orſzág *conſenſus*a nélkül ne épitteſſenek.

TITULUS QUARTUS.

Arendákról.

ARTICVLVS I.

ELeitöl fogván mitsoda helyek lettenek légyen *Arendás*ok, avagy Dézma-adók, úgy-mint mellyeknek Dézmájok a' *Fiscus*t illetvén, a' *Poſſeſſor*oknak ſzabadságokban állott bizonyos *Arenda* fizetéſſel meg-váltaniok; azok a' helyek, mind pedig *Arendá*joknak menyiségek, a' mindenkori ſzokásból-is már az embereknél tudva vagyon, és azokról eſztendönként adatott tzédulák-is, leg-bizonyosban mindazáltal a' Fö és Vice *Arendátor*oknál, és az *arendá*nak bé-ſzedöinél való *Regeſtrum*ok meg-mútatják. Kivántatik annak-okáért, hogy mint a' Kapu-ſzámokról, úgy az *Arendá*król való *Regeſtrum*ok-is, a' Vármegyéken és Székes helyeken az *Arenda*-ſzedök által bé-viteſſenek és el-olvaſtaſſanak, és minden hiba 's akadályoskodáſſal való alkalmatlanságnak fel-hagyáſa nélkül közönséges petsét alatt a' Káptalanokba bé-adattaſſanak. A' Káptalanok pedig, *absque ullis literis requiſitoriis toties quoties* kívánják, *indifferenter* minden Nemes embereknek magok Jóſzágoknak *taxá*iról párt adni tartozzanak. A' melly helyek pedig eleitöl fogván Dézma, avagy a' helyet *Arendá*t fizetö helyek nem vóltanak, ezután-is *Arendá*t adni róla nem tartoznak; Dézmájok dolgából-is a' földes Ur ſzabad Jóſzágával.

ARTICVLVS II.

AZ *Arenda*-ſzedök zálagos emberek légyenek, hittel kötelesek annak igaz fel-ſzedésére, és bé-ſzolgáltatására, és az *Arenda* bé-vívöknek nem ſantzoltatására; hogy pedig jobb móddal tudhaſſanak mindenek annak idejében való bé-küldésére vígyázni, rend-ſzerént a' Székes helyekre, avagy a' Vármegyéktöl és Székektöl rendelendö bizonyos alkalmatos helyre tartozzanak az *Arenda*-ſzedök menni, és annak ſzedésére rendel-

tetett

tetett idök alatt azokon a' helyeken találtaſſanak, mellyet ha nem tselekednének, egyéb-iránt ha az *Arendát* bé-vívö avagy küldö emberek hitelesképen meg-bizonyithatják, hogy a' ſzokott idönek határa elött bé-küldötték, avagy vitték *Arendá*jokat, de a' *Perceptor* nem találtatott jelen lenni; az ollyan történetben, ſe a' ſzegénység, ſe azoknak Urai meg-ne károsittaſſanak, hanem a' Fö és Vicé *Arendátor*ok meg-találtatván felöle, és a' dolog meg-világoſodván, tartozzanak bévétetni a' rendelt napnak el-teléſe után-is; az *Arenda*-ſzedök pedig, kik miatt a' fogyatkozás eſett, a' régi *Articulus*oknak-is tartáſok ſzerént, ſzáz forintal büntetteſſenek-meg azon Vármegyének vagy Széknek Fö Tiſzteitöl: Vármegyén Vicé-Iſpán, Székes helyeken a' Székbéli Tiſztek tartozzanak *exequál*ni minden törvény folyás nélkül, és minden törvénybéli *remedium*ok ellen; mellynek fele a' Fö és Vicé *Arendátor*oké légyen, fele pedig azon Vármegye avagy Székbéli Fö Tiſzteké, az *Executor*okkal együtt.

Ex Art. An 1571. 1599. 1630. 1643. 1644.

ARTICVLVS III.

AZ *Arenda* fizetésnek elsö réſzének ideje, ſzent György nap elött két-héttel kezdetödvén, tart ſzent György nap után-is két-hétig, az Uj Kalendárium ſzerént; az *Arendá*nak máſik réſzének bé-ſzólgáltatásának ideje pedig kezdetik ſzent Márton nap elött két-héttel, és telik-el ſzent Márton nap után két-héttel: azon idönek forgáſa alatt minden *Arendás* helyekröl bé-vinni, és a' *Perceptor*ok-is bé-venni tartozzanak.

ARTICVLVS IV.

HA kik pedig a' meg-nevezett idö alatt *Arendá*jokat bé-nem ſzólgáltatnák, vagy abban való akadályokat Fö és Vicé *Arendátor*ok elött el-nem igazitanák, azonban a' Dézmához-is hozzá nyúlni méréſzelnének; az *Arenda*-ſzedötöl *requirál*tatván, avagy a' Fö és Vicé *Arendator*októl *admoneál*tatván, annál inkább Fejedelem parantsolatjával, azon Vármegyének avagy Széknek *Executor*i tartozzanak ki-menni, és a' Dézmához

Aren-

Arenda bé-ſzólgáltatás nélkül nyúlt embernek javaiból mindjárt 200. forintot *exequál*ni, és azon fellyül az el-vitt Dézmát, avagy annak *Arendá*ját-is, mellyeket az *Árenda*-ſzedö a' Tárházba tartozik *adminiſtrál*ni, az *Executor* Tiſzt-is pedig maga fáradságáért a' ſzokás ſzerént *fl.* 12. *exequál*jon: de hogy-ha a' Tiſztek ki-menni és *executió*t tenni nem akarnának, azon Tiſzteken *exequál*taſsák a' Fö és Vicé *Arendator*ok, nagyobb vagy kiſsebb *Cancellárián* lévö két Deákok által; ha pedig a' Tiſztek ellen a' Dézmához nyúlt ember *repellál*na, haſonlóképen az *executió*ra ki-nem ment Tiſzt-is a' *Cancellárius*ok ellen, az *executió*tól meg-ſzünni tartoznak; úgy-hogy azon Vármegyének vagy Széknek elsö törvényes Székin, minden *Exceptió*k, *Exmiſſió*k, és tovább való per folyás, avagy törvényes *remedium*béli bizodalmak kivül, a' *Repulſió*nak okát adni tartozzanak, és *peremptorie* meg-ítélteſsék, 's hogy-ha a' *Repulſió*nak méltö okát nem adhatják, a' 200. forint *poená*n kivül a' *Repulſió*nak-is terhét le-tenni tartoznak: azokon felyül az *Arenda*-ſzedöknek-is fáradságokért *fl.* 12. az *Executor* Tiſzteknek-is ſzokott jutalmokat meg-adni tartoznak.

ARTICVLVS V.

MInd az *Arendá*knak, mind pedig egyéb adóknak Szedöire a' Fö Tiſztek ſzorgalmatoſon vigyázzanak, öket fenyitékben tartsák, és ha kik vagy köteleſségek: és *inſtructió*jok ſzerént hívatalokban el-nem járnak, vagy köteleſségek ellen való dolgokban magokat elegyitik, büntetés nélkül el-ne ſzenvedjék; és ha kik affélék találtatnak *citál*tatván öket Székes-helyekre és *Forum*jokra, minden *Exceptió*k, és egy *Exmiſsión* kivül, minden törvénybéli *proceſſus*ok és *remedium*ok kirekeſztetvén, törvények végsöképen ki-mondattaſsék, és érdemek, 's a' törvénynek itéleti ſzerént büntetteſſenek.

ARTICVLVS VI.

Ex Art. An 1588. A' Melly *Arendás* falukban a' Papok-is *Quartá*t birnak, az egy *Quartá*t meg-hagyván nálok, a' három *Quartá*ról a' falunak

lunak *Patronusi* ha le-akarják tenni az *Arendát* a' *Fiſcus* ſzámára, a' három réſz Dézmát magok ſzámára vehetik, az egyik *Quartára* háromlandó réſzével az *Arendának* nem tartoznak; mivel azt nem a' *Poſſeſſorok*, hanem a' Prédikátorok *percipiálják*. Ha pedig a' *Poſſeſſórok* le-nem téſzik az *Arendát*, a' három réſz Dézmát *Fiſcus* ſzámára *percipiálják*, a' negyedik réſz pedig a' Prédikátorqknál marad. A' melly helyek pedig eddig az ideig *Arenda* fizetés alatt nem vóltanak, azok ennek-utánna-is *Arenda* fizetés alá ne vetteſſenek: Haſonlóképen a' hol a' Prédikátoroknak-is *Quartájok* eddig nem járt, ezután-is tartozásból a' *Patrónusokat* nem eröltethetik.

A' Puſzta falu helyeket ha élik, ſzántják, vetik, és *Arendás* helyek vóltak eleitöl fogva; tartoznak vagy az *Arendát* meg-fizétni azoknak Földes Urai, vagy a' ſzokott Dézmát *Fiſcus* ſzámára engedni.

ARTICVLVS VII.

A' *Partium*béli Vármegyék-is azon egy birodalom, törvény és ſzabadság alatt lévén, bizonyos *Commiſſariusok* által Dézmájok dolgából *Arenda* fizetésre rendelteſſenek, de úgy, hogy-ha a' Fejedelmek úgy ítélik haſznoſabbnak lenni, mind a' *Fiſcus* és Vég-házak ſzükségeire; mellyeknek meg-visgálására az Orſzágnak Gyüléſe nélkül-is *vigore praeſentis Articuli Commiſſariusokat exmittál*haſſanak, és azok által igazságoſon *informatiót* vévén, az *Arendá*knak el-*limitál*áſa, és bizonyos helybe-való állatáſa, *Communi Regnicolarum conſenſu* légyen. Mindazonáltal, *medio tempore*, mig az az igazitás *proceſſus*ba vétetnék, a' ſzegénységnek könnyebségéért, a' melly *Patronus*ok Jobbágyoknak fáraſztását akarják el-távoztatni; tzédulát vévén a' Dézmáſtól a' *Fiſcus* ſzámára jutott akármi féle Dézmabéli *accidentid*ról, akár-honnét teheſſék ſzerit, tsak *adminiſtrál*ják igazán, ne kénſzeritteſſe bátor a' ſzegénységet annak meſzſzünnen való bé-vitelére; tsak-hogy a' Dézmáſok-is reá vigyázzanak, haſonlót, és ne allyoſabbat *adminiſtrál*janak. A' melly

Jóſzág-

Jószágból álló Szabadosok, Drabantok, 's egyéb Udvarbéli szólgák, eleitől fogva *Fiscus*nak dézmával nem tartoztak, ne szantzoltassák a' Dézmások-is.

TITULUS QUINTUS.

Dézmákról.

ARTICVLVS I.

AZ *exempta* földekről a' gabona takarodásnak idején, mind a' *Fiscus* Jószági közt *indifferenter*, minden helyeken a'kiknek *exempta* földök vagyon, azokról szabad a' közönséges fel-szabaditásnak elötte-is bé-hordani a' gabonát; de úgy, hogy valamig egyebek-is közönségesen bé-nem takarodnak, mind addig, söt a' mikor hord-is az ollyan Nemes ember, marhája a' gabona között ki-ne botsássa, kárt ne tétessen, se egy, se másképen, a' köznséges fel-szabaditásnak idejéig: Ha kik pedig az ellen tselekednének, azon helybéli Gondviselök, vagy tsak *privatus* Nemes emberek-is, mellékek vévén egy Vicé Szólga-Birót, vagy ha az hamarjában nem találtatnék, a' helyett egy Nemes embert, ha az sem találtatnék, két Városi Polgár embert, azok mellett azon helynek Bíráiban és Polgáriban ki-vivén *oculáltassa*, és *comprobálja* a' tilalom ellen való tselekedetit, vagy annál inkább a' kár-tételt-is: Kiktöl helyes *Testimoniálist* vévén, *ad simplicem requisitionem exponentis*, a' Vármegyének, vagy Székes helyek *Executori* tartozzanak ki-menni, és semmit | a' törvény *processus*sától nem várván, ezen *Articulus*nak *vigorá*val a' kár-vallott embert *contentál*tassák; *Insuper* a' tilalomért *fl.* 12. *exequál*janak.

ARTICVLVS II.

NOha az Országnak némelly részeiben, mostan-is az Oláhság Dézma adással tartozik, de ellenben nagy rész helyein Dézma-adatlanúl élnek; melly mind a' több nemzetekből álló kösségnek *despectusá*ra vagyon, mind pedig egyéb iránt alkalmatla-

matlan dolog, egy bizonyos rendben nem lenni állapotjoknak, mellyben való kedvezéſt magok viſelésével nem hogy érdemlenének, de söt naponként árad roſz tselekedetek: söt ſok helyeken majd nyilván való eröſzakkal élnek a' több Nemzeteken, és azoknak határin; 's noha pedig az a' kedvezés a' mennyiben eddig-is vólt, nem az Oláhok határinak, hanem magoknak engedtetett: de *abutál*ván véle ſok helyeken, még a' Magyar avagy egyéb Dézma-adó emberek-is, az Oláhok határán majorkodnak, és ekképen *defraudál*ják mind a' *Fiſcus*nak, 's mind pedig az ollyan *Patronus*oknak jövedelmeket; Végeztetett annak-okáért, hogy ezen-túl *indifferenter* mindenütt Erdélyben, Borból, Búzából, és egyéb *leguminá*kból; Diſznokból, Juhokból és Méhekből az igaz tized Dézma meg-véteſſék; mellyről a' *Fiſcus*nak ſóha ſemmi *Arenda*-fizetéssel ne tartozzanak a' *Patronus*ok, ha *Arendás*, és eddig-is Dézmát-adó helyen nem *reſideál*nak. A' *Partium*ban pedig moſtan, a' Szomſzéd birodalmaknak *reſpectus*ára nézve, a' *Patronus*oknak ſzabadságokra engedtetik Oláh Jobbágyokon való Dézma meg-vétel, avagy meg-engedés, míg az Idönek 's az alkalmatoſságnak kívánsága ſzerént jövendöben külömb végezés-nem engedtetik felöle.

TITULUS SEXTUS.

Nemeſségről.

ARTICVLVS I.

A' Nemes ember tsak *coram ſuo competente Judice* tartozzék tövényt állani; és nem máſutt. *Ex Art. A.* 1609.

ARTICVLVS II.

SEm Egyházhelyi, ſem egyéb rendbéli Nemeſség poſta-ló adásra, gazdálkodásra, ſe a' köſség közzé, ſe egyéb rendeknek ſzabad akaratja kivül ne tartozzék. 1613.

ARTICVLVS III.

A' Nemes ember, *nonniſi legitime citatus, et juridice convictus* 1630.

*areſtál*tathaſſék, fogattathaſsék, vagy károsíttathaſſék-me javaiban, *excipiál*tatván az *Articulus*okban és *Decretum*ban *expreſſe* írott némelly *caſus*ok, és azoknak *modalitási*, *ſub cautione itidem Articulis, Decreto, ac conditionibus expreſsis.*

ARTICULUS IV.

Ex Art. 1630. 1649. KÉnſzeritésböl a' Nemeſség ſzabad akaratján kivül nem tartozik ſenkit ſzólgálni, 's a' Fejedelmek-is nem eröltethetik, kiváltképen ſzám-adó tiſztre.

ARTICVLVS. V.

1649. HAdi *Expeditió*ra-is fel-ülni nem tartoznak külömben hanem a' Fejedelmek' parantsolatjából.

ARTICVLVS VI.

A' *Fiscus* Jószági között lakó Nemeſek-is *praerogativá*jokban és *immunitás*okban *indifferenter* minden helyeken meg-tartaſſanak, azok ſzerént a' módok ſzerént mindazáltal, a' mint *per ſpeciales Conſtitutiones* annak *Series*sében *accomodál*tattak.

ARTICVLVS VII.

A' Nemeſség ſemmiképen, azoknak Jobbágyi-is pediglen, ſemminémü egyéb *vecturá*ra, és tereh hordozásra ne kénſzeritteſſenek, hanem-ha mikor *pro bono publico* a' *Fiſcalis* Várakba valamelly *munitió*kat viſznek; ollyankor-is pedig a' Vármegye Tiſztei tégyenek illendö rendeléſt, igazságos köteleſségek tartáſa ſzerént, úgy a' mint a' ſzegénységnek-is nagyobb könnyebségével lehet, és ſem útjokban a' ſzállitók a' ſzegénységet ne ſantzoltaſsák, ſem marhájokat viſzſza botsátani a' rendelt helyröl el-ne múlaſsák, azért való minden *Exactio* nélkül; *,alioquin* ha az ſantzoltató Nemes ember léſzen *fl.* 200. ha nemtelen *fl.* 100. büntetteſsék, *comperta tamen rei veritate*; mellyet *competens* Tiſztei a' tselekedöknek, *omnibus Juridicis remediis excluſis exequál*janak; és a' *laesa pars*ok 's a' Tiſztek között ez *mulcta* két felé oſztaſsék. Egyebekben-is a' Nemeſi ſzabadság meg-tartaſſék.

TITU-

TITULUS SEPTIMUS.

Armalistákról.

ARTICVLVS I.

VAlaki *Armalist extrahál*, ne tsak Orſzág Gyülésén, (melly ſzabadságában áll) hanem-ha azOrſzágbéli ember, a'melly Vármegyebéli vagy Székbéli vólna, ott-is *publicál*taſſa *Armalis*sát; ha pedig nem ez Orſzági ember, mint-hogy ha tiſzteſségbéli ſzemély, kell-is valami bizonyos rendinek lenni: annak-okáért valamelly helyben, vagy valakinek háta megett lakik, annak Székes helyén *publicál*taſſa; ha pedig záſzlók alatt, vagy tsak nötelenségben és ſemmi bizonyos helyben nem lakos ember vólna, bár Orſzág Gyülésén *publicál*tatta légyen-is, de annak idejében, mihelyt bizonyos helyet verhet magának, azon helynek Székes helyén akkor *publicál*taſſa, az Orſzág Gyülésén lett *publication* kivül-is, *annuali revolutione non obſtante*; egyéb aránt erötelen léſzen *Armalis*sa.

ARTICVLVS II.

HOgyha valakinek Jobbágya, Urának *manumiſſió*ja nélkül *extrahál Armalist* magának, annak ſemmi ereje ne légyen, és ha valamelly bizonyos helyben vagyon lakáſa, mint el-bujdoſott egyéb Jobbágyok dolgában, azon ſzerént *proceddl*jon a' Földes Ura; ha pedig ſem Záſzló alatt, ſem egyéb bizonyos helyben nintsen lakáſa, hanem tsak ſzéllyel vándorló és bujdosó, valahol találja ſzabadon meg-foghaſſa, annak a' helynek Tiſztviſelöje által, a' holott találta; ha pedig kün való helyen találja, meg-foghaſſa ugyan, de azon *Territorium*nak Tiſztviſelöjének kezéhez vigye, és az *terminál*jon néki, 's arra az időre reá menvén, ha *comperidl*tatik, mind *praetensió*jának igaz vólta, mind pedig a' fogott ſzemélynek *reſidentiá*tlansága, adaſsék kezébe Földes Urának, ha pedig valakit ſzolgálna, és az az Ura felelne felöle, hogy törvényre elö-állatja, *Ex Art. A. 1648.*

annak adaſsék kezéhez, és attól kéreſſe, minr bújdosott Jobbágyát: meg-láſſa mindazon-által kiki, hogy valami módon igazságoſon *nobilitál*tatott ſzemélyt meg-ne fogjon, ha annak ſzokott *poenáj*át el akarja kerülni.

TITULUS OCTAVUS.

Potentiákról.

ARTICVLVS I.

HOgy a' magok erejekben bízakodó és vakmerö emberek, kik ſem az Iſtennek, ſem az Orſzágnak törvényével nem gondolván *potentioſa occupatiók*at tennének, *refrenál*tathaſſanak; végeztetett, hogy-ha olly' afféle dolog történnék, és valaki valakinek Jóſzágát, örökségét, vagy egyéb javait, *mera et abſoluta potentia mediante*, törvényes út és mód kivül el-foglalná; a' meg-bántódott fél *certificál*ja a' *Potentiarius*t arról, hogy Vármegyéjét vagy Székit akarja meg-bántódáſa felöl *requirál*ni: de az illyen *certificatiót*, vagy *admonitiót citatio* ne *ſubſequál*ja, és akár *comparedl*jon, akár ne a' *Potentiarius*, de a' meg-bántódott fél panaſzſzát *exponál*ván, és mentöl helyeſebben lehet annak igaz vóltát *comprobál*ván-is; a' Vármegye vagy Szék a' dolgot úgy lenni *comperiál*ván, elsöben mindjárt *admoneál*lyák a' *Potentiarius*t, és ha *ſimplex admonitió*ra *remittál*ja, ha mi kárt a' *Poſſeſſor*nak tett az *occupans*, azt-is *refunnál*ja, *bene quidem*, és a' panaſzló fél-is el-vegye *ſimpliciter*, 's annak kezéhez vetelére azon Székből *exmittál*janak a' panaſzt tett ember mellett Tiſztet avagy bizonyos *Commiſſariu*t az ekképen való kézhez vételre 's *aſſignald*sára a' meg-írt Jóſzágnak és kárbéli *refusió*nak: de hogy-ha az, illyen *admonitió*ra és e' mód ſzerént nem *remittál*ná; a' Tiſztek, a' mennyi ſzámú arra elégséges ſzemélyekkel kivántatik, 's ha külömben nem lehet-ne, a' Fö-Iſpánok-is *etiam cum gente Comitatus* tartozzanak kimenni, és az el-foglalt *bonumok*at *cum poena minoris potentiae*,

Ex Art. An 1615. 1645.

ac re-

ac refusionis damnorum reſtituálják eo facto: melly *reſtitutio* után-is, *propter occupationem illegitimam*, a' *Poſſeſſor* a' *Potentiariust*, ha akarja, *legitime proſequál*hatja; haſonlóképen pedig a' *Potentiarius*-is ha mi *just praetendál*, *extra dominium* keresheti, *ſervatis de jure ſervandis*, és ott-is meg-ítéltetvén a' Jóſzág, egyſzer'smind abban történt puſztítás, vagy egyéb kár-is meg-ítélteſsék a' *triumphans* félnek.

E' *proceſſus* mindazáltal tsak az olly' *cauſák*ban értetik, mellyekben *annualis praeſcriptiót pacifice* az *occupans* nem töltött, és a' mellyekben *legitima et immediata ſucceſſió*ja az *occupans*nak nem találtatik. Ez pedig *indifferenter* ez Orſzágban és ahoz tartozó réſzekben mindenütt *obſervál*taſsék.

ARTICULUS II.

TÖrténtenek néha a' Fejedelmek nevek alatt való *Potentiák*, és *violentum Concambium*ok, mellyeknek el-igazitására annak-utánna bizonyos útakat és módokat *pro ratione temporis conſtituál*t az Orſzág; *ſignanter* a' MIHÁLY Vajda' *irruptió*jától fogva, maga vagy máſok által történt *Potentiá*knak igazitásban való vétele felöl; a' ſzerént a' Básta György, és akkori Német *Commiſſarius*ok idejekben történt adományokról és foglaláſokról, *in Articulis Anni* 1607. annak utánna 1608. 1609. *in Annis* 1614. és 1615. *in An.* 1630. *in An.* 1649. és 1650.

De hogy ennek-utánna afféle dolgok ez Hazában ugyan ne-is hallattaſsanak, és effélékre való alkalmatoſſágok-is *tollál*taſſanak, a' Fejedelmeket *circumveniá*ló méltósagok ellen való dolgokat *impetrál*ni igyekezö ſzemélyek-is *refrenál*taſſanak, végeztetett, hogy ha afféle *illegitima occupatiók* és *impetratiók* találtatnának akárkinek kezénél, a' fellyebb meg-írt közelbik *Articulus*ban, a' *potentioſa occupatiók*ról *ſpecificál*t mód ſzerént, *vigore ejusdem Articuli reſtituál*taſſanak; a' Fejedelmek méltósága annyiban meg-adattatván, hogy az el-foglalt Jóſzágnak állapotja a' Vármegyén vagy Széken *comperiál*tatván, ha *Fiſcus* kezénél találtatnék az ollyan Jóſzág lenni, a' Vármegye avagy

Szék

Szék elsöben tartozó *ſubmiſsió*val *requirál*ják a' Fejedelmeket; kik-is az Orſzágnak tartozó köteleſségeket meg-gondolván, és a' dolognak igazságát meg tapaſztalván; parantsolják *reſtituál*ni *eo facto.*

TITULUS NONUS.

Proſcriptiókról.

ARTICVLVS I.

AZidönek és azokban forgott állapotoknak mivóltokhoz képeſt,.a' Fejedelmek és Orſzágbéliek között, hol egyik, hol máſik réſzről adattatott alkalmatlanságokból, néha vakmeröségekből, némellykor egyéb *humana fragilitás*ból; néha az Orſzágnak, néha viſzont a' terméſzetnek-is ſzabados törvényéből következtenek, hól vétkeſeknek, hól pedig ártatlanoknak-is *proſcribál*tatáſok, az akkori állapotoknak mivóltok külömben nem ſzenvedhetvén; Kik annak-utánna viſzont *abſolvál*tattak, a' mint akkori idöbéli *Articulus*ok mind *proſcribál*tatáſokat, mind az abból való *abſolvál*tatáſokat világoſon *declarál*ják: melyeknek rend-ſzerént való élö-ſzámláláſok mostan nem olly' ſzükséges, mint Iſtennek háládáſra méltó dolog, hogy Hazánk és Nemzetünk között kereſztyén és *legitimus* Fejedelmeknek bóldog *gubernium*jok alatt, arra való alkalmatosságok, Hazánknak-is illy'tsendeſségében fenn nem forganak, és nem hallattatnak. Végeztetett annak-okáért, hogy valakik *publicis Regnicolarum ſuffragiis ac Articulis proſcribál*tattanak, viſzont haſonlóképen *per eadem Regnicolarum juffragia publica absolvál*tattanak, azokról *emandlt Articulus*ok *in vigore* maradván, *pro abſolutis* tartaſſanak, az *abſolutió*knak *modalitási* ſzerént, és ſenki, ſe maga, ſe maradéki annak a' *Notá*nak *infamiá*ja alatt lévöknek ne tartaſsanak; haſonlóképen egyebek-is, valakik *legitime* nem *convincál*tattanak, azoknak *bonum*inak törvényes útja ſzerént való kereſetitöl-is az igaz *Hæres*-

Ex Art. A 1614. *A.* 1615. 1599. 1637.

ek

ek el-ne rekeſzteſsenek, affélékről írott törvényeknek és *Articulus*oknak *proceſſus*sa ſzerént; (ide nem értvén a' *jus ligatum* alatt lévöket, mellyekről annak *Series*ében vagyon emlékezet:) a' kik pediglen *publicis Conſtitutionibus Regni proſcribál*tattanak, vagy egyéb-iránt való *Notá*knak *poená*jába *incurrál*tanak, és azok alól *legitime* nem *abſolvál*tattak, ezután-is azon karban és állapotban maradjanak, *ſignanter* az 1633. eſztendei *Auguſtus*i elsö és hatodik, viſzont 1638. eſztendöbéli elsö *Articulus*okban a' melly ſzemélyek és azoknak *Jententiá*jokról való Orſzág *Statutumi ſpecificál*ván vannak: a' melly dolgok pedig a' Fejedelmeknek és Orſzágnak végezéſi ſzerént *amniſtiá*ban mentenek, azok *in vigore* maradjanak, hogy-ha újabb okot reá nem adnak.

TITULUS DECIMUS.

Fogságban lévökről.

ARTICVLVS. I.

ORſzág törvénye ſzerént *convincál*tatott és *areſtál*tatott fogolyoknak, vagy *Proſcriptus*oknak fel-ſzabadúláſokban a' kereſztyén Orſzágokon és Fejedelmeken kivül való Nemzeteket ha kik *ſolicitál*nak Orſzág 's Fejedelmek híre 's *conſenſus*a nélkül; söt még azokat-is ha *incitál*nák, 's öltalmakra *provocál*nák, és miattok közönséges fel-háborodás, félelem, vagy Fejedelmek *periclitatiő*ja következnék; haſonló *poená*ba *incurrál*janak, mellyben a' *convictus*ok vóltanak. *Ex Art. A.* 1634.

TITULUS UNDECIMUS.

Areſtáláſokról.

ARTICVLVS I.

A' Nemesi ſzabadságnak egyik és kiváltképen való réſze áll abban, hogy törvény útja kivül Nemes ember, ſe Fejedel-

delmektöl, ſe ſemmi egyéb rendektöl, ſe ſzemélyében, ſe egyéb javaiban ne *areſtál*taſsék: ezután-is annak-okáért azon Nemeſi ſzép ſzabadság, a' *Decretum* tartáſa ſzerént *illæſe* meg-tartaſsék, *Ex Art.* *An.*1619. *An*1607. 1615. 1622. 1630. és ſemmi helyeken ſemmi *inſtantiá*kra, vádoláſokra, parantsolatokra, Nemes ſzemély annál inkább, de javai-is ne *areſtál*tassanak törvény útja kivül; úgy-hogy, ha ki ſzemélyében Nemes embert meg-fogna, vagy fogtatna, mind a' meg-fogó, 's mind a' meg-fogtató a' *Decretum*ban írott *poená*ba *incurrál*jon. Jobbágyoknak, 's egyéb akármi rendbéli ez Orſzágban *reſidentiás* embereknek magoknak, vagy egyéb javoknak *areſtalás*áért pedig 200. forint büntetéſen maradjon, mellynek kereſetiben és büntetésében illyen mód tartaſsék közönségeſen minden rendek között, hogy a' Nemes ember ſzemélyében való meg-tartásáért ſzabados légyen a' meg-tartató és a' meg-tartó ſzemélyeket, ha a' Vármegyéken avagy Székes hellyeken, vagy pedig Táblán törvénnyel akarja kereſni: egyéb rendbélieknek törvénytelen meg-tartásokért pedig, ha a' meg-bántódott fél úgy akarja, *legitimum mandatum* mellett; de azon kivül-is a' panaſzló félnek *requiſitio*jára a' Vármegyéknek és Székeknek-is fö Tiſztei *Executoro*kat tartozzanak ki-botsátani, jól végére menvén mindazáltal mind két réſzről a' dolognak, és mind az *areſtál*ó, mind pedig az *areſtál*tató ſzemélyeken *két-két ſzáz* forintot *exequál*tathaſſanak, mellyeknek haſon-fele a' panaſzló félé, haſon-fele pedig az *executio*ra ki-botsáttatott fö Tiſzteké légyen az *Executoro*kkal együtt; ha pedig az *Executoro*kon múlnék-el a' dolog kedvezésböl, vagy egyéb helytelen okból; a' panaſzló fél *reportál*ván, a' Szék ſzínén *revidál*ják mindjárt, és ha úgy tapaſztaltatik, hogy az *Executoro*k akaratjok ſzerént tették a' fogyatkozáſt, a' Szék azon Tiſztekre küldjön *Executoro*kat, és minden törvény-folyás 's törvénybéli *remedium*ok kivül, mint az *areſtál*ó és *areſtál*tató ſzemélyeken, úgy a' fogyatkozáſt-tévö Tiſzteken tételſenek *executiót*. Ha Nemes ember kezénél gonoſzúl el-veſzett marha ta-

lálta-

láltatik, nem maga, hanem a' marha *areſtál*taſsék, *ad competentem terminum*, 's tartozzék *compareál*ni, és el-igazitani magáról.

ARTICVLVS II.

A' Fellyebb meg-írt dologban ſzükségesképen kell lenni meg-külömböztetésnek.

Ide nem értetnek azért az olly' *Articularis* vagy *Decretalis casusok*, mellyekben a' Nemes ſzemélyek-is meg-fogattathatnak.

Máſodſzor, a' bizonyos *reſidentia* nélkül való, *violentiá*kat *patrdló* Nemes emberek, kik az 1625. eſztendöbéli *Articulus*ok ſzerént *ad inſtantiam laesae partis detineál*tathatnak, és törvényig kezeſség alá vettethetnek.

Harmadſzor, ki-rekeſztetnek azok-is, kik magokat ki-rekeſztették a' Nemeſi ſzabadságból, és valamelly végezéſek-nek, vagy kötelezéſeknek alkalmatoſságával Nemeſi ſzabadságokat le-kötötték; kik ellen a' magok kötelezéſe ſzerént *procedál*hatnak. *Ex Art. A.* 1643.

Negyedſzer, a' kezeſség állapotja-is ki-vétetik, holott abban-is kinek-kinek írott törvénye a' maga kötéſe, tsak-hogy az ollyanokban-is fél peresnek ítélet ne tétetſsék, és jól meg-visgáltaſſék a' kezeſeknek-is mentségek, a' kezes leveleknek *legitime emandál*tatáſok, és hogy Földes Uroknak *praejudicium*okkal a' Jobbágy maga díján feljebb való büntetéſſel ne terheltessék, ſe annak alkalmatoſságával ſzemélye el-ne idegeníteſsék.

A' czirkálásban ki-adatott, avagy egyéb-iránt *legitime* meg-ſententziáztatott latrokat is ſzabad *areſtál*ni. 1648.

ARTICVLVS III.

TÖrténhetik néha olly' dolog-is, hogy a' meg-tartásra való ſzemély iſméretlen lévén, nem-hogy Nemeſsége, vagy valami bizonyos *reſidentiá*ja, de söt ſzemélye-is a' Tiſzteknek eſméretségében nintsen: és ha az ollyannak történik-is meg-tartóztatáſa, de méltán a' Tiſztek érette nem büntetödhetnek: a' meg-tartóztató ſzemélynek mindazonáltal tudni kell, mitsoda rendbéli emberrel légyen igye, mihelyen azért a' Tiſztek elött

tsak két bizonyságok által *comperáltatik*, mitsoda rendbéli ember légyen, *eo facto* a' fellyebb meg-írt törvényekhez alkalmaztatni magokat tartozzanak, egyéb-iránt azon büntetések alá esnek.

Ex Art. A. 1648. A' fellyebb meg-írt *casus*okban való *arestálás*ért pedig a' Bírák és Tisztek, törvényre ne idézteſſenek.

TITULUS DUODECIMUS.

Articulusokról.

ARTICVLVS I.

AZ Ország végezésének, és *Articulus*ok tsinálásának idején a' tisztába írott *Articulus*ok, *in veris originalibus* a' *Praesidens*eknek és Itélö-Mestereknek kezeknél, azoknak petsétek és *subscriptió*jok alatt meg-maradjanak és meg-tartassanak 's igazán való párt ki-is adjanak azon mód szerént, mint *Fiscus* számára, 's mind pedig Vármegyék, Székek és Városok *requisitió*jára addig, miglen nyomtatásban a' Fejedelmek *subscriptió*jok és petsétek alatt *emandál*tathatnak: az pedig meg-lévén, azon petsétek alatt, a' *Praesidens* kezénél lévö adassék-bé a' Fejérvári Káptalanba, az egyik Itélö-Mester kezétöl a' Kolos-Monostori *Convent*be, a' másik Itélö-Mester kezétöl a' Váradi Káptalanba: Efféle írott *Articulus*oknak pedig *taxá*ja *fl.* 1.

TITULUS DECIMUSTERTIUS.

Kalendáriomról.

ARTICVLVS I.

Ex. Art. A. 1590. AZ új *Kalendárium* ez Országban-is bé-vétetett, azért, mivel-hogy más szomszéd közelebb való keresztyén Országokban-is *acceptál*tatott.

TITULUS DECIMUSQUARTUS.

Salvus Conductusokról.

ARTI-

ARTICVLVS I.

NÉha ez Hazának, és *legitimus* Fejedelminek ſokſzori veſzedelmes állapotjokban való forgáſokból, és károkkal tapaſztalt *experientiá*kból ſok idöktöl fogva erös tilalmak vé- *Ex Art.*
geztettenek, hogy ſemminémü rendbéli emberek más ide- *An.* 1551.
gen Orſzágokra, Fejedelmek engedelme, és *Salvus Conductu-* 1556.
ſok nélkül ki 's bé ne járjanak, hogy az által-is a' gonoſz 1571.
igyekezetü emberek *refrenál*taſſanak; a' Haza közönséges 1587.
végezésére és tsendeſségére pedig a' Fejedelmek, és után- 1591.
na való több Tiſztek inkább vigyázhatnának, söt még író- 1592.
gatáſok, küldözéſek, izengetéſek-is ne lennének. 1633. 1635. 1643.

Mindazáltal a' Hazának moſtani tsendeſségében, és a' ſzomſzéd Orſzágokkal-is békeſséges állapotjában, és hogy a' Hazának igaz tagjai, 's Fejedelmeknek igaz hívei, igazságos dolgokban, és járáſokban keléſekben meg-ne akadékoztaſſanak, 's a' valaha történt, vagy történhetö valamelly gonoſz igyekezetü emberekkel az igaz és betsületes emberek-is egyenlö fontban ne mérsékelteſſenek; Nemeſi ſzabadságokban bántódáſt ne ſzenvedjenek, az alább meg-írt módok alatt való íráſok, küldözéſek és járáſok, a' betsületes és igaz Haza tagjainak meg-engedtetni végeztetett.

I. Ha kik idegen Orſzágba Deáki tudománynak, nyelveknek tanúlásáért, *peregrinál*ásért, viſzont a' Hazával és Fejedelemekkel nem ellenséges helyekre, vitézi vagy egyéb tiſztteſséges állapotbéli ſzolgálatért ki-akarnának menni, avagy gyermekeket küldeni; elsöben-is azon Vármegyebéli, Székbéli, vagy Városi Fö tiſzteket *requirál*ván, azok ſzorgalmatoson meg-visgálják az el-menni igyekezönek vagy küldendönek minden állapotját, ſzándékának méltó okát; és ha valakinek véle olly' *praetenſió*ja mintsen, mellyet *ſubterfugiál*ni azzal akarna; söt ha elégségeſen nem *conſtál*na a' Tiſzteknél, a' Vármegyének vagy Széknek közönséges Gyülésére-is *rejiciál*ják, és a' dolognak ugyan fundamentomából mennyenek vé-

gére; igazságos és méltó ſzándéka, a' fel-tett dologra alkalmatos vólta *comperiáltatván*, ha *in publica Congregatione* forog, Vármegye petséti alatt, ha tsak a' Fö Tiſztek elött, azonoké alatt vegyenek *Teſtimoniálist*, mellyet a' *Cancellariára producálván* (hogy-ha a' Fejedelmeknek-is nem *conſtál* valami olly' dolog azon *Exponens* felöl, kit nétalám a' Tiſztek nem tudhattak vólna, melly vagy a' Fejedelmi ſzemélynek, vagy az Orſzágnak ártalmára való vólna,) tartozzanak az ollyanoknak *Salvus Conductust* adni, és ekképen békével el-meheſſenek: mindazonáltal máſutt való lakoſokban-is magokat úgy alkalmaztaſsák, hogy-ha a' Fejedelmek és Haza ellen való ártalmas dolgokban elegyítik magokat; az ollyanok, *de bonis citáltaſſanak* az Orſzág törvénye ſzerént, ha *convincáltatnak*, azon Orſzág törvényében *ſpecifikált poenával*-is büntetteſſenek, mint az Házában lakók; de a' mint-hogy a' *citatio perſonaliter* nem léſzen, úgy *per Procuratorem Conſtitutum*, söt azon távól lévö embernek Attya 's Annya, vagy olly' Attyafia-is, kiknek *legitima Succeſsiójok* vólna a' *Citatus*nak Jóſzágában, *Titulo et nomine ingerentium defenddl*haſsák a' *Citatus*nak *causáját*, *etiam absque conſtitutione*, és ne tsak *per non venientiam*, hanem ugyan *per meritalem allegationem*, *ejusdemque comprobationem legitime díjudicáltaſsék* a' *Cauſa*, és *comperta rei veritate convincáltaſsék*-is; söt ha *medio tempore* arról az Orſzágról való *hoſtilitas intervenidl*na, a' holott az illyenképen ki-ment Haza-fia ſzolgálna, tartozzék *ad fidelitatem Principis unionemque Regni redeálni*, *alioquin eo facto amittálja* ez Orſzágban minden javait: egyéb iránt-is pedig, ez Házában lévö Jóſzágokra nézve *ſubjacedl*nak ezen Haza törvényének és tereh viſelésének: Ezek közzé nem értetnek azok, kik más birodalómban *reſidedló* emberek.

II. A' kik nem ez fellyebb meg-írt okokból, hanem más valamelly ſzükséges és igazságos dolgoknak véghez vitelére, vagy annál inkább magok Jóſzágokba akarnak menni, nem köteles Szólgák, ſem nem Tiſztviſelö emberek, az ollyanok a'

Vár-

Vármegyéknek és Székéknek Fö Tiſzteinek, 's azon Vármegyebéli, vagy Székbéli Kapitányoknak-is, a' hól lenni ſzoktanak, értéſekre adván, és azok-is a' Fejedelmeknek és Hazájoknak tartozó köteleſségek ſzerént a' dolgot jól meg-visgálván, úgy adjanak *Teſtimonialis*t valamelly nem hoſzſzas, ideig, és az útnak-is nem derekas meſzſzeségére; de a' Hazának állapotja ſok okokból úgy kivánván, hoſzſzas időre és derekas meſzſzeségre, Fejedelmek *Salvus Conductus*sával menjenek; a' köteles Szólgák és Tiſzviſelök-is Fejedelmek *Salvus Conductus*a nélkül el-nem mehetnek.

III. Ez Orſzág ſzéliben lakozó, és ſzomſzéd Orſzágokkal htározó Vármegyékröl és Székes helyekröl viſzont tsak ſzomſzéd Vármegyéig igazságos méltó dolgokban és ſzükségekben, *Teſtimonialis* vétel nélkül-is el-mehetnek. Tsakhogy az igaz derekas ſzabados útakon, 's nem pedig a' meg-tiltott útakon és öſvényeken járjanak:

Mind ezek pedig békeſséges idökröl, és békeſséges ſzomſzédságú 's kereſztyén Orſzágokról 's helyekröl értetnek: mert háborúságos idökben, és ellenséges ſzomſzédságú helyekre való menés és jövés, Fejedelmeknek, vagy az állapotoknak mivóltokhoz-képeſt arra *ſpecialiter* rendeltetett Tiſztviſelöknek *Salvus Conductus*ok nélkül való járás, irogatás, vagy küldözés, ſemmiképen nem ſzabados.

A' Kereskedö rendek pedig, ha a' határos és békeſséges ſzomſzédságú helyekre és Orſzágokra mennek, elöttök járó Tiſztviſelöjöktöl vegyenek hiteles *Teſtimonialis*okat, azokat a' Harmintzadokon *praeſentál*ván, meheſsenek és jöheſſenek. Távóljabb való Orſzágokra a' Városi zálagos Hazafiaiból álló Kereskedö rendek, Fejedelmek *Salvus Conductus*sával menjenek, és a' *Salvus Conductus*ok-is hiteles *Teſtimonialis*okra adaſſanak: Külömben tselekedvén, minden javok *confiscál*taſsék, és magok ſzemélyekben törvény ſzerént büntetteſſenek. A' Kolosváriak mindazonáltal, Tanáts *Teſtimonialis*sával-el-meheſſenek; de azok-

azok-is annak máſsát küldjék a' *Conſervatoriumba*; tudják a' Fejedelmek, ki hová, 's mitsoda Orſzágra jár.

IV. A' kik az ide fellyebb meg-írt módok ſzerént Fejedelmek *Salvus Conductus*ának *impetrál*ásával és annak *virtus*ával tartoznak járni, és a' *Salvus Conductus denegál*tatván nékik, még-is el-mennének, az ollyanokat a' *Director* törvényſzerént *proſequál*ja, és ha ſzemélyekben el-mennének-is, *de bonis citál*taſſanak; a' *Generalis Diaeta* alatt *legitime convincál*tatván és *comperidl*tatván, hogy vakmeröképen a' Fejedelmek ellen mentenek-el, 's méltó okát nem adhatják, magok ſzemélyekre nézendö minden javokat *amittál*ják.

V. Ha kik pedig egyéb igazságos ſzíneknek *praetextus*a alatt *extrahált Salvus Conductus*okkal *abutál*ván, Orſzág *Statutum*i és *interdictum*i ellen való dolgokba elegyitették vólna magokat, vagy ezután-is affélébe *impingál*nának, *evocál*tatván a' *Fiſsalis Director*ok által *Octavális Terminus* vagy *Diæta* alatt való Táblára, a' meg-tiltott dolognak *meritum*ja ſzerént, affélékröl *decernál*tatott *poenán convincál*taſſanak.

VI. Hogy-ha találkoznának ollyak, kik akár *Salvus Conductus*sal, akár azon kivül való ki 's bé járásnak alkalmatoſságával Fejedelmeknek vagy Hazájoknak tartozó köteleſségek ellen való arúltatásba elegyitenék magokat, a' dolog *comperidl*tatván, *juxta contenta Decreti, Articulorum Regni, in Nota perpetuae infidelitatis convincál*taſſanak és büntetteſſenek; akár magok, akár máſok, vagy pedig akár levelekbéli írogatáſok által tselekednék: haſonló *poená*ba *incurrál*janak azok-is, a' kik tudva afféle ártalmas leveleket vagy követségeket hordoznának. Haſonlóképen ha melly ártalmas és nyúghatatlan elméjü emberek más jámboroknak hírek és *conſenſus*ok nélkül olly' leveleket írnának, mellyek a' Fejedelmeknek méltósága és a' Hazának közönséges java és megmaradáſa ellen vólnának, azon *poená*ba *incurrál*janak.

TITULUS DECIMUSQUINTUS.

Aknák Állapotjáról.

ARTICVLVS I.

A' Só-Aknák, ez Országnak rendeléſi ſzerént, és annak jövedelmi tulajdon tsak a' Fejedelmeket illeti: nem ſzabados annak-okáért ſenkinek a' Fejedelmek engedelme és ahoz járúlt Országh *conſenſus*a kivül Só-Aknát nyitni, azt *coldl*ni; mellyet ha valaki tselekednék, *evocál*taſsék a' *Fiſcalis Director* által Országh Gyüléſe alatt lévö Táblára, vagy *Octavalis Terminus*ra, és a' dolog meg-bizonyoſodván, minden tovább való halogatás nélkül, 200. forintal büntetteſsék-meg az Aknát nyitott ſzemély, és minden törvénybéli *remedium*ok kivül *exequál*taſsék; is; mellyet ha azon ſzemély máſodſzor-is tselekednék, a' *poena*-is *duplicál*taſsék, harmadſzori tselekedetiben *triplicál*taſsék; és ha ugyan vakmerölködnék az az ember, ezen rendſzerént *Ex Art.* 1633. mindenkor a' büntetés-is többítteſſék; mindazáltal mivel a' Királyok és Fejedelmek adományi minden egéſz határival a' *portió*knak és *poſſeſſió*knak ſzoktanak *conferál*tatni, mind azoknak igaz *ſtilus*ával és értelmével, a' Nemeſi ſzabadsággal és az igazsággal-is láttatnék ellenkezni külömben: annak okáért, mind Ur és Nemes ember maga háza ſzükségére, és tsak azon helybéli Jobbágyinak ſzükségekre, a' maga határán lévö sót ſzabadoſon élheti; úgy mindazonáltal, hogy ſem pénzen, ſem ajándékon, ſemmi *prætextus* és *colluſio* alatt ſenkinek abban el-adni nem ſzabados, a' fellyebb meg-írt *poena* alatt, Jobbágyinak-is tselekedni tudva meg-ne engedje: söt hogy-ha máſutt való emberek reá mennének, és avagy titkon vagy nyilván valakinek határáról sót vinnének, rajta érettetvén, minden nála lévö marháit *amittál*ja, és *inſuper* maga dijján változzék-meg. 1637.

ARTICVLVS II.

Mivel-hogy a' Só-Aknák *Fiſcale bonum*oknak annak *proventu*ſival együtt rendeltettenek, *privatus* emberektöl pedig, *A.* 1575. 1584. 1591.

Ex Art. A. 1601. 1610. 1615. a' Só-Aknáknak nyittáſi, és *oldláſi*, *interdicált*tattanak, az eleitől fogván *obſervált*atott ſzabadság és *uſus* ſzerént, a' *Fiſcus* Aknáiról mind Vármegyei, Székelységi Nemes rendeknek, Ló-fő embereknek a' ſzerént házok ſzükségére elegedendö Só adaſſék, várakozás, betstelenséggel való illetés és ſantzoltatás nélkül, az *ordinarium*on kivül: melly az, hogy egy táska darabtól (a' mint mondatni ſzokott) *d.* 12. *exigált*aſsék a' Vármegyéken lévö Só-Aknákon. A' Székelységen lévö Só-Aknákon pedig egy-egy köböl zabbal tartoznak, az eddig való *uſus* ſzerént, és darabjától az ollyan Sónak egy-egy pénzel: melly ellen hogyha a' Kamara Iſpánok ſzabad akaratjokon kivül eröltetnék az embereket, vagy meg-adni nem akarnák, akár az *Exponens*ek akár pedig azoknak *inſtantiá*jára a' *Director*ok *evocált*atván *Dietalis*, vagy *Octavalis* Táblára, *in poena ducentorum florenorum convincált*aſſanak; és ez illyen magok ſzükségére vivö Sótól Vám vagy Harmintzad adáſſal-is ne tartozzanak.

ARTICVLVS III.

An. 1640 SEm Vármegyék, ſem Székelység és Száſzság a' *Fiſcus* ſzámára való Só ſzállitásra, ſzabad jó-akaratjokon kivül, és kedvek ellen ne kénſzeritteſſenek, végeztetett.

TITULUS DECIMUSSEXTUS.

Abrugbányai Nemeſségnek állapotjáról.

ARTICVLVS I.

A Brug-Bányán lakó Nemeſség Személyeket és Nemeſi örökségeket illetö dolgokban, nem máſutt, hanem *com*
1642. *petens Forum*jok és Bírájok elött, úgy-mint a' Nemes Vármegyén tartozzanak meg-felelni, és nem ott való Város Bírák elött; mellynek *conſentiált*anak az Orſzág Gyülésén lévö magok Követi-is.

TITU-

TITULUS DECIMUS-SEPTIMUS.

Gyûléſek állapotjáról.

ARTICVLVS I.

NOha ennek-elötte eſztendönként kétſzer, úgy-mint ſzent György napban, és ſzent Mihály napban *celebrál*tattanak a' Gyüléſek; de bizonyos *reſpectus*okra nézve a' ſzent Mihály napi Gyülés, *extra caſum inevitabilis neceſſitatis abrogál*tatott: úgy mindazonáltal, hogy minden ſzükségének *complementum*ára való *contributiók*: azon egy ſzent György napban *celebrál*andó Gyülésben, az elébbi ſzokott *terminus*okra fel-vettetheſſenek; melly Gyülésre minden *Regalis*sal hívott ſzemélyek és Gyülésbe válaſztott emberek, a' Gyülésnek elsö napján *comparcál*ni, és mind addig ott lenni, mig az *Articulus*ok ki-kelnek, *ſub poena ducentorum florenorum* tartozzanak; haſonlóképen a'kiket Orſzág Gyülésére az Iſpánok, vagy a' Székek Tiſztei az eddig való *uſus* ſzerént a' Vármegyéknek és Székeknek egyezö értelmekböl válaſztanak, és elnem akarván menni, jó *ratió*kkal nem menthetnék magokat, azon *poená*ba *incurrál*janak: mellyet az Iſpánok vagy Király-Bírák, *excluſis omnibus Juridicis remediis* a' Jószágokon *exequál*haſſanak; mellynek harmada a' *Fiſcus*é, harmada a' Vármegyéjé, vagy Szék ſzükségére való, harmada pedig az *Executor*é légyen; mellyet ha a' Tiſztek nem *exequál*nának, *in duplo convincál*taſſanak: a' Gyülésben válaſztott ſzemélyeknek pedig ſzükségekre, mind *Fiſcus*, Urak és Fö emberek Jószági, a' Vármegyéken lévö egyéb Nemeſségnek Jószágival együtt egy-iránt *contribuál*janak; haſonlóképen az Egyházheyli Nemeſség-is, söt egyebek-is, kiknek Jobbágyok nem *contribuál*, ſegitsenek a' Gyülés pénz adásban.

Ex Art. 1622.

1572. 1594. 1607. 1615.

TITULUS DECIMUS-OCTAVUS.

Liber Baronatusságról.

ARTICVLVS I.

Ex Art. 1609. 1604. 1620. 1633. 1635. 1650. A' *Liber Baronatus*ság Erdélyben *in genere*, mind pedig a' *Partium*ban minden helyekröl *tollál*tatott, az egy Fogaraſon és ahoz való *Fiſcalis* Jóſzágokon kivül.

TITULUS DECIMUS-NONUS.

Hadi állapotokról.

ARTICVLVS I.

A' Fellyebb annak *Series*sében meg-írt módok ſzerént, ha mikor Hadi *Expeditió*knak ſzükségeskepen meg-kelletik lenni, akár *Generalis*, akár pedig *partialis Expeditio* lévén, a' dolgoknak mivólta és ſzükségnek kivánsága ſzerént, a' Fejedelmeknek parantsolatjára, Nemesi *praerogativá*val élö minden rendek tartozzanak fel-ülni.

ARTICVLVS II.

HA kik fel-nem ülnének, és a' rendelt idöben helyben jelen nem lennének, méltó és igaz mentségek nem ta-
1599 láltatván, a' Vármegyének Tiſztei *eo facto* egyházi Nemes emberen 12 forint *poenát exigál*taſsanak; más rendbéli Nemes emberen, ki *portionatus*, és ház helyei, annál inkább ha Jobbágyi vagynak, mindazonáltal fél Kaput fellyül nem haladta annak mennyisége, *fl.* 25. büntetteſſenek-meg. A' fél Kapun fellyül való értekü Nemes ember, 50. forintal *mulctál*taſsék; ha pedig az egy Kapun fellyül terjed Jóſzágának *quantitása*, 100. forintra.

ARTICVLVS III.

HA pedig ugyan *contumacia ductus*, *tempeſtive promulgál*tatva lévén, a' ſzükségnek idején jelen nem lenne, a' minémüek
1594 *Generalis* muſtrák, ſtráſa álláſok, tsatázáſok, vár ſzálláſok, és

több

több hadi *exercitium*ok ; avagy ha kik jelen lennének-is, de Fejedelmek, avagy ha kikre a' Fejedelmektől az az *authoritas* az állapotoknak mivóltához képeſt bizattatik, *Salvus Conductus*ok, avagy hiteles *Teſtimonialis*ok nélkül a'Had le-ſzállásának és záſzlóknak ſzokott helyekbe vitettetéſeknek ideje előtt magokat, akármi ſzín alatt-is *abſtrahál*nák, vagy tellyeſséggel *abſentál*nák ; minden-némü ingó javokat örökösön, ingatlan javokat pedig *redemptibiliter perennali aeſtimatione*, de tulajdon tsak a' magok ſzemélyekre nézendöket, *amittál*ják.

Az ollyan ſzemélyeket pedig a' *Fiſcalis Director*, avagy *Donatarius evocál*tatván, a' Hadnak le-ſzállítása után, akár *Octavalis Terminus*ra, akár Gyüléſek alatt lenni ſzokott Táblára, es ott minden haladék nélkül való *Exceptiók*, *Proceſſus*ok és *Remedium*ok kivül, végsöképen meg-ítélteſsék, és 15-*töd* nap múlva *executió*ba-is vétetteſsék, ha méltó igaz mentsége nem találtatik.

ARTICVLVS IV.

A' Személy ſzerént való Hadi fel-ülésnek idejében, minden Urak, Fö-rendek, Nemeſség, kiki maga betsületinek, és Hazájának ſzeretetiért érteke ſzerént való feles ſzámú magokkal, és jó Hadi kéſzülettel tartozzanak fel-ülni : úgy-hogy, ha tsak egyházhelyi, avagy egy vagy két ház Jobbágyú Nemes ember-is, tartozik fel-ülni maga ſzemélyében, annyival inkább a' feles Jóſzágot biró Haza-fiai meg-mútaſsák Hazájokhoz és betsületekhez való ſzereteteket, egyéb-iránt ha ugyan czégéres fogyatkozást tapaſztalnak maga meg-vonásában, avagy vakmeröségében, ugyan azon Hadi *expeditio* alatt azon Vármegyének Tiſztei a' záſzló alatt való Fö Nemes Rendekkel törvény ſzerént láttaſsák-meg, és a' fogyatkozásnak mivóltához-képeſt illendö *poená*val *mulctál*ják, 's jó-lélek-eſméret ſzerént meg-ítéljék, *impondál*ják-is lovok ſzámának meg-többittését viſzont nagyobb büntetésnek fenyitéke alatt, melly büntetésnek harmada a' Vármegye Fő és Vicé Tiſztié, két réſze pedig azon Vármegyének Hadi ſzükségére fordittaſsék. *Ex Art. A.* 1614.

ARTICVLVS V.

Ex Art. 1596. 1611. EGyházhelyi Özvegy Nemes Aſzſzonyok Hadi *expeditió*ba való lovas állatásra ne kénſzeríteſsenek, mind a' Hadi *expeditió*nak le-ſzállásáig-is, miglen özvegyelnek; söt kevés jóſzágú, 's egyéb rendbéli Nemes Aſzſzonyok-is, kiknek Férjek azon eſztendöben hólt-meg, és fél Kapunál fellyebb való Jóſzágok nintsen, azon Eſztendöben Hadi *expeditió*kra lovaſt állitni ne tartozzanak; úgy mindazonáltal, hogyha magokat betsületes özvegységben viſelik.

ARTICVLVS. VI.

URak, Fö és Nemes rendek, valakik fizetett ſzólgai a' Fejedelmeknek, ha ſzintén ſzemélyekben jelen léſznek-is a' Hadi *expeditió*kban, de a' kiknek mennyi lóra vagyon fizetéſek, azon fellyül ha annyira való Jóſzágok vagyon, kiröl *A.* 1594. egyéb-iránt ſzólgaságán kivül tartozott vólna egy lovaſt állatni, *non obſtante eo*, hogy ſzólga; mindazonáltal a' fizetett lovas ſzámon kivül, Jóſzágának mennyiségéhez képeſt, azon fellyül való lovaſſal tartozzék fel-ülni, muſtrálni, és a' Hadi *expeditió*t *continuál*ni. A' kiknek pedig nem ló ſzámra, hanem ſzemélyekre vagyon fizetéſek, magok ſzemélyekben, hivataljok rendihez tarthatják magokat; de Jóſzágoknak mennyiségéhez képeſt illendö ſzámú lovaſt a' Vármegye Záſzlója alatt, mint egyebek, tartozzanak állatni és jártatni, ha a' Hadi *ordinantiá*k külömben nem fogják kivánni.

1599. 1611. 1614.

ARTICVLVS VII.

A. 1594. A' Melly ſzegény Nemes ember lovas ſzámban nem muſtrálhat, Hadba nem mehet érteketlensége miatt; gyalog ſzerben jó ahoz való kéſzülettel *compareál*jon.

ARTICVLVS VIII.

1634. 1611. AZ Uraknak, Fö és Nemes rendeknek Nemes emberekböl álló ſzólgai, ha olly' állapotru és értekü emberek, kik egyébiránt Jóſzágokból lovaſt állatni tartoztak vólna, akár Urok mellett légyenek jelen a' Hadban, akár Uroktól hon való gondviſe-

viſelésre hagyattaſſanak, de 'Sóldost állatni a'Vármegye Záſzlója alatt tartozzanak jó alkalmatos embert, és jó kéſzülettel; ha pedig kevesebb értekűek, ne tartozzanak: úgy mindazonáltal, hogy a' Vármegyének Tiſztei kötelesſégek ſzerént, reá vigyázzanak e' dologra, ha külömben nem lehet *inquiſitio* általis. Elsöben, hogy értekek nem terjed-é annyira, a' mennyi Kapuról rend-ſzerént lovaſt állatni ſzoktak. Másodſzor, hogy nem tsak névvel és tsak hozzá tartó, hanem ugyan valósággal fizetett és köteles ſzólgák légyenek. Harmadſzor, hogy nem-tsak a' Hadi hírnek *promulgál*tatáſakor, hanem annak-elötte kötelezték-meg magokat. Egyéb-iránt *praetextus*-ok és ſemmi *fraus* a' dologban ſenkinek ne *patrocindl*jon. *Ex Art.* 1623.

ARTICVLVS IX.

TEmpore bellicae expeditionis ha kik ſulyos betegségben találkoznának, vagy egyéb-iránt-is olly' nyomorúlt, Hadi állapotra nem *habilis* emberek, a' Tiſztektől hit ſzerént való *Teſtimonialis*t vévén, mind ſzemélyek helyett, 's mind Jóſzágokról elégséges 'Sóldosokat, jó alkalmatos embereket, és jó Hadi *apparatus*sal valókat állaſſanak. *A.* 1611. 1640.

ARTICVLVS X.

A' melly Urak, Fö és Nemes rendek más birodalomban laknak; de az Hazában Jóſzágot birnak, Jóſzágoknak mennyiségéhez-képeſt való jó'Sóldoſokat állatni tartozzanak, a' fellyebb meg-írt *poena* alatt; de azok-is a' 'Sóldoſok hittel kötelezteſſenek a' Záſzló alá, a' Fejedelemnek és az Orſzágnak hüségekre, az eleikbe adandó, és az akkori állapotokhoz alkalmaztatott hitnek*formá*ja ſzerént. 1640. 1623.

ARTICVLVS. XI.

A' Városokban lakó Nemeſség, ha a' Város közzé magát béadta, kötelezte, és a'Városnak terhét vélek egy-iránt viſeli, ſzemélyében hadba menni ne tartozzék; de ha külsö Jóſzágot és örökséget birna, arról 'Sóldoſt állatni tartozik; és mivel az hon maradás, 's Város helyben való bátorságos lakás nagy kön- 1599. 1611.

könnyebség, az ollyanok felényi értekröl és Jószágról tartozzanak 'Sóldoſt adni, mint a' kün lakó Nemeſség.

ARTICVLVS XII.

MIdön pedig nem ſzemély ſzerént való *inſurrectió*jának kelletik lenni a' Nemeſségnek, hanem tsak 'Sóldoſokat állatni ſzemélye helyett a' jószágos Nemes ember egy jó 'Sóldoſt tartozzék állatni, Jószágáról pedig, három Kapuról egy lovaſt 's ha kinek magának annyi Jószága nem vólna, többekkel együvé rendelteſsék, egyházhelyi Nemes emberek tizen állaſsanak egy lovaſt; fél Kapun alól lévö Jószágúak nyóltzan; fé Kaput biró Nemeſség hat állaſson egy lovaſt; és ekképen a Jószágnak *quantitás*sa ſzerént *limitál*ván, rendelteſsenek egybe a' Vármegye Tiſzteitöl; Gyalogot pedig minden két-ké Kapuról, jó kéſzülettel tartozzanak egyet egyet állatni.

ARTICVLVS XIII.

A' Hadi *expeditió*knak alkalmatoſságával, ha mélly Nemes ember maſokon valamelly *potentiát*, vagy egyéb tilalmas dolgot tselekeſzik, ſzabad légyen véle, ha a' Záſzló alatt akarná meg-perleni-is, tartozzék a' *patrator* meg-felelni Vármegyéjének Záſzlója alatt; ha kívántatik a' Hadi-Bíró Székre-is *transmittál*taſsék, és a' dolog *decidál*tatván *exequál*taſsék-is: vagy ha az *executio* ott nem *peragál*tathatnék, azon *Sententiá*nak *vigor*ával azután-is azon Vármegyének Tiſztes *execntiót* tegyenek, *non obſtante diuturnitate ſententiae*: mindazáltal a' Jószága veſztésit illetö dolgoknak törvényit, e' formán ne *attingál*ják a' Bírák, 's ne *attentál*ják a' pereſeket-is.

Ex Art. A. 1611.

ARTICVLVS. XIV.

A' Szebeni Király-Bíró, *tanquam Comes Universitatis Saxonicae*, söt a' több Király-Bírák-is a' Száſz gyalogokkal együtt, a' Hadba tartozzanak el-menni kétkét Polgár emberekkel együtt, kik a' Fejedelelem mellett légyenek. Kik közzül ha kiket a' Fejedelmek hon akarnának hagyni, vagy haza botsátani-is, áll *authoritás*okban; mindazonáltal ez Haza három *Natió*kból állván,

A. 1558.

ván, és akármelly *tractá*k 's egyéb ſzükséges dolgok-is úgy kívánván, leg-alább két nevezetes ember közzülök *continue* jelen légyen, kik *repraeſentál*ják azt a' Betsületes *Natió*ját-is Hazánknak.

ARTICULUS XV.

A' Nemes embernek ſzabadságában vagyon, mellyik Vármegyebéli lakó helyéről üljön-fel hadakozásnak idején, mind maga ſzemélyében, mind pedig gyalog és lovas 'Sóldoſinak állatásában, hogy-ha nem tsak egy, hanem több Vármegyékben-is vagyon Jóſzága és lakáſa; ha pedig tsak egyben vagyon *residentiá*ja, abban-is tartozik fel-ülni. 'Sóldosit pedig len mindenik Vármegyebéli Jóſzágáról egybe *comportál*ván és *transferál*ván, onnét állaſſa tsak, külömb-külömb Vármegyebéliek közzé ne kénſzeritesék ſzaggatni Jóſzágát. *Ex Art. A.* 1578. 1594.

ARTICVLVS. XVI.

'Soldos gyalogját, ſenki maga, vagy tár-ſzekerei mellé a' hadakozásnak idején ne vegye, hanem a' Vármegye Záſzlója alatt jártaſſa. *A.* 1616.

ARTICVLVS XVII.

HA kiknek 'Sóldoſsa, Fia, vagy maga Hadban el-véſz, azon Hadnak le-ſzállásáig újabbat állatni ne tartozzanak.

ARTICVLVS XVIII.

A' Hódoltságon lakó Nemes emberek, vagy hogy a' Végh helyekbe bé-menni, vagy pedig mint egyéb Nemes emberek *viritim* fel-ülni, és az ö rendek 's állapotjok ſzerént ezen terhet és ſzólgálatot *praeſtál*ni tartoznak: *alioquin* Nemesi ſzabadságok *invalidál*tatik. Jenöben pedig az eddig való rend-tartás ſzerént czirkálókat tartsanak, és a' kiket a' Jenei Kapitányok arra illendöket ítélnek, tartozzanak a' híreket hüségeſen bé-vinni Jenöbe, *Jub poena ducentorum florenorum*; mellyet a' Jenei Tiſzt *toties quoties peccaverint exequál*tathaſſa, *mox et defacto*, *comperta tamen rei veritate*. 1669. 1653.

A' Szé-

A' Székelységnek hadakozásának rendiről, és a' Száſz Papoknak ſzokott Hadi *taxá*jokról, annak *ſerieſ*ében léſzen emlékezet bövebben.

TITULUS VIGESIMUS.

Muſtrákról.

ARTICVLVS I.

Igen ſzükséges dolog a'békeſségnek idején *providedl*ni a' Hadi állapotokról; Végeztetett annak-okáárt, hogy minden Hadra fel-ülni tartozó rendek mindenkor kéſz *apparatus*sal légyenek, ez Hazának állapotja úgy kivánván, kiki az ö ekkédiglen *obſervál*tatott rendi ſzerént, többek között a' Nemesség-is: úgy-hogy valamikor a' Fejedelmek akaratjokból a' Fő Tiſztek Muſtrát hírdetnek, minden Nemes ember jó lóval, fegyverrel, és egyéb Hadi kéſzülettel tartozzék *comparedl*ni a' meg-hirdetett napra és helyre: Mellyre ha ki nem *comparedl*na, méltó mentsége nem lehetvén, a'Tiſzték köz Nemes emberen, kinek egy *portá*ra telhetö, úgy-mint tíz-ház Jobbágya nintsen, *fl.* 12, Egyházhelyi Nemes emberen *fl.* 8. tíz ház Jobbágyon fellyül biró Nemes emberen *fl.* 20. ha három Kapura telhetö jóſzágú ember, *fl.* 40. *exequál*taſſanak rajta; de ha méltó mentsége találtatik, 's annál inkább ſzólgai-is jelen léſznek, ſemmit ne vegyenek rajta: ha pedig a' jelen lévök-is értekek és állapotjokhoz illendö kéſzülettel jelen nem lennének, elsöſzöri Muſtrán meg-intetteſſenek, és ſzorgalmatoſon *obſervál*taſſanak; ha máſodſzori Muſtrán-is fogyatkozáſſal fognak muſtrálni, *eo facto* a' köz Nemes ember 12, forinttal; Fö rendü Nemes ember 24. forinttal büntetödjék: A' lovaſnak pedig egyéb fegyverei között, jó lobogós kopjája légyen; egyházi Nemes ember leg-alább egy kopjával; feljebb való rendü, és két lóval muſtráló Nemes ember két kopjával; azon fellyül való értekü Nemeſség pedig, a' végezéſek ſzerént, ki-ki

maga

maga betsületi, állapotja, Jószága és érteke szerént muſtrál-jon. E' muſtrálásnak illy' módon való neme mindazáltal értetik tsak a' békeſséges idöbéli muſtrákra, és nem az ollyanokra, mellyek Hadi *expeditiók* alatt, avagy Hadi indúlásra hirdettetett idöben ſzoktak lenni.

TITULUS XXI.

Quartirokról.

ARTICVLVS. I.

BÉkeſséges idöben, a' pénzen élés nélkül való *Quartir* tellyeſséggel *tollál*tatott, és pénzeken élve-is a' Vitézlö rend, Urak, Nemeſség, Száſzság Jószágira *Quartir* ne rendelteſsék; hanem vagy Udvarnál, vagy a' *Fiſcalis* helyeken, Városokon és *Oppidum*okon, az állapotoknak és a' dolgoknak mivólta ſzerént; ott-is jó *diſciplina* alatt tartaſsanak; *alioquin*, a' Vármegyék és Székek 's azoknak Tiſztei nem tartoznak *patiál*ni, söt inkább öket ki igazitani; úgy-is pedig Nemeſségnek, Papoknak, és Városi Fö Tiſzteknek *Házaira*, *Majorokra*, *Malmokra*, *Scholákra*, *Iſpotályokra* ſzállani ne méréſzeljenek; egyébiránt-is a' Tiſztek olly' fenyitékben tartsák öket, hogy a' kik affféléket *attentál*nak, meg-találtatván, mindjárt ki-ſzállittsák, az engedetlenségért érdemek ſzerént meg-büntesék, és ha mi kárt tettek, meg-fizetteſsék, *ſub amiſsione bonoris.*

Ex Art. A. 1630.

1600. 1607. 1610. 1635.

TITULUS XXII.

Katonák felöl.

ARTICVLVS I.

A' Katonaságot, és egyéb Vitézlö rendet a' Fejedelmek vagy magok mellett tartsák, vagy *Fiſcalis* Váraſokban, és nem egyéb helyeken *Quartél*yoztaſsák békeſségnek idején; 's rendelt fizetéſek meg-járván, pénzeken éljenek; tsak-hogy a' Tiſztek-

A. 1609. 1613. 1649.

nek jó *proviſiója* légyen arról, hogy mind a' Fejedelmek ſzemélyek mellett lévö Udvar-népe, és vitézlö rendek ſzükségére pénzre igazságos árráért elegedendö élés ſzólgáltaſsék.

TITULUS XXIII.

Leveleknek intercipiálásáról.

ARTICVLVS I.

FEjedelmek máſoknak ſzólló leveleit ha kik *intercipiál*nák, vagy tudva fel-ſzakaſztanák, *Diætá*ra *evocál*taſsanak, és oti *legitime convincál*tatván, a' ſzerént büntetödjenek, mint a' Fejedelmeket *diffamál*ók felöl való *Articulus* tartja; Fejedelmeknek ſzólló levelekkel-is ha ki azt tselekedné, azon ſzerént büntetteſsék; söt a' Fejedelmek után való Tiſztviſelöknek kezek és írogatáſok által Orſzágos, és néha Fejedelmekre nézendö titkos dolgok-is forganak: ha kik efféle leveleket el-vennének, vagy fel-ſzaggatnának, Vármegyére vagy Táblára *citál*tatván, annak *continentiá*jának *meritum*ja ſzerént neveltеſsék a' büntetéſe-is: de *ordinarie et in genere*, akármelly emberséges embernek-is másnak írt leveleit ha fel-ſzaggatja, avagy *intercipiál*ja valaki, a' levél írónak *homagium*án, és abból következett kárnak és *expensá*jának *refuſio*ján *convincál*taſsék; ez mindazáltal értetik békeſseges idöre, a' Hazának lakosira, és Fejedelmek 's Orſzág ellen való dolgokban, nem *ſuſpectus* emberséges emberekre.

TITULUS XXIV.

El-téveſztett avagy idegenedett Harangok állapotjáról.

ARTICULUS I.

A' Háboruságos idökben kiváltképen, de akármelly egyéb alkalmatlanságokban-is, ha melly Harangok el-idegenedtenek

nek valamelly helyekről, és azoknak *Patronusi* útjában igazodnak, Szólga-bíró, avagy a' helynek állapotjához képeſt ſzokott ember által a' Harang *legitime* kéretteſsék, és hogy ha a' fel-kéretö emberek ahoz való igazságoknak meg-bizonyitásával kéſzen lévén meg-is kinálják igazságoknak megmútatásával a' Harangnak akkori *Patronus*it, azok pedig vagy *acceptál*ni nem akarják, avagy meg-látván-is meg-nem adják, *citál*taſsanak a' Vármegyékre, avagy Székes helyekre; és ott meg-ítélteſsék mindenik félnek igazsága, 's hogy ha az *in cauſam attractus*ok még-is *exmittál*tatni kivánnának bizonyitásra, meg-engedteſsék ugyan, de annak *reportatió*ja után mind a' Harangnak *æſtimatió*jával, mind pedig az *Actor*ok *expensá*jának *refusió*jával tartozzanak meg-adni. Ha pedig *exmissió*t nem kivánván, azon Széken *compromittál*ják megadását, tsak *expensá*joknak *refusió*jával a' Harangnak *æſtimátió*ja nélkül adattaſsék-meg; de hogy-ha az elsö *requisitió*ra, és a' mellett léjendö *collateralis* bizonyságokra megadattatik, *absque ulla poena* tartozzanak el-venni. *Ex Art. A.* 1614.

Ha még-is úgy történt vólna lenni, hogy ellenségtöl, vagy a zoktól el-nyert, vagy vásárlott emberektöl váltották légyen magokhoz a' Harangot, a' keresö felek tartozzanak azt az *expens*át meg-forditani; ennek pedig kereſetiben ſemmi tovább való *proceſsus*, ſem törvénybéli *remedium*ok nem engedtetnek.

TITULUS XXV.

Relictákról.

ARTICVLVS I.

GYakorta a' *verus Haeres*eknek el-ſzenvedhetetlen károkat téſznek a' *Dotalis*ta *Relictá*k, Jóſzágoknak vagy ſzántſzándékkal való puſztitáſokkal, vagy terméſzeti 's néha együgyüségböl való gondviſeletlenségekkel, némellykor ugyan el-ídegenitö igyekezettel, haſonlóképen leveleknek magoknál meg-

tatása, vagy máſok kezekhez juttatása, 's az igaz vérektöl el-veſztéſe, és egyéb holmi ſzínek és *colluſiók* által való meg-károsításokkal, Urok neveinek viſelését *praetendál*ván: végeztetett annak okáért, hogy eſztendö alatt a' *Dotalista Relictá*k Urok Jóſzágiból és javaiból ſemmiképen ne *exturbál*taſsanak; el-telvén pedig az eſztendö, akár változtatta légyen Ura nevét, 's akár ne, de a' *legitimus Hæreſek* és *Succeſſor*ok *admoneál*tatván az igaz *Dos*sal, 's meg kínáltatván egyſzersmind Ura nevének viſeléséig a' Jóſzágnak *quantitás*sához képeſt illendö réſzſzel-is, ha azzal *contenta* léſzen, vagy magok közötr *conveniál*hatnak, *bene quidem*: ha pedig nem, *reportál*ják abbéli *proceſſus*okat a' *Hæreſek* és *Succeſſor*ok Vármegyékre, vagy Székes helyekre, a' hol tudnillik derekaſabb *reſidentiá*ja, kiken felülni ſzokott vólt a' meg-hólt ember, és ott azon Vármegye, vagy Szék *conſcientioſe*, a' *Decretum*nak *continentiá*ja, és a' jóſzágnak *quantitása* ſzerént *limitál*ják-meg a' *Dos*t, mind pedig az Ura neve viſeléséig a' Jóſzágbéli réſzt, 's ki-botsátván a' Tiſzteket, mind a' *Hæreſe*knek, mind pedig a' *Dotalistá*nak ítéltetett Jóſzágokat, *nullo remedio, ulteriorique proceſſu obſtante, aſsignál*ják kezekhez; haſonlóképen a' leveleket-is hit ſzerént. Melly leveleket hogy-ha ki-adni nem akarna, *proceddl*janak ellene a' *Hæreſek*, a' ſzerént mint annak *Series*sében a' levelet meg-tartó emberek felöl végezés írattatott. Az eſztendö alatt-is ha a' Jóſzágot és Udvarházakat a' *Dotaliſta* puſztítaná, panaſzt tévén a' *Hæreſek* Vármegyén vagy Széken; a' Vármegye *exmittál*jon bizonyos embereket, és a' dolgot ſzorgalmatoſon meg-értsék, a' *Dotalis*tát *admoneál*taſsák; az eſztendö el-telvén pedig, a' kárt-is vagy a' *Dotalis*tának *cedál*andó réſzből, vagy egyéb találtathatandó javaiból *refundál*ják; söt az eſztendö után-is ha tselekedné, a' Vármegye és Szék elött *comperiál*tatván, 's az *admonitió*ra-is ugyan nem *ceſſál*na, az ollyan *dilapidatrix Dotalistá*knak *annuatim* annak mivólta ſzerént való *proviſió*t rendeljenek, minden ſzükséges *accidentiá*k-

ból és *oeconomiá*kból; azon-kivül a' Jószágot ne eröltetheſſe, azt pedig a' *Haeres*ek-is igazán ki-ſzólgáltaſsák.

Medio tempore akár kivel, akár mitsoda *colluſio* és *prætextus* által, ha a' *Haeres*eknek károkkal *contractus*okat tsinálna, *penitus* erötlenek légyenek: Söt ha máſok kezébe ejtetett vólna-is a' Jószágban, valamint a' *Dotalis*tától, azoktól-is tsak ſzintén úgy el-véteſsék.

Ha a' Jószágok külömb-külömb Vármegyékben, vagy Székekben vólnának, azon egy Vármegyének és Tiſzteknek *authenticum reſcriptum*jokra, mellyben a' dolog *agitál*tatott, más Vármegyebéli vagy Székbéli Tiſztek, avagy *Mandatum* mellett Itélö Meſterek, vagy *Capitularis perſonák*-is tartozzanak ki-menni és *peragál*ni a' meg-ítélt dolgot.

Ha pedig valamelly Jószágnak állapotjában a' *Dotalis*ták valami más olly' *juſt praetendál*nának, 's nem pedig tsak *Dotalitio jure* birnák, az ollyanokban jól meg-értvén és visgálván a' dolgot, ha *comperál*tatik, a' *Haeres*ek *legitima citatione mediante inchoál*ják a' Jószágnak kereſetit, és egy *Exmission* kivül, minden egyéb *remedium*ok *excluddál*tatván *finaliter dceidál*ják a' *Causát*: mindazonáltal ha valamellyik fél kívánja, *appellatió*ban-is el-botsáttaſsék, de az *Aviticum bonum*okban a' *Decretalis caſus*okon kivül, *Teſtamentum* vagy egyéb *Faſſió*k által való *abalienatió*knak hely ne adattaſsék. Ide nem értetnek pedig a' *Tutrix Relicták*, kiknek gyermekek *legitimus Succeſſor*ok a' Jószágban.

Az *Inſcriptiós* vagy zálogos Jószágoknak állapotjában *obſervál*taſsék ama' *Juris Regula; Quomodo quisque formaverit literas ſuas, ect.* és hogy ha a' *defunctus Poſſeſſor*nak levelei *ad Haeredes et Poſteritates* ſzólnának, *non obſtante eo*, hogy egyébiránt a' zálogoſok *pro rebus mobilibus* tartatnak; de ha a' *Relictá*knak nevek *inſerál*va nintsen réſze-is az ollyan Jószágokban nem külömben, hanem tsak *Dotalitio et non ſucceſſorio jure* lehet, mint ſzintén az egyébféle Jószágokban; ha pedig a' levelek-

velekben *inſerált Haeres*ek és *Succeſſor*ok nintsenek, *ratione mobilitatis non ſufragante ſexus defectu*, nem *Fiſcus*ra, hanem a' *relict*ára *devolvált*atik, mert az ingó jókban *Jus Regium* nintsen külömben, hanem *per expreſſam donationique inſertam juris reſervationem.*

A' kiknek pedig magok kereſte Jószági vagynak, azokról való *diſpoſitió*jok és ſzabadságok a' *Decretum* tartáſa ſzerént helyben hagyattatnak, azoknak gyermeki 's egyéb rokonsági ellen-is, valakiknek nevek *expreſſe* a' *Donatió*kban *inſerált*atva nintsenek, és *Aquiſitor*oknak nem *reputált*athatnak; mind ezen *Articulus*ban *ſpecificált* dolgok és *proceſſus*ok pedig értetnek a' *Dotalis*ták és *Succeſſor*ok, 's nem pedig a' *Fiſcus* között.

TITULUS XXVI.

A' Tutorokról.

ARTICVLVS I.

Ex. Art. 1. 1646. A' *Tutorság*nak állapotja, *juxta contenta Decreti obſervál*taſsék.

TITULUS XXVII.

Árváktól el-vétetett Jószágokról.

ARTICVLVS I.

MInt-hogy a' ſok háboruságos idöknek forgáſiban némelly Nemes emberek Árva gyermeki ellenségtöl vitettenek-ki, *An. 1612. 1619.* némellyek pedig a' háborúságnak alkalmatoſságával kénſzerittettenek ki-bolygani és bújdosni az Országból, kiknek el-veſzett híreknek *praetextus*ával Jószágok, vagy tsak *ſimpliciter* valakiktöl el-foglaltatott, vagy pedig meg-kéretett olyaktól, kiknek egyéb-iránt azoknak életekben ſemmi *juſ*sok hozzájok nem lett vólna. Végeztetett annak-okáért, hogy a' kik afféle árvák

köz-

közzül meg-jönének, vagy jöttek vólna, a' Jószágnak akkori *Posſeſſorát* Vármegyére, avagy ſzokott Székes helyre *citáltatván*, és ott meg-bizonyoſodván, hogy a' *Posſeſſor* ſem maga, ſem Attya, ſem Annya, ſem olly' Attyafia, kit *immediate concernált* vólna, el-nem idegenitette és adta, hanem a' feljebb meg-írt minden méltó ok-nélkül vétetettel és birattatik idegenektöl, a' Vármegyéknek és Székeknek Tiſztei által a' Jószág viſzont tsak *ſimpliciter reſtituál*tassék az igaz *Haeres*nek minden *poena* nélkül: mindazáltal ha kivántatik. egyſzer *Exmiſsió*-is adaſsék a' dologban, de minden tovább való *proceſsus* és *remedium*ok ki rekeſztetnek: ha pedig más egyéb méltó *praetenſioi comperiál*tatnak a' *Posſeſſor*nak, úgy *appellatió*ban-is el-botsáttaſsék.

TITULUS XXVIII.

Ingyen gazdálkodásról.

ARTICVLVS I.

Az ingyen való gazdálkodás dolgában, úton-járók, kelök, és ſzállók miatt a' ſzegény közönségnek nagy bántódáſi vagynak; Végeztetett annak-okáért, hogy valakiknek Fejedelmektöl adatott *Salvus Conductus*ok nintsen, ha vagyonis pedig, de tsak *ſimplex*, és *ſpecifice* gazdálkodás felöl való parantsolat benne nintsen; gazdálkodáſſal a' ſzegénység ne tartozzék: melly végezés minden rendekre és helyekre ez Orſzágban *extendál*tatik. Mindazáltal az úton-járóknak alkalmatoſságokról-is az *Edictum*okban *provideál*tatott; a' Száſzság réſzéröl pedig külön *declaratio* íratott annak rendiben.

TITULUS XXIX.

Faluk birodalmának módjáról.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Ex Art. 1643. A' Melly Faluk réſzekre ſzakadozva és oſzolva vannak néhány *Poſſeſſor*ok között, a'mint-hogy némellyekben *Fiſcus*nak, és egyéb *Patronus*oknak-is bizonyos réſz *portió*ja és házhelyei vagynak, söt némellyek egy 's két ház-helyeknek birásának alkalmatosságával feles embereket-is telepitenek a' Faluba, és mind arra nézve 's azon-kivül-is egy-iránt akarják élni a' Faluknak köz-határit a' nagyobb réſzt biró *Patronus*okkal; azt kivánván annak-okáért a' közönséges igazság, végeztetett, *An.* 1646 hogy az ollyan helyeken ſzéna rétek, erdök, ſzántó-földek, és 1638. egyéb haſzon-vételre való *pertinentiá*k, a'köz és nyomásban lenni ſzokott határokon kivül, *juxta quantitatem et numerum ſeſſionum antiquarum* oſztaſſanak és birattaſſanak a' határok, és kiki maga *rata portió*jával légyen *contentus*; a' mint-hogy a' Kortsotsoma tartás állapotja-is haſonló móddal rendeltetett.

TITULUS XXX.

Jobbágyokról.

ARTICVLVS I.

ISztennek és Orſzágnak törvényével nem ellenkező módok ſzerént férjhez-menö Aſzſzonyi-állatokat és leányzokat a' 1635. Földes Urok meg-ne akadályoztaſſanak, *ſub poena fl.* 100. kik-is nem lopva menjenek férjhez, hanem a' közönséges bé-vett ſzokás ſzerént; ha pedig találtatnának, kik affélét titkón vagy ſzöktetve tselekednének, azon *poená*ba *incurrál*janak. Mindazáltal a' meg-hólt Jobbágynak ingó javaiban az Özvegy-Aſzſzonyok tsak harmadoſok lévén, két réſze a' Földes Urájé: fiúgyermek Jobbágyokat-is az Ura nem tartozik el-botsátani, hanem-ha olly' *aſſecuratio* alatt, kivel *contentus* akar lenni: A' leányokkal-is pedig köntösökön kivül, Urok engedelme nélkül egyéb *bonum*okat nem adhatnak; az ingatlan jók pedig tellyeſséggel Földes Uroké, *excipiál*tatván ez iránt a' *privilegiált* helyek, és *uſu corroborál*tatott *conſuetudo*.

TITU-

TITULUS XXXI.

Szökött Jobbágyokról.

ARTICVLVS I.

A' Várakban-is Darabantságban a' Jobbágyok az Orſzágnak arról való *Conſtitutióri* ſzerént fogadtaſſanak-bé, és ha melly *Dominus Terreſtris* földéröl a' Feleségét bé-vinné a' Darabant. tartozzanak elébbi féſzkére a' Tiſztek viſzá-adni; melly ellen ha a' Tiſztek *impingálnának fl.* 200. *poenán convincál*taſſanak. *Ex Art. A.* 1637. 1640.

ARTICVLVS II.

A' Melly el-bújdosott Jobbágyok *medio tempore* az igaz Földes Uroknak *manumiſsiójok* nélkül *nobilitál*tatták vólna magokat ennek elötte, haſonlóképen *invalidál*tatva légyenek, mint a' moſtani végezések *contineál*ják, ennekutánna *nobilitál*landók felöl. 1561.

ARTICVLVS III.

A' Melly Jobbágyok Földes Urok engedelme nélkül Záſzlók alá mennek, avagy akármi egyéb helyekre-is, feleségek hon maradván; míglen Urokat *legitimo modo* Földes Urok nem *reducál*hatják, állapotjok ſzerint való ſzolgálatot, és egyéb tereh viſelést *ſupportál*janak. 1640.

ARTICVLVS IV.

A' Melly hóldolt helyekre a' Vármegye Tiſztei nem mehetnek ſemmi *legitima executió*ra, söt Földes Uroknak való ſzólgálatjokra-is fel-nem jár a' ſzegénység; a' jobbágy kérésnek és *reducál*ásának módja nem *extendál*tathatik azokra. 1637.

ARTICVLVS V.

Az Erdélyböl ki-ſzökött Jobbágyok akárminémü alkalmatoſsággal, ha az Erdélyi birodalomban kapattathatnak, minden javokkal együtt ſzabadoſon *areſtál*tathaſſanak. 1640.

ARTICVLVS VI.

A' Záſzlók alól, vagy egyéb *Praesidium*okból-is ſzokott idejeket

ket el-töltve és bútsút és véve, nem máſuvá, hanem Földes Urokhoz *rededi*ni akaró emberek, abbéli ſzándékjok felö Földes Urok-is *teſtál*ván, el-botsáttaſſanak.

ARTICVLVS VII.

A' *Fugitivus*, de egyéb-iránt rovás alatt lévö Jobbágyok a' midöre *reducál*tathatnak, adójokat a' kik érettek fizették, azoknak *refundál*ni tartozzanak, ha más emberek Jobbágyi; ha pedig azon Nemes emberé, ki vagy maga vagy Jobbágyi által *praeſtál*tatta, maga ſzabadságában áll meg-engedése vagy pedig *exigál*ása.

Ex Art. 1650.

ARTICVLVS VIII.

Fekete Tó nevü helynek a' Körösben melly vagyon, állapotjára nézve, mind a' közönséges úti *commoditas*ért, mind pedig a' poſtálkodásért meg-engedtetett, hogy a' melly Jobbágyok 1640. eſztendö elött oda telepedtenek, és lakásokat ott *continuál*ták, valamig ott akarnak lakni, el-ne vitetheſſenek; 's egyéb-iránt pedig a' *ſpecificál*t idö után oda telepedtek, *ſub poena Articulis expreſſa* ki-adattassanak *i. e. fl.* 100.

A. 1640.

TITULUS XXXII.

Kortsoma felöl.

ARTICVLVS I.

A' Kortsomálásnak rendi (valahol kivánják) a' Tiſztek által *limitál*taſsék, *juxta quantitatem bonorum*, mind *a portionatus*, 's mind pedig az egyházhelyi Nemeſségnek rendi között, és ha ki az ellen *inpingál*na, egy Vice Ispán, vagy az ha hamar nem találtatnék, tsak Szólga-biró által-is *fl.* 12. büntetteſsék, és a' rendkivül kezdett bornak feneke ki-vágattaſsék, vagy az *Executor* viteſse-el; a' 12-forintnak pedig két réſze a' panaſzló félé, harmada az *Executor*oké légyen; ha ſzinte valamelly Nemes ember maga házánál kezdené-is a' rend-kivül való Kortsomát. Ha pedig a' bor el-talált vólna fogyni-is, de

a'

a' *poena exequál*taſsék azután-is akár-mikor. A' Tiſztek pedig tsak házoktól-is a' panaſzló félnek *requiſitió*jára ki-menni, 's mind a' kortsomárláſt el-*limitál*ni, 's mind pedig az *executió*t *peragál*ni tartozzanak, *ſub poena* 200. *florenorum*. Ha pedig valamelly *Patronus* olly' ſzegény bort kezdene, a'ki illendö módon el-kelésre alkalmatlan vólna; a' kortsomálás rendiben következendö ember Vicé Ispánt, vagy Szólga-bírót hivatván, és meg-kóſtolván, ha úgy találtatik, a' rend-ſzerént következendö *Patronus* ſzabadoson ki-kezdheſſe borát.

A' *Fiscus* kezénél lévö 's egyéb-féle jóſzágokban-is ezen mód *obſervál*taſsék; de a' *poena* nem a' *Fiscus* jóſzágán, hanem a' Tiſzteknek magok javokból *exequál*taſsék a' hol jovai találtatnak, azon Vármegyei Tiſzteknek hiteles *reſcriptum*okra. A' *Fiscalis* jóſzágokban pedig, az eddig *obſervál*tatott *usus* tartaſsék-meg. Paraſzt ember Nemes emberek kortsomájokra azoknak meg-egyezett *conſenſus*ok nélkül kortsomát kezdeni ne méréſzeljen; tselekedvén pedig, a' feljebb meg-írt mód ſzerént azon *poená*val büntetödjék. *Ex Art. A.* 1638. 1633. 1638.

Az Egyházi rendek-is haſonlóképen, a' *Patronus*oknak meg-egyezett engedelmek nélkül kortsomát kezdeni ne méréſzeljenek; *alioquin pro teſtimonio* vagy Tiſzteket, vagy ha azt nem kaphatnak tsak egy Nemes embert-is hívatván, boroknak fenekit ſzabadoſon ki-vághaſsák. Sert-is nem ſzabad kortsomárolni *ſub poena praemiſſa*. 1626.

A' kortsomálásban a' fellyebb meg-írt *proceſſus*ok és módok *obſervál*taſſanak a' Székelységen-is mindenütt.

TITULUS XXXIII.

Nyomásról.

ARTICVLVS I.

A' Közönséges ſzabadsággal ellenkezö dolog, hogy valaki más embernek határán, bár nyomásban lévö, vagy marha

legeltetö helyeit kedve ellen élje és élteſse; kivántatik azért hogy kiki tartsa maga határába magát, és a' Földes Uroknak Faluknak, és Váraſoknak állapotjok ſzerént való hatalmokbar áll, ha meg-alkhatnak egymáſſal afféléknek éléſe felett; egyét iránt nem tartoznak meg-engedni, söt ſzabadoſon bé-hajthatják az idegen marhákat a' nyomásról-is, tsak hogy az illetlen 's boſzſzút követö inkább, mint-ſem kárt nézö *exactiók tollál* taſſanak; hanem egy öreg marháért egyſzeri bé-hajtásért *d* 2. apró marháért, *d.* 1. *exigál*janak, *toties quoties.*

Ha ki többet *exigál*na a' meg-írt fizetésnél, *eo facto*, a' Tiſztek ki-menvén *ſ.* 12. *exigál*janak rajta; mellynek két réſze a' panaſzló félé légyen, harmada az *Executor*oké. Haſonlóképen ha *potentiose reſiſtál*nának a' marha bé-hajtásnak, *ad requisitionem querulantium* a' Tiſztek *comperta rei veritate minor potentiá*nak *poená*ját *exequál*ják; de ha ſebhetés, verés, annál inkább halál *intervenial*na, a' dolognak *meritum*jához-képeſt, a' ſérelmes fél-is *contentál*taſsék, a' halálért *ſuis modis* büntettessék.

TITULUS XXXIV.

Nyom Követésről.

ARTICVLVS. I.

AZ el-veſzett marháknak nyomoknak fel-vétele, azoknak követése, és azokból következett károknak meg-fizetéſe felöl ſok külömb-külömb féle végezéſek lettenek; de mivel úgy tapaſztaltatik, hogy az eddig *observál*tatott *usus*ból Iſten ellen való ſok hamis, és ſok ſzegénységnek ártatlanúl való meg-károſodáſok, némelly embereknek tudva magok marháira való gondviſeletlenségek, a' latroknak boſzſzúból-is némelly Faluk határira való lopott marháknak hajtáſi, és több ſok alkalmatlanságok ſzoktanak következni; mellyeknek megelözéſekre végeztetett; Hogy ennek-utánna illyen mód tartassék:

sék: Elsöben, ha melly embernek akármi lábas marhája valamelly Faluban, sőt keritett és Mezö Váraſokban-is el-véſz, (*excipiál*ván, ha kinek maga tselédi közzül való találna ollyankor el-ſzökni, kire méltó *ſuſpicio* lehetne) magok a' káros emberek, vagy azoknak emberi meg-esküvén azon, hogy ott veſzett légyen el és mi érö lett vólna a' marha; tartozzanak *ad quindenam* vagy a' kárt meg-fizetni, vagy a' latrot kézhez adni: mellyet ha nem tselekednének vakmeröképen, azután azon helybéli akármelly Tiſztel reá menvén a' káros ember, *duplum*ot *exigál*taſſon, és az *Executor*-is maga ſzokott jutalmát meg-veheſse minden tovább való *proceſſus* és *remedium*okon kivül.

Ha mi egyéb egyetmással és javait a' Faluban vagy Városban meg-ſzállott ember, gazda, gazdaſzſzony, vagy ott való embereknek kezekhez adja el-tételre, azonban elö nem adhatják, *praetendál*ván annak el-lopását, vagy másképen való el-veſztését; *comperta rei veritate*, a' káros embert tartozzanak a' Tiſztek *contentál*tatni, azon *praetendens* embernek ſemmi *fraus dolus*, abbéli dolgában mindazáltal nem találtatván.

TITULUS XXXV.

Szőlőkről.

ARTICVLVS I.

Az 1628-eſztendö elött ha melly puſzta Szölök felfogattatanak valakiktöl, *comperial*tatván, hogy a' *Haereseket admonedál*tatták annak fel-fogásával, 's nem tselekedték, és annak betsüjével meg-kináltatták, de fel-venni nem akarták, a' *Poſſeſſor*oknál azután-is meg-hagyatni végeztetett: ennekutánna-is pedig affélékben illyen mód *observál*taſsék: hogy a' melly Városoknak határin valamelly Szölök három eſztendöknek el-teléſe alatt parlagban hagyattatnak a' *Haeresek*töl, azoknak közelebb való Attyafiai, avagy *iis non exiſtentibus*, a' *Vicinus*ok, ha *Ex Art A.* 1628.

azok-

azoknak nem kell, idegenek-is a' Bírákat *requirál*ván akaratjok felöl, kik *admoneál*taſsák a' *Haerest*, bizonyos *terminust* adván a' Szölök mivelésének rendi és módja ſzerént, úgy-hogy, a' mivelésnek el-teléſe elött alkalmatos idöben juthaſſon az *Exponens*nek-is kezéhez, hogy-ha a' *termindlt* idöben a' *Haeres* felnem fogja a' Szölöjét, és nem *coldl*ja annak módja ſzerént, az *Exponens inſtantiá*jára tartozzanak ki-menni a' Bírák, és akkori állapotjához képeſt meg-betsülvén a' Szölöt, annak betsüjét adják-meg a' *Haeres*nek, a' puſzta ſzölöt pedig az *Exponens*nek örökös birására. Ez pedig értetik a' Városi helyekre; de a' Falukon és Jobbágy helyeken külömben-vagyon a' dolog, mivelhogy *Ruſticus praeter mercedem laboris nihil habet*, A' Földes Uraknak hatalmokban vagyon, mint akarnak *diſpondl*ni a' ſaját magok határiban; mindazonáltal, ha melly Falunak határán valamely Szölöknek, Szántó-földeknek, Réteknek helyei 32-eſztendöknek forgása alatt nem *coldl*tattanak, és a' puſztaság azokban 32 eſztendöknek el-teléſe alatt *praeſcribdl*ni láttatott, azon Falunak nem tsak egy, hanem több *Poſſeſſori*-is lévén, mivel-hogy immár tellyeſséggel a' hoſzſzas puſztaság által köz nyomássá vagy gyeppé tétetett, azon Falubéli *vicinus Patronus ad faciem loci* ki-hiván ha tsak egyet-is azon Vármegyének vagy Széknek Tiſztei közzül, mellé *adhibeál*ván máſt egy *Regiust*, azok mellé a' Falubéli öreg embereket, söt ha talál ſzomſzédságbélieket-is, *comprobál*ja a' fellyül meg-írt idök alatt való puſztában állását, *comperiál*tatván a' dolog, *eo facto* mérjék és ſzakaſzſzák-is azon Falúbéli *vicinus Poſſeſſor*oknak ſzámokra annak a' földnek darab réſzét, alkalmaztatván a' ki-mérését azon *Exponens*nek abban a' Faluban lévö *rata portió*jához, a' több réſze pedig hagyattaſsék a' máſik félnek, kinek keze alatt ennek-elötte volt.

Hogy-ha pedig az *Exponens* eſztendönek el-teléſe elött felnem fogná, annak el-teléſe elött 15-töd nappal haſonlóképen mint fenn meg-vagyon irva, a' Tiſzteket és *adjunctus*okat ki-

vivén

vívén *ſimpliciter recuperál*ja az elébbi *Poſſeſſor* Ez pedig úgy értetik, hogy ha a' *Poſſeſſor* maga és elei *continuum Dominium*jában vóltanak a' 32-eſztendök alatt azoknak.

TITULUS XXXVI.

Tók állapotjáról.

ARTICVLVS I.

A' Halas Tókban ſok károkot ſzoktanak tenni a'halat lopók, kiváltképen a' Tóknak hirtelen áradáſsa, és a' halaknak tenyéſzésének avagy ivásának idején: valaki azért *in facto deprehendál*tatik, vagy ha ſzaladó félt venne-is, de *in continua perſecutione* ha meg-fogattathatik, díjának le-tételével ſzabadúljon 's nem külömben; ha pedig annak-utánna tudatik-meg, a' Tiſztek *fl.* 12. büntesſék, és a'kár-tételnek meg-tudható vólta ſzerént annak-is *refuſió*jával, ha annak mennyisége nem *conſtal*hatna-is; a' meg-írt *poená*nak két réſze a' panaſzló félé, harmada az *Executor*oké légyen, *comperta tamen rei veritate.*

TITULUS XXXVII.

Utakról.

ARTICVLVS I.

MElyek légyenek a' ſzomſzédos idegen Országokra nyitott és ſzabados Utak, az már mindeneknél *conſtál*ván, azonkivül való több Utak ſohol ne hagyattaſſanak, mindenütt bé-vágattaſſanak, örökké tilalomban légyenek, ſenki azokon ne járjon, 's ki-ne tiſztítsa *ſub poena Notae infidelitatis, concluddl*tatik; Fejedelmek *Salvus Conductus*anélkül járók a' bé-nem vágatott Utakon-is elne botsáttaſsanak, ſe ne menjenek, azokról írott *poena* alatt; Mellyre hogy minden Városbéli és Székbéli Tiſztek, Ispánok, Király-Bírák, Fogarasi és több Kapitányok, utánnok lévö Udvar-Bírák, köteleſségek ſzerént reá vigyázzanak, tudva meg-ne engedjék, *ſerio injungál*tatik; 's ha kik *ſtudio* tselekednék, Tiſztektöl 's betsületektöl *privál*taſſanak. *Ex Art. A. 1593. 1619.*

TITU-

TITULUS XXXVIII.

Hídak állapotjáról.

ARTICVLVS I.

AZ Orſzágos útakban lévó Hídak; töltéſek és útak, hogy jó móddal meg-tsinálva tartaſſanak, a' Vármegye Tiſztei a' Falukat és Váraſokat *ſub poena fl.* 12. reája kénſzeritsék; egyéb iránt ha mi kára valakinek azoknak roſz vólta miatt eſik, a' kárt-is meg-fizetni tartozik azon Falu vagy Városbéliek, kiknek *incumbált* vólna jól meg-tsináláſok. Ha pedig olly' Vároſok határin találtatnak, melyek a' Vármegye Tiſztyeitől nem *dependeál*nak; a' kárnak meg-fizetésén kivül, a' *Fiscalis Direetor*ok *animadvertál*janak ellenek, és *fl.* 200 *convincál*taſſanak, és *mediantibus literis Praeceptoriis per ordinarios legitimosque Executores exequal*taſſanak. A' Vámos Hidak felöl pedig léſzen emlékezet a' Vámokról való íráſoknak rendiben.

TITULUS XXXIX.

Vámokról.

ARTICVLVS. I.

VAlakinek *legitime conferál*tatott és birattatott Vámos helyek vagyon, vagy ennek-utánna-is ſzükséges helyekben lenne, a' hídakat, töltéseket, és arra egyéb ſzükséges helyeket igen jó gondviſelés alatt tartsák: úgy-hogy, ha abban fogyatkozás találtatik, azon Vármegyének vagy Széknek Tiſztei *toties quoties* olly' fogyatkozásokat *deprehendál*nak, köteleſségek ſzerént visgálván-meg, kikből az úton-járóknak akadáljok következhetnék, *comperta rei veritate fl.* 12. *poenat exequál*janak a' Vámok *Poſſeſſor*in, úton-járó embereknek pedig ha mi kára abból következik, azt-is *refunddl*taſsák azon Tiſztek *eo facto*; ha pedig nem *privatus* emberé a' Vám, hanem Városiaké, melly a' Vármegyebéli Tiſzteknek *Jurisdictió*ján kivül vagyon,

Ex Art. A. 1578.

a'

a' *Fiscalis Director*oknak értéſekre adván a' körülöttök lévö Tiſztek, a' *poenát* a' *Director*ok, *mediantibus literis præceptoriis per ordinarios legitimosque Executores exequál*taſsák, úgy-mint, *fl.* 200. mellynek két réſze a' *Fiscus*é, harmada a' dolgot meg-jelentö Tiſzteké légyen: *Inſuper* ha kinek abból mi kára következik, a' *Director* arról-is *contentál*taſſa.

ARTICVLVS II.

A' Száraz Vámok pedig, mellyek ſzükségesképen hídakkal, töltéſekkel, gátokkal, hajókkal nem tartatnak, *tollál*taſsanak: haſonlóképen azok-is, ha kik azt jó igazsággal nem birnák, melly külömben nemis lehet, hanem a' Fejedelmek *collatió*jából. A' Vármegyéken annakokáért és Székeken azoknak Tiſztei, a' *Privilegiatus* Városokon a' *Director*ok Káptalanokkal vagy Itélö Meſterrel *revidedl*ják oz ollyan ſzáraz hijába való Vámos helyeket; haſonlóképen a' magok *authoritás*okból, nem pedig Fejedelmeknek *legitime emandl*t *collátió*jokból *erigál*tatott Vámokat, és az ollyant *in generali Regnicolarum Congregatione tempore Diætae referál*ván, és ott a' *Poſſeſſor*ok *praetenſió*ját-is meg-értvén, *comperta rei veritate tollál*ják az Ország és Fejedelem. *Ex Art.* 1588. 1625. 1607.

ARTICVLVS III.

A' Nemeſség maga javaiból Vám adáſſal ſoholt nem tartozik az Országnak ſemmi réſzeiben, ſzemélyektöl pedig annál-is inkább. A' kereskedésnek állapotjában magok ſaját javain kivül való jók ide nem értetvén: és hogy ha ki tudva ollyan dolgokban meg-háborittatnék, a' meg-bántodott Nemes ember ellen, a' tselekedö *juris ordine proſequal*tatván és *comperiál*tatván *in fl.* 200. *convincál*taſsék. *A.* 1591. 1630. 1588. 1599. 1633.

TITULUS XL.

Malmok felöl.

ARTICVLVS I.

MAlmoknak *erigál*ása, gátak, töltések, 's egyéb haſonló dolgok

gok felöl a' *Decretum*ban elégséges írás vagyon: valamellyben annak-okáért tsak *privatus* embereknek forog *praetenſió*jok, *procedál*janak a' *Decretum*nak *continentiá*ja ſzerént; a' hol pedig olly' dolog *praetendál*tatik, mellyben közönséges kár és akadálj, a' minémüek vagy Orſzágos útaknak, réveknek akadálja, annál inkább el-veſzéſe, Fejedelmeknek vagy Földes Uraknak Dézma adáſsal tartozó ſzántó földekben, avagy adózó és egyéb terheket viſelö Faluknak károkban, 's több haſonló közönséges meg-bántódásban-is járó dolog forogván, vagy egyéb-iránt-is a' törvényeknek hoſzſzas végét el-ſzenvedhetetlen kárral várható nehézségek *intervenial*nának, az illyen ákadályokat nemzö új Malmoknak *erigál*ásoknak *oculá*lására a' Vármegyék és Székek, *ad Inſtantiam querulantium*, *Commiſſarius*okat botsáſſanak-ki, a' kik *oculál*ják, és a' Székre bizonyos *relatiót reportál*janak, 's ha úgy kivántatik, annak *circumſtantiá*jira való *inquisitió*kat-is, és a' Székek *deliberál*janak felöle *peremptorie*. Ha a' fellyebb megírt mód ſzerént való alkalmatlanságokat tapaſztalnák lenni benne, minden úton módon *interturbal*ják, el-vágaſsák és el-rontsák, *nullo remedio obſtante*, és ha ki *violenter reſiſtál*na, az illyen dologban *fl.* 200. büntetteſsék *toties quoties*.

TITULUS XLI.

Idegen és jövevény emberekröl.

ARTICVLVS I.

MInd a'más Orſzágbéli példák, Fejedelminknek *Conditió*i, az Orſzágnak-is *Statutum*i azont mútatván, végeztetett, hogy valamelly Uri, Nemes és Vitézlö emberek ez Hazában megakarnak telepedni, és jóſzágot 's egyéb örökségeket birni, vagy Tiſzteket viſelni, mihelyt vagy jámbor ſzolgálatjok, pénzek, házaſságok által, vagy egyéb tiſzteſséges ſzabados útakon jóſzágot, és örökséget ſzerezhetnek, mindjárt a' közelebb követ-

vetkezendö Orſzág Gyülésén a' Fejedelmeknél és Orſzág *Statu*sinál illendö *ſubmiſſio*val igyekezzék *impetrál*ni, hogy a' Hazának-fiai és *Statu*si közzé magokat *incorporál*tathaſſák; mellyet ha *obtineál*hatnak, *ſolemniter* tartozzanak *juramentum*okat *deponal*ni *in publica congregatione Regnicolarum*, a' Fejedelmeknek hüséges ſzolgálatjokra, és a' Hazának minden ſzabadságának, Törvényinek *obſerválá*sára, életeknek fogyásával-is tellyes tehetséggel való óltalmazására, és ekképen *recipidl*tatott Haza-fiaivá tétetvén, azon Gyüléskori *Articulus*oknak végébe bé-is írattaſsanak; annak-utánna mind jóſzágokat birhatnak, mind pedig Fejedelmek kegyelmessége által állapotjokhoz és *reſidentid*jokhoz képeſt érdemlett Tiſzteket-is viſelhetnek; de külömben ſe jóſzágot ne birhaſſanak, ſe annál inkább tiſzteket ne viſelheſſenek.

Más birodalomban vagy Orſzágokban lakók pedig, kiknek jóſzágok ez Hazában vagyon, jóſzágokról tartozzanak *præſtál*ni azt, a' mivel máſok-is jóſzágokról a' végezéſek ſzerént tartoznak.

ARTICVLVS. II.

IDegen, jövevény, és uratlan paraſzt emberekböl álló *vagus* embereket, ſenki maga Jóſzágában here módon élni ne ſzenvedjen, azért-is, hogy kinek-kinek bizonyos Ura és *residentid*ja lévén, ha mi *exceſſus*t tselekednének, jobb móddal *animadvertál*haſſanak ellenek; tartozzék annak-okáért minden *Dominus terreſtris* az ollyanokat meg-fogni, és azoknak állapotjához képeſt ſzolgáltatván jobbágygyá tenni, söt ha lehet kezeſség alá-is vetni.

TITULUS XLII.

Tiſztek állapotjáról.

ARTICULUS I.

NOha annak *Series*sében a' Tiſztviſelöknek hívataljokról, abban el-nem járóknak büntetéſekről, a' Tiſzteknek hely-

Ex Art. A. 1598, be 1630.

bé-állatásáról, avagy meg-változtatáſokról, kiváltképen a' Vármegyéken lévökről vagyon emlékezet, melly azon ſzerént helyben-is hagyattatik, mind azon *ſpecificált* dolgokban és *caſus*okban; tetſzett mindazonáltal ez helyben a' Tiſztek felöl való némelly végezéseket *inſerál*ni, és elsöben-is; hogy mind Vármegyéken, Várakban, Székes helyekben, Végekben, és egyéb Tiſztviſeléſekben, zálagos és betsületes Hazafiait, és nem idegeneket *conſtituál*janak és *collocál*janak a' Fejedelmek, kik a' Fejedelemnek hüségére, és az Orſzág törvényére, annak ſzabadságinak óltalmazására köteleſek légyenek; azoknak *vacantiá*jokban ſokáig való halaſztások ne légyenek, affélékből következhetendö károkat és alkalmatlanságokat eltávoztaſsanak. Ha azért a' Fejedelmek a' Hazafiait meg-kinálván a' Végbéli Tiſzteknek viſelésével, azok nem akarják felvenni; a' Haza-fiai közzé *ſolemniter incorporál*tatottnak-is eladhaſsák.

ARTICVLVS II.

MInd Vármegyéken, Székelységen, Száſzságon, és egyéb helyekben-is, a'melly Tiſztek hivataljokban ſzántſzándékkal vagy *negligens*ek lennének, vagy igaz törvényeket nem ſzólgáltatnának, igazságos *executió*kat nem *peragál*tatnának, gonoſztévöknek *connivedál*nának és *patrocinál*nának, mind azok hogy *juxta continentiam Decreti ac Conſtitutiones Regni* meg-büntetteſſenek, végeztetett, *ſine diſcretione* akármelly *Status*ból és nemzetségből valók légyenek: úgy hogy a' Fö Tiſztek ellen a' Fejedelmek *animadvertál*janak, és *legitimè proſequal*tatván, *re comperta*, ha az *Exceſſus*oknak *meritum*ja úgy kívánja, Tiſztektöl-is *privál*taſſanak; ha kik pedig *legitimus Executor*ok lévén köteleſségek ſzerént abban el-nem járnának, *in poena Articulorum*, *id eſt* 200 *florenorum convincál*taſſanak ha a' *querulans proſequál*ja; ha pedig azoknak *inſtantiá*jára a' *Director*, Tiſzteket-is *amittál*ják az ollyanok. A' Vicé Tiſztek pedig *annuatim* bútsuzzanak; de a' Fö Tiſztek Vármegye akaratja ellen, eſztendejek el-teléſe elött *ſub eadem poena florenorum ducentorum* ne *renuncial*haſſanak.

Ex. Art. A. 1632. 1633. 1637. 1638.

TITU-

TITULUS XLIII.

Ispánok állapotjáról.

ARTICVLVS I.

FÖ és Vicé Tiſztek a' *Decretum* tartáſa ſzerént azon Vármegyékbéli vagy Székekbéli zálagos és jóſzágos embe- *Ex Art.*
rek légyenek; a' Fö Ispánokat a' Fejedelmek *credl*ják, a- *A.* 1640.
zoknak *vacantid*jokat hoſzſzas halogatás nélkül, haſonlóképen egyéb Fö Tiſzteket-is helyekre állaſsák; hogy azoknak nem létele miatt a' Vármegyéknek fogyatkozási és egyéb *A.* 1652.
alkalmatlanságok el-távoztattaſſanak.

Vicé Ispánokat a' *Decretum continentid*ja ſzerént, arra alkalmatos 's azon Vármegyebéli zálagos embereket, a' Fö Ispánok *denomindl*janak, és a' Vármegyéken ez ideig *usu robordl*tatott mód ſzerént válaſzſzanak, járúlván ahoz a' Vármegyének *conſensus*sa-is. Fö és Vicé Szólga-bírákat haſonlóképen a' Vármegyék együtt a' Fö Ispánokkal válaſzſzanak.

A' Fö Ispánságnak *vacantid*jában meg-ſzünik a' Vicéség- 1652.
nek Tiſzti, miglen a' Fö-Ispán helybe nem állattatik.

Szokott fizetéſek a' Vármegyék Tiſzteinek a' régi mód ſzerént meg-járjon. 1609.

A' Törvény Székek mentöl ſzorgalmatoſabban, és az alkalmatoſságoknak meg-engedéséhez képeſt, mentöl gyakrabban lehet, ki-ſzólgáltaſsanak, igaz *executiók* tételében és 1579.
egyéb hivataljokat illetö dolgokban fogyatkozás nélkül kö- 1615.
teleſségek ſzerént, *et ſub amiſsione officiorum* el-járjanak, a' 1623.
Fö Tiſzteknek pedig az utánnok lévökre vigyázáſok légyen; és hogy ha vagy *negligens*ek vagy *exorbitáns*ok találtatnak, *citál*tatván öket, igaz törvény ſzerént meg-is bünteſsék. Törvényes Székeknek ki-ſzolgáltatásában, *generalis* czirkálásnak idején a' Fö Ispánoknak ſzemély ſzerént való jelen-léte- 1650.
lek dolgából az eddig *invalescál*t *uſus* és effélékröl írott 1615.
Conſtitutiói az Orſzágnak *obſervál*taſſanak mind Erdélyben, mind pedig a' *Partium*ban.

AR-

ARTICVLVS II.

A' Vármegyéknek Vicé Ispáni, Fö és Vicé Bírái, *Notarius*si *annuatim* tartozzanak bútsuzni; míg a' Tiſztben léſznekis pedig, Fö Ispánoknak illendö *obſequium*mal, a' Nemeſségnek és minden rendeknek *contemptus*a nélkül, betsületek meg-adásával; a' ſzegénységhez, a' mennyiben *conſcientiá*jok sérelme nélkül lehet, könyörületeſséggel és kegyeſséggel lenni tartozzanak. A' Vármegyékbéli *Perceptor*ok haſonlóképen, *alioquin citál*tatván, érdemlett büntetéſeket fogEx Art. ják el-venni; Eſztendejek el-teléſe, avagy tiſzteſséges bútsú
A. 1650. vétel nélkül pedig ne *renunciál*haſſanak.

ARTICULUS III.

A' Vármegyéknek Tiſztei, tiſztek és köteleſségek ſzerént, hívataljokat illetö dolgokban, minden meg-külömböz-
1610. tetés nélkül, hogy kiki Vármegyéje *jurisdictió*jának ki-ter-
1613. jedéséig, minden *illegitimum impedimentum*ok *tollál*tatván el-jár-
1615. haſſanak, végeztetik; (azokon a' helyeken kivül, mellyek
A. 1643. *per ſpecialem Conſtitutionem Regni* meg-külömböztettenek) nem *excipiál*tatván egyéb-iránt ſem *Fiscus*, Urak, Nemesség, *Collegium*, és egyebeknek-is jóſzági; ha kik pedig hívataljokban elö nem botsátanák öket, *brachium*-is adaſsék mellékjek.

ARTICVLVS IV.

HAdakozásnak idején a' *Perceptor*ok *Notarius*ok hadi *expeditió*kba menni ne tartozzanak. A' Szólgabirákban pedig a' ſzükségnek kivánsága ſzerént, a' Fö Tiſztek, a' Vármegye, Orſzág és Fejedelem ſzolgálatjára hon hagyatnak. De a' Vicé Iſpán mellett mind Erdélyben a' Vicék, 's mind a' *Partium*ban a' Szolgabírák közzül-is jelen légyenek a' Hadban illendöképen, *pro arbitrio Comitum.*

TITULUS XLIV.

Executiókról.

AR-

ARTICVLVS I.

Hogyha valamelly *executió*kban *procedáló* Nemes ember meg-ölettetnék, haſzintén a' gyilkos a' meg-öletett embernek feleségével, gyermekivel, vagy a' dolognak kereſetit illetö attyafiaival meg-békéllenék-is, de a' Tiſztek tartozzanak *evocál*tatni, és nem *obſtál*ván az a' meg-békéllés, megis büntetni: mivel ſokſzor találkoznak ollyak, kik vagy elégtelenek a' dolognak kereſetire, vagy pedig egyéb *reſpectus*okból akarat-ſzerént örömeſt *poſthabeál*ják, némellyek ugyan nyereségnek-is tartják eſſéléből való fizetéſnek felvételét. *Ex Art. A.* 1607.

TITULUS XLV.

Mértékről.

ARTICVLVS I.

A' Mertékekben való nagy *confuſió tollál*taſsék: és Erdélynek minden réſzeiben, haſonlóképen Kraſzna, Közép-Szólnok Vármegyékben-is Ejtelekkel, Vékákkal, Köblökkel, Singekkel, Fontokkal, Má'ſákkal, és minden egyéb mértékekkel egyen lóképen éljenek, és mind ezek a' Kolosvári mértékhez alkalmaztaſſanak: Ugy-hogy, egybe alkalmaztatván, a' Mértékeket a' Kolosvárival, az egéſz Száſzságra Szebenből adattaſſanak-ki a' több Városokra, és azokból a' Falukra. A' Székelységen Udvarhelyről adattaſsanak-ki a' több Székekre és Városokra, azokról, a' Falukra, a' Vármegyékre és Székes-helyekre Kolosvárról a'ſzerént több környül való Városokra, és azokról a' Falukra, Szólnok és Kraſzna Vármegyékbe Zilajról: Zilajra pedig ugyan Kolosvárról. De hogy mind ezek igen ſzorgalmatoſon és igazán obſerváltaſſanak, a' Vármegyéknek és Székeknek Tiſztei reá vigyázzanak és gondot viſeljenek, ha a' Városok *n comperiál*tatik a' fogyatkozás a' mértékeknek nem igazán ki-adásában, vagy azokkal nem igazán élésben, a' *Fiscalis Director flor.* 200. *exequal*taſson rajtok; ha pedig Falukon *A.* 1606. 1622. 1615. 1613. 1578. 1588.

vagy

vagy a' Vármegyéknek Tiſztei *inſpectió*jok alatt lévö helyeken, a' Vármegye *fl.* 12. büntetteſsék; a' Székely és Szász Tiſztek az ö *inſpectió*jok alatt haſonlóképpen. Bihar, Zaránd. Máramaros Vármegyék a' Váradi mértékekkel éljenek egyenlöképen.

TITULUS XLVI.

Czirkálásról avagy Gonosztévők felöl való *Generalis Inquisitió*ról.

ARTICVLVS I.

Hogy a' Gonoſztévök inkább meg-zaboláztassanak és kikerestetvén érdemek ſzerént meg-is büntetteſſenek; a' Vármegyéken és Székes helyeken a' Tiſztek leg-alább három eſztendöben ki-menjenek *Generalis* Czirkálásra, hanemha háborúság vagy valami egyéb derekas dolgok tennének akadékokat, de külömben el-ne múlaſsák; Söt ha valami rendkivül való ok *intervenid*na, a' Varmegyével egy értelemböl *delibera*janak a' Tiſztek, ha kelleſsék-é Czirkálókat ki-botsátani avagy nem a' rendelt idön kivül.

ARTICVLVS II.

A' mikor Fejedelmek, avagy Orſzág közönséges ſzólgálatjától érkezhetnek, vagy betegség vagy valami egyéb el-múlhatatlan dolgok meg-nem gátolják, a' melly Vármegyékben két Fö Ispánok ſzoktanak lenni, egyik közzülök jelen lenni igyekezzék, söt tartozzék-is a' czirkálaſon az eddig való *uſus* ſzerénr.

ARTICVLVS III.

A' Czirkálásban való ki-botsátásnak el-rendéléſe Vármegye Gyüléséböl légyen, a' Vicé Tiſztek és Fö Bírák 's *Notarius* mellé bizonyos ſzemélyek rendelteſsenek, *circiter perſonæ quatuor*: és a' Czirkáló ſzemélyeknek élésekre való *proviſió*-is a' Vármegyéknek bé-vett ſzokáſok ſzerént ugyan akkor el-*limitál*taſsék, azon kivül ne *exceddl*janak.

AR-

ARTICVLVS IV.

A' Czirkálás *indifferenter* minden akadékoztatás nélkül *admittál*taſsék mind *Fiſcus*, Urak, Nemeſség és Száſzságnak Vármegyéken lévö Jóſzágiban, söt az egy Fogarasi *Liber Baronátus*ság, és a' *privilegiál*t Városok, mellyek mind *Articulariter confirmál*tattanak, mind pedig *continuo uſu roborál*tattanak, *eximál*tatván tsak a' Czirkálásból, ſe *Fiſcus* Jóſzági (a'Kövári Jóſzágon kivül-is, mellyben eddig a'Vármegye Tiſztei ſoha nem czirkáltanak) ſem Deſzni vidéke, ſem más, nem *immunitál*tatnak a' Czirkáláſtól. Ha ki pedig a' Czirkáláſt Jóſzágában meg-nem engedné, azt akármi úton módon *impediál*ná, *eo facto* menten *fl.* 500. *poenát exequal*janak a' Földes Urnak azon Vármegyebéli maga javaiból, *toties quoties* azt tselekedné; ha pedig az nem találtatnék, Jóſzágán légyen az *executio*. *Ex Art. A.* 1591. 1623. 1607. 1623.

A' Fejedelmek pedig magok méltóságos köteleſségek ſzerént nem *impediál*ván, ha a' *Fiscalis* Tiſztek tselekednék, vagy magokat a' külsö Tiſztek hivataljába elegyitenék, azoknak ingó és ingatlan javaiból *vigore praeſentis Articuli*, veheſſenek *ſatisfactiót* a' Tiſztek: és hogy-ha azon Vármegyében nem találtatnának annyi érö javai, *authentice reſcribál*ván a' Vármegye Tiſztei oda az hol javai találtatnak, tartozzanak azon helybéli Tiſztek *exequál*ni és *ſatisfactiót* tenni az *Exponens* Tiſzteknek: ha pedig ugyan nem vólna miböl *ſatisfaciál*ni, *ad requiſitionem Officialium Praefectus*ok, avagy azon Tiſztviſelöknek elötte-járói fizetéſekböl és egyéb javaiból *ſatisfaciál*janak; egyéb-iránt magokra *redundal* a' büntetés. Haſonlóképen ha Urak, vagy egyéb rendek nem magok, hanem ſzolgájok tselekednék a' dolgot, tartozzanak vagy azokat kézbe adni a' Tiſzteknek büntetésére, vagy pedig vélek *ſatisfactiót* tétetni.

ARTICVLVS. V.

Haſonlóképen a'melly helyekre eleitöl fogva Vármegyék és Székbéli Tiſztek Czirkálásra bé-menni nem ſzoktak, úgymint Fogaras földi és Kövári jóſzágokba; a' Kapitányok, vagy *A.* 1614.

azoknak *vacantiá*jokban egyéb *ſubſtitutus* Tiſztek tartozzanak mind a' Czirkáláſt ſzorgalmatoſon *peragál*tatni, 's mind pedig a' Latrokat kedvezés nélkul meg-büntetni, mind oti valókat, 's mind pedig máſunnan oda *transfugi*áltakat; 's nem-is gyengébb büntetéſeknek nemével, hanem úgy, a' mint érdemek és az Orſzágnak affélékről való végezéſi tartják; egyebekben a' helyeknek ſzabadságok és eleitöl fogván való *uſus*ok helyben maradván.

ARTICVLVS VI.

A' Száſz *Nation* lévö *Poſſeſſor Patronus*oknak Vármegyebéli Jóſzágok, mellyeket eddig-is nem külömben birtak, mint más Nemes emberek, ezután-is azon karban hagyattatnak: a' mellyek pedig Hét Bírák Jóſzáginak hivattatnak, avagy egyébképen-is Vármegyéken birattatnak, a' Czirkálás és abból következendö latrok büntetéſe felöl a' minémü *declaratio* tétetett *in anno* 1651. ezután-is az *obſervál*tasſék. Melly ſzóról-ſzóra ekképen következik: *Ex Art. 1651.*

Vóltanak ugyan eddig-is az Orſzágnak *Articulus*i, hogy a' Vármegyék Tiſztei a' Száſzság Jóſzágiban-is Latroknak *inquiſitió*jára és egyéb Tiſztek igazitását illetö dologra bé-mehessenek, de hivataljokban azoknak Vármegyén lévö Jóſzágokban nem *procedál*hattanak, és az *executió*kban-is ottan-ottan akadályt ſzerzettenek; nem akarván azért az egyenetlenséget *utrinque* fel-hagyni, az ide alább meg-írt *Conditió*kkal való meg-egyeztetéſt és rendet *decernál*tuk *communi ſuffragio*

I. *Generalis malefactorum inquiſitio, ac inde ſubſequenda executio fiat juxta conſvetudines Comitatus hactenus obſervatas*, mind egyéb helyeken, és a' Czirkáláſon ki-adatott akármi névvel nevezendö *malefactor*oknak büntetéſekbe magokat ne *immiſcedl*ják a' Száſz Tiſztek és *Patronus*ok.

II. A' Száſzságnak Vármegye *fundus*án lévö jóſzágiban meg fogatandó akármelly latrokat, a' Vármegye Tiſztei kezébe és nem maſuvá tartozzanak vinni, *juxtà Regni Conſtitutiones.*

II.

III. Ugyan azon Száſzságnak *ſpecificált* Jóſzágiban, ha kit a'maga Jóſzági közzül ki-nem adnának Czirkálálon, és a'Czirkálás után valami *criminalis* vétekben találtatik, halállal büntettetheſsék a' Száſz Tiſztek-is; úgy mindazonáltal, hogy a' Vármegye Vicé-Iſpánját, vagy Fö és Vicé Szólgabiráját oda hívatni, Törvény-tételkor, nem bizonyságra ugyan, ſem *executió*ra, hanem *propter relationem adhibeál*ni tartozzanak.

Extra hos caſus, mint a' Vármegyén lévö több Faluk, a'ſzerént mindenekben tartsák magokat az Orſzágnak *Statutum*ihoz a' Száſzságnak Vármegyéken lévö Falúi-is, a' mint-hogy *indifferenter* ſok rendbéli *Articulus*ok *extál*nak, akárkinek-is Vármegyéken lévö Jóſzágoknak állapotja felöl, a' *malefactor*oknak büntetéſekben 's egyebekben-is.

A' Törtsvári Jóſzág állapotja pedig ennyiben külömböztetik-meg, a' Czirkálás állapotján kivül; hogy noha a'Törtsvári Jóſzagok-is Vármegyén vannak ugyan, mindazáltal Kapuſzám után való, mind *Fiscalis*, mind Vármegyékre való egyéb *contributió*któl és *exactió*któl *immunis*ok légyenek. A' *criminális caſus*okban pedig, halálra valö büntetésekben légyen *authoritás*ok a' Braſſai Tiſzteknek, a' Vármegye Tiſzteinek *praeſentiá*jok nélkül-is, mivel a' Vármegye Tiſztyei távól laknak, egyébiránt-is azoknak a' helyeknek állapotjok moſtan úgy kivánja; tsak hogy a' *Poſſeſſor*ok-is ne *abutál*janak, söt az Orſzág *Conſtitutió*i ſzerént *proceddl*janak. kedvezés nélkül.

ARTICVLVS VII.

A' *Partium*ban ezután-is ez az *uſus* meg-marad a' Czirkálás dolgából, hogy minek-elötte a'Czirkálásra kibotsátanák a' Vátmegye Tiſzteit, annak elötte a'Földes Urak magok Jóſzágokat megczirkálván, és azOrſzágvégzéſei ſzerént azérdemeſeket meg-is büntetvén, az olyanokat a' Tiſztek ne háborgaſsák; söt Erdélyben-is ha a' Földes Urak Jobbágyokat, a' vétkeknek és a' büntetéſeknek ſzokott nemei és érdemek ſzerént meg-büntetik, az olyanokat a' Tiſztek többſzör ne háborgaſsák az ö

vétkekért, ſe ſzemélyekben ſe marhajokban. A' birságos büntetéſeknek állapotjában az eddig *obſervál*tatott *uſus* tartaſsék meg.

TITULUS XLVII.

Latrok' büntetéséről.

ARTICVLVS I.

A' Gonoſztévöknek ki-keresésére mimódon menjenek-ki a' Tiſztek és *Generalis Inquisitiók* mimódon *celebrál*taſſanak, arról a' Czirkáláſoknak *Series*sében világos írás vagyon; Kívántatik annak-okáért, hogy a' Tiſztek mind a' *Generalis Inquisitiók* által, mind eddig azon kivül való *authoritás*sok ſzerént a' Gonoſz-tévöknek meg-zabolázáſokban ſzorgalmatoſon forgódjanak köteleſségek ſzerént, és minden névei nevezendö vétkeknek meg-tudakozásában, azoknak tselekedöinek magok érdemek és az Orſzágnak affélékröl írott Törvényi ſzerént való büntetésben igazán el-járjanak.

Ex Art. A. 1571. :576. 1678.

Elsöben-is azért, a' Czirkálásban ki-adott, vagy azonkivül-is *captivál*tatott, Orſzág Törvénye ſzerént halálra *ſententiáz*tatott Gonoſz-tévöknek magok *authoritás*okból a' Tiſztek *gratiát* adni, avagy halált érdemlö dologért, vagy pedig a' panaſzló és káros emberek *injuri*jával, kárával, 's azoknak tartáſok ellen, Törvény elött meg-ſantzoltatni, 's el-botsátani ne méréſzéljék; azt tselekedö Tiſztek *citati per Directorem fl.* 500. *Poenán convincál*taſſanak, és a' panaſzló vagy káros embernek kárának *refusió*ján; illendö *Terminus*t adván mindazáltal a' panaſzló vagy tartató embernek, azok-is a' Törvényre reá menni el-ne múlaſsák: ne kelleſsék ſokáig vagy fogsággal nyomorgatni a' vádlott embert, vagy pedig történet ſzerént el-ſzalaſztani.

ARTICVLVS II.

NOha a' lopóknak büntetéſek felöl az Orſzágnak ſok külömb-külömb-féle kemény végezési vóltanak eleitöl fogva,

va; de mind a' ſzegénységnek majd el-ſzenvedhetetlen romlásával, söt egyéb rendeknek-is véghetetlen panaſzſzával tapaſztaljuk, hogy több vétkeknek nemek között a' lopás annyira el-áradott ez Hazában, melly ſem kereſztyén ſem egyéb nemzetek között, ſemmi egyéb Orſzágokban ennyiben nem hallatik; Kételenség alatt annak-okáért nevekedvén a' vétek, nevelkedni kell a' büntetésnek-is, és mivel a' Lopó az Istennek nem tsak az egy parantsolatja ellen láttatik véteni, hanem egyſzersmind több parantsolatok ellen-is; ugy-mint ki némely többire tsak nem kóldulásával élö, magát s'háza népét alig táplálható embereknek metſzi-meg a' torkát, és juttatja avagy éhel halásra avagy valami rettenetes vetkekre való el-vetemedésre: Annak-felette nem tsak nem kiványa felebarátjának marháját, de söt ugyan el-is lopja; nem-is ſzereti felebarátját a'Lopó, söt inkább rontja; dolgait pedig ſok hamis esküvéſekkel enyegeti, söt máſokat-is maga mentségének alkalmatoſságával kárhozatos hamis hitekre viſzen; és ekképen az Iſtennek tsaknem mindenik parantsolatja ellen külön-külön vétkezni láttatik: és az Apoſtol mondása ſzerént, *reus eſt omnium*: Söt ha arra viheti a' dolgot, hogy alkuvásra és fizetésre mégyen, kéſz meg-nyert dolognak tartja, és ez által alkalmatoſság adatik újabb újabb lopásra. Hogy annak-okáért mind a' ſzegénység a' lopók inſége alól bátorságot és pihenéſt veheſsen, mind pedig a' vétek meg-zabolázta ſsék, végeztetett, hogy valaki ſzáz pénz érö marhát el-lop, és meg-tudatik, a' Falu büntеſſe egy forint birsággal, és a'kárnak meg-fizetésével. Máſodſzor, hogy ha haſonló és tsak annyit érö lopásban találtatik, akkor-is a' Falu egy forintal büntеſſe-meg, és a' kárt fizeſſe-meg, azon fellyül *Eccleſiát conciliál*jon. Harmadſzor ha ſzáz pénz éröt lop, *comperidl*tatván, fel-akaſztaſsék érette. Ha a' lopás két forintot érö léſzen, elsö vétkéért meg-fogattaſsék, és a' pellengéren vagy kézi kalodában igen-igen meg-veretteſsék, a'kárt-is fizesse-meg, és az *Eccleſiá*ban *poenitentiát* tartson. Máſodſzor ha-

ſon-

ſonló vétkéért ismét meg-veretteſsék, a' kárt meg-fizeſſe, a' Tiſztek-is *fl.* 12. meg-birságolják, és az *Ecclesiát*-is *conciliálja*. Harmadſzor haſonló vétkéért fel-kötteſsék.

Ha pedig három forintnál többet érö lopásban találtatik, *comperiáltatván* a' dolog, minden tovább való halogatás kedvezés és birságlás kivül tsak fel-akaſztaſsék, ha a' *Sententia* elött nem *concordált* a' károſſal; de ha a' károſſal meg-békéllett, dijával változzék-meg a' lopó, és egyſzeri vétkéröl adaſſék engedelem; mindazáltal a' bélyegzés helyett a' füle vágattaſsék-el elsö vétkéért ha díját le-nem téſzi, hogy meg-iſmérteſsék arról; és ha afféle dolgáért vágattatott-el (nem egyéb *caſus*ban) *comperiáltatván* máſodſzori vétke, fel-akaſztaſsék, ha ſzintén *concordált* vólna is; Mert a' ki mind az Iſten parantsolatjával, 's mindaz Orſzágnak erös *Edictum*val nem gondolván, azok ellen vakmeröképen tselekſzik, nintsen hatalmában a' káros embernek, hogy az ö meg-békéllésével, az Iſten, Orſzág, 's Fejedelmek ellen tselekedett vétekböl a' gonóſz-tévöt *abſolválhaſſa*.

ARTICVLVS III.

MIvel a' *Generalis inquisitio malefactorum* harmadik eſztendöben fog *celebráltatni ordinarie* (hanem-ha valami *extraordinarius caſus* miatt *ex deliberatione Comitatuum et Officialium* kelletnék a' rendkivül való idökben ki-botsátaniok és menniek, a' mint ennek-elötte való idökben-is történt) ez illyen *Generalis* Czirkáláſon kivül-is a' *malefactor*okat ſzabad a' Tiſzteknek akármikor meg-fogniok, és érdemek ſzerént meg-büntetniek: úgy mindazonáltal, hogy *ante latam Sententiam*, a' megfogatott embernek marháját el-ne vegyék, de azt-is kezeſség alá vethetik addig, a' végre, hogy a' Törvénynek itéleti ſzerént ha úgy fog kivántatni, légyen miböl mind a' káros embereket *contentálni*, mind pedig ha mi *mulctát* a' Törvény itél, azt-is *exigálni*. Söt tsak *privatus* Nemes ember-is *ſuſpicióra* a' paraſzt embert meg-fogattathatja, mind ſzemélyének *laeſio*ja, mind javaiban való meg-kárositás nélkül; de a' Tiſzt kezéhez tartozzék

zék adni a' meg-fogott embert, és adjon olly' *competens terminust*, mellyre rá érkezhesſék a' meg-fogatott embernek Ura, avagy Gondviſelöje, de a' meg-fogtató avagy fogó ember, tartozzék *certificál*ni. A' Törvény után abban járjanak-el, a' mit a' Törvény fog itélni.

ARTICVLVS IV.

MInt-hogy pedig nem találtatnék annyi gonoſztévö, hogy ha a' Falukon és Városokon or-gazdák nem vólnának; végeztetett annak-okáért, hogy valamelly Faluban a' *Generalis* Czirkáláſon valamelly gonoſz emberek ki-adattatnak, és akkor meg-nem büntettethetnek, magok lévén a' kiadó ſzemélyek a' Falubéliek, tartozzanak azon ki-adott gonoſz-tévöket, or-gazdákat, latroknak párt-fogóit meg-fogni, és a' Tiſzteknek kezekhez vinni, *ſub poena fl.* 200. egyéb iránt ha meg-tudatik, hogy a' ki adás után a' Faluba ment, 's ott *latitál*t, avagy nyilván-is köztök lakott, *irremissibiliter exigál*ják a' Tiſztek a' Falun a' *fl.* 200. Söt a' *Generalis* Czirkáláſon kivül-is ha kire *ſuspicál*nának, avagy annál inkább bizonyos vádláſokat értenének a' Tiſztek valamelly paraſzt ember felöl, és a' Falusi Bíráknak meg-parantsolják meg-fogását, *ſub eadem poena* tartozzanak el-járni benne; mellyben hogy ha a' földes Ur vagy más valaki *impedidl*ná a' községet, a' *poena* arra háromoljék, és *irremiſſibiliter vigore praeſentis Articuli* azon *exigál*taſſék. A' Hódoltságon lévö Faluk kikre a'Török ottan-ottan ſzabadoſon járhat, a' meg-írt módok ſzerént való Latrok fogására ne kénſzerítteſſenek: mellyböl melly Faluk légyenek *expedidl*andók, a' Bihar és Zaránd Vármegyei Tiſztek, a' Faluknak állapotjok ſzerént intézzék-el. *Ex Art. A.* 1611.

ARTICVLVS V.

A' meg-fogott Latrot ha azon Falubéliek találnák el-ſzalaſztani, a'kik meg-fogták vólt, *intra quindenam* tartozzanak ismét meg-fogni és Tiſzt kezéhez adni, azon *fl.* 200 *poena* alatt, de ha akaratjok ſzerént botsátják-el a'meg-fogott Latrot, annál

inkább

inkább ha a' Tiſztek avagy máſok fogták-meg, 's adták kezekhez, és úgy ſzalaſztanák vagy botsátanák-el, 's *intra quindenam* kezekre nem keritenék a' Tiſzteknek, *fl.* 500. *poenán* az eddig való *uſus* ſzerént *convincál*taſſanak.

ARTICVLVS VI.

TOlvaj kiáltásra, és harang félen verésre, ha a' Faluk fel-nem támadnának, és a' gonoſz-tévöket Falujokban vagy határokban meg-nem fognák, Tiſzt kezéhez nem vinnék, vagy ha tolvajt kiáltó vagy panaſzló ember *inſtantid*jára törvényre meg-nem tartanák, haſonlóképpen *fl* 200. tartozzanak, és a' panaſzlónak kárának meg-forditásával; úgy mindazonáltal, hogy afféle Latrok meg-tartoztatása ne *praejudicál*jon az *Areſtatió*król irott Törvényeknek.

Ex Art. A. 1632.

ARTICVLVS VII.

HOgy-ha a' *Generalis* Czirkálásban ki-adott és halálra *ſententi*áztatott, Urak vagy Nemes emberek udvarokban, és hátok-megett lévö gonoſz-tévö emberek meg-tudatnak, azon helybéli Tiſztek kéreſsék kézhez, (értéſekre adván mind vétkeket, mind pediglen *Sententiá*jokat hiteles *teſtimonium*okkal a' Tiſzteknek és Czirkáló Bíráknak) ha kézbe adják, *bene quidem*; de ha nem adják, *admoneál*taſſanak, hogy *ſiſtál*ják azon kézbe kért Latrot, a' Tiſztektöl *praefigál*andó *Terminus*ra és a' Vármegyéknek olly' alkalmatos köz helyére, a' holott elö-állatván értsék-meg, ha lehet valami méltó mentsége, vagy pedig Fejedelmektöl való *gratia*: és ott *finaliter dijudicál*taſſék, *executió*ba-is véteſsék; de hogy-ha vagy a' Latrot elö nem állitanák, vagy pedig már a' vétek annyira *innotescál*ván, azt az *executiió*t *qualitercunque impediál*nák, *nullo remedio obſtante*, minden tovább való *proceſſus* nélkül *fl.* 500. *poenát exequál*janak a' Latornak pártját fogó embernek tulajdon javaiból, ha találtatik, ne pedig Jobbágyáéból: *interim* a' Lator ugyan *perſequál*taſsék, és *exequál*taſsék-is valahol kapathatik. De ha a' *poena* után-is ugyan maga körül tartaná vagy *protegál*ná a' Lat-

1586. 1589. 1591. 1622.

Latrot, *toties quoties*, ezen meg-írt mód ſzerént való *poenával* büntetödjék.

Interim ha a' kézbe kérés és a' *proceſſus* elött udvarán kivül *deprehendáltatik* a' ki-adott és meg *ſententiáztatott* Lator, a' Tiſzt ſzabadoſon meg-foghaſſa; ha pedig nem halált érdemlö a' dolog, hanem tsak fizetéſt; a' Törvény ítélte ſummáig való *ſatisfactiót* kereſsenek a' Tiſztek; és ha *denegálnák*, a' fellyebb meg-írt mód, *proceſſus* és *terminus* ſzerént tselekedjenek a' Tiſztek, 's ha *contumaciter* a' *terminál*tidöre, és meg-bizonyitáskor-is nem *ſatisfacidl*nak *fl.* 200. *poenát*, és a' fel-kéretett *ſatisfactiónak*-is *valorát exequálják* rajta.

Melly illyen mód ſzerént való *executiónak* ha *violenter reſiſtálna* valaki; a' Tiſztek *citáltatván* és *legitime convincálván* azon helybéli maga réſz jóſzágát *amittálja*, az hol az *executiót impediálta*, mindazáltal *redemptibiliter*, *juxta contenta Decreti.*

Mind ezek pedig úgy értetnek hogy-ha bizonyoſon a'kézbe kért gonoſz-tévök, vagy a' kéréskor, vagy azután, *usque ad deciſionem modo ſupra declarato fiendam* keze és hatalma alatt lettenek vólna az Urnak vagy Nemes embernek. Ha jóſzágokból és egyéb értekekböl ki-nem telnék a' fenn *ſpecificált poena*, ſzemélyekhez-is hozzá nyúlhaſſanak, *uſque ad plenariam ſatisfactionem.* *Ex Art. A.* 1586.

ARTICVLVS VIII.

TÖbb Gonoſz-tévök között, a' kik Felelöknek neveztetnek, tsalhatatlanúl *ſuſpectus*ok méltán lehetnek; annakokáért valakik magok ſzemélyek ſzerént reájok bizatott, és fogadott marhák mellett nem vigyáznak, vagy azon Faluban, hol a' páſztorságot fel-vállalták, nem laknak, söt magok máſutt lakván a' páſztorságnak igaz rendi ſzerént a' marhák körül nem forgódnának, 's némellyek pedig nem-is az ö botjok vagy gondviſeléſek alá bizattatott marhák felöl tsak, hanem az egéſz Falunak minden marhái felöl felelnek, némellyek viſzont mezön álló marha legeltetéſnek idején kivül-is, az embereknek ud-

varokonlévö marhájok felöl-is felelnek: mind ezek meg-tudatván, ſzabadoſon meg-fogattaſsanak, és nem külömben mint or gazdák halállal büntetteſſenek. A' Falu-is pedig, valamelly illyen módon felelöket fogadna, *fl.* 200. *poená*val büntetteſſék

ARTICVLVS IX.

Ex Art. A. 1578. A' Gonoſz-tévöknek büntetéſekben, hogy jobb móddal a Tiſztek elö-meheſsenek, a' hol, 's a' mikor kivántatik *requirál*tatván a' *Fiscalis* Tiſztek, *aſsiſtentiá*val légyenek; de hogy annak alkalmatoſságával a' ſzegénységnek kára távoztatódjék, ollyankor a' Vármegye Tiſzteitöl légyen *dependentiá*jok, és jó *diſciplinában* tartsák öket; sőt az egyházhelyi Nemes rendek-is a' Tiſztek mellett *inſurgál*ni tartozzanak, *ſub poena fl.* 12. *ſimpliciter exigendorum.*

ARTICVLVS X.

A. 1586. HA valamelly Falu vagy Városbéliek, mezön és erdör lappangó Latroknak gazdálkodnának, vagy azoknak kergetésére fel-nem támadnának, Tiſzteknek és több Faluknak-is hírt felölle nem tennének, a' Falu *fl.* 500. büntettessék; a' Biró pedig és Polgárok, ha ö rajtok múlnék-el, harmad magokkal karóba veretteſsenek; Ha pedig Bíró és Polgárok hírek nélkül *privatus* ember tselekedné, vagy a' gazdálkodáſt, vagy pedig a' hir nem tételt, az-is halállal büntetteſsék; de egy vagy két *privatus* embernek vétkéért, ártatlanúl a' ſzegénység közönségeſen ne büntetteſsék.

ARTICVLVS. XI.

1504. 1607. 1610. A' melly Nemes ember, annál inkább Tiſztviſelö a' gonoſztévökkel *conſentiál*na, sőt tudva a' hamis kereſetben réſzt venne; a' Tiſztet a' *Director;* a' *privatus* Nemes embert, a' Tiſztek *citál*tatván, *tanquam conſcius criminis* egyenlö büntetéſsel büntetödjék. A' melly Nemes ember pedig a' Latrot meg-fogná, és ſem törvényt reá nem láttatna, ſem Tiſzt kezébe nem adná, hanem vagy *ſimpliciter*, vagy pedig meg-ſanczoltatás által el-botsátaná; mint a' fellyebb írott *Articulus*-

ban,

ban, a' Latrot meg-nem fogó Falu, úgy a' Nemes ember-is *flor* 200. büntetteſsék; mindazonáltal *Citatione mediante*, és az egy *Exmissión* kivül, minden *remedium*ok, és tovább való *proceſſus*okon kivül *exequál*taſsék.

ARTICVLVS XII.

EGyik Vármegyebéli vagy Székbéli Tiſzteknek hiti ſzerént való *reſcriptum*okra, más helyekbéli Tiſztek azon ſzerént tégyenek *executiót*, mint-ha elöttök az Orſzág *Conſtitutiója* ſzerent *decidál*tatott vólna, hogy-ha máſutt *legitime convincál*tatott a' gonoſztévö. *Ex Art. A.* 1592. 1614.

ARTICVLVS. XIII.

AZ Or-gazdák és Felelök ha Nemes emberek találtatnak lenni, *citál*taſſanak a' Tiſztektöl, és elsö Széken megſzóllittatván, 's ha kivántatik, egyſzer bizonyságra-is ki-botsáttatván, máſodik Széken *Sententiá*jok *pronunciál*taſſék, egyéb *remedium*ok és *proceſſus*ok *excludál*taſſanak. az *Appellatio* mindazáltal *admittál*taſſék; de *interea* vagy *areſtum*, vagy kezeſség alatt tartaſſanak. Ezen *proceſſus obſervál*taſsék azok ellen-is kik égetéſt tselekednének, avagy azzal tsak fenyegetödnének-is, avagy pedig más által tselekedtetnék-is.

ARTICVLVS XIV.

A' Czégéres vétekben élt, és Orſzág Törvénye ſzerént meg*ſententidz*tatott gonoſz-tévöknek, a' Fejedelmek *absque informatione Officialium Gratiát* ne adjanak: úgy-is olly' *uſitata Conditió*kal hogy a' *Gratia* az *expoſitió*k ſzerént *ſuffragál*jon a' *caſus*oknak mivóltához képeſt: *Adversarius*ival is *convenial*jon, és többé haſonló vétekbe magát ne elegyitse a' *Gratiát impetrál*ó; Czégéreſeknek pedig, kik magokat ſzántſzándékkal arra adják, *Gratia* ſemmiképen ne adattaſsék; *authoritate Principali ſalva permanente.* *A.* 1614.

ARTICVLVS XV.

HA valamely czégéres vétekben *comperiál*tatott, és *legitime convincál*tatott ember, Udvari, Mezei, Várakbéli, Hadak,

és *Praeſidium*ok közzé, Akna helyekre, Bányákra, vagy egyéb állapotbéli ſzólgálatjokra a' Fejedelmeknek adnák magokat; a' ſzerént akármelly *privilegiatus* helyekre *refugiál*nának-is, azon helybéli Tiſzteknek hit ſzerént való *reſcriptum*okra, avagy *legitime emandlt Sententiá*kra, *etiam ad simplicem requisitionem Exponentium*, annál inkább Fejedelmek parantsolatjára, afféleknek Tiſzviſelöi tartozzanak *areſtálni*, és érdemek ſzerént meg-büntetni; ha pedig még nem *convincál*tattanak vólt, törvényre elö-állatni és igazságot ſzólgáltatni, 's *executiót*-is *peragál*tatni; *alioquin* a' Tiſztek büntetödjenek *fl.* 500. az hol azoknak *bonumi* találtatnak, *penes mandatum Executor*okat vivén reájok; mellynek két réſze a' panaſzló félé, harmada az *Executor*oké.

ARTICVLVS. XVI.

Ex Art. A. 1643.

A' melly gonoſz-tévöket a' Tiſztek, vagy máſok-is kiknek *incumbal*; és az Orſzág törvénye arra való ſzabadságot engedett, meg-fogván, ha a' Tiſzteknek arra alkalmatos helyek nintsen; a' *Fiscalis* Várakban, és keritett Mezö Városokban-is, az hol arra illendö fogházak és tömlötzök ſzoktanak lenni, tartozzanak bé-venni, és mind addig-is tartani, miglen dolgok el-igazodik; élés adáſſal mindazáltal a' raboknak, magok ſzabad akaratjokon kivül, nem tartoznak: midön onnan ki-viſzik, ha meg-ſzabadúlásra valók, azok a'kik oda vitték, a' ſzokott tömlötz váltsággal tartoznak; de azon helybéli Tiſztek, ſem magok *authoritás*okból, ſem máſok *requisitio*jokból, vagy parantsolatjokból, azoknak hírek és engedelmek nélkül, kik oda vitték vagy küldötték, el-botsátani ne méréſzeljék; egyébiránt ha halálra való embert botsátanának-el a'Tömlötz-tartók, halállal büntetteſſenek; a' melly Tiſztek azokkal el-botsáttatták, *citál*tatván, *de bonis ad competens forum* egy *Exmiſſio* után ha *comperiál*tatik, *in poena fl.* 500. *convincál*taſsanak; és akárhollott találtatandó javokból azon *ſententia* mellett *exequál*taſſék; ha pedig tsak fizetésre való, a' Porkoláb-is ne halállal, hanem

azon

azon fizetésnek *refusiójával* büntetödjék; és ha nem elöttejárói parantsolatjokból tselekedte, a' *poena*-is ö reá szálljon. Ha pedig a' Tisztek, kiknek tömlötzökbe vitetnek a' gonosz-tévök, és a' büntetés-is hívataljok szerént *incumbál*na, magok botsáttatnák-el, vagy Jobbágyokká tennék, vagy megszantzoltatnák, a' *Director evocál*tatása, és ha méltó okát tselekedeteknek nem adhatják, *legitime convincál*tatván, tisztektöl *privál*tassanak. *Ex Art. A.* 1633.

ARTICVLVS XVII.

A' melly Nemes embernek semmi jószága nintsen, és valamelly czégéres vétkeket, úgy-mint *violentiá*kat, *potentiá*kat, égetéseket, avagy azokkal fenyegetözéseket, más jámboroknak veszedelmére leselkedéseket, koborlókat, és egyéb hasonló *insolentiá*kat *patrál* és tselekesznek, *ad ustantiam laesae partis* a' Tisztek szabadoson meg-foghassák, és az elsö Szék napjára a' Vármegyének avagy Széknek *proponál*ván, ha a' dolognak *meritum*jához képest annyira való zálagja lenni *comperiál*tatik, vagy pedig elegedendö kezest állat, el-botsáttassék és szabados állapottjában tövénnyel *projequál*tassék; egyéb-iránt fogva tartassék a' törvénynek vége szakadásáig, és *convincál*tatván, annakutánna érdeme szerént büntettessék; söt *Citatio* vagy *Exmissio* elött-is; egyéb-iránt *legitime celebrál*tatott *collateralis atteſtatiók* avagy Czirkálasnak idején Nemes személyek által való ki-adás-is helyes légyen ellenek. 1578. 1625. 1554. 1612.

ARTICVLVS XVIII.

AZ 1646-esztendöbéli *Articulus* szerént a' Lopók, ha kik érdemek szerént *exequál*tatnak, azoknak javokból elsöben-is a' károsok *eontentál*tassanak, ha mi abból marad, az *Executor* Tisztek-ki-vévén szokott jutalmokat, abból a' mi marad, Földes Urok számára hagyattassék, annak szabadságában lévén, ha magának *reservál*ja-é, vagy pedig a' Jobbágy Aszszonyoknak és gyermekinek engedi. *A.* 1646

AR-

ARTICVLVS XIX.

HA valaki maga Jószágában, akár idegen 's akár maga jobbágyából, vagy Udvar-népe közzül való Latrot meg-fogat, *pro teſtimonio* a' Tiſztekben-is hívatván, es arra alkalmatos Törvény-tévöket-is gyüjtvén, és *legitime convincál*tatván ſzabadoſon *exequál*tathatja-is, a' Tiſzteknek torvább, mint nem az ö *induſtriá*jok által meg-fogott és büntettetett embernek javaihoz, ſe ſzemélyéhez ſemmi *praetenſió*jok ne légyen; de ha kedvezésböl, nem pedig a' törvénynek *abſolutió*jából botsáttatnék-el, a' Tiſztek azután-is hozzá nyúlhatnak; ide nem értvén a' birságos *Caus*ákat.

Ex Art. A. 1653.

ARTICVLVS XX.

A' Melly Nemes ember gyilkoſságot *patral*, a' Tiſztek *citál*taſsák a' Vármegye Székire, avagy *Octavalis terminus*ra, ha olly' bizonyos és arra elégséges keresője nem találtatnék; ha pedig a' Tiſztek vagy halogatnák, vagy pedig *ultro* a' *Director*hak *cedal*nák annak *acquiſitió*ját, a' *Fiſcalis Director proſequál*hasa *ſervatis de jure ſervandis*, és ha kivántatik, a' Székröl *Appellatió*ba-is botsáttaſſék; de a' pernek *deciſió*jáig az *In cauſam attractus* ha a' Széken *convincal*tatik, *detentio*ban tartaſsék, vagy pedig elégedendö kezeſség alá vetteſsék, és annak-utánna a' törvénynek vége ſzakadván, érdeme ſzerént büntettessék.

1635.

1619.

ARTICVLVS XXI.

A' Nös parázna ſzemélyek halállal büntetteſsenek, a' nötelenek pediglen ne birsággal, hanem veſzſzövel büntetteſſenek, és annak-utánna *Eccleſiá*t követni tartozzanak, ha egymáſt el-nem véſzik; de ha egymáſt el-veſzik, meg-ne veſzſzözteſſenek, hanem *Eccleſiá*t tartozzanak követni.

1619.

ARTICVLVS XXII.

ISten ellen való káromkodó, és hallani-is irtozásra való ſzitkozódáſok kezdettenek bé-ſzármazni tsak nem régen Hazánkba; mellyért-is hogy annak neme és mivólta ſzerént való kemény büntetéſsel, és ha annak érdeme úgy mútatja, halál-

1538. 1619.

lál-

lál-is meg-büntetteſſenek affélét tselekedök, végeztetik: haſonlóképen itt külön-külön nem *ſpecificál*tatott, de *in genere* minden czégéres, Iſten 's Orſzág tilalma ellen való vétkekért, hogy azoknak tselekedöi kedvezés nélkül meg-büntetteſſenek, á' kiket a' dolog illet, azoknak *ſerio imponál*tatik; ez meg-írt büntetéſeknek módja pedig és rendi ez Orſzágnak mindenik *Natió*ból álló *Status*ira, és minden helyekre *extendál*tatik, meg-maradván mindazáltal a' Kapitányoknak-is eddig *obſervál*tatott *authoritás*ok, azok között *ſignanter* a' Váradi Fö és Vicé Kapitányoké-is, és az ekkédiglen meg-tartatott, s' *per contrarias Conſtitutiones* nem *tollál*tatott *privilegiál*t helyeknek ſzabadságok.

TITULUS XLVIII.

Fiak erköltstelenségekről.

ARTICVLVS I.

Az erköltstelen fiakat, kik Attyokat 's Annyokat nem betsülik, söt keſergetik; *decernál*tatott, hogy a' Tiſztek Vármegyéken és Székes helyeken, törvény ſzerént *juxta demerita ipſorum pro qualitate delicti* meg-büntetteſsék; a' Városokban-is azon ſzerént: mindazáltal mivel-hogy *perſonális* az *Actus*, *in perſona luat poenam*, *non in bonis*, és a' *poena decernál*taſsék *pro qualitate delicti*, a' mint a' Bírák előtt fog *comperiál*tatni: úgy tudni-illik, hogy ha Attyát Annyát ſzidalmazza, vagy *poenitentiáz*taſſék, vagy egyéb-iránt *caſtigál*taſsék a' Bírák itéleti ſzerént; Attyoknak 's Annyoknak meg-veréséért, egyik kezek vágattaſſék-el; meg-ſebhetésekért, vagy ölésekért, mint a' kik Attyokfiaival azont tselekeſzik, a' *Decretum*ban írott azon *poenan convincál*taſsanak. E' két első *caſus*ban, két Széken *decidál*taſsék a' *causa*, az utólsó *caſus* pedig *Diaetán proſequál*tassék; a' Vármegyén vagy Székes helyeken a' panaſzló fél, vagy a' Tiſztek; a' *Dietán* a' *Director proſequál*ja: De Nemes emberellen a' paraſzt bizonyságok ne *admittál*taſſanak e' *caſus*ban, melly-

mellynek *profecutiója* a' *Dietára relegáltatott*; a' több feljebb írt *caſusban* pedig, a' házi-tselédeknek, ſzomſzédságoknak, és egyéb rendbéli embereknek, *ſi ſint honeſtae famae et conditionis homines*; egyéb-iránt ez Országh törvénye ſzerént való módon *recipiáltatott* bizonyságok *admittáltaſſanak.*

TITULUS XLIX.

Tsavargókról.

ARTICVLVS I.

Ha valahol tsavargó, ſzegénységen erőſzakkal élödö, ſokadalmas és egyéb úton járó útán leſelkedö emberek hallattatnak lenni, és vagy valamelly falunak határán lappanganak, vagy falukra bé-mennek, azon falufi Bírák ha bírnak vélek, meg-fogni tartozzanak *ſub poena fl.* 500. és a' Tiſzteknek kezekhez vinni; de ha vélek nem bírnának-is mind egy 's mind másképen azon *poena* alatt tartozzanak a' Tiſzteknek hírekké tenni; a' kik-is viſzont mind magok ſzemélyekben, és ſzolgaikkal, 's mind pediglen mellettek a' faluk fel-kelni, afféle embereket kergetni, meg-fogni tartozzanak; söt a' jóſzágtalan egyházi Nemeſség az Iſpánoktól és Tiſztektöl *requiráltatván* ſzemélyekben-is *inſurgálni* tartozzanak, a' faluk *ſub poena ſupra ſpecificata*, a' Nemes emberek pedig *ſub poena fl.* 12. Söt ha a' ſzükség, úgy kivánja, *brachium*-is adaſsék a' Tiſztek mellé a' Várakból vagy Záſzlók alól.

ARTICVLVS II.

TSavargók és Latrok, kik a' Török földére tsatáznak, ha kik azok közzül *reſidentiáſok*, *per Directorem ad Diaetam citáltatván* büntetödjenek, *tanquam publicae pacis perturbatores*, ha kik pedig *reſidentiátlanok*, az ollyanokat a' Kapitányok, Hadnagyok kergeſsék, fogják és bünteſsék.

Ha Hajdú Városokon ollyan alá-járó Tsavargók ſzálláſt tartanak, azon helyeknek Kapitányja, Hadnagyja, esküttivel együtt *ſub capitum et bonorum ſuorum amiſsione* meg-fogják, és

Várad-

Váradra vigyék. Ha pedig Hajdú Kapitányok, Hadnagyok nem *praeſtál*nák, sőt az ollyan Latroknak *fautori*, párt-tartói találtatnának lenni, annál inkább a' prédált marhát el-rejtenék, vagy oſztoznának vélle, akármelly *praetextus* alatt, az ollyan Hajdú Kapitányokat, Hadnagyokat és Esküttéket, *comperta rei veritate*, a' Váradi Kapitány halállal bünteſſe: Ha melly Hajdú városbéli Kapitányok, Hadnagyok, vagy a' városbéliek az ollyan Latrok Tsavargók kergetésére nem *inſurgál*nának, a' *Director ad Dietam evocál*tatván *immunitás*okat *amittál*ják; Ha pedig paraſzt emberek lennének az ollyan Latroknak párt-tartói, a' Vicé Ispán *comperta rei veritate* bünteſſe kedvezés nélkül érdemek ſzerént.

TITULUS L.

Salétromról.

ARTICVLVS I.

A' mint egyéb *Munitiók*, úgy a' Salétrom-is az Orſzágból ſemmiképen ki-ne viteſsék; ez Orſzágban pedig, hogy ſe Fejedelmek Czejt-házai, Várai, és minden-napi ſzükségei meg-ne fogyatkozzanak, ſe Városok, Urak, és egyéb rendek *Fortalitium*i, arról illyen mód végeztetett.

A' *Fiscus* ſzámára való Salétrom főzetés a' *Regius fundus*okon, a' *Fiscalis* határokon, az eddig való *uſus* ſzerént *continuál*taſsék, azon ſzerént véteſsék bé-is, erös fenyiték alatt tartatván annak Meſterei, hogy a' ſzegénységet a' ſzokott rend-kivül ſemmiben ne terheljék; házaknak telekit, udvarokat, ahoz való *pertinentiá*kat meg-ne hányjanak, vagy áſsanak, ſem pedig egyéb kár-tévö helyekröl annak *materiá*ját ne hordják. A' Városok, Urak, Fö és Nemes rendek, magok ſzükségekre, magok *territorium*án, vagy máſokén-is, a' *Dominus Terreſtris*nek engedelmével, ſzabadoſon főzethetnek, a' *Fiscus* Salétrom főzésének helyének el-foglaláſa és elözéſe, 's annak *impedimentum*a nélkül.

De ha ki-kereskedésre és el-adásra kéfzit Salétromat, *ante omnes alios emptores* tartozzék meg-kínálni a' *Fiscalis Praefectus*okat, vagy arra rendeltetett Tiſztviſelöket: 's ha annak igaz árrán *Fiscus* ſzámára való meg-vételére ſzükséges nem léſzen, a' kinek akarja, ſzabadoſon el-adhaſſa.

E' rendeléſek ellen ha ki tselekednék, abban *deprehendál*tatván és *comperiál*tatván, ha Nemes vagy Városi rend tselekedné, a' *factum*on érettetvén, Salétroma el-vételének minden eſzközivel; ha pedig a' *factum*on nem *deprehendál*tatnék, a' kinek *praejudicál*t abbéli tselekedetivel, ez ellen *in poena minoris potentiae convincál*taſsék.

Ex Art. 1620. 1623.

Ha ki pedig ez Orſzágból ki-vinné, vagy akármi *praetextus* sal-is ki-iktatná, *in poena fl.* 200. *convincál*taſsék, és a' Saletromnak *refuſió*jával, Táblára vagy Székes helyre *citál*tatván a' *Fiscalis Director*ok *proſecutió*jára és, *inſuper* a' ki ki-vinné és iktatni akarná, Salétromát-is *amittál*ja, ha kezénél találtatik.

TITULUS LI.

Kereskedésről.

ARTICULUS I.

Noha az idönek és állapotoknak mívóltához képeſt a' Kereskedésnek állapotja, ez Orſzágban külömb-külömb-féle karban forgott eleitöl fogva, mindazáltal moſt az Iſtennek ingyen való kegyelmeſségéböl, kitsiny tsendeſsége és pihenéſe lévén, azt-is pedig *experiál*ván, hogy a' ſzabados *commercium*ok által, mind a' Fejedelmeknek tárházai, mind pedig az Orſzágnak egyéb lakosi ſzoktak épülni; annak-okáért ez Hazában-is az igazán való kereskedés, adás, vevés, fel-ſzabaditatik: úgy mindazáltal, hogy minden rendek az Orſzág *Statutum*ihoz alkalmaztaſsák magokat, és annak ſzíne alatt ez Hazának és Fejedelminek ártalmokra nézendö dolgokhoz ſemmi rendek magokat ne elegyitsék, és a' ki mi Harmintzaddal tartozik,

az

az igaz Harmintzadot meg-adják; *excipiál*tatván némelly dolgok, melyek *per Speciales Regni Conſtitutiones Articulus*okban, avagy *Publicum Edictum*okban hagyattattak, avagy *Fiscus* ſzámára hagyattattak. Haſonlóképen, ha némelly dolgok ennek-utánna, *pro rerum et temporis ratione* újjabb *Conſtitutió*kba vétetnének.

TITULUS LII.

Gôrôgôk állapotjáról.

ARTICVLVS I.

Görögöknek, Örményeknek, Rátzoknak, Bolgároknak, Dalmatáknak és egyéb Nemzeteknek-is, kik kiváltképen a' Török birodalmából ſzoktanak jöni, menni, és kereskedni, mind kiknek ez Orſzágban való ſzabados járáſok néha haſznos, néha pedig káros hogy lött légyen, az *experientiá*k nyilván mútatják; ezután-is annak-okáért azoknak ez Orſzágban ſzabados járáſoknak, kereskedéſeknek meg-engedéſe, vagy némelly idökben meg-tiltáſa áll a'Fejedelmeknek *dispositió*jokban, ugy-hogy az idöknek és állapotoknak mivóltához-képeſt *communicál*ván a' Tanáts Urakkal, ha mikor az Orſzágnak kárára, 's ártalmára fogna ismértetni, Orſzág közönséges Gyülését és végezéſeit arra nem várván, ha úgy ítélik lenni alkalmatosnak, *ſuſpendál*haſsák akár-mikor a' Fejedelmek azoknak ſzabados járáſokat es kereskedéſeket; mellyre a' Harmintzadoſoknak, Városok Bíráinak, és egyéb Székbéli Tiſzteknek-is vigyázáſa, légyen, és ha mi ártalmas dolgot felölök eſzekbe véſznek, a' Fejedelmeknek meg-jelenteni tartozzanak; hogy ahoz-képeſt leheſſen a' reájok való gondviſelés; addig-is mindazáltal, míg ſzabados járáſok engedtetik; illy' *Conditió*kkal ſzabadittaſſanak. *Ex. Art. A.* 1632. 1630. 1623.

Elsöben-is, hogy tilalmas útakon és ösvényeken ne járjanak, hanem tsak a' derekas ſzabados Orſzág útján. 1609.

Máſodſzor, hogy *ex omnibus educendis et introducendis* az igaz Harmintzadot meg-adják.

Harmadſzor, hogy az igaz kereskedéſen kivül egyéb dolgokba, kimleléſekbe, levelek és izenetek hordozásába magokat ne elegyitsék, a' ſzerént az Orſzág tilalma ellen való dolgokba, *ſub amiſſione capitum et confiscatione omnium bonorum*; és ezek mellett, ha az Orſzági emberekkel való *controversiá*jok *emergál*, vagy adóſság dolgából, vagy egyebekből, ugyan itt tartozzanak törvényt-is állani: ha *reſidentiás* emberek, *coram ſuo Judice competenti*; ha *reſidentia*tlanok, a' Görögök Bírája elött, és onnét *per Appellationem* Fö Komornyik eleibe menjen, ott *finaliter decidál*taſsék.

TITULUS LIII.

Kalugyerek felöl.

ARTICVLVS I.

A' mint-hogy az Oláh *Natió*nak valláſa-is nem a' négy *recepta Religió*k közzül való, úgy az a' ſzerzet, mellyben lévök Kalugyereknek nevèztetnek, nem *acceptál*tatott, söt inkább meg-tilalmaztatott. Hagyattatik annak okáért moſtan-is az Orſzágnak és Fejedelmeknek ſzabados *diſpoſiti*ójokra, úgy-hogy valamikor illendönek vagy ſzükségesnek ítélik, tellyeſséggel *excludál*taſſanak.

TITULUS LIV.

Kints találásról.

ARTICVLVS I.

HA ki el-áſott régi kintset talál maga határán, harmad réſzét *Fiſcus* Tárházába tartozzék *adminiſtrál*ni; máſok ha-
Ex Art. tárán találván, a' *Dominus terreſtris*sel-is tartozzék *convenial-*
A. 1570. ni; ki ha el-titkolná', egéſzlen el-véteſsék töle.

TITULUS LV.

Pénz verésről.

AR-

ARTICVLVS I.

SEnki ez Orſzágban ſemmi-féle *monetát* Orſzág és Fejedelem *conſenſusa* nélkül *cudál*tatni ne méréſzeljen; és ha kinek Pénz-verö Háznak *erigál*áſa ekképen meg-engettetnék-is, ſemmiképen nem más idegen, hanem az Orſzág és Fejedelem Czimere, *titulus*a, és képe alatt veretteſsék, az akkori idöben meg-egyezett *quantitas*u *ligá*ban; egyéb-iránt valakik ez ellen tselekednének, *in Notam perpetuae infidelitatis juxta contenta Decreti incurrál*janak, ha Nemes emberek, vagy Városbéliek; ha pedig paraſzt emberek, a' Fejedelmek *Gratiá*jokban légyen életek meg-engedéſe; mindazonáltal egyik kezek elvágattaſsék, javai pedig Földes Uroktól el-ne véteſsenek, ha nem tudták és nem *conſentiál*tak; de egyéb-iránt az ollyan *conſentiens* Nemes ember-is, *comperta rei veritate*, *legitime convincál*tatván, *Notá*ba *incurrál*jon, és *amittál*ja maga réſzére nézendö javait. Az illyen *caus*ában pedig a' paraſzt embert *privatus* Nemes ember-is meg-foghaſſa, és a' Tiſzteknek kezekbe adja: ha a' *factum*on érettetik, nála talált javait a' meg-fogó el-veheſſe; a' Tiſzt pedig törvény nélkül el-botsátani ne méréſzelje. *Ex Art A.* 1610.

ARTICVLVS II.

HAmis pénzel tudva élö emberek, *juris ordine proſequál*tatván haſonló *poená*ba *incurrál*janak, mint annak tsinálói *comperta rei veritate*, illy' *declaratió*val mindazáltal; hogy ha kezéhez történet ſzerént *deveniál*na afféle pénz, és ö-is tsak a' ſzerént akarná költeni, a' mint ö hozzá jutott, azért ne büntetödjék, hanem-ha *comperiál*tatik, hogy tudva vette légyen-el, 's nem tíz huſz pénz éröt, hanem ugyan *circiter* tíz húſz forintig éröt venne és költene, vagy egyéb-iránt bizonyos tanúkból és *circumſtantiá*kból *eluceſcál*na; a' melly Ötvösök avagy egyéb Meſterek afféléket metſzenének, avagy a' kik metſzeni akarnának, Czéh-meſtereknek és elöttök-járó Tiſztviſelöknek hírekké nem tévén, azok-is haſonló *poená*ba incurráljanak; kik-is ſzorgalmatoſon meg-visgálják, és a' Tiſzteknek értéſek-

re

re adván, a' metſzetö meg-fogattaſsék, és *comperta rei veritate*, meg-büntetteſsék.

TITULUS LVI.

Hólt teſtek felöl.

ARTICVLVS I.

NÉmelly helyeken ennek elötte éltenek illyen *abusussal*, hogy a' Hólt teſteket némelly Városokból vagy Falukból a' keſerveſeknek el-vinni, avagy tellyeſséggel nem engedték, avagy nagy ſanczoltatáſſal: annak-okáért az az *abuſus in perpetuum tollál*taſſék, és a' Hólt teſteknek ki-vitele minden helyekröl meg-engedteſsék, Harangozás dolgából, a' teſtnek tiſzteſséges kiséréséért a' ſzokott *taxát* meg-adván, ha afféle *ceremoniák*at meg-kivánnak a' keſerveſek, ſzólgálni tartozzanak.

TITULUS LVII.

Uj Kereſztyénekröl.

ARTICVLVS I.

AZ Uj Kereſztyéneknek, kik az Orſzágba bé-jöttenek, és Alvintzen laknak, 's ez-után-is mellékek jövendök lennének, meſterségek ſzerént való minden miveknek *exercedláſa* meg-engedtetik, Crſzág közé való minden *Contributió*tól *eximál*tattak; Vallaſok dolgából való *opinió*joknak ſzabados *exercitium*a, ö magok közt Alvinczen meg-engedtetett; *Privilegium*ok-is pedig *confirmál*tatott, *ſalvis tamen aliorum Privilegiis ac libertatibus*; úgy mindazonáltal, hogy miveket, poſztójokat a' Haza-fiaitól el-tagadván, más idegeneknek el-ne adják; mellyet ha tselekednének, *toties quoties* azt tselekednék, *fl.* 200. *exequál*jon rajtok a' *Praefectus*, *Fiſcus* ſzámára két réſzét, harmadát a' panaſzló félnek.

TITU-

TITULUS LVIII.

Czigányok Vajdaságáról.

ARTICVLVS I.

A'Czigányoknak, hogy közönségeſen az Erdély Orſzági birodalomban egy kiváltképen-való Vajdájok légyen, kinek eſztendö által adó-fizetéſsel tartozzanak, valamelly *fundamentum* nélkül való *abuſus*tól tsúſzott vólt-bé némelly idökben; melly nem tsak annak a' nyomorúlt nemzetségnek rajta való ſok húzásával, vonásával, el-viſelhetetlen terhére vólt, de söt a' Nemesi *praerogativá*nak és Jobbágyoknak birásában való *jurisdictió*nak - is *praejudicál*t; mellye nézve *pœnitus tollál*tatott egy-néhány rendbéli *Conſtitutió*i által az Orſzágnak; mindazáltal idvezült Néhai idösbik Rákóczi György Fejedelem Urunk kegyelmes *requisitió*jára, az Orſzágnak és annak Fejedelminek, noha idegen Nemzetböl ez Orſzágba ſzármazott, de ſok ſzükséges ſzolgálatokat *præſtál*t tekintetire nézve Vitézlö Vallon Péternek életéig meg-engedtetett birása, azon Czigányok Vajdaságának Tiſztinek ſzokott jövedelmével együtt: úgy mindazonáltal, hogy Sokadalmokon, Városokon és egyéb helyeken Darabontok vagy egyéb *inſolens* emberek által ne kergettesse, fogdoſtaſſa öket, meg-adván ök-is ſzokott *Taxá*jokat; de rajta kivül, ſoha *in perpetuum* többé azon Czigányok Vajdaságának Tiſzti fel-ne vétetteſsék, és ſe Fejedelmek ne *conferál*ják, ſe ſenki ne-is *ſollitcitál*ja *ſub poena violationis Conſtitutionum Regni*; hanem a' Czigányoknak *Poſſeſſori* ſzabadoſok légyenek azzal, akarjanak-é Czigány Jobbágyokon valami adót venni, avagy nem: és ha kiknek feleſen vannak afféle Jobbágyi, azoknak eleibe Vajdát vagy egyéb ſzolgákat rendelni.

TITULUS LIX.

Fejérvármegyei dolgokról.

AR-

ARTICVLVS I.

FEjérvármegyében a' Törvényes Székek-is, Vármegye Gyülési pedigien annál inkább *celebrál*taſſanak, ha ſzintén a' Fö Ispánok magok ſzemélyekben Orſzág és Fejedelmek dolgai miatt el-vonattatván, vagy egyéb kiváltképen való okoktól *impediál*tatván, jelen nem lehetnének-is; Vicé Ispán, Fö Bírák, *Nótarius*, és Vármegye *Aſſeſſori*nak jelen-lételekben; de a' Fö Ispánok *promulgál*áſokból: mindazonáltal el-múlhatatlan okokon kivül, azon igyekezzenek, hogy a' ſzokás ſzerént, ha tsak egyik-is a' Fö Iſpánok közzül jelen leheſsen.

TITULUS LX.

Enyedről.

ARTICVLVS I.

AZ Enyedi Kaſtélyban a' Nemeſségnek, kiknek az elöttis Kamarájok vólt, ha el-vétetett; *reſtituál*taſsék, a' kiknek nem vólt-is, adattaſſanak helyek; mellyeknek ki-mútatására és intézésére, a' Fejérvármegyei Fö és Vicé Tiſztek, a' Fejervári Káptalanokkal együtt mennyenek-ki, valamikor érkezhetnek, és intézteſsék-ki a' helynek *quantitás*sához képeſt, a' Városiakat-is meg-nem ſogyatkoztatván; úgy mindazáltal, hogy a' Nemes rendek-is a' Kaſtélyhoz tartozó rend ſzerént való tereh viſeléſt egyéb idöben-is, de kiváltképen a' ſzükségnek idején egyiránt *ſupportál*ják.

ARTICVLVS II.

AZ Enyedi Nemeſség és Városi rend között lévö *controverſia*ſok eſztendöktöl fogva lévén fenn, a' mint immár az Orſzág végezéſe ſzerént azon Vármegyének Fö Tiſztei, és arra *delegál*t *Commiſſarius*ok által, a' Nemeſség leveleinek *productió*jok, azoknak *revisió*jok, és a' Városiaknak-is *prætenſió*jok után *finaliter decidál*tatott az 1613, és 1614. eſztendöbéli *Articulus*okhoz *accomodál*tatván azon igazitásról való *Regeſtrum* a' Fejérvári

jérvári Káptalanba bé-adattatott; mind két fél annak-okáért ahoz tartsák magokat, és ha azt valamellyik fél *violál*ná, *toties quoties in flor* 500. *convictus*ok légyenek, *eo facto*; mellyet a' Nemeſségen a'Vármegye Tiſztei, a' Városiakon pedig a' Város Bírája *exequál*jon; két réſze az *Executor*oké, harmada a' panaſzló félé légyen; és az eddig el-igazitott dolgokebben maradjanak *in perpetuum*. Haſonlóképen, hogy azon és több Mezö Váraſokon-is *fundus*okat a' Fejedelmek ne *eximál*haſsanak, ſe ott; ſe ott való embereket, avagy azoknak maradékjokat, a' végre, hogy ott lakhaſſanak Nemesi *praerogativa* alatt, a' mint *ab Anno* 1613. *caveál*tatott, úgy ezután-is ſzabados ne légyen. *Ex Art A.* 1643. 1644.

TITULUS LXI.

Torda Városa.

ARTICULUS I.

AZ Uj Tordaiaknak *Privilegium*ok *confirmál*tatni végeztetett, abban *inſerál*t *Conditió*kkal lévén meg-telepitéſek, kik ſzükségeknek idején, lovok hátán, jó fegyverrel tartozzanak fel-ülni és ſzolgálni a' Fejedelmek Záſzlója alatt; mindazáltal O Tordai embert közikbe bé-ne fogadjanak, *ſub poena ducentorum florenorum*; úton-járó embereknek-is ſzállás adáſſal tartozzanak, de ingyen való gazdálkodáſſal ſemmi rendbéli embernek nem, ſzabad akarátjokon kivül; Kikkel ha ſzemélyekben való dologért perelne valaki, kereſſe füstin; ha *privata perſona* perel valami *privatus* embertöl örökséget, mint a' több *Oppidum*okban, úgy ott-is az ott való Bírák elött indítsa, onnét botsáttaſſék Táblára; ha pedig *Communitás*t illet a' dolog, egyebekben-is, nem pedig ſzemélyek ſzerént való tselekedetekben, Táblára *evocál*taſsanak; de *Communitás*t nem illetö dologért ha ki öket *evocál*ná, *convincál*taſsék *in poena violationis Articulorum*, 200. *florenos conſtituentium*. *A.* 1634.

TITULUS LXII.

Illye Várának állapotjáról.

ARTICVLVS I.

ILlye Vára Jószágoſtól a' *Poſſeſſor*oknak kezeknél maradjon azon igazsággal, mellyel ekkédig biratott; de mivel ez Hazának moſtani állapotjához képeſt, már igen Vég-helyben vagyon, ha mikor a' Fejedelmek akarják, kezekhez veheſsék, de úgy, hogy máſt igazságoſon haſonló Jószágot avagy Kaſtélyt adjanak érette. Melly ha ſzintén *Fiscalis*ok közzül való vólna-is, örökös igazsággal adhaſsak az Illyei *Patronus*nak, avagy annak *Succeſſor*inak, azok-is a' ſzerént birhaſsák; de az alatt az Illyei *Poſſeſſor*oknak Orſzág elött *publice* lött *aſſecuratio*jok ſzerént-is, zálagos és hiteles Haza-fiait tartsanak Kapitányt és Porkolábokat, és *continue* harmintz ſzámú jó fegyver fogható *Praesidiarius*okat, kik a' Fejedelmeknek és Orſzágnak hittel-is kötelesek légyenek; 's valamikor a' Fejedelmek akarják, azokat meg-is muſtráltathaſsák; és ha a' ſzükség kivánja, *Praesidium*okat-is küldheſſenek beléje, a' *Poſſeſſor*ok azokat mindenkor bé-botsátani tartozzanak.

TITULUS LXIII.

Káránsebes.

ARTICVLVS I.

Ex Art. A. 1651. A' Káránſebeſieknek *legitime emandlt Privilegium*ok helyben hagyattatik, mellyben ez ideig meg-tartattak, *Signanter* pedig Háczokon Vámot adni ne tartozzanak.

TITULUS LXIV.

Lúgosról.

ARTICVLVS I.

1631. 1650. 1651. A' Lugosiak a' Háczoki Vám adáſtól *immunis*okká tétetnek, *Privi-*

*Privilegium*oknak *continentiá*ja ſzerént, a' *Fiſcalis Proventus*nak *auctió*ja-is közöttök nem újittatik, az eddig *obſervál*tatott *uſus* hagyattatik helyben.

TITULUS LXV.

Szék Városáról.

ARTICVLVS. I.

SZék Városa, *quoad taxam*, a' hová eddig valamint *contribuál*t, ez-után-is *contribuál*jon adót.

TITULUS LXVI.

Váradról.

ARTICVLVS I.

A' Váradi *Fiſcalis* Jószágokban lakó Nemeſség *ſemel pro ſemper*, mentöl hamarébb való alkalmatoſsággal tartozzanak *producál*ni *Exemptió*jokról, a' Fejedelem méltóságos ſzemélye mellett lévö betsületes Tanáts Uri és egyéb rendek elött, kiknek dolgok igazitásba véteſsék, és az 1650. eſztendöbéli *Articulus*nak tartáſa ſzerént, a' kiknek *productió*jok és helyben hagyattatáſok *elueſeál*, azok ez-után-is megtartaſſanak; a' kik pedig nem *producál*tak, avagy az-után telepedtek oda, *producál*ván *diſcuſsió*ba véteſsék levelek. *Ex A. A.* 1650.

ARTICVLVS II.

A' Váradi Kortsomállás állapotja *continue* a' Város lakoſinak engedtetett, és annak rendi és módja ſzerént, minden Nemes Városi 's egyéb rendek-is a' Kortsomálásnak Szabadságában meg-hagyattattak.

TITULUS LXVII.

Boros Jenei dolgokról.

ARTICVLVS I.

BOros-Jenö az Országnak egyik kiváltképen-való Vég-háza

lévén, hogy mind a' helynek óltalmazására, 's mind pedig a' külsö vigyázásra inkább reá érkezhessenek, végeztetett, hogy valakik Jenö körül Jószágokat bírnak, Jószágoknak *quantitás*sa szerént tartozzanak Jenöben lovasokat tartani; ha kik magok személyekben ott nem laknak *continue*, azok pedig nem az egyéb aránt-is ott lakos Katona, és egyéb rendekböl állók légyenek, és azok a' Kapitányoktól *dependedl*janak, illendö és jó rendben tartsák öket; mennyi Jószágról és mennyi lovast kellessék állatni, a' Kapitány a' Vármegye Fö és Vicé Tiszteivel együtt *tanquam Commissarii ad id deputati conscientiose limitál*ják-el, úgy pedig, hogy leg-alább húsz Jobbágyról (kik tudnillik Földes Uroknak szólgálnak, és nem-tsak santzal tartoznak,) rendeljenek egy lovast állatni: mellyet ha *contumaciter posthabeál*na, *comperiál*tatván *fl.* 200. *poend*val büntettessék; másodszor 500. forintal: melly pénzbéli *mulcta*, a' mint-hogy a' Vármegye Tisztek által *exequál*tatik: úgy ugyan azon Vármegye Fö és Vicé Tisztei rendeljenek *Perceptort*-is, ki a' Vár és Város erösségének épitésére *convertál*ja az *exigált* pénzt, és arról számis vétessék; de *in erogationibus* a' Fejedelmek után Kapitánytól *dependedl*jon; Harmadszor azon részt jószágot veszesse-el; a' ki *contumaciter* nem akarna lovast állatni, mellyröl lovast nem állatott: azt pedig veszesse-el *redemptibiliter perennali aestimatione mediante*, melly azon Vármegye Vice Tisztei által *Fiscus* számára *applicál*tassék.

Az Özvegy Aszszonyok, kik kün laknak, felényivel tartozzanak, míg férjhez nem mennek; a' benn lakó Özvegy Aszszonyok-is pedig értekek szerént jó lovasokat tartsanak.

Ex Art. A. 1617. Gabonabéli Dézma-adással ne tartozzanak a' Jenei határon, de a' bor Dézmát meg-adják, a' kiknek arról való *Exemptió*jok nintsen.

Deszni Jószágról lovas állatással nem tartoznak Jenöben; tsak a' Várra és egyéb szokott szükséges dolgokra, a' *Patronus*ok viselyenek úgy gondot, hogy annak a' darab földnek veszedelme és az Országnak nagy kára ne következzék; azon Jószág-

ſzágról a' helynek alkalmatoſsága 's kivánsága ſzerént, a' jó-ſzágnak *quantitás*ához, a' fellyebb írt mód ſzerént, *limitál*va tartaſsék illendö ſzámu Vitézlö rend, mind lovaſſal 's gyaloggal *promiſcue*: mellyet ſzorgalmatoſon *animadvertál*janak a' Boros Jenei és Vármegyei Fö és Vicé Tiſztek, *ſub poena ſuperius declarata.*

Egyéb Jenei ſzükséges dolgok, az Orſzág és Fejedelmeknek *Edictum*iban fognak *declarál*tatni, mellyekhez alkalmaztaſsák-is magokat minden rendek.

TITULUS LXVIII.

Debreczeni dolgokról.

ARTICVLVS I.

DEbretzen Várossának állapotjára nézve bizonyos *reſpectus*okból meg-határoztatott a' Jobbágyoknak ki-adásának ideje, és 1625-eſztendö elött oda ment Jobbágyok, hogy 1645.
ha hittel nem köteleſek, vagy kezeſség alatt nintsenek, ki nem adattatnak: attól fogva oda ment Jobbágyokat ki-adni tartozzanak illyen móddal; hogy a' *Repetens* fél bizonyságival együtt a' Város Bírájához menvén nevezze-meg Jobbágyát, és lakó helyének útzáját, és a' Város Bírája adjon ſzólgákat melléje, ha maga-is el-akar menni a' *Repetens*, ha pedig nem akarja magát meg-mútatni, a' Szólgák menjenek-el, és a' Bírák hitek köteleſségek ſzerént, minden alattomban való kedvezés, hir-tétel, vagy *cavillal*ás nélkül ſzorgalmatoſon fel-kereſsék, és ha kaphatják, vigyék a' Bíró eleibe, és mind a' *Repetens*nek igazságát, mind a' *repetitus*nak mentségit meg-értvén, ha igazsága *comperial*tatik, feleségével, gyermekivel, és minden javaival tartozzék meg-adni; ha pedig a' *repetitus*t akkor meg-nem foghatják, a' Bíró, egy bizonyos *terminus*ra állaſſa-elö, és a' *Repetens*nek adja kezébe; ha pedig a' Bíró nem felelne ſelöle, ſzabados légyen a' *Repetens*nek akár-hol az ö bujdosó

Job-

Jobbágyát *perſequál*ni, meg-fogni, söt a' Városban-is a' Bírák tartozzanak elegedendö ſegitséget adni melléje, 's onnan el-vinni engedni, felesége, gyermeki, és javai, ha a' Bírák hatalma alatt találtatnak, a' *Repetens*nek meg-adattaſſanak; ha pedig a' Bírák *poſthábedl*nák a' Jobbágyoknak a' meg-írt mód ſzerént való ki-adását, a' Táblára *evocál*tatván, akár *Octavalis terminus*on, akár Gyülés alatt *celebrál*andó Táblán, *comperta rei veritate fl.* 200- *convincál*taſſanak, *et inſuper* a' *Repetens* költségének *refuſió*ján.

TITULUS LXIX.

Belényes Városi Nemeſségről.

ARTICVLVS. I.

Ex Art. A. 1614. BElényes Városi Nemeſség *contra praerogativam Nobilitarem taxa* adásra ne erölteſsék, és attól *immunis* légyen; bor dolgából Harmintzad adáſſal nem tartozik; Nemesi állapotjoknak kivánsága ſzerént, hadi *Expeditió*kban ök-is, mint egyéb Nemes emberek, a' Haza és Fejedelmek ſzolgálatjára 1634. lévén köteleſek, Réz és Vas Bányákról ſzálitandó terheknek viſelésétöl *immunis*ok. Fejedelmek *Salvus Conductus*sával és Czimerével poſtálkodóknak Poſta-ló adáſsal tartoznak; 1649. mivel a' helynek mivólta és a' köz jó úgy kivánják.

TITULUS LXX.

Kis-Marjáról.

ARTICVLVS I.

KIs-Marjai Városbélieknek *Privilegium*ok helyben hagyatik egyéb réſzeiben, az 1614-eſztendöbéli *Articulus* ſzerént; de mivel az Orſzág *in ann.* 1615. *et ſubſequentibus Articulis invalidál*ta annyi réſzében, hogy a' Harmintzadokat, mint *Fiscale bonum*okat, *recuperdl*ni rendelte; annakokáért ök-is Harmintzadadáſsal tartoznak *de jure Regni*; mindazáltal a' Fejedelmek-

nek

nek ſzabados hatalmok és *diſpoſitió*jokra hagyattatik, ha mi *indultum*okkal hozzájok léſznek a' Harmintzadlás dolgából-is, melly igen méltónak itéltetik annak az halhatatlan emlékezetre méltó Fejedelemnek Botskai Iſtvánnak *collatió*jára nézve.

TITULUS LXXI.

Békés Vármegyének állapotjáról.

ARTICVLVS I.

HOgy Békés Vármegyéből és több hódolt helyekből, a' hová *ob metum Turcarum* a' Tiſztek *ad admonitiones, executiones fiendas, vel Teſtium faſſiones recipiendas*, nem mehetnének, *concluddl*tatott; hogy az ollyan hellyekről *ad loca tutiora* az embereket a' Tiſztek fel-hivathaſsák, és törvénybéli *proceſſus*t *perágál*haſſanak; ha pedig valamelly *Praedium*on ember nem lakik, az *admonitio* Földes-Urok elött *celebrál*taſsék: e' *Conſtitutio* pedig *in genere* a' hódolt helyeken való *executió*król érteſsék, csak-hogy ne kereſsék a' magok könnyebbségét az *Executor*ok, a' hová el-mehetnek a' rendes *executió*kra, és ne *praejudicál*janak a' Végbéli Tiſzteknek *authoritás*oknak.

TITULUS LXXII.

Arad Vármegyéről.

ARTICVLVS I.

ARad Vármegyének el-puſztult állapotjára nézve, a' megmaradott réſze Zaránd Vármegyéhez *incorporál*tatott. *Ex Art. A.* 1625.

TITULUS LXXIII.

Huſztna Vidékiről.

HUſztna Vidéke Zaránd Vármegyéhez *incorporál*tatik, ezután-

1626. tán-is annak *Jurisdictió*ja alatt maradjon; mellyre azon Nemes Vármegye Tiſzteivel együtt, ha *reluctál*nának-is, kénſzerítse.

TITULUS LXXIV.

Huſztról.

ARTICVLVS I.

Huſzt Vára minden *pertinentiá*jával, és minden jövedelmével, 's a' Só Aknával együtt, *ötven-ezer aranyba inſcribál*tatott, a' Néhai Tekintetes és Nagyságos Gróf Bethlen Istvánnak és maradékinak; mindazonáltal onnan-is, mint egyéb helyröl, és azon *poena* alatt az oda futott Jobbágyokat ki-adni tartozzanak.

Ex Art. A. 1626, 1616.

TITULUS LXXV.

Máramarosról.

ARTICVLVS I.

A' Mint hogy Máramarosban-is a' *Liber Baronatus*ság *tollál*tatott, és a' Czirkálás mindeneknek Jóſzágiban végeztetett *ſub poena fl.* 200. azonképpen ha a' Tiſztek valamelly tekintetből, magok vagy máſok Jóſzágiban nem *peragál*nák, haſonlóképen büntetödjenek: mellyet a' *Director comperta rei veritate, mox et defacto exigál*jon rajtok, egyéb-iránt mind a' Nemeſség, ſzokott Nemesi ſzabadságában, mind pedig a' köſség az ö állapotjában meg-tartatik.

1650. 1651.

TITULUS LXXVI.

Székelységről.

ARTICVLVS I.

A' Székelységen Kapitányokat a' Fejedelmek ſzoktak *præficiál*ni, magok *conditió*jokban *ſpecificált* mód ſzerént, a' Fejedelmek *authoritás*sának *reſervatió*jával; a' Fö Király Bírák pedig

1630. 1615.

præci-

praecisé a' Székeknek ſzabados válaſztáſokban áll, 's mind pedig azoknak meg-változtatáſok; meg-tartatván mindazáltal a' Fejedelmek *juſsa* és *authoritássa* abban-is.

ARTICVLVS II.

AZon Székely *Natió*béliek, hogy ekkédiglen *obſervált*atott ſzabadságokban, és *immunitás*okban meg-tartaſsanak, és törvénytelen *executió*kkal ne terhelteſſenek, a' ſzokott helyeken való vadáſzat, barmoknak havaſokon való legeltetések, böröknek és egyebeknek ſzabados adáſa és vévéſe, valamellyek *per expreſſas Regni Conſtitutiones*, nem *interdicál*tattanak, a' köztök ekkédig meg-maradott *uſus* ſzerént, ez után-is helyben hagyattaſsék, végeztetett. *Ex Art.* 1621.

ARTICVLVS III.

A' Ló-föség-is a' Székelységen magok örökségét azon ſzabadsággal birhaſsák, mint a' Nemesség, azoknak el-idegenitéſek; adáſok, vévéſek kivül. *A.* 1562.

ARTICVLVS. IV.

A' Székely Darabantságot, vagy egyéb köz rendet, ha a' Fö rend nyomorgatná és törvénytelen háborgatná, nem lévén elégsége maga óltalmazására, vagy az ott való perlekedésre, *requirál*ják a' Fö Tiſzteket, kik tartozzanak *adſiſtál*ni, meg-óltalmazni, és törvény ſzerént meg-is büntetni az ollyanokat, károkot *refundál*taſsák, és *inſuper minor potentiá*n maradjanak a' tselekedök.

ARTICVLVS V.

MInd Székelység 's mind egyéb rendek, kik az Oláh Országokkal határoſok, azoknak-is határira való *irruptió*któl, kár-tételektöl magokat meg-tartoztaſsák, Fejedelmek hírek 's engedelmek nélkül *ſub poena fl.* 100. hogy abból-is háborúságra való ok adás ne következzék; *excipiál*ván azt, ha onnan ide kapdosó latrok *in facto*, vagy *continua perſecutione deprehendál*tatnak, tolvajlott marhának nyomát bé-is követhetik.

ARTICVLVS VI.

A' Székelységen lévö Só-Aknák *Fiſcus* ſzámára foglaltatnak *in anno* 1567. mindazáltal azoknak-is ſzükségekre elégedendö Só adattaſsék, a' végezéſek ſzerént, mellyröl annak *ſeries*ében világoſabb írás vagyon.

ARTICVLVS VII.

A' Székelységen való Jóſzágok, mellyek *jure haereditario*, és az ö régi ſzabadságok ſzerént birattatnak, (és ha a' *Poſſeſſor*ok, vagy azoknak *Prædeceſſori*, *Jus Regium*ot nem vittének azon Joſzágban) ez-után-is a' *Poſſeſſor*oknak, vagy azoknak *legitimus Succeſſor*inak, és igaz *haeres*inek akaratjok 's kedvek ellen, ſe a' *Fiſcus*, ſe más ſenki *Jus Regium*ot az ollyan Jóſzágokba bé ne viheſſenek, és annak erejével magokat ne *intromittál*haſsák; úgy-mint olly' Joſzágokba, kikbe régi *Privilegium*ok ellen más *jus*t bé-nem vittenek mind ez ideig-is a' *Poſſeſſor*ok. Ha melly Jóſzágban *Jus Regium* lett vólna-is valamikor, és annak *Poſſeſſori decedál*ván, máſok akárkik-is ollyan Jóſzágot *apprehendál*tak vólna, és *ad Fiscum Regium* nem *redeál*hatott vólna 32 eſztendönek forgáſa alatt, és annak a' Jóſzágnak *paciſicum dominium*jában lehettenek vólna, ez illyen módon való idö-töltéſsel *abſolvál*tott a' *Jus Regium*nak *praetenſió*ja alól, és iſmét a' régi örökös *haereditarium Jus*ra *redeál*t, 's azzal birattathatik; de ha ekképen való békeſséges idö-töltéſe 32-eſztendö el-tölte alatt nem lehetett, *ſubjaceál*jon a' *Jus Regium*nak az arról íratott közönséges Orſzág Törvénye ſzerént. Ez mód *obſervál*taſsék a' Székelységen lévö *Jus Regium* alatt lévö vagy *haereditario jure* ekkédiglen birattatott Jóſzágoknak állapotjokból. A' melly jóſzágokba pedig *ſpontanea voluntate* nem más idegenek, hanem tulajdon magok a' *legitimus Poſſeſſor*ok *Succeſſor*ok vagy *Haeres*ek vitték-bé, vagy vinnék ez után-is a' *Jus Regium*ot, azollyanoknak mind birodalmok 's mind jövendö *devolutió*jok, úgy-mint *Jus Regium* alatt lévö *bonum*ok, ez Orſzágnak a' *Jus Regium*ról íratott közönsé-

ges

ges Törvényihez *accommodál*taſsanak *tam reſpectu Fiſci quam etiam Donatariorum.*

ARTICVLVS VIII.

MInd Nemes, Lö-fö, Gyalog avagy Darabant, és egyéb Vitézlö rend, az Orſzág végezéſe ſzerént való parantsolatokra, fogyatkozás és halogatás nélkül jó hadi *apparatus*-sal, hogy fel-ülheſsenek, és ha a' ſzükség úgy kivánja, mindjárt indúlhaſsanak-is, arra magokat mindenkor kéſz állapottal tartsák: *in casu repentinæ neceſsitatis* pedig, Fejedelem parantsolatjától ſem várván. A' kik pediglen közülök ſzólgák, magok képében való máſt állatáſsal Jóſzágokról és örökségekröl, ha annyira való értekek vagyon, a' ſzerént tartozzanak, mint a' Vármegyei Nemes renden való ſzólgákról írott *Articulus* tartja; ha pedig arra való értekek nintsen, Urokkal a' Hadban jelen lévén, más 'Sóldoſt állatni nem tartoznak; söt ha honn hagyattatnak-is Uroktól a' Hadi *expeditió*kból, örökségekröl és Jóſzágokról ne tartozzanak 'Sóldoſt állatni. De úgy, hogy mint a' Vármegyebéliek felöl való *Articulus*-is tartja, a' ſzerént meg-is visgáltaſſanak, és tsak az ollyan ſzolgáknak *ſuffragál*jon, a' kik valósággal 's nem pedig tsak névei fizetett ſzólgák; Udvarokban, Jóſzágokban, vagy magok körül ſzokták a' ſzolgálatot *continuál*ni, 's nem pediglen tsak ſzín és formáért, valami adásért magok kötelezett avagy azzal foglalt ſzólgák, és kik nem-is tsak a' Had hírnek idejében kötelezik magokat.

ARTICVLVS IX.

A' Gyilkoſságnak *caſus*sában az a'régen bé-jött, Kereſztyénséghez nem illendö ſzokás, melly miatt a' hólt teſtek ſok ideig föld ſzínén tartattak, úgy-mint a' melly mondatott tetemre való hívásnak, és ugyan akkor való hit fel-adásnak, azért való fizetéſſel együtt; Viſzont a' melly halál újításnak hívattatik, mind ezek a' Székelység közzül *in perpetuum tollál*tattak. *Ex Art.* 1594.

ARTICVLVS X.

SZékelységen lévö Fö Nemes rendeknek Jobbágyinak, Föl- 1597.

des Uroknak *manumiſsiójok* nélkül, hogy *Armalis*ok ne adaſſanak, ha kiknek adatnék, vagy adatott vólna-is, *invali dál*taſſanak, és effféléknek állapotjok a' közönséges Orſzág törvényéhez alkalmaztaſsanak, végeztetett.

ARTICVLVS XI.

A' melly *Potentiál*kat a' Székelyek Mihály Vajda bé-jövetelétől fogva Botskai Iſtván válaſztásáig a' Vármegyéken és Orſzágon tselekedtek, azok *perpetua ammeſtiá*ba vétetnek és engedtetnek.

ARTICVLVS XII.

AZ Hadban ſzólgáló Ló-fő és Darabanti renden lévő Székelyeknek, a' köztök lakó Nemeſségtől bántódását, és azok miatt az Orſzág ſzolgálatjára való hadakozó népnek keveſedését látván bóldog emlékezetü Idősbik Rákóczi György Fejedelem, azoknak állapotjokat bizonyos karba akarta állatni; mellyhez képeſt ő maga a' Méltóságos Fejedelem *in anno* 1635. közikbe menvén, mellette lévő Tanáts Ur híveivel, az egéſz Székelységnek állapotját ſzorgalmatoſon *perluſtrál*ta, minden Székekre Nemes, Lő-fő és Darabanti renden lévő Vitézlő népeket fel-íratván, külön-külön bizonyos *Urbarium*okban *conſignál*tatott, és jövendő örök emlékezetre, minden rendeket gyermekeivel és örökségeivel *regiſtrál*tatott; Kiktől azon Méltóságos Fejedelem bizonyos *Punctum*ok felől alázatoſon *requirál*tatván, egy állandó *Concluſum Edictum*ot az egéſz Székelységnek egyező értelemből adottki, hogy ahoz az egéſz Székelység *ſucceſsivis ſemper temporibus* magát alkalmaztatná; mellynek ez *Articulus*ban-is ſzükségesképpen *inſerál*tatni, és újabban *confirmál*tatni illendőnek ítéltetett, melynek ſzavai ekképen következnek:

GEORGIUS RÁKOCZI, *Dei gratia Princeps Tranſilvaniæ Partium Regni Hungariæ Dominus, et Siculorum Comes etc. Reſolutio ad Supplicationem Universitatis Nobilium, Primipilorum et Peditum Pixidariorum totius Univerſitatis Siculorum.*

Noha

NOha látjuk azt, mennyi ſok bántodási légyenek, kiváltképpen a' kik erötlenebbek Kegyelmetek között, némelly Nemes rendektöl; mindazonáltal akarván Kegyelmetekhez ebböl-is kegyelmeſségünket meg-mútatni, a' Kegyelmetek kívánságára *annuál*unk ilyen okok alatt.

I. Hogy a' kiknek dolgok el-igazodott ez ideig, maradjon az mind abban.

II. Azon kivül való *Supplicans*oknak panaſzſzokat mi-is el-hagyjuk, úgy-hogy a' melly Jobbágyokat eddig birtak, övék légyen illyen *declaratió*val mind örökségeſtöl; hogy a' kiket ſem törvénnyel, ſem *rectificatio* által, ſem a' ſzegény Fejedelem (*ſpecificál*t *ſufficiens documentum*val) adománya mellett nem *apprehendál*tak, hanem ezeken az útakon kivül a' *Commiſſarius* járásától fogva *abſoluta potentia mediante* töttenek Jobbágyokat, akar-kik-is Záſzló alól foglaltanak ſzabadoſon Ló-fö és Veres Darabant örökségeket, Ló-fö és Darabant embereket, azon Tiſztviſelö hiveink nékünk tartozó hüségek ſzerént, és *ſub amiſſione officii* igen igen igazán ſel keresvén, *ſtatim et defacto ſimpliciter* tsak Záſzló alá írják. Ha kik pedig afféléket Záſzló alá nem *remittál*nának, azokon mindjáráſt az *Articulus*ban *ſpecificál*tatott *paenát*; úgymint a' 400. forintot *pro ſingulis capitibus* kedvezés nélkül *exequál*ják.

III. A' kiket pediglen moſt a' Záſzló alá írattunk *regeſtrum*unkban, azokat gyermekekkel jóſzágokkal együtt, azon Tiſztviſelö híveink *ſub amiſſione Officii* meg-óltalmazzák igazságokban, egyet-is azok közzül Jobbágyokká tenni ſemmi úton ne engedjenek *ſub poena Articulorum; exceptis illis* kik immár e' mái napig *proceſſus*ban vólnának; mert azok a' kik *proceſſus*ban vannak máig, ſzabad légyen *lite proſequál*ni, de *poſt finalem ſententiam* ha valamellyik fél *appellál*ni akarja, Táblára-is el-botsáſsák; a' kik pedig e' mái napig *proceſſus*ban nem vóltanak; azokat ez-után-is ne keresheſſe, és a' Záſzló aſól ki-ne viheſse.

IV. A'

IV. A' hol ſzabad örökségek Lö-föjé Darabanté találtatnék kiknek fiú ágon *defectus*ok vólna, azokat leányi *jus*sal Jobbágy örökséggé a' Tíſztek ſemmiképen ne engedjék tenni, vagy lenni; de hogy az ollyan Ló-fö vagy Darabant, leányokat *concernál*ható örökségekböl ſemmíſsé ne légyenek, az ollyan örökséget jó lelki-esméretü hites emberek betsüljék-meg, 's igazán böts-ſzerént való árrát a' Leánynak vagy Aſzſzony embernek közelebb való férjfiú ember Záſzló alatt ſzólgáló attyafia tégye-le, 's légyen azé a' Jóſzág.

V. A' ſzegény *Supplicans*okat, kiváltképen az eröteleneket, a' kiknek *Supplicatio*jokra moſt válaſzt írattunk, 's ez után-is íratunk; ſok *Exceptiók*kal, *Dilatio*kkal ne fáraſzſzák; hanem *antc alias omnes cauſas* azokat *revidel*ják, a' tölünk eleikbe adandó *brevis proceſſus* ſzerént, halogatás nélkül.

ARTICVLVS. XIII.

A' Székelyek egyeneſen Táblára és *Diaetá*ra ne *evocál*taſſanak egyéb ſemmi *caſus*okban, hanem tsak a' mellyek *per expressas Regni Conſtitutiones* reájok-is nevezet ſzerént *tendál*nának, az ollyan *extraordinarius caſus*okban, *ſignanter* pedig Jobbágy kéréſekben, *Statutiók*nak *contradictió*jában, *legitimum Mandatum*oknak nem *obtemperál*lásában és *Notá*ban *evocál*tathatnak Táblára avagy *Diaetá*ra; ha kinek annak okáért mi pere léſzen Székely földi dologért, elsöben a' Székeken kezdje, onnét *ſervatis de jure ſervandis* botsáttaſſanak Táblára, *per appellationem*; és ha melly *privatus* ember e' *caſus*okan kivül öket vagy Táblára, vagy *Diaetá*ra *evocál*tatná, *competens forum*jára *citál*tatván, *fl.* 200. *convincál*taſſék.

Ex Art. A. 1609. 1610. 1634.

ARTICVLVS XIV.

1610. *Proceſſus*ban lévö Jóſzág a' Székelységen ſemmiképen ne *ſequeſtrál*taſsék.

ARTICVLVS XV.

1613. 1615. A' Székelységnek határiról, ſe barom, ſe gabonabéli, ſe ſemmi egyéb *bonum*okról; ſe magok, Jobbágyok, Páſztorok

és Majorok *Fiſcus* ſzámára való Dézma-adáſsal nem tartoznak.

ARTICVLVS. XVI.

A' Székelységen lévö Jobbágyoktól, Földes Ura *conſenſussa* nélkül, hogy ſenki örökséget ne vásárolhaſson, *ſub poena fl.* 500. végeztetett. Ellenben hogy a' Vitézlö rendtöl-is (*excipiál*tatván a' Nemeſséget) ſenki örökséget ne vásárolhaſſon, ſe ne adhaſſon, *ſub eadem poena decernál*tatott külömben, hanem az 1650-eſztendöbéli XXIX. *Articulus*nak *continentiá*ja ſzerént, melly e' ſzerént következik: *Ex Art. A.* 1632. 1633.

I, Hogy az adásban és vételben *obſervál*taſsék az Országnak közönséges bé-vett törvénye, és *Decretuma*, tudniillik hogy a' közelebb való vérek, ezek után a' *vicinus*ok *admoneál*tatván, ha azok meg-nem akarnák venni, azután leheſſen ſzabados az adás és vétel, távól lévöknek-is; távoztatván mindazáltal affélében ollyan *cautiók* ne légyenek, hogy hirtelen való idöre ſzoritván, vagy olly' féle pénznek és egyéb marhának adására, a' vételhez való közelebb lévö ſzemélyeket, 's ugyan *ſtudio* érölteſſék, a' minémünek ſzerét nem tehetnék.

II. Sem az adás ſem a' vétel, az örökség igaz *valorán* fellyül ne leheſſen; söt a' *ſumma*, melly a' *valor*nak *ſummá*ját *excedál*ná, *amittál*taſsék, és tsak a' *Capitalis ſumm*ának *depoſitió*ja által *reſtituál*taſsék az igaz vérnek vagy *venditor*nak az örökség, mindazáltal ha mit rajta *interim* építene az *emptor*, tartozzék *jnxta verum aedificiorum valorem* néki *refundál*ni a' *venditor*, tsak-hogy ötet-is az *emptor* fáradságáról, *expenſá*iról, és haſzna vételéröl *contentál*ja, ha *ſimpliciter* nem *levál*ja a' *ſummát*.

III. Hogy örök árron a' Nemeſségen kivül, hadba ſzólgáló Vitézlö rend földét és örökségét ſemmiképen el-ne adhaſſa, hanem tsak zálogban annak *valorá*ig: a' kik pedig adnák vagy vennék, azok ellen az elébbi *poena* és *proceſſus* maradjon, úgy-mint *fl* 500.

IV. A' melly hadba ſzolgáló ember, (a' Nemeſségen kivül)

vül) el-akarná zálagositani örökségét. adja hírré a'Tiſztek-nek: kik ki-menvén és *oculál*ván a' helyet, *valora* ſzerént engedjék-meg el-adását; botsáſsák kézbe az *emptor*nak; de ha találtatnának ollyak, kik Tiſztek hírek nélkül alkalmat *celebrál*nának, *in hoc caſu* az *emptor* pénzét, mellyet arra az örökségre adott, el-veſzeſse, a' *venditor*-is az el-adott örökségnek betsüjén *convincál*taſſék; Ellenben a' *redimál*ni akaró fél-is a' Tiſztet hívja-ki, és az *oculál*ja 's *aeſtimál*ja-is, ha mit rajta épített a' más fél, és úgy *reſtituál*ja a' vérnek, avagy ugyan a' *venditor*nak az örökséget; és ha *contumaciter* nem *reſtituál*ná az *emptor*, *proceddl*jon az 1648-eſztendöbéli *proceſſus* ſzerént, akármennyi *ſummá*ban lévö örökség felöl légyen-is: és ha törvénnyel kell végét érni, a' fellyebb írt mód ſzerént való *poená*n *convincál*taſsék a' *venditor* ellen, és a' Tiſzt ellen-is, költségét-is adja-meg a' peresnek.

V. Ez *annuentia* pedig mind addig fenn maradjon, míglen a' Fejedelmek a' Vitézlö rendeknek ez *Articulus*ból fogyatkozását nem *animadvertál*ják, mellyet eſzekbe vévén, légyen *arbitrium*okban, ha akarják, tollálhaſsák.

ARTICVLVS XVII.

Ex Art. A. 1634. AZ Aranyas Székiek mind *publicatió*k dolgából, mind egyéb ſzabadságokban fogyatkozás nélkül meg-tartatni ígértetnek.

ARTICVLVS XVIII.

1638. *AB anno* 1623. a' melly hadba ſzólgáló Székelyek Vármegyékre vagy Városokra mentenek lakni, ſenki meg-ne méréſzelje tartani, hanem viſzſza-botsáttaſſanak, ha valami egyéb törvény ſzerént való akadályok, és igazitásra való dolgok nintsen.

ARTICVLVS XIX.

1641. AZ el-veſzett marhákнak nyoma, és faluban el-lopott marháknak árrok meg-fizetéſe dolgában azOrſzágnak közönséges végezéséhez tartsa magát a'Székelység-is; el-veſzett marhájóknak nyomát pedig bé-követhetik a' károſok, kik a' ſzéliben.

ben laknak az Oláh Országokra-is; tsak *fraudulenter* azzal ne éljenek, és ne *abutáljanak*, 's ha a' dolog nem olly' ſzorgos, a' Tiſztseknek-is hírt tégyenek felöle.

ARTICULUS XX.

MInt egyebek, úgy a' Székely Vitézlö rendek-is, a' végezéſek ſzerént hadi *expeditió*kra fel-ülni tartozzanak; ha a' Fejedelmek vagy arra bizatott *Generalis*ok, vagy fö-Tiſztek elött, a' muſtrára rendelt idöben, és helyben jelen nem lennének, az eddig való *uſus* ſzerént a' Tiſztek büntetſék; meg-indúlván pedig, ha a' hadi ſzükségnek idején, mint arról a' *generalis Articulus*ban világos írás vagyon, jelen nem lennének, a' magok fö Tiſztei elött magok mentségeket *comprobál*ván, ha köteleſségek ſzerént, mentségeknek helyes és igaz vóltáról *Teſtimonialis*t adnak, meg-ne büntetteſſének; ha pedig méltó mentségek nem léſzen, a' Fejedelmek *authoritás*ából halállal büntetteſſenek, de jóſzágokat ne *amittál*ják, és ha *in redemptionem capitis* úgy kivántatik lenni, ez illyen *caſus*ban zálogképen el-is adhaſſák Jóſzágokat, örökségeket; *Suffragál*ván pedig a' Székelységen-is, a' betegekröl és nyomorúltakról való közönséges *Articulus*. *Ex Art. A.* 1648. 1649.

ARTICVLVS XXI.

AZ Oláh Orſzági határok felöl való ſzél-helyekben épittetett Eröſségetskékre a' Székelység úgy *provideál*jon, hogy ne *ruinál*taſſanak, söt inkább jobb móddal *conſervál*taſſanak, a' Várakban és útakon való örizetek, és vigyázáſok-is az eddig való *uſus* ſzerént *continuál*taſſanak.

TITULUS LXXVII.

Udvarhelyröl.

ARTICVLVS I.

UDvarhely Városának régi *Privilegium*a *confirmál*tatott, a' mennyiben nem *derogál* a' Nemesi ſzabadságnak, és az ott lakó ſzegénységnek károk dolgaiból, régi ſzabadságok helyben *A.* 1630. 1631.

állattatik; a' kik a' Városban ſzabad *fundus*on nem laknak, arról való *Conſtitutio* ſzerént adózni tartoznak, és egyéb terhet-is viſelni; a' kortsomálás a' Vár ſzükségére *reſervál*tatik az eddig való *uſus* ſzerént.

TITULUS LXXVIII.

Kézdi-Vásárhelyről.

ARTICVLVS I.

Ex Art. A. 1609. 1625. 1626. 1630. 1644.

KÉzdi-Vásárhelynek, Torjának, Sepsi Szent Györgynek, Illyefalvának *Privilegium*i helyben hagyattatnak, *ſignanter* pedig Kézdi-Vásárhelynek, a' ſzerént, mint a' Maros-Vásárhelyieknek; haſonlóképen egyéb *immunitás*i és *indultum*i, valamellyekben ez ideig meg-tartattanak, és *per contrarias Regni Conſtitutiones* nem *invalidál*tattanak, *in quantum rite et legitime exiſtunt emanatae*, és a' mennyiben nem *praejudicál* máſoknak ſzabadságoknak és igazságoknak; egyébféle *innovatió*knak *cautió*ja alatt mind azáltal, és azzal a' Szék Törvényétöl el ſem ſzakaſztatnak, a' mikről *Privilegium*ok nintsen.

TITULUS LXXIX.

Oláhfalviakról.

ARTICVLVS I.

A' Két Oláhfalviaknak *Privilegium*ok *in ea parte abrogál*tatik, és hogy a' Szék Törvényével éljenek, *imponál*tatik, mellyről léſzen bövebben emlékezet a' Székelységnek dolgairól való íráſok között.

TITULUS LXXX.

Száſzságról.

ARTICVLVS I.

A' Kételenségből való ingyen gazdálkodás dolgából lévén az Országnak közönséges végezéſe, melly a' Száſzságra-is

exten-

*extenddl*tatott, és hogy Orſzág közönséges dolgaiban, vagy Fejedelmek parantsolatjából való ſzólgálatban nem lévö alá 's fel-járó ſemminémü rendbéli embereknek ſzabad jó akaratjokon kivül, pénz nélkül gazdálkodni ne tartozzanak, ha Fejedelmektöl való *ſpecialis Salvus Conductus*ok nintsen arról, végeztetett: mindazáltal annak *modalitas*sa, és az ellen tselekedöknek büntetéſek ez alább meg-írt módok ſzerént *obſervál*tatni rendeltetett.

Valakik azért nem *in Publicis Regni negotiis*, vagy pedig a' Fejedelmek *Specialis Commiſſió*jokból való ſzólgálatban, hanem tsak *in privatis negotiis* alá 's fel járnának, kiknél a' Fejedelmeknek arról való *Salvus Conductus*ok avagy Czimerek nintsen, ingyen gazdálkodásra, ſe pedig Poſta-ló, Szekerek, és marhák adásra a' Száſzságon lévö ſzegénységet ne kénſzeritsék, és azok-is ne tartozzanak magok emberségén és ſzabad jó akaratjokon kivül; Ha kik ez ellen tselekedö emberek találtatnának, akármelly Nemes rend, ha *reſidentias* emberek, azon Székbéli Tiſztektöl, vagy ha azok *proſequal*ni nem akarnák, a' *Fiſcalis Director*októl *evocal*taſsanak, ſzabados *arbitrium*okban álván, ha Vármegyéjekre, vagy Székes helyekre, a' tselekedöknek, vagy *Octavalis*, akár pedig Gyülés alatt való Táblára: melly *cauſa* ha az alsó *Forum*on kezdetik-is, de *appellatió*ba onnat-is ne botsáttaſſék, hanem mind ott 's mind a' fellyebb való *Forum*okon *finaliter decidál*taſſék.

A' *legitime recipidl*tatott *collateralis Atteſtatió*k, és azon Fálunak lakoſinak hiteles bizonysági, mind pedig a' más félnek maga mellett lévöknek valláſi e' *caſus*okban *admittál*taſſanak, *Ex. Art. A.* 1581. *utrinque reciproce*, kiváltképen azon helybéli Papoknak, Meſtereknek és Deákoknak-is *Faſſiói*; ha a' dolog elégségeſen nem *conſtál*, a' Bíráknak ítéletekből, egy *Exmiſsio* még-adattaſsék; de egyéb iránt minden tovább való *proceſſus*ok, *remedium*ok *excludál*tatván és a' dolog *comperiál*tatván, *ſl.* 200. *convincál*tassanak, mindazáltal ök-is ſzállás adáſſal, a' Folnagyok, Polgá-

rok ſzerit tévén a' Falukban vagy Városokban fel-találhatandó, ember és marha élésbéli, 's egyéb ſzükséges gazdalkodással lenni pénzekért a' ſzállóknak tartozzanak, illendö árron, ezen meg-írt *proceſſus* és abból következni ſzokott *poena* alatt,

A' *reſidentiá*tlan Nemeſség, Fejedelmek, Urak, vagy Fö rendek ſzólgai, és egyebek-is, ha kik efféle dolgot *attentál*nának, az ollyanoknak meg-fogattatáſok, büntettetéſek a' ſzerént légyen, a' mint a' *Generale* és *Publicum Edictum*ban világoſon *exprimál*ván vagyon afféle lézzegö ſanczoltató embereknek állapotjok.

Ellenben pedig ha kik méltatlanúl fogdosnának, kárositanának, vagy törvénnyel-is *vexál*nának valakiket, és mél-
Ex Art. tatlan panaſzokat tennének, ezen meg-írt *proceſſus* mellett
A. 1581. *in poenam talionis incurrál*janak; ha pedig Nemes emberen
1591. történnék, ſzabadságában álljon ha *ſervatis de jure ſervandis*
1599. *juxtaque continentiam Decreti proceedál*, vagy pedig ezen *Articularis brevis proceſſus*sal, ha tsak ezen *Articularis poená*t akarná keresni.

Nem *interdical*tatik pedig az, ha kikhez az állapotok-
nak és ſzemélyeknek mivóltokhoz képeſt illendö emberség-
1642. gel és betsülettel léſznek gazdálkodásból-is ſzabad jó akaratjokból, a' kik pedig a' Haza közönséges dolgában, vagy Fejedelmek ſzolgálatjában járni *comperiál*tatnak, azoknak gazdálkodni tartozzanak illendö módon, tékozlás, réſzegeskedés, és a' ſzegénységnek ſarczoltatás nélkul.

ARTICVLVS II.

1616. A' *Fundus Regius*ról a' Száſz *Natio* közzül *diſturbium* alatt
1617. el-bujdoſott Jobbágyok, ha elébbeni lakó helyekre viſzſza akarnának menni, (ha Jobbágyságra nem kötötték magokat, vagy egyéb igazitásra való akadáljok nintsen) elbotsáttaſſanak mindenféle javokkal és marhájokkal, *refundál*ván azt, ha mit Földes Urok adott vólna.

ARTICVLVS III.

1639. A' Vármegyei vagy egyéb Tiſztek a' *Regius Fundus*on ne Czirkálja-

káljanak, söt magok *Jurisdictió*ja alatt lévöknek Czirkálására menö útjokban-is meg-ſzállván, mód nélkül való gazdálkodásra a' Száſzságot ne erölteſsék; poſta-ló adásra pedig tellyeſséggel ſemmiképen ne, annál inkább egyéb *exactió*kra.

ARTICVLVS IV.

A' Törvénytelen *Arestum*okról való közönséges végezés *obſervál*taſsék, mindazonáltal mind Száſz és Magyar Vároſokon a' meg-*ſententiáz*tatott latrokat, és *in flagranti loco delicti deprehendál*tatott gonoſz-tévöket, viſzont ha kiknek kezeknél lopott marha találtatnék, az illyen paraſzt embereket ſzabadoſon *areſtál*haſsák a' Bírák, *tam propria authoritate, quam ad inſtantiam aliorum*, a' Nemeſség réſzéröl mindazáltal, *nonnisi juxta continentiam Decreti et Articulorum.* *Ex Art. A.* 1648.

ARTICVLVS V.

A' Száſzságnak Vármegyéken lévö Jóſzágiban a' Czirkálásnak *Serie*ſsében íratott közönséges *Articulus*, és abban *ſpecificál*t módok *obſervál*taſsanak. *A.* 1651.

TITULUS LXXXI.

Városok állapotjáról.

ARTICVLVS I.

MInt-hogy a' Fejedelmek-is minden rendeknek, viſzont a' Fejedelmeknek-is az Orſzágbéli minden *Status*ok hittel ſzokták magokat kötelezni, nem utólsó *requisituma* ennek okáért a' Fejedelmekhez való hüségnek és tartozó köteleſségnek az is, hogy akármelly idöben-is, de kiváltképen a' ſzükség úgy kivánván, valamelly Városban lakni, *reſidedl*ni, vagy tsak bizonyos ideig mulatni akarnak, mind magok, udvarok népe, fizetett és egyéb rendbéli hadai ott lakhaſſanak, mellyröl ennek-elötte-is az Orſzágnak vóltak bizonyos *Conſtitutió*i; ez egéſz világon lévö minden Orſzágbéli példák-is azont mútatják, moſtan-is annakokáért újabban örökösön meg-állandóképen végeztetett. 1625.

I. Hogy

I. Hogy az Orſzágnak *legitimus* Fejedelmi akármelly Kerített, *Privilegiumos* és Kóltsos Városokban birodalmokbéliek közzül, mint-hogy ugyan *Fiſcalis* Városoknak-is *denomináltatnak a' ſzabad Városok, valamikor akarják, mind békeséges és háborúságos időkben, mind magok ſzemélyek ſzerént, Udvarok népe, Orſzág népe, fizetett és egyéb rendbéli hadas *Praeſidium Locumtenensi*, avagy arra rendeltetett Tiſztviſelöi, az állapotoknak és ſzükségeknek mivóltához képeſt, ſzabadoſon bé-botsáttaſſanak, lakhaſſanak, és a' közönséges Haza 's Fejedelmek javára ſzép egyezö értelemmel vigyázhaſſanak, a' Városoknak Kapui, Báſtyái, Czejtházai, egyaránt öriztеſſenek, birattaſſanak és óltalmaztaſsanak, azoknak egyéb-iránt való ſzabdságoknak 's *Privilegium*oknak meg-sértödéſe nélkül, *ſub poena Notae infidelitatis; amiſſioneque libertatis et omnium immunitatum.*

II. Söt az igaz *Unio* és *Concordia* azt-is kivánván, hogy a' mint a' Városok külsö Jóſzágokat-is egy-iránt bírnak, és minden ſzabadságival, haſznaival az Orſzágnak *uſu*ſát és *fructus*ſát nem tsak egy-iránt, söt inkább fontoſabban élik és véſzik az Orſzágbéli egéſz *Status*oknál, és a' ſzükségnek idején azoknak nem tsak fegyverekkel, hanem vérek húllásával-is, és életek fogyáſával-is óltalmaztatnak; annak-okáért a' régi végezéſek ſzerént-is újabban *communi omnium voto concludáltatott; hogy akármelly *Natio*béli, *Status*okbéli *Regnicol*áknak ſzabados házak és örökségeknek vétele, adáſa, vévéſe, *concambiál*áſa, mind örök áron, 's mind zálogképen, vagy 'Sellérül, vagy meg-bérlés és alkuvás által az alkuvás ſzerént lehetö akár melly idöre megengedteſsék ſemmi némü ſzin és *prætextus*, fenyiték, vagy egyéb alkalmatoſságok által meg-ne gátoltaſsék, a' köztök *reſidedlandó egyéb *Natio*béliek az ö ott való állapotjoknak és örökségeknek mivóltok ſzerént: ök-is a' Városoknak *Privilegium*ival, ſzabadságival, és minden *immunitás*ával egy-aránt élheſſenek, és ſemmiben fellyebb ne *aggraválta*ſſanak.

Ex Art. 1607. 1614. 1625.

III. Ha kiknek pedig a' meg-írt mód ſzerént házak, *continuus*

nuus ſzálláſok nem lehetné-is, de a' több *Natio*kbéli *Status*ok, sőt a' ſzükségnek idején, mind magok, házok népe, és minden javok ſzabadoſon-bé, 's annak idejében békével ki-is botsáttaſsék; míglen benne léſznek, ott való ſemmi rendektől meg-ne háborittaſſanak, károsíttaſſanak, azokat a' Városbéliek magokkal és magokéval egyiránt óltalmazzák, ellenségeknek ki-ne adják, ſe magokat, ſe egyéb javokat, 's ha a' dolog békeſségre mégyen, abból-is akkor ki-ne rekeſzſzék, 's ne azoknak javokból *tractál*janak és békéljenek: Szállás adáſſal tartozzanak, és illendő ház-bérrel meg-elégedvén, akármi idöben bé és ki-viendö éléſekből ſemminémü bért és *taxát* ne vegyenek; de azok-is a' mig ott léſznek, a' Városnak ſzabadsági ellen ſemmit ne tselekedjenek, pénzeken éljenek.

Hogy ha azért a' fellyebb meg-írt mód ſzerént való ſzabados adáſt es vévéſt meg-engedni nem akarnák, valami titkon való *interdictum*ok, magok között való *Conſtitutió*k által, (a' *venditió*t és a' meg-írt *Conditió*kat) avagy *qualicunque ſub praetextu impedi*álnák, *eo facto* a' házat venni akaró ember akár maga *proſequál*ja, akár pedig *ad inſtantiam ejus* a' *Director*, ſzabados légyen, és *Diaetalis* avagy *Octavalis terminus*on *peremptorie decidál*taſsék e' *cauſa*, és az illyen Városbéliek és annak Tiſztei, Vármegyéken lévö jóſzágokat *amittál*ják, mellynek két réſze *Fiſcusé*, 's a' harmada a' peresé légyen. Vármegyebéli jóſzágoknak pedig azok értetnek, mellyek a' Vármegyék Tiſzteinek *jurisdictió*jok alatt, a' Vármegyei *Porta* ſzámnak rendiben vannak fel-írattatva, a' ſzerént-is ſzoktak *contribuál*ni és hadi *expeditió*kat-is *præſtál*ni.

Ha melly Városnak pedig Vármegyén Jóſzága nem vólna, az ide feljebb meg-írt máſodik *caſus*béli *poená*ba *incurrál*janak, *id eſt*; *amiſsionem immunitatum ac Privilegiorum*, az *Exponens*nek-is pedig *ſatisfactió*ja légyen, és *in iſto caſu abſque pecuniarum ſolutione introducál*taſsék a' meg-venni akaró a' házba, a' *Venditor*t pedig a' Város *contentál*ja.

Hape-

Ha pedig a' harmadik *punctum*ban meg-írt mód ſzerént háborúságos idökben bé-menö, lakó, ki-jövö embereknek dolgokban *violál*nák a' *Conſtitutió*kat, *in amiſsionem Privilegiorum ac immunitatum incurrál*janak, azon *proceſſus* ſzerént, mint feljebb van meg-írva a' házak vétele dolgából.

TITULUS LXXXII.

Törts-Váráról, és ahoz való jóſzágról

ARTICVLVS I.

A' mint *in Anno* 1625. végeztetett vólt, hogy Törtsváráról, és ahoz való Jóſzágokról *Privilegium*okat *producál*nák két Hónap alatt a' Braſſaiak, *ſub amiſsione omnium bonorum*, és akkor *ſuccumbál*ván, a' *Fiſcus apprehendál*ván-is bizonyos *reſpectus*okból' iſmét *reſtituál*tatott vólt; de újonnan a' *Fiſcale bonum*oknak bizonyoſabb karba állatását kiványán az Orſzág, és a' Braſſaiaknak ahoz való igazságokat-is ſzorgalmatoſon meg-visgálván *in Anno* 1651. arról való végézés moſtan-is *confirmál*tatott, melly ekképen következik:

NOS GEORGIUS RÁKOCZI, Dei gratia Princeps Tranſilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes, &c. &c. *Memoriae commendamus tenore praeſentium, ſignificantes, quibus expedit, univerſis; Quod cüm maximae curae nobis fuerit, Regnum et regimen noſtrum undiquaque pacis aura perficere, ut turbas etiam Forenſes, quibus ob incertitudinem Jurium Fiſcalium variis moleſtiis affici intelligebamus, redacto in certum Catalogum bonorum illorum numero legitimó proceſſu complanaremus, eam ob rem a Dominis Regnicolis edito ſuperinde Articulo humilime etiam requisiti fueramus, quatenus ei rei componendae certum terminum, vigeſimum nempe quartum diem Menſis Octobris, anni praeteriti Milleſimi Sexcenteſimi Quinquageſimi,*

ſimi, dare et praefigere dignaremur; quo facto, adveniente Divina gratia iſto termino, in praeſentia Noſtra coram Dominis Conſiliariis, et Tabulae noſtrae Judiciariae Aſſeſſoribus, univerſis talibus bonis, inter Fiſcum et privatos quoslibet controverſis, per viam productionis, proceſſu felici, reviſis, complanatis et discriminatis, ſeparatoque omni jure Fiſcali a privatorum praetenſionibus, totale etiam et integrum Caſtrum Törtsvára, *ac bona, totales nempe et integrae poſſeſſiones* Bátsfalu, Türkös, Tsernátfalu, Hoſſzúfalu, Tatrang, Zajzon, Pulchenecz, Apácza *et* Krisbák, *omnino in Comitatu Albenſi Tranſilvaniae exiſtentia, ad idem de jure et ab antiquo ſpectantia, et juxta antiqua Regni Decreta et recentiora Sancita, ut Anni Milleſimi Sexcenteſimi decimi quinti, ac aliorum ſubſequentium virtute, lege perpetua, bonis Fiſcalibus annumerata eſſe, certo certius compertum ſit; Unde Sereniſsimus quondam Princeps* Gabriel Bethlen, *etiam Fiſco Regni reincorporaverat; verum ad humiles Prudentum et Circumſpectorum illius temporis Judicis et Juratorum Civium Civitatis Coronenſis inſtantias, certis rurſus ſub conditionibus, eisdem remittenda voluerat; Nos etiam ſimilem in modum precibus eorum inclinati, imprimis autem conſideratis et attentis fidelitate ac fidelibus ſervitiis Prudentum ac Circumſpectorum, Michaelis Ötvös Primarii, alterius Michaelis Hermanni Vice Judicum, et Laurentii Bergeri publici Notarii Civitatis noſtrae Coronenſis, Nobis et huic Regno noſtro Tranſilvaniae, pro temporis exigentia fideliter praeſtitis et exhibitis, et clementia ſingulari erga eosdem uti volentes, accedente etiam aſſenſu Dominorum Conſiliariorum et Regnicolarum, in praeſentibus Comitiis ad diem duodecimum Menſis Februarii, in hanc Civitatem Albam Juliam indictis, publico Articulo per expreſſum declarato, ſub ſpecificatis modis et conditionibus, ſancte et inviolabiliter per eos obſervandis, eisdem et ſucceſſoribus eorundem univerſis remittenda et reſtituenda clementer voluimus et annuimus.* Primo, *Teneantur ipſi, Judex, caeterique Cives Civitatis Coronenſis in aerarium noſtrum undecim*

millia florenorum ſtatim et defacto ſimul et ſemel adminiſtrare; quibus ſedes noſtra Principalis, imprimis autem confinia Regni praeparationibus neceſſariis, juventur et aſſerantur. Secundo; *Quandoquidem bonae memoriae Princeps*, Gabriel Bethlen, *inter alias reſignationis ejuſdem Caſtri conditiones, certa etiam bona; totales nimirum et integras Poſſeſſiones* Gird, Persán, Holbahc, *omnino in diſtrictu Fogaraſienſi, et* Parroh *jure perpetuo*, Sárkány *vero ad tempus, in rationem Fiſci omnino in memorato Comitatu Albenſi exiſtentia, ab eiſdem Coronenſibus conceſsa et concambiata voluerat, collatis per eoſdem eidem Principi illis etiam quindecim millibus florenorum, quos Comes Illuſtris Dominus* Sigiſmundus Forgáts *eisdem debuiſse perhibebatur, prout haec omnia ex literis concambialibus et collationalibus ipſius Principis* Gabrielis Bethlen *lucidius conſtare dignoſcitur; His nos praenominatam totalem et integram poſſeſsionem* Sárkány, *in perpetuum cum totali et integra Poſſeſsione eorundem* Szúnyogſzeg, *et diſtrictu Barcenſi, ac eodem Comitatu Albenſi ab eiſdem additam voluimus, cum omnibus earundem poſſeſſionum pertinentiis ac emolumentis quibuslibet de jure et ab antiquo ad easdem pertinentibus, nullum jus nullamque juris et dominii proprietatem in iisdem iidem Coronenſes pro ſe et ſucceſſoribus ſuis ad amplius reſervando, imo ratione poſſeſsionis* Szúnyogſzeg, *etiam Evictionis cautelam et onus in ſe aſſumendo, ita ut dehinc in perpetuum praeſpecificatae iſtae Poſſeſsiones, Fiſcales habeantur et reputentur.* Tertio; *Securitate Principum et Regni jure merito expoſcente, juſtitia communi dictante, obligatione in commune bonum, et Sancitis Patriis jubentibus, et ipſorum etiam Civium Coronenſium cum Principibus, et Regno iſthoc aliquoties reiteratis pactis et concluſionibus dictantibus, teneantur ipſi Cives Coronenſes in eodem Caſtro* Törtsvára, *Caſtellanum Natione Hungarum ordinare et praeficere: Sed nonniſi cum praeſcitu et ſuffragio Principis legitimi talem, qui cumprimis Principi legitimo complaceat; ille autem ſicut et caeteri praeſidiarii omnes ſingulis Annis, coram Com-*

miſſa-

miſſariis a Principe Regni ordinandis et eo expediendis, in ea forma, quam Princeps legitimus praeſcripturus eſt, homagium Principi et Regno teneantur deponere, et ſeſe juramento obligare, ad defenſionem loci, et Poſſeſſoribus ſervitia fideliter exhibenda. Quarto; *Tempore neceſsitatis teneantur ipſi Cives Coronenſes ad primum Principis legitimi mandatum in idem Caſtrum tantum praeſidium recipere, quantum Princeps legitimus et Regnicolae eo ordinaturi ſunt; hoc autem, quandocunque legitimi Principes et Regnicolae effectum voluerint, ſtatim et de facto admittere teneantur. Imo Praeſidiariis illis non tantum Caſtellanus, caeterique Caſtri illius Praeſidiarii, verum et ipſi Cives Coronenſes pro communi bono et ſalute publica cooperari, conſentire, et totis viribus ſuppetias dare teneantur, et ſint adſtricti; Tempore vero pacato ſolitum tantum Praeſidium conſervare ſint obligati.* Quinto; *Teneantur ipſi Cives Coronenſes idem Caſtrum tam externis, quam internis munitionibus, ſufficiente nempe commeatu, praeſidio et machinis, ac quibusvis rebus neceſſariis inſtructum, et contra quodvis infortunium ſatis ſuperque firmatum reddere. Inſuper juxta multiplicia ac varia Regni Sancita, Contractusque Civium Coronenſium ac Conditiones et clauſulas Donationum ac Privilegiorum a Divis quondam Regibus et Principibus eisdem elargitorum, ſemitas, tranſitus, ac paſſus quosvis prohibitos, identidem intercludere, impedire, et incidere, neque ut ullo unquam tempore aperiri, et tranſitui accomodari poſſint, permittere.* Sexto; *In ſignum autem gratitudinis pro tanto beneficio, et quod Fiſcus e manibus ſuis, ut proprium peculium, Caſtrum iſtud, cum ſuis bonis omnino (ut praememoratum eſt,) in Comitatu Albenſi Tranſilvaniae exiſtentibus concambiat, et apud eosdem relinquit, teneantur iidem Cives Coronenſes tempore expeditionis bellicae, duodecim bene inſtructos Equites, eo modo, quo ſeptem Judices Saxones, ex bonis ſuis in Comitatibus habitis, tanquam Donatarii ad exercitandum inter nobiles, uſque exitum belli, ſiſtere. Verum ex bonis Caſtri* Törtsvára, *nullus miles ſub Vexillum Comitatus, aut inter pedites Univerſitatis Saxonicae accipiatur,*

ſed pro neceſſitate temporis, talis etiam miles ſecundum diſpoſitionem Principis legitimi, pro praeſidio in Caſtro Törtsvára *relinquatur.* Ad extremum; *Conſtitutionibus Regni variis id di, ctantibus, ac etiam cum ipſi ſint commembra Regni, communisque ſit et permanſio et excidium; imo priore etiam eorum contractu idem affirmante, teneantur ipſi Cives Coronenſes in omni tempore neceſſitatis, alias Nationes et Regnicolas, quosvis in Civitatem ſuam cum tota familia et rebus recipere, admittere, et illis hoſpitium dare, illic placide et Chriſtiana charitate eosdem tractare, familias et bona eorum tutari. Et ſi illis emigrare illinc placuerit, cum omnibus bonis ſuis liberum diſceſſum concedant, nec ullo ſub praetextu impedire auſint; Imo in omnibus etiam aliis rebus, erga alias etiam Nationes, eum affectum gerant, quem in rebus aſperis, erga alios hominem Chriſtianum decet, illorum perniciem ſuam eſſe non ignorantes. Quae omnia ſub poena in Contractu Anni Milleſimi Sexcenteſimi Triceſimi ſeptimi ſpecificata, teneantur per totum ſancte et illibate praeſtare et continuare, Caeteris etiam omnibus literarum Contractualium punctis, clauſulis, et conditionibus per omnia ſalvis permanentibus.*

His itaque omnibus conditionibus ſancte et illibate conſervatis, effectuatis, et continuatis; totum et integrum toties nominatum Caſtrum Törtsvára, *omniaque bona, totales nempe et in tegras ſuperius nominatas Poſſeſſiones* Bátsfalu, Türkös, Tsernátfalu, Hoſzſzufalu, Tatrang, Zajzon, Pulchenecz, Apácza, *et* Krisbák, *omnino in Comitatu Albenſi Tranſilvaniae exiſtentia; Totum item et omne Jus noſtrum Regium, ſi quod in eodem Caſtro, dictiſque poſſeſſionibus etiam aliter, qualitercumque exiſteret et haberetur, aut eadem noſtram ex quibuſcunque cauſis, viis, modis et rationibus concernerent collationem, ſimul cum cunctis ſuis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris ſcilicet arabilibus; cultis et incultis, agris, pratis, paſcuis, campis, foeneris, ſilvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, vineis,*

vinea-

vinearumque promontoriis; Item aquis, fluviis; piſcinis, piſcaturis, aquarumque decurſibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum ſuarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad idem Caſtrum dictaſque poſſeſſiones de jure et ab antiquo ſpectantibus et pertinere debentibus, ſub ſuis veris metis et antiquis limitibus exiſtentes, memoratis Primario et Vice Judicibus, caeterisque Juratis Civibus, Senatoribus, ac univerſis incolis et inhabitatoribus Civitatis Coronenſis, eorundemque haeredibus et ſucceſſoribus legitimis benigne dandas, donandas, et apud manus eorundem relinquendas voluimus; Prout damus, donamus, et apud manus eorundem relinquimus jure perpetuo et irrevocabiliter, ſub praeinſertis modis et conditionibus tenenda, poſſidenda, pariter et habenda, ſalvo jure alieno: harum noſtrarum vigore ac teſtimonio literarum mediante. Quas nos in formam Privilegii noſtri redigi faciemus, dum nobis in ſpecie fuerint reportatae. Datum in Civitate noſtra Alba Julia, die 25. Apr. Anno Dom. Milleſimo Sexcenteſimo Quinquageſimo primo.

E' *Contractus*t világoſon meg-tapaſztalván az Orſzág, hogy ez Hazának nem kárára, söt inkább haſznára vólna, annak minden *punctum*it *approbal*ta és javallotta; úgy hogy a' melly Jóſzágot a' Braſſaiak a' *Contractus*nak *continentia*ja ſzerént *in concambium* adtanak, azok *in perpetuum pro Fiſcalibus* tartassanak, és a' melly Törtsvári Jóſzágot ezzel a' *Concambium*mal moſtan magoknak meg-erösíttettenek, azok *in perpetuum* övék légyenek; és a' melly *Articulus*ok és *Privilegium*ok ezzel ellenkezök ennek-elötte *emanál*tanak, avagy *praetendál*tattanak mindenek *ſeponál*tatván, tulajdon tsak a' fellyebb meg-írt *collatio*, és abban *ſpecificál*t *Conditio*k és módok ſzerént birattaſſanak mind Törtsvára, és ahoz tartozó Jóſzágok, és nem mint *Fundus Regius*ból, hanem *tanquam bona Fiſcalia in Comitatu Albenſi exiſtentia, ac e manibus Fiſcalibus concambiata. Hoc etiam addito*, hogy noha a' Törtsvári Jóſzágok Vármegyén vannak ugyan, mindazonáltal Kapuſzám

ſzám után való, mind *Fiſcalis* 's mind Vármegyére való egyéb *contributio*tól és *exactio*któl *immunis*ok légyenek: A' *criminalis caſus*okban pedig halállal való büntetésre légyen *authoritaſ*ok a' Braſſai Tiſzteknek, a' Vármegyei Tiſzteknek *praeſentiá*jok nélkül-is, mivel a' Vármegye Tiſztei távól laknak; egyéb-iránt-is azoknak a' Faluknak állapotjok moſtan úgy kívánja: tsak hogy ök-is ne *abutál*janak, söt az Orſzág *Conſtitutioi* ſzerént *procedál*janak kedvezés nélkül.

TITULUS LXXXIII.

Beſzterczeieknek Móldova felől való határáról.

ARTICVLVS I.

Ex Art. A. 1642. BEſzterczén fellyül, a' hol a'Dorna vize a' Beſztercze vizébe ſzakad, melly az Erdélyi és Moldovai határt *ſeparál*ja, mellyben valamelly réſzt hogy el-foglaltak vólna a' Móldovai Oláhok, jelentetik; ſzomſzédságos *requiſitio*ra ha a' Vajda azt a' határt fel-nem ſzabaditja, és el-nem ſzállitja onnan azokat, kik meg-ülték, avagy akármint-is el-foglalták; az Orſzág és a' Fejedelem ſemmiképen meg-ne engedjék, ha bizonyoſon Erdélyi határnak találtatik lenni; hanem minden útakon és módokon, hogy ha rajta lakók találtatnak, *amoveal*taſſanak a' foglaló emberek, és az Orſzág határához *reapplicál*taſſanak egyébképen-is.

TITULUS LXXXIV.

Hordók állapotjáról.

ARTICVLVS I.

AZt kivánván a' közönséges igazság-is, hogy minden rendek lgaz mértékkel éljenek, ez Hazában pedig egyik kiváltképen való *quaeſtura* a' Bornak adásában és vevésében áll, mellyeknek hordójoknak minémüségében meg-tapaſztalt káros tsalárdságok ezzel orvoſoltatnak, hogy hordóſtól

Bort

Bort el-adó minden ember veder ſzámokra alkunni tartozzék, a' vásárló-is a' ſzerént végye; kiből midön a' Bor kifogy, egy vederig történhetö fogyatkozás nyóltzvanos hordóban, légyen a' vévönek kárával; negyvenes hordó fél veder kárral ſzenvedteſsék: de ha ezeken fellyül való hiba találtatik a' hordóban, a' káros ember *contentál*taſſék; ebben-is illyen mód tartatván, hogy-ha valamelly Bor úgy vétetik-meg, hogy hordója vagy viſzſza viteſsék azon Faluba vagy Városba, méretteſsék-meg Bíró vagy Esküttek előtt, és ugyan azok téteſſenek *contentatiót*, és azon fellyül fl. 12. büntetteſſenek, mellynek-is két réſze a' károſoké, harmada pedig az *Executor*oké légyen; ha pedig hordóſtól véſzik-meg, a' vévö végyen hiteles *Teſtimoniálist*, és arra légyen-meg az elég-tétel.

TITULUS LXXXV.

Mives embereknek Privilegiumiról.

ARTICVLVS I.

MIndenféle míves embereknek *Privilegium*ok ezekkel a' *Generalis Conditio*kkal tartatnak-meg és hagyattatnak helyben: Elsöben, hogy jó mivet miveljenek. Máſodſzor, hogy a' Városſt és Vidéket mindenek neme ſzerént való mivekből, vagy mivelt *materiá*kból meg-ne fogyatkoztaſsák, 's az eddig való *abuſus* ſzerént külsö helyekre, 's néha Orſzágokra-is hordván, a' Hazában ne ſzerezzenek ſzükséget; holott a' Czéhéken kivül lévöket-is el-rekeſztik, kik az ollyant meg-bövitenék, 's magok-is pedig nem *ſatisfaciál*nak hívataljoknak. Harmadſzor, hogy az idöknek mivóltához képeſt lött, 's lejendö *Limitatio*kat *obſerválj*ák.

TITULUS LXXXVI.

Hajduk állapotjáról.

AR-

ARTICVLVS I.

Ex Art. A. 1626. A' Hajdú Városok, kik Hajdúi szabadsággal, és némelly dolgokban a' Vármegyék Törvényétől meg-külömböztetve vannak és élnek, azok, kiket Botskai Fejedelem elsöben meg-telepitvén és nemesitvén bizonyos szabadságokkal meg-is erösitett, meg-is ajándékozott vólt; ez Hazának fegyverekkel való szolgálatjokért, 's az után több Fejedelmektöl-is abban meg-tartattanak és erösittettenek; mellyek nevezet szerént ezek:

Szalonta.	Vekerd.	Konyár.
Ürögd.	Sas.	Deretske.
Szent Márton.	Régen.	Berettyó újfalu.
Tamási.	Felegyház.	Kaba.
Harsány.	Bagamér.	Sáránd.
Körösszeg.	Mike Pérts.	Tépe.
Komádi.	Bagos.	

Ezeken kivül, több Hajdu Városok, Fejedelmek és Országh híre 's *consensusa* nélkül ne ültessenek és telepittessenek hasonló szabadsággal.

Ezek pedig a' Fejedelmektöl nékik *conferal*tatott szabadságokban, és a' Nemes Országgal együtt el-rendelt állapotjokban, mellyekben ekkédiglen hagyattattanak és megtartattanak, ezután-is meg-tartassanak: úgy mindazonáltal, hogy mint egyéb Vitézlö és Nemes rendek, ök-is a' Fejedelmeknek igaz hüséges szolgálatjokra, az Országnak min-
1608. den szabadságira, végezésire, és egyességére hittel-is légye-
1635. nek kötelesek fejenként, a' régi végezések és *Articulus*ok szerént-is; és mint az Országnak egyéb hadakozó rendei között, úgy ott-is, söt a' szükségnek mivóltához képest gyakrabban-is meg-mustráltatván a' Fejedelmek és *Generalis*ok, annak módja szerént való *Regestrumi* bé-adattassanak.

ARTICVLVS II.

A' Felyebb meg-irattakon kivül, a' szabad Hajdúságnak ne-

ve-

vezeti *penitus* tollháttassék és le-tétessék; különben, hanemha valamelly Ur vagy Nemes ember maga földére afféle szabad embereket telepitene, azokat ha a' Fejedelmek, Urok *manumissiójából*, avagy *consensusából* meg-nemesitenék, Urokkal együtt a' hadi *expeditióban* Vármegyének Zászloja alatt fel-ülni tartozzanak; szabadságok lévén mindazáltal a' Földes Uroknak arra, ha közüllök hon való szólgálatjára akar hagyni: tsak hogy olly' illendö számuakon, hogy ez Hazában *tumultuálódásra* és egyéb közönséges ártalmakra való *insolentiákra* efféle ok által alkalmatosság ne szólgáltassék. Ha pedig Nemesi *prærogativával* élö emberek nem léfznek, úgy-is a' Földes Ur olly' rendbe es *disciplinába* tartsa, ha kiket el-nem viszen magával, hanem hon-hadja-is, hogy azok által-is közönséges alkalmatlanság a' Hazában ne következzék: de ez mind két rendbéliek-is a' Vármegye Tiszteinek *Jurisdictiója* alatt légyenek, mint egyéb nemes, vagy nemtelen Vármegyebéli több lakosok.

ARTICVLVS III.

VAlamelly Hajdú Kapitány, Hadnagy, vagy egyéb köztök lakó akármelly rend, Fejedelem vagy Váradi Fö Kapitány híre nélkül Török közzé menni, küldözni, írogatni, gyüléseket magok között hírdetni méréfzelne, a'Fejedelmek, vagy a' Váradi Kapitányok, sött afféléket rajta érvén, más egyéb rendbéli Tisztek-is meg-foghassák, Váradra bé-vihessék, és ollyanokat a' Váradi Kapitány halállal büntethesse, és javai *confiscáltassanak*; egyéb *innovatiókat*-is pedig Fejedelem és Ország *consensusi* nélkül ne tsináljanak, idegen Országból közinkbe küldendö nem tsak valamelly közüllök való *privata personát*, hanem Fejedelmek, Ország, és egyéb köz állapotokat nézendö dolgokról írott leveleket a' Fejedelmeknek vagy Váradi Kapitányoknak bé-küldözni tartozzanak *sub pœna eadem.* *Ex Art.* 1609. 1631. 1613.

ARTICVLVS. IV.

A' Hajdú vitézek magok *Territoriumán* kivül más jószágot, vagy telekeket ha venni akarnak vagy bírnak, melly a'meg *A.* 1635.

vételnek elötte Vármegyéhez vólt *incorporál*tatva, afféléket ne egyéb igazsággal és ſzabadsággal vegyenek, tartsanak, ſe birjanak, hanem mint egyéb Nemes *Patronus*ok a' *Decretum*nak *continentiá*ja és Orſzág *Statutum*i ſzerént, és az ollyan helyeknek vagy azok felett való perlekedéſeknek *Forum*ja a' Nemes Vármegye és Tábla légyen. A' törvénytelen *Aresta*tiók dolgából a' Hajdú Vitézek-is az Orſzág közönséges *Conſtitutió*jához tartsák magokat; azon kivül tselekedök ellen, a' Váradi Kapitány Székin légyen az *Articulus*ok ſzerént való *brevis proceſſus*, és *executió*-is.

ARTICVLVS V.

Ex Art. A. 1648. A' Hajdú Városokra ment, avagy menendö Erdélyi birodalomból való Jobbágyokat közikbe bé-ne fogadják tudva, de ha ollyan dolog történnék, afféle Jobbágyoknak fel-kérése, ki-adáſa, avagy törvény ſzerént való *proceſſus*a légyen az 1648-eſztendöbéli *Articulus* ſzerént: melly ſzóról ſzóra ekképen következik. A' melly Nemes ember Hajdú Városokra futott Jobbágyát akarja *repetál*ni, a' Váradi Fö avagy Vicé Kapitánytól az eddig bé-vett régi *uſus* ſzerént petsétet kérvén, a' Váradi Vár Szombati Székin való két *Aſſeſſor*, avagy a' *Notarius* egyik *Aſſeſſor*ral együtt tartozzék kimenni a' Nemes embernek *inſtantiá*jára, az *obſervál*tatott *uſus* ſzerént *depoſito ſalario*, és ott azon *Aſſeſſor*ok azon Hajdú Városnak (a' honnan *repetál*ni akarják) Kapitányát vagy Hadnagyát *requirál*ja érette; A' Kapitány vagy Hadnagy tartozzék minden *exceptio* nélkül, mindjárt azon Városnak Tanátsát öſzve-gyüjtvén, és ott a' Nemes embernek *repetitus* Jobbágyához való *juſs*a *comprobál*tatván, ha hiteſnek, avagy kezeſnek találtatik lenni, *eo facto* tartozzanak meg-adni, *ſub poena homagiali*: Ha pedig *de proprietate doceál* a' Nemes ember, *in inſtanti* tartozzék a' Hadnagy, vagy Kapitány Esküttivel együtt a' dologban törvényt tenni, és ha *comperiál*tatik az *Actor*nak jó igazsága a' Jobbágyhoz, *eo facto* ki-adni; ha pedig ki-nem adnák, ez illyent-is *eo caſu* a' Váradi Vár Szombati

bati törvény Székire *appellatió*ba vévén, a' Hajdú Városok-is tartozzanak el-botsátani, és a' *repetitus* emberre, *interim ſub poena homagii illius* gondot viſelni: Melly *Transmiſſio* a' Vár-Székin minden *dilatio* nélkül, *ad inſtantiam Actoris*, három ſzombati Széknek *durálás*a alatt elö-véteſsék, és *finaliter decidal*taſsék; ha pedig a' három Széknek *durálása* alatt az *Actoria pars* elö nem vétetné, az *in cauſam attractus inſtantiá*jára véteſsék elö, és a mint az igazság, 's az Orſzág törvénye kivánja, a' *Tranſmiſsió*nak kivánsága ſzerént-is véteſsék *executió*ba, úgy hogy *tempore revisionis hujusmodi Tranſmiſsionis*, a' Kapitány a' Szombati Szék *Aſſeſſor*it, az eddig *obſerval*tatott mód ſzerént jó lelki esméretü, törvényhez értö Nemes embereket-is *adhibeál*ván, azokkal együtt *revideál*ja a' *Transmiſsió*t: és ha meg-ítélik, tartozzanak *de facto cum poena homagii* a' *repetitus*t meg-adni. A' meg-adás után a' vitelben pedig, a' magok határáig olly' *ſecuritás*t mutatván a' Nemes embernek a' meg-adott Jobbágynak el-vitelében, hogyha abban a' Nemes ember *utcunque impediál*tatnék, a' Hajdú Városbéliek *eo facto in poena* 200. *florenorum Hungaricalium convincál*taſſanak. Melly *poendt* a' Fö és Vicé Váradi Kapitányok tartozzanak *exequál*tatni *de ſimplici et plano*, és a' Nemes embert arról *contentál*ni. Ha pedig az illyen törvénnyel *proſequal*tatott Jobbágy, a' törvénnyel való *proſecutio* és *apprehenſio* után *utcunque transfugidl*na Földes Ura keze és birodalma alól; akárhol találtaſsék-is annak utánna a' Hajdú Városokon az ollyan Jobbágy; *de facto* a' Hajdú Városbéli Tiſztek azok ellen *emanált ſententidt* látván, tartozzanak ki-adni az ollyan Jobbágyokat *de ſimplici et plano*, (*niſi tamen juſtum aliud aliquod et legitimum obſtat impedimentum*) *ſub poena ducentorum florenorum.* Kiben hogy a' Nemeſség jobb móddal *progredidl*haſſon, tartozzanak a' Hajdú Városbéli Tiſztek a' *Transmiſſiot*, és a' *Sententidt* ki-adni Székekröl, valakik a' Nemeſség közzül ki-akarják váltani.

APPROBATARUM CONSTITUTIONUM REGNI TRANSILVANIÆ, ET PARTIUM HUNGARIÆ EIDEM ANNEXARUM

PARS QUARTA.

TITULUS I.

Törvények Proceſsusiról.

ARTICULUS I.

Ex Art. A. 1571. 1576. 1625. 1629.

HOgy mindennémü bántodáſok, mellyek külömb-külömb-féle törvénytelenségekből ſzoktak *emergálni*, meg-orvoſoltathaſſanak, és kiki az ö igazságát jobb módjával *aſseqnál*haſſa, végeztetett, hogy a' Fejedelmek a' *Terminus*okat mindenik *Natió*nak az ö ſzokott ídejekben ki-ſzólgáltaſsák, és minden Vármegyéken, Székes hellyeken, mind Erdélyben, 's mind a' *Partium*ban a' Törvényes Székek *celebráltaſſanak*, valamelly kiváltképen való okok nem *impediál*ván.

ARTICVLVS II.

1571. NOha rend ſzerént való *Octavalis Terminus*ok ennek elötte eſztendönként bövebben *celebráltatni decernál*tattak vólt, úgy-mint az Erdélyi Nemeſségnek elsö *Terminus*a kezdetödött *Reminiſcere* Vasárnap után való Hétfön, és tartott Virág Vasárnapig; máſodik *Terminus* kezdetödött Szent Lukáts napjának 8-dik napján, és tartott 30. napig Vasárnapok nélkül. A' Székelységnek elsö *Terminus*a kezdetödött Vizkereſzt után nyóltzad nappal, és tartott 30. napokig, máſodik kezdetödött *Junius*nak elsö napján, és *durált* 30-napokig. A' *Partium*bélieknek-is elsö *Terminus*ok kezdetödött Szent György napjának 8-dik napján, és ítéltetett 25-töd napig; máſodik *Terminus*ok kezdetödött *December*nek elsö napján,

és

és *durált* 25-töd napig; De annak-utánna bizonyos okokra nézve az akkori végezés meg-változván rendeltetett illyen formán, hogy az Erdélyi Nemeſségnek *Terminus*a kezdetödvén Sz. Lukáts napjának 8-dik napján, *durál*jon egy hólnapig, Vasárnapon kivül- A' Székelységnek *Terminus*a kezdetödvén Vizkereſzt nap után 8-tzad napon, tartson három hétig, Vasárnapokon kivül. Haſonlóképen a' *Partium*béliekneк-is *Terminus*ok kezdetödvén Karátson havának elsö napján, ítélteſsék három hétig Vasárnapokon kivül, mindenik *Terminus*okon a' Vasárnapok ki-tudódván. *Ex Art. A.* 1607.

Helyek pedig, (a' Fejedelmeknek ez iránt való *authoritás*ok és *diſpoſitió*jok fenn maradván) az Erdélyi Nemeſségnek *Medgyeſen* vagy *Beſztertzén*. A' Székelységnek *Segesvárt*; vagy *Marosvásárhelyt*. A' *Partium*bélieknek *Kolosvárt* légyen; úgy mindazáltal, hogyha bizonyos *reſpectus*okra nézve ez helyeket az idönek kivánsága ſzerént változtatni akarják, ſzabadságokban álljon, a' hová *transferál*ni akarják azoknak ki-ſzólgáltatását, a' ſzerént az Orſzág Gyülését-is. 1615.

ARTICVLVS III.

MIvel némelly Vármegyéknek és Székeknek Fö Tiſztei Udvari Szólgák lévén, gyakrabban a' Fejedelmek mellett kelletik múlatniok, hogy a' *Cauſans*oknak a' miatt-is fogyatkozáſok ne eſſék, midön Törvényes Székek *celebrál*tatnak, egyik Fö Tiſzt mindenkor haza botsáttaſsék, hogy azoknak *abſentiá*jok miatt a' Székeknek *celebrál*tatáſa el-ne múljék, ha valamelly kiváltképen való okok a' Fejedelmeknek nem *obſtál*nak. 1629.

ARTICVLVS IV.

Történhetik az-is gyakorta, hogy valamelly ſzegény Nemes embernek olly' nagy embertöl eſik vagy ſzemélyében, vagy javaiban bántódáſa, ki ellen Törvénybéli *proceſſus*t inditani nem mér, és ha ſzintén Törvényt *moveál*-is ellene, de a' Törvénytévök a' *causá*t avagy nem *levál*ják, avagy ha *levál*ják-is, 1615.

ſecun-

*ſecundum juris rigorem pronunciál*ni nem mernek: hogy azért mind a' Törvény-látók és Perlök az ö hívataljokban bátorságoſabban *procedál*haſſanak, ha azoknak akármi renden lévö emberek *turbatori* lennének, *puniantur juxta contenta Decreti*: ha pedig vagy a' Pereſt, vagy a' Törvény-tévöt fenyegetnék, *in poena ſl.* 200. *Hungaricalium convincál*taſſanak, *comperta rei veritate*; mindazáltal a' fenyegetöknek állapotját a' Bírák igen ſzorgalmatoſon meg-visgálván, a' *Decretum*nak *continentiá*jához *accommodál*ják a' *poenát*.

ARTICVLVS V.

Ex Art A. 1691. HA kik a' más párton lakók közzül, az Erdélyi *Ditió*ban Jóſzágot birnak, és abból *Potentiát patrál*nak, a' Vármegye Tiſztei elött tartozzanak törvényt állani, és azon Tiſztek törvényt és *executiot*-is azon Jóſzágból, *ſervatis de jure ſervandis* ſzólgáltatni; kinek a' *convicta pars* ha *auſu temerario reſiſtál*ni akarna, a' Fejedelmek az *Actor*nak *Inſtantiá*jára, az *executió*nak véghez vitelében, *de brachio Regali proſpiciál*janak.

ARTICVLVS VI.

1615. HA valakik Jóſzágokat a' *Potentiarius*tól törvénnyel keresvén és perben lévén véle, az alatt az *in cauſam attractus* itélvén azt, hogy a' Jóſzág törvény ſzerént ki kél kezéböl, azt puſztúlni hagyná, vagy ö maga-is ſzántſzándékkal puſztitaná, *in hoc caſu* az *Actor* a' Jóſzággal együtt a' kártételt-is keresheſſe, és a' Jóſzággal együtt az-is néki megítélteſsék.

ARTICVLVS VII.

1670. A' *Cauſalis* levelek, ha ſzintén *illegitimus* Fejedelmek idejében költenek-is, de ha *rite* és *legitime emandál*tanak, és éltenek-is vélek: helyesek légyenek, és *in Judicio acceptál*taſſanak.

ARTICVLVS VIII.

1630. I*Llegitimum Mandatum*okkal ſenki a' törvénynek *proceſſuſ*át ne *remorál*ja; hanem a' Vármegyéknek Iſpáni, és Székek-

nek

nek Tiſztei, törvényből ki-ment dolgokat, minden bántás és ellenzés nélkül, mind *Fiscus* és egyebek Jóſzágiban a' *Sententiá*knak *Series*se ſzerént, tiſztek és hivataljok tartáſa alatt, ſzabadoſon *peragál*haſsák: ha pedig az Udvarbírák és Tiſztviſelök közzül valamellyik, az Orſzágnak *Conſtitutió*ja ellen, az *executio*t nem *admittál*ná; az ollyan Tiſztviſelö a' maga Jóſzágáról, *ratione non obſervationis Articulorum, Juris ordine proſequal*taſſék, és *convincál*tąſſék, *cum refuſione damnorum in poena minoris Potentiæ.* *Ex Art. A.* 1649.

ARTICVLVS IX.

HA mikor Törvényes Székeknek *celebrál*ásának idején, a' Káptalanok; vagy egyéb *legitimus Executor*ok *executió*ra mennének-ki, azzal ſohol a' törvényes Székek az Orſzágban ne *impediál*taſſanak, ſe el-ne bomoljanak; az *Executió*knak elég ideje vagyon Eſztendö alatt, *Remedium*-is lehet a' *Reſuſcitatio*, nem kötelezteted a' törvény ſzólgáltatás *privatus* ember dolgához. 1640.

ARTICVLVS. X.

NOha a' Törvénynek *proceſſus*iról való *Conſtitutió*k az idöknek külömb-külömb változáſihoz képeſt, ſok rendben *variál*tattanak; de ebből való *abuſus*okat és *inconvenientiá*kat következhetni látván az Orſzág, az akkori Fejedelem és *Status*ok tetſzéſekből *in anno* 1619. minémü *proceſſus*okat az akkori idönek állapotjához képeſt, a' *Cauſan*soknak, jobbaknak 's haſznoſabbaknak ítélték lenni, egy *corpus*ba *redigál*ták, és hogy azokkal, *tam in Tabula Regia Judiciaria, quam Sedibus Comitatuum et Sedium Siculicalium ac Saxonicalium, ubivis in ditione Tranſilvanica, pro Statutis Conſvetudinibus et Legibus Regni* éljenek, végezték, azokon kivül a' Törvény *proceſſus*iról írott több *Articulus*ok *pro caſſatis et invalidatis* tartaſſanak: úgy-hogy valamelly *caſus*ok, és azoknak *proceſſus*i azokból és többekből-is ki-ſzedegettettek, és moſtan itt bé-írattattak, ez módok ſzerént alkalmaztaſſanak. 1619.

ARTI-

ARTICVLVS XI.

MIvel azért leg-bövebben a' *brevis proceſſus*ok ſzoktak *agi-tál*tatni; Elsöben-is azok melljek légyenek, az 1619-eſztendöbéli *Articulus* ekképen *declarál*ja; *Cauſæ quinque Caſuum, actuum Potentiariorum Majorum et Minorum, Deliberati item Homicidii, Dotum, rerum Paraphernalium, Quartalitiorum, Tutelarum, Bonorum inpignoratitiorum, Vinculorum & Obligaminum, Depoſitorum & Diffamationum, Falſorum Delatorum, Repetitionis Literarum & literalium Inſtrumentorum, qualitercunque apud manus alienas exiſtentium, nec non Jobb.gionum, Servorumque fugitivorum, aliorumque in Articulis Regni ſuperinde editis, ſpecifice denotatorum.*

ARTICVLVS XII.

EZeket azért a' *ſpecificál*t *caſus*okat, *in arbitrio Cauſantium* légyen, ha a' Táblán vagy a' Széken akarják *proſequál*ni; de a' melly *cauſá*kban *perpetuitas bonorum* kereſtetik, és *Privilegium productió*ja-is kívántatik, *immediate* a' Táblán; és a' mellyek *Notát concernál*nak, *generalis Diætán proſequal*taſſanak; a' melly *caſus*ok pedig nevezet ſzerént *relegál*tattanak valamellyik *Forum*ra egyeneſen, ott-is *proſequal*taſſanak, minthogy az ollyanok nem hagyattatnak tsak *ad arbitrium Cauſantium.*

ARTICVLVS XIII.

HA ki pereſsét *ratione prænotatorum caſuum* a' Táblán akarja kereſni; elsöben a' *Terminus*nak elötte, Erdélyben nyóltzad nappal, a' *Partium*ban 15-töd nappal *literis Evocatoriis legitime evocál*taſſa; holott mind a' két fél öſzve felelvén, ha az Orſzágnak *Articulus*i és *Decretum*a ſzerént úgy kívántatik, vagy *ad literas*, vagy *ad humana Teſtimonia*, második *Terminus*ig ki-botsáttaſſanak, *quo quidem termino adveniente, reportál*ván, ugyan akkor törvények légyen, és *definitiva Sententia pronuncidl*tatván, *ulterioribus remediis denegatis exequál*taſsék-is; ha kik pedig *nemo*ban hadják magokat, azokra *per non venit Sententia* adaſsék, de illyen módon;

Ex Art. A. 1582. 1619.

dal; hogy az *Inhibens* azon közelbik *Terminus*ra, minden igazságát, *abſque ulteriori dilatione* tartozzék *producál*ni; hogy *modo praemiſſo* törvénye leheſſen; melly máſodik *Terminus*-ra-is az *Inhibitio* mellett, ha nem *compareál*, végsö *Sententia* adaſsék, és mindjáráſt *ulterioribus remediis denegatis*, ezen *Sententiá*ja *exequál*taſsék.

ARTICVLVS XIV.

E' Fellyebb meg-írt *Inhibitió*ról pedig végeztetett ez-is; hogy a' melly peres Táblán jelen vagyon, avagy *in loco Sedis Judiciariae* a' Törvény ſzólgáltatásakor a' Pereſſe ellen nem ſzóll, avagy *Procurator*a által nem felel, Pereſsét fáraſztani akarván, de azért ö máſsal perel, avagy ha nem perel-is, az ollyan *Inhibitio*val ne élheſsen; ha valamiképen *Inhibitió*t venne, és pereſse ellen élni akarna vélle, patvaron maradjon; azokáért, hogy efféle nyilván való tsalárdság a' Törvényben ſenkinek meg-ne engedteſſék: Ha kik pedig az *Inhibitió*val igazán akarnának élni a' mi végre a' régi jámborok ſzerzették vólt, éljenek úgy és a' ſzerént igazán vélle. *Ex Art. A.* 1571. 1619.

ARTICVLVS. XV.

A' *Quinque caſus*okban, azokhoz ſzámlált *occupatió*kban pedig és *deliberatum Homicidium*ban *perſonaliter compareál*jának, valamikor afféle *causák diſcutiál*tatnak, és az *Inhibitió*-is nem külömben, hanem a' fellyebb meg-írt mód ſzerént ſzólgáljon; *excipiál*tatván mindazáltal az ollyan *repentinus* és *Decretalis caſus*, melly miatt ſemmi úton módon a' Törvényre nem mehetne; mellyet a' Bírák felette ſzorgalmatoſon meg-visgálván, ha helyeſnek ítéltetik, ollyankor (*omni tamen hac in parte fraude & dolo ſemotis*) az Alperes *per Procuratorem* ſzólhaſſon. *Ex Art. A.* 1571. 1619. 1598.

ARTICVLVS XVI.

HA kik pedig nem gondolván a' *cauſá*nak *meritumát perſonalis comparitió*ra *evocál*nának máſokat, olly' *caſus*ban, melly *perſonalis comparitió*t nem kivánna, és az *In cauſam attractus* nem *compareál*na *in prima inſtantia*, 's ez okon *per non venit*

Sententia adattatnék ellene, az ollyan *Causans* ellen *Prohibitio*val, *Inhibitió*val, avagy *Novum Judicium*mal, melly mellett annak-utánna *compareál*ván és *doceál*ván, hogy nem *personalis comparitió*t kivánna a' *causá*nak *merituma*, *in mortuo homagio convincál*taſsék az *Actoria pars*; Annakokáért a' kit Notán, vagy *Quinque casus*okkon, vagy az *Articulus*ban íratott valamelly *speciális casus*okon kivül, *personalis comparitió*ra *evocál*nának valakiket, azok-is *in mortuo homagio convincál* taſſanak.

ARTICVLVS XVII.

SZokott dolog az-is, hogy a' *per non venit Sententia* után *Inhibitió*t adjanak az *In causam attractus*nak, úgy-hogy, a' ki *per non venit Sententiá*n maradott, a' *Sententia exequálás*tól el-tilthaſſa az *Actor Inhibitió*val, melly után *Evocatió*-is ſzokott lenni. Ha azért az *Actor*nak, a' ki a' *Sententiát* vitte, abban a' Vármegyében a' hová *exequál*ni akar menni jóſzága nem vólna, a' honnat a' *Sententiá*nak *exequálásá*tól el-tilthatnák az *Executor*ok vagy Káptalanok az *Actort*, maga vagy azon ember által, a' ki a' *Sententiát* az *Executor*oknak, vagy Káptalanoknak *executió*ra viſzi, az *executio*tól el-tilthaſsák, *evocál*haſsák-is. Ha pedig az *Inhibitió*val a' *pars periclitans* az *executió*ra nem érkezhetnék, a' *per non venit Sententiá*nak *executio*jának *Relatio*ját a' *Regius*ok vagy Káptalanok, 15-töd napig ki-ne adhaſsák: hogy a' *periclitans pars* az *Inhibitio*val oda érkezvén, az ö *dejectus*ának ſegitheſſen. Ha pedig *intra quindecim dies* oda nem érkezhetik az *inhibitio*val, a' *Relatoriát* ki-adhaſsák, de azt-is a' 15-töd napot mindenkor *inclusive* ſzámlálván.

ARTICVLVS. XVIII.

Ex Art. 1619. EZekben a' *Specificált Brevis*ekben *eodem die proclamationis absentibus, tantum sine onere*, a' *verbalis Prohibitio* egyſzer meg-engedtetik: mivel azért a' *Prohibitio* csak *eodem die* engedtetik-meg a' *brevis processus*ban, annak-okáért a' *Sententiá*kat az Itélö Meſtereknél ha *eodem die* nem *prohibedl*ják, máſod napon ki-adhatják.

ARTI-

ARTICVLVS XIX.

A' Melly peres pediglen ezeket a' *ſpecificált caſus*okat Széken akarja *proſequál*ni, abban illyen mód *obſervál*taſsék; hogy itt Erdélyben, mind pedig a' *Partium*ban a' *citatio*k Fö és Vicé Szolga-bírák által; a' Székelységen pedig a' Székeknek esküttei, vagy azok nem lévén, Nemes ember által, a' Tiſzt petsétinek erejével légyenek; Erdélyben 8-tzad nappal, a' *Partium*ban 15-töd nappal a' Székeknek napja elött; de a' Bírák, vagy a' kik által a' a' *citatio* ſzokott *peragál*tatni, nem várván a' Széktöl, tsak házoktól-is ki-meheſſenek *citatio*kra, a' *citatio*nak pedig *meritumát*, *cum brevi declaratione* meg-jelentsék az *In cauſam attractus*nak, Kik régi *Salarium* okkal légyenek *contentus*ok, *ſub amiſsione officii*, hogy a' Vármegyéken és Székeken-is a' *proceſſus*, a' Táblai *proceſſus*okhoz *accommodál*taſsék, ott-is ha kivánnák a' *Cauſa*sok egyſzer, *ad literas* vagy *ad humana teſtimonia* ki-botsáttaſſanak második Székig, és akkor törvény *pronunciál*taſsék. *Ex Art. A.* 1619.

ARTICVLVS XX.

HA kik pedig a' *causá*kban *proſtabilimento Juris ſui Novum*mal akarnának élni; ſzabad légyen; de *ante extractionem litterarum Tranſmiſſionalium*, mert az után a' *Novum* meg-nem engedtetik; azért, hogy a' *Cauſa* a' *Novum* mellett való minden *proceſſus*ival együtt, meheſſen a' Táblára *ſanior*abb *revi*zora. 1591. 1619.

ARTICVLVS XXI.

A' *Novum*mal való *proceſſus* pedig illyen formán *obſervál*taſsék; a' ki a' *per non venit Sententiát prohibeál*ni akarja, annak *emanatió*ja után lévö közelbik Szék elött tartozzék *prohibeál*ni, 's az elsö Széken *ad reddendam rationem prohibitionis compareál*ni, akkor Törvénye léſzen; melly ha nem tetſzik, az után *Novum*mal élhet, mert a' *prohibita* nem *excluddál*ja a' *Novum*ot, de a' *Novum* mellett olly' kéſzen kell lenni minden *apparatus*sal, bizonyságival, hogy arról a' Székröl tsak az egy *appellatio* marad fenn, egyéb ſemmi nem. A' ki pedig *prohibitá*- 1635. 1619.

val nem akar élni, éljen *Novum*mal a' *per non venit Sententia* ellen; 's mind *Sententia*, 's mind *Evocatio* ellen *contendál*hat 's *excipiál*hat az ollyan; de olly' kéſzen légyen a' *Novum* mellett, hogy azután, annak-is tsak az egy *appellatio* marad fenn. A' mi pedig *ex reſponſionibus partium* lött *Novum*ot illeti, mind a' *Decretum*nak 's mind az igaz *ratio*nak ellene láttatik lenni, hogy *in prima inſtantia* fárattig *contendál*jon a' *citatio* és *adverſa pars*nak *allegatió*ja ellen valaki, abból ki-fáradván *ad meritum* ſzólljon, *deliberátió*t vegyen; azután iſmét a' *Novum* mellett, azonra *recurrál*jon, a' minn egyſzer által ment vólt; hanem ez a' *Novum*: *Auditisque partium ipſarum novis propoſitionibus & reſponſis*; mikor így íratik, a' mellett a' *novizáló* félnek újabb *allegatio*jának kell lenni, melly ellen a' más fél *contendál*hat, *excipiál*hat; de hogy a' *novizans* fél az elébbeni *allegatio*k ellen váló *excipiálás*ra *recurrál*jon a' *Novum* mellett, az ſemmiképen megnem engedtetik.

ARTICVLVS XXII.

Ex Art. A. 1591. 1619. 1635. AZ Alsóbb Székeken inditatott *cauſá*kban, ha ki új itélettel akar élni, minek-elötte a' *Tránsmiſsio* ki-adatnék, annak-elötte élhet véle, a' mint elébb-is meg-vagyon írva, és a' *Transmissio*nak ki-adáſa elött *reformál*taſſon, mert a' Tábláról *reformatio*ra viſzſza nem botsáttatik, mivel a' *Tránsmiſſio*hoz ſemmi nem ragad.

ARTICVLVS XXIII.

1638. A' *Novum cum gratiá*kat-is mint a' *ſimplex Novum*okat, mind a' két *Cancellariá*n *legitime* ki-adni a' *Causans*oknak tartozzanak.

ARTICVLVS XXIV.

1582. 1619. A' Ki pedig *Nemo*ban hadja magát, és *per non venit Sententiá*t viſznek reá, az *Actort* a' *Sententiá*nak *exequalás*ától el-tiltja, az *In cauſam attractus* a' máſodik Székre minden bizonyságival olly' kéſzen légyen, hogy töbſzör kinem botsátják, hanem törvénye léſzen.

ARTI-

ARTICVLVS XXV.

MInd ezekben pedig a' *Caſus*okban az *Appellatiok admittáltaſſanak*; de a' *Quinque caſus*okban, és *deliberatum Homicidium*okban, a' *pars convicta* fogva tartaſsék, mind az *Appellation*ak meg-látásáig; avagy elégedendö kezeſség alatt a' régi *Articulus*ok tartáſa ſzerént, el-botsáttaſsék. Ezen kivül minden *remedium*ok, *prohibitá*k, *par* vételek, *Procuratoria revocatio*k, kikkel azon Székröl a' *cauſá*nak *discuſſiój*a ki-menne, *abſcindál*tatnak.

ARTICVLVS XXVI.

GYakorta a' *Cauſans*ok *pro ſtabilimento jurium ſuorum Victor*ra-is ſzoktak fogni; mellyben való *proceſſus*-is illyen módon *obſervál*taſsék; mivel *de bono jure* kell az *in cauſam attractus*nak *Victor*ra fogni, azt *ſtatuál*ni, az *Evocatio* pedig egyeneſen tsak az *In cauſam attractus* ellen vagyon, mellyre képeſt ſzabad néki az ellen *contendál*ni, *excipiál*ni, láſſa mentöl tovább halaſzthatja az *Victor*ra való fogását; úgy mind-azáltal, hogy a' mi az *Victor meritalis allegatio*ja lehetne, a-hoz az *In cauſam attractus* ne nyúljon, hanem *intacte reſervál*ja az *Victor*nak; mert hogy ha ahoz hozzá ſzóll az *In cauſam attractus*, az után nem tartozik *evincál*ni az *Victor*. Ha pedig az *In cauſam attractus* ſemmit nem *contendál*, nem *excipiál*-is, hanem *ſimpliciter* tsak *Victor*ra fog; arról néki *Prorogatoria Sententia*t ád a' Szék, és így mindjárt letétetödik az *Evocatoria*, vagy *Evocatio*ról való *Relatoria*, ſoha többé azt az *Actor* nem tartozik *producalni*, hanem más Széken vagy Táblán, tsak a' *Prorogatoria Sententia* mellé *proclamál*tatja 's azt adja-bé, a' mellett kivánja *ſtatuál*tatni az *Victor*t, és igy azután az *Victor* tsak *de merito excipiál*hat, úgy-mint *ratione praeſcriptionis et calumniae*, egyebet nem. *Ex Act. A.* 1633.

ARTICVLVS XXVII.

EZekre nézve azért ſzükséges, hogy két vagy három nap *celebrál*taſſanak a' Székek, és a' *per non venit Sententiá*kat ugyan azon *A.* 1619.

azon Székből a' *Notarius*ok ki-adják, ha a' *periclitans* bent nem tíltja; e' végre, hogyha az *In cauſam attractus* az *Actor* az *executio*tól el-akarja tiltani, az első közelbik Székig *verbali prohibitione* tíltsa-el, tovább ne vontaſſa; mindazálta afféle ſzóval való tiltás a' *Novum*ot nem *excludál*ja.

ARTICVLVS XXVIII.

PAraſzt ember, ha mi *potentiát* avagy kárt téſzen, Földes Uroktól törvényt kérjenek felöle, ki-továbbá való halogatás nélkül Törvény-Széket ſem várván, egy Szólgabiró elött tartozzék törvényt tenni 8-czad napra fűſtin; Magyar Orſzágban 15-töd napra, és minden bizonyságival *revideál* taſsék, ha ott nem tetſzik a' Törvény, Vármegyére *appellál*haſson első Székre, holott vége ſzakadjon: *Excipiál*tatvár a' *Minor potentiá*ból *emergált causá*k, mellyeknek *reviſió*ja az alsó *Forum*okról a' Táblára nem botsáttatik *Appellatió*ba, ha nem úgyan ott *decidál*tatik *finaliter*: de ha ott-is nem tet-
Ex Art. ſzik, a' Fejedelem eleibe botsáttaſsék, mellyben több *Juri*
1582. *dicus proceſſus* ne *admittál*taſsék. Ha hol a' *Dominus terreſtri*
1619. *legitime requiſitus*, Törvényt a' *praefigál*t napra nem tenne a' Vármegyére *citál*taſsék, & *cum ſingulorum Jobbagionum homagiis*, tartozzék újobban Törvényt tenni a' fellyül megírt módok ſzerént. Ha ki akkor-is, *contumacia ductus* törvényt nem tenne, máſodſzor-is a' Székre *exportál*ván, *in actione Actorum convincál*taſsék, és *ulterioribus remediis denegatis executioni demandál*taſsék.

ARTICVLVS XXIX.

1639. EZen paraſzt ember felöl való Törvény kérésben végeztetett ez-is; hogyha mikor, *tempore impenſionis Judicii* a' bizonyságok, vagy a' helynek távól vólta, vagy egyéb akadály miatt *perſonaliter* jelen nem lehetnek, a' bizonyságban minden igaz *Relatoriá*knak helye légyen, és *acceptál*taſſanak *in Judicio*.

ARTICVLVS XXX.

EZ fellyül meg-írt *brevis proceſſus* on *inchoa*landó *cauſá*kban
1619. pedig, három helyes *Exceptio*knál több ne *admittál*taſsék;

egyéb-

egyéb-iránt ha kik helytelen *Exceptio*kat *erigál*nának, azoknak ſemmi erejek ne légyen.

ARTICVLVS XXXI.

IN *longis cauſarum proceſſibus*, minden peres két *prohibitio*val élhеſſen, egyik *eodem die ſimpliciter ſine onere*; a' máſodik *ſemper cum onere*. *Ex Art. A.* 1619.

ARTICVLVS. XXXII.

MInd ez Orſzágban 's mind Magyar Orſzágnak ide tartozó réſzeiben régi ſzokás ez; hogy mikor a' Törvények a' *per non venit Sententiá*nak utánna folyásában indúlnak, és a'Bíró valamellyik félnek, az *Actor*nak, vagy az *In cauſam attractus*nak törvény ſzerént hitet ítél, avagy *Communis*ra, avagy *Oculata reviſio*ra botsátja, és eſzébe vévén a' peres félnek valamelyike, a' törvénynek súlyoſságát el-akarja tíltani *inhibitio*val: Végeztetett egyenlö akaratból, hogy ennek-utánna, ha valamelly fél ezeknek *celebrálá*sától el-akarja az *adverſa pars*ot tíltani, 8-tzad nappal tíltsa-el a' napnak elötte, mellyet a' Bíró *Communis*nak vagy *Oculatá*nak *preafigál*t vólt; ezt pedig a' napot mindenkor *incluſive* értvén. Ha pedig valaki annak-utánna a' 8-tzad nap után *inhibeál*na, az *inhibitió*nak ereje ne légyen. *A.* 1571. 1619.

ARTICVLVS XXXIII.

NOha a' *binaria repulſio*nak a' *Decretum*ban kemény büntetéſe *decernál*tatott; de még-is találtatnak némellyek, kik ezzel-is nem gondolván, *auſu temerario* a' *Judiciaria Deliberatio* ellen, két *Repulſio*t tenni méréſzelnek: kik ellen végeztetett, hogy a' Bírák törvényt ſzólgáltatván *ad inſtantiam partis querulantis* a' Fejedelmek *brachium Regalé*t adjanak, *et juxta tenores literarum Adjudicatoriarum executio* ſzólgáltaſſék. 1597.

ARTICVLVS XXXIV.

MIvelhogy az *Evocatoriá*kban, *Adjudicatá*kban és *Relatoriá*kban, vagy a' Meſterektöl vagy az *Executor*októl gyakran *error*ok eshetnek, a' *Cauſans*oknak nagy fogyatkozáſokra; tetſzett hogy efféle *error*ok *ad inſtantiam partium* az elsö *Terminus*on

in

in Foro contradictorio, ha ſzíntén a' bé-adott levelet a' Meſter el-olvaſta vólna-is, ha *manifeſte conſtál*, hogy a' Meſterektöl vagy az *Executor*októl lett a' vétek, *corrigál*taſsék; ezen *Articulus* pedig a' Vármegyék Székin-is mindenütt *obſervál*taſsék. Ha az *Executor*ok *perſonaliter* jelen léſznek, *in facie Tabulae reformál*ják: ha pedig jelen nem vólnának, *mediantibus literis Præceptoriis* légyen a' *reformatio*. A' Káptalanok és *Conventek* azonképen *ad literas Præceptorias* tartozzanak *reformál*ni.

Ex Art. A. 1619.

ARTICVLVS XXXV.

VAnnak a' *per non venit Sententiá*knak ki-adásában-is *emendál*ásra való dolgok; hogy azért a' *per non venit Sententiá*k *in longis cauſarum proceſſibus* jó módon ki-kelhesſenek, a' Meſterek ezen módot tartsák-meg; a' Magyar Orſzági *cauſá*kban ſemmiképen a' *per non venit Sententiá*kat *incluſive* tízed napig ki-ne adják; hanem 11-dik napon, azt pedig a' tíz napot nem *a primo die Termini*, hanem *a die proclamationis* ſzámlálják, és így tízed nap múlva ki-adhaſſák, innét a' következvén, hogy mikor a' *Terminus* végében tsak tíz nap vagyon hátra, ſenki ſe *Actor* ſe *In cauſam attractus abſolutioná*lét ne válthaſſon. Azonképen az Erdély Orſzági *cauſá*kban is 8-tzad napig a' *Sententiá*kat ki-ne adhaſsák, hanem *a primo die proclamationis uſque ad octavum diem incluſive*, ebböl a következvén, hogy mikor tsak 8-nap vagyon hátra az *Octava* végében, ſenki annak-utánna *ultro citroque* Pereſsét ne ſzóllithaſsa; mert a' régi eleink a' *rationalis excuſatiot in Sententiis per non venit* erre való tekintetben ſzerzették vólt hogy a' ſzegények-is meg-ne nyomorittaſſanak, kiknek út jokban valami betegségek, nyavalyájok történnék, hanem mentségek leheſſen. Más az, hogy ſemmiképen, ha ezek jómódon meg-nem tartatnak, a' *Sententia* levelekre *proclamatá* és *extradatát* nem írathatnak.

1619.

ARTICVLVS XXXVI.

MIvel pedig a' *Diviſio proceſſus*ában ſokaknak nyilván való igazságoknak meg-tartására a' felettébb való haladék miatt, nem

1619.

nem kitsiny *injuriak* láttatnak lenni; tetſzett, hogy ennekutánna *in Diviſionibus inter fratres et ſorores carnales, patrueles et matrueles fiendis* az *Inhibitio* ne *admittál*taſsék; *excipiál*tatván a' Székelység, kik között minémü *uſus obſervál*tasék a' *Diviſio* dolgában, annak *Series*sében meg-vagyon írva.

ARTICVLVS XXXVII.

HA kinek *Tutori* vagy *Prædeceſſori moveál*tak valami *cauſat*, és nem ö maga a' Peres, méltó hogy ne *incurrál*jon *in poenam Calumniae*, ha ſzíntén *duplex citatio* lett vólna-is: mindazáltal az *adverſa pars*nak fáradsága és *expenſá*ja hogy haſzontalan ne légyen, *cum poena homagiali condescendál*ván *cauſá*ja, iſmét *reinchodál*haſſa perit; ha ki pedig vagy *depondál*ni akarná régi ſenn lehetö *proceſſus*sát, vagy magára *condeſcendál*tatni, affélékben az elötti mód *obſervál*taſsék. *Ex Art. A.* 1650

ARTICULUS XXXVIII.

MIkor Törvényes Székek két Vármegyében egyſzersmind *celebrál*tatnak, ha melly *Cauſans*ok *perſonalis comparitio*ra mind két Székre *citatus*ok vólnának, egyik helyen *dilatio* adaſsék nékik, mivel mind két helyen jelen nem lehetnek. 1651.

ARTICVLVS XXXIX.

A' Régi pereknek másra való ſzállitásában *obſervál*taſsék illyen mód; ha valaki valami régi pert másra akar ſzállitani, ollyant, a' melly egynéhány eſztendötöl fogva nem vólt *in Foro*, az ollyan - *litigans pars* levél mellett *Regius*ok által tartozzék a' *Terminus* elött három hónappal *certificál*ni azt az embert, a' kire akarják ſzállitani. *cum brevi declaratione meriti cauſae*; és miben állott vólt-meg a' *cauſa*, az hol már ö el-akarja kezdeni, hogy azt a' pert reá akarja ſzálitani, kéſzülheſſen hozzá. Az illyen *certificatoria* ellen pedig ſenki ſemmit ne *excipiál*haſson, hanem mindjárt mennyen tsak a' *certificatio* ſzerént való *meritum*ára a' *cauſa*, 's azután *obſervál*ják *utrinque* a' ſzokott *proceſsust*, *excepto eo*, ha kit *poſt tempus certificál*nának. 1635.

ARTICVLVS XL.

Ex. Art. A. 1630. MIkor *Terminus*ok *celebrál*tatnak, a' melly *causák in ratione nem Fiſci agitál*tattak, azokban-is ha ki *cauſá*ját újítani akarja, az ollyanoknak adaſſék egy *Novum cum gratia*, és *ſuis modis proſequál*haſſa *cauſá*ját, ha pedig ſemmit ſem újíthat, afféle *Cauſans*nak *cum poena Calumniae perpetuum ſilentium imponál*taſsék.

ARTICVLVS XLI.

1635 A' *Transmiſſiók* a' Törvényes Széken adaſſanak-ki mind a' két fél Peres jelen lévén, úgy-hogy el-olvasván a' *Notarius*, ha valamellyik fél valami *defectust animadvertál*, ugyan-ott *reformal*taſsék; úgy mindazáltal, ha ki-tetſzik a' *Protocolum*ból, hogy az elött azt, a' mit *reformál*tatni akar, *allegál*ta. Ha ſzintén egyik fél *comparedl*-is, a' máſik félnek *inſtantiá*jára ugyan ki-adják, *excepto tamen*, ha *in publicis Regni negotiis* léſzen az, a' ki nem *comparedl*.

ARTICVLVS XLII.

HA melly *Fiſcalis* Tiſzt valakik ellen *potentiat patral*, azon Tiſztiben *citál*taſsék azon *laeſa pars*tól, azon Vármegyének Törvény-Székire, az hol a' *potentia patral*tatik, ha addig Tiſztiben *perſiſtal*; ha pedig *ante finalem deciſionem* 1649. *cauſae* Tiſztiből ki-állana, máſuvá akárhová menne, nem *obſtal*ván, ugyan azon Széken az hol *movealt*atott és *inchoal*tatott, ugyan ott *decidál*taſsék *causá*ja: és ha *poenan convincál*tatik, azon Vármegye Tiſztei *juxta leges* a' *convictus potentiarius*nak mind ſzemélyén, 's mind-javain (nem a' *Fiscusén*) *executiot* teheſſenek az *Executor*ok a' *Deliberatio* ſzerént. Ha pedig Tiſztiből ki-menne, a' *laeſa pars* a' *potentiarius*t kereſſe a' kár-tételért *juris ordine*, vagy ott, az hol *perſonalis reſidentia*ja vagyon, vagy ott, az hol más Tiſztet fog viſelni, Ha pedig azon *potentiarius* Tiſztviſelö *reſidentia*tlan vólna, a' ki ellen *Sententia pronuncial*tatnék, ha vala- 1635. mi javai találtatnak a' *Fiſcus* Jóſzágában, nyúlhaſſon ahoz az *Executor*; úgy mindazonáltal, hogy a' *Fiſcus* Udvar-házaira ne menjen.

AR-

ARTICVLVS XLIII.

GYüléſek alatt való Táblán *indifferenter* ezek a' *causák* re- *Ex Art.*
videáltathatnak; úgy mint: *Publicatio*k, és minden he- *A.* 1571.
lyekből való *Transmiſſio*k, Jobbágy és Szolga fel-kéréſek, 1598.
1619.
és az *Articulus*okban *ſpecificált* némelly *caſus*ok. 1637.

ARTICVLVS XLIV.

SEmminémü *cauſa*kat *abſque merito* tsak *Exceptio*val, a' *per-*
*emptoria*kon kivül, az alsó Székről Táblára ne botsáſſa- 1630.
nak; hanem *cum toto ſuo proceſſu*, minden Törvény ſzerént
végbe ment *Sententia*k (*niſi legitimum aliquod obſtiterit impedimentum*) *ſuo modo obſervál*tatván botsáttaſſanak-el.

ARTICVLVS XLV.

IN *proſecutionibus cauſarum* ſenkinek kedvezés ne légyen,
ſe Meſterektől, ſe egyebektől; hanem a' Meſterek a' régi
jó mód ſzerént, *Series*ből ítéljenek, ebben ſe Uraknak, ſe 1576.
egyéb Fö rendeknek, nem kedvezvén, mind ſzegénynek, 1619.
bóldognak, az gazság egyaránt ſzólgáltaſsék, a' Fejedelmek-
is meg-tartaſsák minden rendekkel ſzemély-válogatás nélkül;
azoktól ki-válva, a' kiket magok ſzükséges dolgaiban el-a-
karnak küldeni, azoknak pereket méltán elö-vegye
a' Tábla: haladékot-is ſenkinek egyébnek ne adjon, hanem
a' kiknek a' Törvény helyt ád.

ARTICVLVS XLVI.

ESTenek néha illyen *caſus*ok-is, hogy némellyek az Orſzág-
nak *publica Conſtitutio*i és *Articulus*i ellen *proteſtatió*t tet-
tenek, *teſtimonial*iſt-is ki-vévén róla; hogy azért ez iránt
valami alkalmatlanság ne következzék, végeztetett, hogy 1653.
a' kik *proteſtal*ni akarnak, légyen ſzabados ámbár; de az ol-
lyan *proteſtatio*k *publice* légyenek, és el-olvaſtaſſanak, hogy
így *conſtal*ván mind a' Fejedelemnél 's mind az Orſzágnál,
*invigilal*haſsanak magok végezésére; de ha ſzintén az Orſzág-
*Articulus*i ellen való *Proteſtatió*k meg-léſznek-is, erötelenek
légyenek; *privata perſon*ák közt való *Proteſtatió*kat ide nem
értvén.

TITULUS II.

Dilatiókról.

ARTICVLVS I.

Ex Art. A. 1616. 1619. DIlatiókról való parantsolatok, és *Prorogatorium Mandatu*mok a' *Cauſans*oknak *injuriá*jokra, és igazságoknak *pe*riclitatiójára ne adattaſſanak, *excipiál*ván azokat, a' kik Fejedelmek vagy Orſzág ſzólgálatjában foglalatoſok, söt ha kik afféle *ſubterfugium*okat kereſnének magoknak, a' Törvénytévök a' hol a' *cauſá*knak *agitál*tatni kellene, jó lelkek-eſméreti ſzerént ítéljék-meg, hogy-ha a' *Decretum*ban *ſpecificál*t, vagy azon-kivül méltó, 's nem tsak *prætextualis* okok forganak a' dologban, állhatnak-é-meg avagy nem? Özvegyeknek való *prorogata* pedig a' *Decretum* és végezéſek ſzerént helyben maradjon.

TITULUS III.

Publicatiókról.

ARTICVLVS I.

1630. A' *Publicátio*k a' *Decretum* tartáſa ſzerént légyenek. *Elapso anniversario* mind Gyüléſek alatt, 's mind *Octavalis termi*nusokon *revidedl*taſſanak, az alább meg-írt rendet mindazáltal *obſervál*tatván; a' *citatió*knak pedig *Terminusi* az eddig való *uſus* ſzerént *obſervál*taſſanak *in cauſis publicationum*, *ad requiſitionem Contradictorum*, leg-tovább *bis quindena*ra az *Executor*ok a' *Relatoriakat* ki-adni tartozzanak, söt azontúl-is
1648. a' párt meg-tartsák az *Executor*ok 60. napok alatt, és megadván jutalmokat, tartozzanak ki-adni: mellyet ha *præeter. mittál*nának, kereſsék *Mandatum*mal, és ha úgy-is meg-nem adnák, ha életben lennének, 's tüz, viz vagy gonoſz ember miatt történt el-veſzéſsel magokat hiteleſen meg-nem menthetnék, büntetteſſenek úgy, mint *legitimum Mandatum*nak nem *obtemperál*ói.

A,

A' *publicalt causá*knak elö - vétetését a' *Directoro*k, Itélö Meſterek, *Praeſidense*k, ne halogaſsák alkalmatoſságok adattatván reá, és a' ſzegény *Causans*okat ne költeſsék, azont kivánván magok köteleſségek-is. *Ex Art A.* 1649.

*Intra anniverſarium ſuper productione proteſtál*ni nem tartoznak a' *Contradictor*ok, vagy *Ingerense*k, és *repleto anniverſario causá*jokat *defendál*hatják *in foro contradictorio* a' nélkül-is. *A.* 1650.

A' *publicatio*k dolgából *conferál*tatott *Privilegium*, és az arról *emanál*t *Articulus* meg-tartaſſék ez-után-is; melly ekképen következik:

Mivel eddig a' *deficidlt* emberek Jóſzáginak *publicatioi*ban ſemmi bizonyos *Terminus* nem *obſerval*tatott; Végeztetett, hogy ennek-utánna mindenkor tsak ſzintén az ollyan *deficidlt* emberek jóſzága *publicalt*aſsék, a' moſtani *publicatio*nak ſzokott *proceſſus*a ſzerént, a' kik a' *publicatio*nak napjának elötte 32-eſztendök alatt *deficial*tanak; a' kik pedig a' 32-eſztendök elött *deficidl*tak, azoknak igazságok ſoha ne *publicalt*aſſék azután *Fiſcus* ſzámára; hanem a' *Fiſcus*, vagy ha a' *Donatarius* léſzen, az *procedál*jon efféle Jóſzágoknak keresésében *longo juris proceſsu*. Hogy pedig a' *Contradictor*ok, kik a' *Publicatio*nak *contradicál*tanak, igazságokat jobb módjával *producál*haſsák, és ne kénſzeritteſſenek minden *Terminus*okon *indifferenter compared*ni, abban - is ennek - utánna illyen mód *obſerval*taſsék: A' Gyüléſek alatt *indifferenter* minden *publicatio*k, mellyeknek *anniversarius Terminus*ok eltölt, *revideal*taſſanak; a' melly *publicatio*knak pedig *Terminus*ok a' Gyüléſig el-nem telik, *Terminus*ok alatt *revideál*tassanak, Az Erdélyi *publicatio*k az Erdélyi *Terminus*on, a' Magyar Orſzág réſzeinek *publicatio*jok a' Magyar Orſzági *Terminus*ok alatt *revideal*taſſanak.

TITULUS IV.

Adósságról.

AR-

ARTICVLVS I.

Ex Art. A. 1596. AZ adóſság dolgából valakinek mint vagyon az ö kötéſe és végezéſe, azon ſzerént légyen az elég-tétel-is; egyéb-iránt a' Városokon illyen mód tartaſsék: hogy ha valaki az ö adóſsát az elég-tételre nem vihetné külömben, *competens* Bírája eleibe idézze, annak ſzokott rendi ſzerént, és hogy-ha az adóſság meg-valoságoſodik, a' Bírák mindjárt elégtételt ſzólgáltaſſanak az adóſságot keresö félnek: ebben pedig ſem *pár* vétel, ſem egyéb le-ſzállitásra, avagy halogatásra való út ne engedteſsék; hanem-ha a' dologban valami olly homály vólna, mellyen a' Bírák jó lelkek-esméreti ſzerént el-nem igazódhatnának; e' történetben, a' dolognak meg-világoſitására 's bizonyitására 15-töd nap adattaſsék, és akkor végsöképpen el-igazitaſsék, *compertaque rei veritate*, egyſzer-1595. smind a' keresö fél meg-is elégitteſsék. Az elégtétel pedig nem valami haſzontalan és többire ſemmire kellö gaz marhából légyen, hanem az adósnak örökségén kivül ha találtatnak ezüſt, arany, és pénzbéli javai, bora és buzája, azokból légyen, mellyeknek-is el-betsüllésére a' betsüsök hittel légyenek köteleſek, kik akár *in exceſſu*, akár *in defectu* ha fogyatkozáſt téſznek, azon helybéli Tiſztek elött *exponal*ván a' dolgot; mindjárt *peremptorie* meg-itéljék, és ha *compe*ridáltatik a' vétség, *in fl.* 200. *convincal*taſſanak külön-külön, mellynek két réſze a' Bíráké, harmada a' panaſzló félé légyen; *inſuper* a' mellyik félnek kárt téſznek, az ö igaztalan betsüjökkel, az-is *refundaltas*sék *toties quoties*: mellyek nem találtatván, avagy fel-nem érvén az adósnak örökségébö légyen az elégtétel; ha pedig az-is fel-nem érné, ſzemélyében-is meg-fogaſsék az adós, melly igazitásnak módjáról a Tiſztek hiteles *teſtimonialist*-is adjanak. Hogy-ha pedig a 1596. 1607. Bírák az elégtételt-is el-múlatnák, vagy *teſtimonialist*-is nem adnának, ſzabadoſon a' káros ember, akárhol azon Városból vagy Falúbéli embert *areſtal*haſſon, a' hová való Bírák az elégtételt el-múlatták. Ez igazitásnak módja néz a' külsö

ren-

rendekre, egyéb-iránt a' Városoknak és Száſz Székes helyeknek lakosi, éljenek a' magok eddig való *Privilegium*okkal magok között és törvényekkel, az hol tudnillik afféle dolgokról való régi és ez ideig meg-tartott *Privilegium*ok vóltanak, és vannak; egyéb-iránt a' *Privilegium*ok nélkül bé-tsúſztatott *abuſus*ok ezen meg-írt módhoz álkalmaztaſſanak.

ARTICVLVS II.

SZáz forintban álló adóſságnak kereſeti pediglen; minden meg-külömböztetés nélkül, az Orſzágnak minden rendei között, minden *Exceptio*, *pár* vétel, *Appellatio* (az egy *Exmiſsion* kivül, az-is pedig tsak homályos dolgokban) és minden törvénybéli *remedium*ok kivül meg-itélteſsék, és *executió*ba-is véteſsék, ſemmi haladékra való útak, módok, affélékben ne engedteſſenek: a' mint ennek egyéb *proceſsus*i bövebben-is meg-írattattak a' zálogokról való *Series*ben. Ezenkivül való dolgokban és adóſságokban, a' Vármegyék és Székelység maradnak a' *Decretum* és eddig *obſervál*tatott jó *uſus*ok mellett. *Ex Art. A.* 1649.

TITULUS V.

Jobbágyokról.

ARTICVLVS I.

A' Melly Jobbágyok Mihály Vajda *irruptio*jától, 's *ab* 1599. akkori Földes Uroknak földökről, és nevek alól el-mentek azoknak viſzſza vitelekben illyen mód tartaſsék: hogy a' *praetendens* Vármegyéken Szólgabíró által kéreſse-fel a' Jobbágyot feleségével, gyermekivel, 's minden ingó javaival, és hogy-ha a' *Poſſeſſor* meg-nem adja, kinek földén lakott a' meg-kérésnek idejéig (melly kérés akár ſzemély ſzerént magától, akár Tiſztartója, akár Bírája, avagy Jobbágya által légyen) *citál*tassék a' Vármegye Székire, Erdélyben nyóltzad, a' *Partium*ban 15-töd nappal a' Szék elött, és ott mind két fél, magok vagy *Procurator*ok által *compareal*janak, minden bizonyságokkal egy-

együtt, ha az *In cauſam attractus* nem akarván *admittal*ni az *Actor*nak bizonyságit, avagy bár meg-halgatván-is, még-is bizonyságra kéredzik, Pereſsét fáraſztani akarja, el-botsáttassék ugyan, de a' következendö Széken, *excluſis omnibus Juridicis remediis, ulteriorique proceſſu non admiſſo*, ha *comprobál*ja az *Actor* mind azt, hogy a' fel-kérésnek idején, annál inkább ha azután-is hatalmában, és földén lett vólna a' fel-kért Jobbágy, és hogy a' fenn meg-írt idö után ment vólt el-is, *finaliter* meg-ítélteſsék, *cum bonagio et poena minoris potentiae*, és *executioni demandal*taſsék; ha pedig az elsö fel-kérés után az *In cauſam attractus* eſzébe véſzi az *Actor*nak igazságát, és megkínálja véle a' következendö Széknek napja elött, tartozzék el-venni *ſine poena*; Ha ki e' *caſus*ban *per non venit convincál*tatik *prohibitio* avagy *ſimplex Novum* mellett a' következendö Széken *finalis Sententiat* véſzen azon *poena* alatt, mint fellyebb írva vagyon, *poſt exmiſſionem* a' min maradott vólt.

Efféle Jobbágyoknak *repetitio*ja Székelységröl, Száſzságról, Városokról ha léſzen, akár Tiſztek által, akár *praeceptorium Mandatum* mellett, 's ha nem *reſtituál*tatik *modo praemiſſo* a' Jobbágy, Táblára *evocal*taſſanak, és akár *Octavalis*, akár *Diæta* alatt lejendö Táblán *finaliter dijudical*taſſanak, *comperiál*tatván a' *Praetendens*nek igazsága, az *In cauſam attractus*ok *cum poena fl.* 200 *Hungaricalium* tartozzanak *reſtitual*ni; úgyhogy, ha *poená*ba *incurral*nak, a' *convictus*oknak, nem a' *repetitus* Jobbágynak javaiból légyen az *executio*. Ez móddal való kéretés és ki-adáſa a' Jobbágyoknak, Fogaras földén kivül, minden helyekre és *Poſſeſſor*okra *ſine diſcrimine* értetik.

Ide értetnek pedig mind az Özvegy Jobbágy Aſszonyok, és azoknak akármi idejekori gyermeki és minden javai.

Ha melly Jobbágy Nemes Aſzſzonyt vévén, annak örökségében lakik, a' feleségétöl kérjék-fel ezen mód ſzerént,

Ha nem feleſége örökségén lakik, bizonyos Ura-is nintsen, nem-is meg-nemeſittetett ſzemély, mindazáltal ſzabadság-

ságban és ſzabad helyen él; Szólgabiró által *admoneál*taſsa a' *Praetendens* a' viſzſza-menésre: ki ha nem tselekeſzi, azon Vármegye és Székbéli Tiſztek veſsék elégedendö kezeſség alá, és a' következendö Széken *peremptorie* ítéljék-meg, 's nem találtatván méltó mentsége, adják kezébe a' *praetendens*nek.

Ha pedig a' Jobbágy ſzegödött ſzólgaságban vólna felelet alatt, *comperiál*tatván a' dolog, és eſztendeje el-telésének ideje-is, a' ſzerént annak el-töltéſe után, tartozzék *reſtituál*ni *modo ut ſupra*. A' hódolt Falukon lakó Jobbágyoknak fel-kéréſe, 's mind pedig meg-adáſa légyen a' közönséges végezéſek ſzerént, az ollyan helyekröl, a' mellyekröl földes Uroknak fel-ſzolgálnak, 's nem távól lakó, és tsak ſancz fizetö emberek.

A' Török földére alá ment Jobbágyokat, Fejedelmeknek, avagy utánnok lévö Végbéli Fö Tiſzteknek hírekkel és *conſenſus*okkal, ha mikor *abſque periculo*, és valami egyéb nagy alkalmatlanságoknak következéſe nélkül lehet, megengedtetik fel-hozattatáſok, *Ex Art. A.* 1643.

A' melly Jobbágy elébbi *reſidentiá*jára magától viſzſza mégyen, nem tartozik a' *temporaneus* Urának *reſtituál*ni, hogy-ha örökösége és hozzája való *competentiá*ja-is elébb való, ha ſzintén kezeſek vólnának-is az ollyan *redeal*t emberért, a' kezeſek addig ne *exequal*taſſanak, hanem a' *Praetendens*, és kezeſeknek uraí elsö következendö Székre *contendal*janak, és *finalis Deliberatiot* vegyenek róla: ha *comprobal*hatja a' *Praetendens*, hogy a' kezeſek tudták légyen, hová való vólt az ember, kötéſek ſzerént lakoljanak: annál-is inkább, ha Földes Uroknak hírekkel vették-fel a' kezeſséget; de ha a' máſik fél *contrarium*ot bizonyíthat, hogy tudnillik nem Ura hírével vették légyen-fel a' kezeſséget, és annak-felette az-is *elucescal*na, hogy a' Jobbágy igazán oda való, a' hová *redeal*t, a' kezeſek *abſolval*taſſanak; a' két idöbéli *Poſſeſſor*ok pedig *contendal*janak *de proprietate*, annak útja és módja ſzerént, nem *praejudicál*ván egyébként a' két félnek *contentio*jok a' *Poſſeſſor* igazságának

ſem pedig a' *temporaneus praetendens*nek. Ezen egyenlö mód tartaſsék a' *Fiſcus* jóſzágiból el-bujdoſott, és *reducal*andó Jobbágyoknak állapotjokban-is.

TITULUS III.

Szökött Jobbágyokról.

ARTICULUS I.

NOha a' Jobbágyoknak *reductio*jok felöl feljebb-is annak *Series*ében vagyon emlékezet, ſzükségesnek ítéltetett mindazáltal, hogy az alább meg-írt *Caſus*ok, és azokban meg-írt *modalitas*ok-is *annectál*taſſanak, úgy-mint: A' melly Jobbágyok Mihály Vajda bé-jövetele elött mentenek-el, és bújdoſtanak-el örökös Uroknak földökröl, azok *longo litis proceſſu* kereſteſſenek. Az-után el-ment Jobbágyok pedig, *per brevem proceſſum*, a' mint máſutt meg-vagyon írva; de a' mellyeket a' végezéſek ſzerént *Mandatum*mal *repetál*tatnak, *praetenſio*jokról való igazságok-is mellette légyen a' *Mandatum*nak, és a' melly helyekröl *Mandatum*mal *repetal*tatnak a' Jobbágyok, azon *Natiók* és helybéliek-is a' Vármegyékröl haſonló módon *repetál*ják el-bújdoſott Jobbágyokat.

ARTICVLVS II.

Ex Art. A. 1620. 1631.

AZ Orſzágnak végezéſi, és azokban írott módok ſzerént pedig a' *fugitivus* Jobbágyok (az egy Fogaras Földi állapot *excipiál*tatván) mind Fejedelmek, Urak, Nemeſek jóſzágiból; Városokból, Aknákból, Záſzlók alól, akármelyik *Nation* lévök közzül, Hajdúságról kj-adattaſſanak; az Aknás Városi helyekröl Záſzlók alól, Hajduságról, és Székelységröl, olly' *ſecuritas*sal adattaſſanak kézhez, a' meg-ígért vagy megnyert Jobbágyok, hogy azoknak el-vivöi meg-ne háborittaſsanak; *aliquin* az ollyanok, ember halálon, ſebhetéſen, magok férelmek és károkon kivül-is, a' *patrator*ok a' *Decretalis poenán convincal*taſſanak úgy-mint *legitima et definitiva Sententiát*, avagy *Regiust* meg-háboritó emberek.

1588.

AR-

ARTICVLVS III.

A' *Fiſcalis* Jószágokból, Aknákból és egyéb helyekről, a' Tiſztektől *repetal*ják a' Jobbágyot, az *Articulus*okban *ſpecificált* módok ſzerént, és a' meg-nem adásért-is ugyan azonok *incurral*janak *poena*ban, 's azon *Sententia* mellett, akárholott-is *executio peragál*taſsék. *Ex Art. A.* 1623.

ARTICVLVS IV.

A' *Fugitivus*, vagy akármint el-idegenedett Jobbágynak *reductio*jában, annak gyermeki vagy ifjúi *aetas*a ſemmit nem *obſtál* a' Földes Ura *juſſa*nak, egyiránt *repetál*hatja, és *reducal*hatja *ſpecificatis modis*. 1650.

TITULUS VII.

Zálagról.

ARTICVLVS I.

A' Mint-hogy egyebekben-is, úgy a' *Notorius*ok jószági között-is, ha olly' Zálagos réſz jószágok találtatnak, mellyeket azon *Poſſeſſor*ok-is *impignoratitio jure* birtanak; ha *tempore executionis* a' *verus Haereſ*ek *comprobál*ják, avagy *ante latam Sententiam in foro contradictorio*-is *penes ingeſſionis proteſtationem*, *deponal*ván ha mivel tartoznak, *reſtitual*taſsék nékik *eo facto*. *A.* 1595.

ARTICVLVS. II.

SZáz forintig való zálognak állapotja igazodjék *in ſede inferiori*: Abban *Appellatio* ne *admittál*taſsék; a' kinálás pedig a' ſzrént légyen; hogy elsöben *ſolito more* Szólgabíró által meg-kináltatván a' *ſummá*val; ha fel-nem venné, mindjárt a' következendö Széken *in facie Sedis deponál*ja a' zálagot, akkor-is meg-kinálván vélle; ha még-is nem *leválná*, mint elégségeſen *conſtáló* dologban, *de condeſcenſione* ſemmit ne *contendál*haſſon az *In cauſam attractus*, hanem *ad meritum* felelvén, ha kívánják a' Pereſek, bizonyságra botsáttaſſanak-ki. *Ex Art. A.* 1648.

A' *Liquidum Debitum*ok ſzáz forintig mindenütt az Orſzágban

ban 's a' *Partium*ban-is a' Székeken, ezen meg-írt *brevis pro-*
Ex Art. A.1649. *ceſsus* ſzerént, *adjudicál*taſſanak, minden *Exceptiók* és *Appellatiók* ki-rekeſztetvén, végeztetett.

TITULUS VIII.

Szólgák állapotjáról,

ARTICVLVS I.

VAlamelly köteles Szolga alkuváſa ſzerént való idejét jámborúl el-nem tölti, és bútsu-vétlen Urát el-hadja, ha nem Nemes ember, úgy annál inkább, de ha Nemes-is: mindazonáltal a' kereſetnek mivóltához képeſt való elégséges *reſidentiá*ja nintsen, valakinek földén vagy keze alatt fel-találtatik, kéreſsék-fel, és ha meg-nem adatik, *citál*taſsék *competens Forum*jára a' meg-nem adó; és ha meg-nem adhatja, *cum poena ducentorum florenorum readjudicál*taſsék. Ha pedig elégséges *reſidentiá*jú Nemes ember léſzen, *de bonis admonealt*aſsék *ad regressum*; ha Jobbágyi nem találtatnak, *etiam perſonaliter*, és ha mindjárt nem *redeal*, *citál*taſsék, 's *comperta praetenſionis veritate fl*200. *poená*val *reſtituál*taſsék; és mind azokban a' felkerés, *citatio*, *proceſſus* és *forum* a' ſzerént légyen, valamint a' *fugitivus* Jobbágyok felöl írva vagyon,

A' melly Szólgák pedig Záſzlók alatt találtatnak, ha elégséges *reſidentia*juak, haſonló-képen magok ſzemélyekben *proſequal*taſſanak Törvénnyel; ha pedig nem Nemeſek, vagy nem elégséges *reſidentiá*juak, a' Tiſztektöl *repetál*taſſanak, és a' meg-adásért azok *proſequal*taſſanak.

ARTICVLVS II.

A' Számadó Szólgák, ha a' kezeſségnek *meritum*át fel-érhetö jóſzágú és *reſidentiá*jú emberek nem lévén, máſoknak nevek és köteleſségek alatt, azon fellyebb meg-írt módok ſzerént *proſequal*taſſanak, de a' *poena* az *inquiſitio meritum*jához alkalmaztaſsék; ha pedig máſok birodalma alatt vannak, vagy nem-is elégséges *reſidentiá*juak, azoknak Uroktól kéretteſſenek-fel,

és

és *proſequal*taſſanak ezen módok ſzerént: annál-is inkább, ha nem Nemes emberek; *excipiál*ván azt, ha kinek mint való *obligatiója* vagyon, a' ſzerént-is légyen állapotja: *Volenti enim non fit injuria.*

ARTICVLVS III.

A' Melly Szólgáknak, hadakozásnak vagy az had meghirdetésének ideje alatt telnék-el eſztendejek, Urokat akaratjok ellen el-ne hagyhaſsák mind az had le-ſzállásáig, azok-is elébbi ſzokott fizetéſeket igazán ki-jártatván, mellyet ha ki tselekednék, mind a' Záſzlók alól; mind egyéb helyekröl ki-adni tartozzanak, két Nemes ſzemély által való kézbe kéretésre, és ha ki meg-adni nem akarná, *eo facto*, a' Hadi Bírák, *Generalis*ok *peremptorie revideál*ják, ha a' Tiſztek lennének meg-nem adói; ha pedig *privatus* emberek, Iſpánok és Kapitányok igazitsák-el, a' dolog *comperiál*tatván, ha mi kárt vagy *expenſat allegál* a' *Praetendens*, annak *refuſiója*val ítélteſsék viſzſza, és adaſsék kezébe-is minden egyéb *poena* nélkül: de ha az alsó rend Tiſztek elöl Hadi Bírák vagy *Generalis*ok eleibe *appellál*tatnék a' *cauſa*, és még-is fáraſztatnék a' peres, ott a' kárnak *refuſiója* felett, *cum poena homagiali* adattaſſék viſzſza; az Had *promulgál*ása elött el-ment Szólgának állapotja ide nem értetvén. Ha pedig az eképen Urát el-hagyott Szólga Nemes ember vólna, maga hivaſſa a' ſzólgaság mellé, és ha ſzabad akaratja ſzerént nem *redeal*, a' Vármegye Záſzlója alatt a' fellyebb meg-írt mód ſzerént *proſequal*ja; és ha kivántatik, *Generalis*sa vagy Hadi Bírája eleibe *appellatió*ba el-botsáttassék, és ha *comperial*tatik, *cum poena ſuperius ſpecificata read-judicál*taſsék. *Ex Art.* 1595.

TITULUS IX.

Legitimum Mandatumokról és Sententiákról.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Ex Art. A. 1632. 1633. A' *Legitimum Mandatum*okra, és *legitime emandlt Sententi*ákra, az *Executor*ok ki-menni tartozzanak, annak módja és rendi ſzerént, meg-adván az ö ſzokott jutalmokat; és *legitima executió*kat *peragal*ni el-ne múlaſſák, ſe a' *Cauſans*oknak *periclitatió*jára, nagy károkra ne *procraſtinál*ják; egyébiránt ha *Fiſcalis* a' dolog, a' *Director*; ha pedig más rendbéli ſzemélyé, maga az *Exponens* az ollyan *Executor*okat *evocal*taſsák, és a' *Diaeta* alatt való Táblán, avagy *Octavalis Terminus*on *proſequal*ván, *collateralis atteſtatio*k mellett-is, ha egyéb-iránt *legitime recipiál*tattanak, *revideal*taſſék a' *cauſa*, és *legitime convincál*tatván az ollyan *contumax Executor*, ha méltó mentsége nem léſzen, tiſztitöl-is *privat*aſsék, 's azon fellyül *fl.* 200. büntetteſsék: Melly perben hogy-ha a' *Director agal*, a' *poena* a' *Fiſcus*é, avagy a' Tábla Bíráié, mellynek két réſze a' Bíráké a' *Fiſcus collatió*jából.

Hogy-ha pedig a' Peres olly' együgyü, és a' kereſetre elégtelen vólna; annak *inſtantiá*jára a' *Director*-is a' fellyül meg-írt mód ſzerénr *competens Actor* leheſſen.

Haſonlóképen a' kik a' *Legitimum Mandatum*oknak nem *obtemperal*nak, avagy annak *legitimum remedium* nélkül *reſiſtal*nának, az ollyanok ellen a' *Director*, avagy *privatus* em-
1635. 1632. ber-is *proceddl*jon, az eddig való *uſus* ſzerént, és az *Executor*okat vívén ki, a' *poenat*, az az, *fl* 200. *exequal*taſſanak rajtok, mellyet ha ki *legitimo remedio obvial*ná, *in foro competenti*, *appellatione que non admiſſa* büntetödjék törvény ſzerént, mellyböl-is mind a' *Fiſcus*nak, mind pedig a' pereſnek avagy a' Bíráknak-is ſzokott réſzek ki-adaſsék.

Ellenben a' kik *illegitimum Mandatum*ot *extrahal*nak-is, és
1633 élnek véle, a' mint fellyebb vagyon írva az *Executor*ok felöl, azon mód ſzerént és azon *poenán convincál*taſſanak. A' kik máſokat méltatlan *evocal*nának, azok-is haſonlóképen.

E' keresésnek és büntetésnek módja *indifferenter obſervál*taſsék az Orſzágban minden *Status*ok között.

Ti-

TITULUS X.

Executiókról.

ARTICVLVS I.

A' *Legitima executiók* minden helyeken *peragáltaſſanak*; annak *violens turbatori* a' *Decretum*nak tartáſa ſzerént ſzorgalmatoson meg-büntetteſsenek; azt *impedialó Mandatum*ok ne *expediáltaſſanak*, és az *illegitimum Mandatum*ok nem *obſtálván*, az *Executor*ok ne-is *ſubjiſtáljanak* azokra; a' Tiſztek a' *legitima executió*ra ki-menni tartozzanak házoktól-is, nem várván Vármegye *exmiſsio*jától, mivel afféle haladékok miatt gyakran *periclitálni* ſzokott a' *Praetendens*eknek igazságok: úgy-hogy midön *Sententia* vagy *Coniractus* mellett kélletik lenni az *executio*nak, az *Exponens* maga avagy az *Executor*ok *praemittálják* a' *certificatió*t, Erdélyben 8-tzad nappal, a' *Partium*ban pedig 15-töd nappal: a' Tiſztek az ö ſzokott *fallarium*okkal meg-elégedjenek, melly *ordinarie* ſzokott lenni *fl.* 12 Az *executió*ra elégséges egy Vicé Iſpán, és egy Fö Szólgabíró, és ezen mód *obſervál*taſsék mind Erdélyben, 's mind a' *Partium*ban (a' kezeſség állapotja ide nem értetvén, kiröl annak *ſeriess*ében bövebb írás-is vagyon) úgymindazonáltal, hogy a' *legitimus Executor*ok, úgy-mint kikre a' *Sententiá*k, *legitimum executionale Mandatum*ok, *Contractus*ok, és többek effélék *dirigál*tatni ſzoktak, *ſignanter* mindkét *Cancellariá*kon lévö hites *Notarius*ok - is ne *excludál*tassanak.

ARTICVLVS II.

A' *Partium*ban, a' melly helyeken félelmes az *executió*knak *peragál*áſa Török miatt, ollyan helyekre illendö ſzámú magokkal menjenek az *Executor*ok, a' dolognak mivólta és kivánsága ſzerént; a' hová pedig ugyan tellyeſséggel nem vólna bátorságos a' menetel, úgy-mint iktatás, és más olly' *caſus*okban, mellyek ekképen véghez vitethetnek; az *Executor*ok-

a'

a' faluſi Bírákat hívaſsák-fel, a' dolognak mivóltához képeſt elegendö ſzámuakon, és azok elött, 's azok által *procedál*janak az *executió*ban.

TITULUS XI.

Levelekről.

ARTICVLVS I.

HA valamelly igaz véreknek jóſzágokról való levelei *qualitercunque* el-idegenedtenek vólna, (törvényes úton kivül) meg-értvén kiknél vólnának, *repetál*taſſa leveleit a' *Praetendens*; mellyeket ha nem *reſtituál*na az, a' kinél vólnának; *evocál*taſſa akár *Octavalis Terminus*ra, akár pedig a' leveleket meg-tartó embereknek *competens forum*jára, az holott tudniillik illendö *reſidentiá*ja találtatik, vagy a' dolognak-is *meritum*ja kivánja, és ott *juridice* a' Törvénynek ſzokott rendi ſzerént *proſequal*ván, ha *comprobál*tatik, mind a' leveleknek nála létele, fel-kéretéſe, meg-nem adáſa, és hogy *legitime* azoknak tartáſa nem ötet, hanem a' *praetendens Actor*t in-
Ex Art. A. 1599. kább illetné, és ekképen *juris ordine convincál*tatván, a' fel-
1598. kéretésnek és meg-nem adásnak idejétöl fogva abból követ-
1642. kezett minden kárát az *Actor*nak *refunddál*ni tartozzék: *inſuper* ha a' törvénytöl rendeltetett illendö idöre a' leveleket meg-nem adná, avagy ha valami módon *juramentum*ot *decernál*nának az *In cauſam attractus*nak, 's annak *terminus*ára *juramentum*át *deponal*ni *praetermittal*ná, a' *pronuncidl*tatott mód ſzerént, *juxta contenta Decreti Part.* 2. *Titulo* 34. nem tsak *Victor*nak, hanem egyſzersmind *Debitor*nak-is ítéltessék, és vagy azt a' jóſzágot meg-kereſni és meg-hozni tartozzék, mellyet azokkal a' levelekkel kellene az *Actor*nak meg-kereſni; vagy ha nem jóſzág kereſésére, hanem óltalmazására nézendök vólnának a' levelek, *evincál*ni tartozzék; mellyeknek akármellyikét-is *poſthabeál*ván, maga javaiból a' levél tartónak, *vigore ejuſdem Sententiae* az *Executor*ok tegyenek

nek *plenaria ſatisfactiot*; ha pedig vagy *Dotaliſták*, vagy egyéb olly' ſzemélyek lennének a' leveleket meg-tartók, vagy azoknak el-rekkentöi, égetöi, és akármint-is el-idegenitöi, kiknek javokból *contentum*ja nem lehetne az *Actor*nak, avagy ha *poſt pronunciatam Sententiam* még-is *contumaciter* nem *reſtituál*ná a' leveleket, ſem pedig *reſtitutio*ja felöl elégséges *fidejuſſiót* nem tenne, a' mint egyéb némelly *caſus*okban, úgy ebben-is akár *in foro contradictorio*, akár pedig ha nem *compareal*na, vagy egyéb-iránt *evitál*ni akarná, *abſque legitimo remedio*, *etiam vigore Sententiae* az *Executor*ok által az ollyan *contumax*, vagy pereſeknek nem *ſatisfaciál*ható ſzemély *areſtáltas*sék, valameddig pereſsével véget nem ér; Efféle *cauſák* pedig ha a' Vármegyéken, vagy egyéb Székes helyeken indittatnak, *transmittáltaſ*ſanak Táblára. Nem értetik pedig e' levél keresésnek modja ſemmiben a' *Fiſcus* réſzéröl, hanem tsak egyéb *privatus* emberekröl.

ARTICVLVS II.

A' leveleknek *tranſumál*tatása, hogy mind egyéb *Octavalis Terminus*okon *indifferenter*, mind pedig *Diaeta* alatt való Táblán, midön törvények *agital*tatnak, *tranſumal*taſſanak, végeztetik. *Ex Art.* 1633.

ARTICVLVS III.

VÉgeztetett vólt az-is, hogy a' melly levelek a' Kendi István akkori *Cancellarius* kezénél lévö petsét alatt *emanal*tanak *a die* 1. *Februarii Anni* 1610. *ad reformandum* bé-adattaſſanak, *alioquin* eröteleneknek tártaſſanak, melly végezés most-is helyben hagyatik. *A.* 1610.

ARTICVLVS IV.

A' Leveleknek *taxa*ja a' régi *uſus* és a' *Decretum*ban, *Articulus*okban *ſpecifical*tatott rendek ſzerént légyen, a' mint annak *Series*ében ide alább *ſpecifical*tatnak.

TITULUS XII.

Missilis Levelekről.

ARTICVLVS I.

Ex Art. 1583. 1611. 1633. *Miſsile Mandatum*ok Jószágnak el-foglalására a' *Cancellaria*kon ne adattaſsanak, ſe *Fiſcus*, ſe egyebeknek réſzekre; ha kik ollyanokat *extrahalnd*nak-is, Jószágoknak foglalásában erötelenek légyenek; azok-is pedig, kik ollyanokat *extrahal*nának, a' ſzerént büntetödjenek, mint az *illegitimum Mandatum*okat *extrahaló*, és azokkal élö emberek: és így a' Jószágoknak el-foglalása nem külömben, hanem a' Törvények *deciſio*ja után, avagy a' Jószágnak és dolgoknak mivóltához képeſt az Orſzágnak effélékről írott *Conſtitutió*inak rendi és módja ſzerént légyenek, 's ne-is egyebek, hanem az Orſzágnak *legitimus Executori* által.

Ha kik *Miſsili*ssel Jószágot foglalnának, *intra revolutionem Anni comperidl*tatván a' Vármegyéken, avagy egyéb Székes helyeken, *mox et de facto reſtitual*taſsanak, és *inſuper* a' foglaló a' *Decretalis poenan convincal*taſsék.

1588. 1633. A' *Sequeſtrum*ok-is tsak a' *Decretalis causá*kban, és annak módja ſzerént légyenek, *Sequeſter* pedig ne a' *Fiscalis* Tiſztek, avagy egyebek, hanem a' Vármegyéknek és Székeknek hites Tiſztei légyenek: azok-is pedig tsak a' *Decretum*nak tartáſa ſzerént *manutenedl*ják minden kár tétel nélkül.

1599. 1650. Az *Executio*knak *turbalá*sában a' *Miſsile Mandatum*ok erötelenek légyenek, afféle *illegitimum*okkal igyekezök, a' fellyebb meg-írt módok ſzerént büntetteſſenek.

TITULUS XIII.

Donatiókról.

ARTICVLVS. I.

1591. A' *Donatiók* a' *Decretum continentiá*ja és Orſzág vegezéſi 's a' régi

régi Királyok, Fejedelmek idejekben, és ſzokott *Stilusi* ſzerint *emanal*taſſanak: nevezet ſzerént az a' *clauſula*: *Salvo jure Fiſci*, *in perpetuum deleal*taſsék, és ſemminémü *Donatiók*ban *Privilegium*okban ne *inferal*taſsék. Ezekkel ellenkezöképen *emanalt Donatiók caſſal*tatnak; söt ha kiknek *Donatiói*ban, *Privilegium*iban az a' *clauſula*, *Salvo jure Fiſci*, *inferal*tatott vólna-is, *praeſentál*ván leveleket, ha tsak az léſzen fogyatkozáſa az *impetrans*nak, *tollal*taſsék, és a' ſzokott *Stilus*hoz újabb levél adattaſſék a' Fejedelmektöl ſzámokra-

ARTICVLVS II.

A' Kiknek leveleik háboruság, tüz, vagy egyéb ſzerentsétlenségek miatt el-veſztenek vólna, *ex debito Regiminis ſui officio* tartozzanak a' Fejedelmek *Nova Donatiók*at adni, az Orſzágnak ſok rendbéli *Statutumi*, és a' régi Királyoknak-is *Decretumi* ſzerént; söt mivel olly' dolgok-is történnek, és történhetnek ezután-is, hogy némellyeknek ha minden levelei nem-is, de *Statutio*jokról való *Relatoria*jik el-veſztek; ha annak-okáért, *a' periclitans Donatarius teſtimonio vicinorum et commetaneoum*, *tam Nobilium*, *quam boneſtae famae ignobilium legitima Statutio*ját meg-bizonyithatja; afféle Jóſzág a' *Donatarius*nál meg-maradjon: söt ha afféle Jóſzág Mihály Vajda bé jövetele után másnak *conferál*tatott vólna-is a' Fejedelemtöl, az ollyan *Donatio* ne *ſtal*jon, hanem inkább a' *periclitans Donatarius nova Donatione mediante robor*áltaſsék. Ha pedig valamelly Jóſzágot olly' régtöl fogván bírt, hogy az *humana memoriát excedal*ja, és afféle Jóſzágról való levelei el-veſztek vólna, meg-bizonyoſodván hogy *Aviticum*ja, és hogy *legitime ſuccedalt haeres* lévén, *in pacifico dominio bonorum* vólt, az ollyan Jóſzág-is ne máſnak, hanem a' *verus haeres*nek *conferal*taſsék *nova Donatio*val, ide nem értvén a' *deficiált*, és *Fiſcust concernal*andó Jóſzágok állapotját, a' mint effélékröl *in ſerie Publicationum* irás vagyon.

Ex Art. A. 1609. 1632. 1607.

ARTICVLVS III.

A' *Nova Donatiók* ne idegeneknek, hanem a' *verus haeres*ek-

1643. 1615.

nek, és a' kik *in pacifica poſſeſſione bonorum* vannak, azoknak *conferál*taſſanak.

ARTICVLVS IV.

A' *Nova Donátió*knak állapotjában, hogy ha *Fiſcus*nak, vagy máſoknak azok ellen valami *praetenſio*jok vagyon, *jure procedál*ván, *tempore reviſionis* úgy *diſcutiál*taſſanak, mint a' *Nova Donatió*k meg-visgálásának rendi és módja a' *Decretum*ban elég világoſon *exprimál*tatván vannak.

ARTICVLVS V.

AZoknak a' Királyoknak és Fejedelmeknek *Donatiói* állhatnak tsak-meg, a' kik *legitimus* Fejedelmek, és az Orſzágnak régi ſzabadsága ſzerént való válaſztásából *legitime ſuccedál*tanak. Nevezet ſzerént Mihály Vajda, Báſta György, és az akkori idöbéli *Commiſſarius*ok; haſonlóképen a' Székely Mojſes *Donatioi invalidae et viribus deſtitutae habeantur* egyebekben; hanem, mivel az Orſzág hittel-is *aſſecurál*ta vólt öket, a' melly Katonák a' Mihály Vajda meg-verésekor, mint *tyrannus* és *legitimus* Fejedelem mellöl el-állottak, azoknak ſzemélyekben akkori ígértetett Nemeſi *praerogativá*jok moſtan-is helyben hagyattatott; söt a' hartz elött azon Katonák közzül valóknak, a' melly Jóſzágot Mihály Vajda adott vólt, és birodalmokban vóltanak, azok-is nálok megmaradjanak, azokról *emanalt Articulus*oknak tartáſa ſzerént; mivel az Orſzágnak olly' utolsó veſzedelmében forgó állapotjában ſzólgáltak.

ARTICVLVS VI.

A' Királyoknak és Fejedelmeknek a' *Donatió*knak *collatio*iban, a' *Decretum* és a' Magyar Nemzetnek régi ſzabadsága, és az Orſzágnak-is írott Törvényi ſzerént, több módjok és hatalmok nem találtatik, hanem Elsö; ha melly Urnak vagy Nemes embernek magva ſzakadásán, annak Jóſzága *redeal ad Fiſcum Regium*, melly *deficial*t Jóſzágnak *apprehenſio*jában és *collatio*jában e' mód *obſervál*taſsék, hogy a' *Fiſcus per Directorem* az Orſzág Törvénye ſzerént, a' Jóſzágot *legitime publicál*taſſa: és a'

Con-

*Contradictor*okat *evocal*tatván, *procedal*taſſon ellenek *juris ordine in talibus obſervari ſolito*, ha a' Törvény a' *Fiſcus*nak ité-li, *per manus conferal*hatja, a' kinek akarja; ha pedig azt nem várván a' *Donatarius*, valamelly Jószágban *celatum Jus Regium*ot reménl lenni, és meg-kéri, *Statual*taſſa magát a' *Jus Regium*ban, és ha ſenki *Contradictor* nem találtatik a' Jószágot *apprehendal*hatja: de ha *Contradictor*ok találtatnak, *eo facto cedal*ni tartozik, és *extra dominium* kereſſe, *juris ordine* a' *Jus Regium* mellett. Második: hogy ha melly Jószágot a' *Fiſcus per Notam infidelitatis alicujus; legitime tamen & vero juris ordine, juxta ſpecies Notae, in Decreto & Regni Articulis expreſſas condemnati, Sententiá*val *legitima executione mediante apprehendál* és *conferal* valakinek; úgy tudniillik, hogy azt a' *condemnatuſt legitime citál*ták, és az Országnak *Conſtitutio*ja ſzerént, *in Generalibus Regni Comitiis, juſto juris ordine exceſſusát legitime comprobál*ván, úgy *ſententiá*zták légyen-meg; (ide nem értvén a' *Decretum*ban *ſpecificált* egyéb *caſus*okból *emergál*ni ſzokott *Nota*knak *ſpeciesit*) e' fellyebb meg-írt dologban-is pedig az *executio de bonis ſeu juribus poſſeſſionariis delinquentis convicti, ipſum ſolum proprie & praeciſe concernentibus* légyen.

Ha valaki, *non obſervato hoc juris ordine*, és nem *Statutio* által, hogy annak *Contradictor*a találkozhaſsék, hanem *ante Statutionem legitimam* mégyen-bé valamelly Jószágba, és valamelly *haereſt exturbal*, *apprehendál*ja a' Jószágot; és azután akarná magát *Statuál*tatni, *Contradictor*ok találkoznának, de a' *Donatarius contra vim contradictionis* benne marad a' Jószágban, *praetendál*ván azt, hogy *etiam ante emanationem Donationis in bonis extiterit*, az ollyan *Potentiarius*, avagy *malae fidei poſſeſſor excludál*taſsék, és az elébbeni *haeres*nek *reſtitual*taſsék a' Jószág, a' *Donatarius* pedig *procedál*jon *Donatio*val *extra dominium juxta contenta Decreti*; a' ki pedig a' fenn meg-írt mód ſzerént *extrabalt Donatio*jával magát *Statuál*tatja, *Contradictio in-*

ter-

*terveniál*ván annak *cedált*, a' *Donatio*nak ereje *in vigore* maradjon, és a' *Contradictiót juris ordine profequálj*a.

Harmadik rendbéli *Collatiók* lehetnek *de bonis Fiscalibus*, mellyekröl annak *Ser*essében vagyon emlékezet.

TITULUS XIV.

Székelységről.

ARTICVLVS I.

Ex Art. A. 1624. A' Székely Jobbágyok a' Vármegyékröl és egyéb helyekröl-is *Mandatum*okkal *repetál*taſſanak, *ſub poena fl.* 200 a' ſzerént a' külsö Jobbágyok-is Székelységtöl, és Gyülés alatt való Táblákon, *Octavalis Terminus*okon, *proſequa*ltaſsanak.

ARTICVLVS II.

1630. A' Székelységen *tollal*tatott a' köz bötstsel való élés, hanem *capitális ſumm*ával éljenek, *pro communi decreto* végeztetett.

ARTICVLVS III.

1635. A' Székekely *Transmiſſio*ja a' Tábláról, vagy Gyülésröl, ſe *Communis*ra, ſe *Evictor*ra ki-ne botsáttaſſék, hanem magok *Forum*jokon éljenek a' *Causans*ok minden *remedium*okkal; a' Tablán tsak *finalis decisio* légyen; hozzá tévén aztis, hogy a' melly perek *brevis proceſſus*on fundáltatnak, közöttök-is az 1619-eſztendöbéli *Articulus*oknak *continentiá*jok ſzerint *dijudicál*taſsék; *excipiál*tatván a' *Diviſió* dolgában való *proceſſus* annyi réſzben, hogy noha az 1619-eſztendöbéli *Articulus* ſzerént abban az *Inhibitio* nem *admittál*tatnék, mindazonáltal a' Székelységnek eddig való *uſus*a ſzerént, a' *verbalis prohibitio* ez-után-is *admittal*tatik; de úgy hogy *habeatur pro repulſione*, és többſzör azon egy dologban *Repulſio* ne légyen,

ARTICVLVS IV.

A' *Citatiók* a' Székelységen a' Székeknek esküttei, vagy azok nem találtatván, tsak *privatus* Nemes ember által-is, a' Tiſzt-

Tiſztnek mindazáltal petsétinek erejével légyenek, *Relatoria*knak *extractió*ja nélkül-is, Maros Széken kivül; úgyhogy *in prima Sede* párt vévén az *In cauſam attractus* az *Actor*nak *propoſitió*jában, *de proxima ſubſequenti Sede*, a' pár vétel mellett ſemmi *exceptiok de condeſcenſione* ne leheſſenek; hanem mindjárt *de merito* ſzólljanak, és tsak az *ordinarius proceſſus obſervál*taſſék, és az *ordinarium remedium*ok, úgymint elsöben *citatiók*, pár-vétel, *exmiſſio* után *Novum*, *Appellatio*, a' *remedium*okban pedig *Contradictio*, *Inhibitio*, *Repulſio*: Maros Széken pedig mivél *ab antiquo Relatoriá*val ſzoktak élni, ez-után-is azon *uſus*ban meg-tartatnak, és az Orſzágnak *Conſtitutió*ja ſzerént, három helyes *exceptio*val élhetnek; de a' pár-vétellel ök-is a' *Cauſans*okat ne fáraſzſzák, hanem az *ordinarium remedium*okkal légyenek *contentus*ok.

ARTICVLVS. V.

A' Táblákra *tranſmittál*tatni ſzokott *cauſa*k a' Székről elsöben derék Székre botsáttaſſanak, és onnan a' Táblára; mellyet nem *praeſtál*ván, Táblára *evocál*taſſanak érette, és *tanquam violatores Conſtitutionum fl.* 200. büntetteſſenek érette, *toties quoties*, *executió*jok-is pedig *uſque ad deciſionem* az ollyan *cauſa*knak ne leheſſen. *Ex Art. A.* 1640.

TITULUS XV.

Szászságról.

ARTICVLVS I.

MInt a' több *Natio*knak, úgy a' Száſzságnak-is *Appelatió*ba botsáttatott *transmiſſió*jok, a' Gyüléſek alatt-is *promiscue revideal*taſsanak: a' ſzerént az *Octavalis Terminus*okon-is elövéteſsenek: és egyéb Táblát illetö *cauſa*k-is igaz *Series*sek ſzerént.

TITU-

TITULUS XVI.

Aſſeſſorok állapotjáról.

ARTICVLVS I.

Ex Act. A. 1609. 1615. 1576. 1588. 1554. 1557. A' Táblai *Aſſeſſor*ok, hogy mind elégséges illendö ſzámuak *circiter ad num.* 12. ez Hazának Törvényihez értö, jó lelki-eſméretü emberek rendelteſſenek a' Fejedelmektöl, a két Itélö Meſterek, és *Praeſidens* mellé, ſzükségesképen kívántatik; kik mindazonáltal az 1554-eſztendöbéli *Articulus* ſzerént-is, tsak magok költségeken ſzolgálni nem tartoznak Annak-okáért ha mi pénzbéli *proventus* a' Táblán *Fiſcus* ſzámára *cedál*na, az, ſzámokra *conferál*taſsék, és a' *Director*ok viſeljenek gondot reá, hogy afféle *proventus*ok igazán *adminiſtrál*taſſanak; úgy-hogy, a' melly *causák* a' Táblán *decidál*tatnak, az onnét *emanalt Sententia* ſzerént, a' mit a' Bíráknak ítélnek, nem azokat a' Bírákat illetvén, a' kik elött *inchoál*tatott, hanem a' kik elött *decidál*tatott, annák inkább a' derekas *cauſa*k inkábbára Táblán, mint-ſem Vármegyén *inchoal*tatván, akár *per inchoationem*, akár *per deciſionem* ſzakadjon a' Táblán vége; abból léjendö *proventus* az *Aſſeſſor*oknak *adminiſtral*taſsék, hogy-ha a' *causá*ban *triumphans* az *executio*kat nem azon Vármegyebéli Tiſztek álta *peragál*tatja, kik elött *inchoál*tatott vólt.

TITULUS XVII.

Fiscalis Directorokról.

ARTICVLVS I.

A' *Fiſcalis Director*ok mind Széken és Táblán-is benn ülhetnek, *Fiſcalis cauſá*kon kivül; de mint a' több Tábla *Aſſeſſor*ok, hiteſek légyenek az igaz Törvény-tételre; tsak 1570. hogy a' melly *causá*kban Bírák léſznek, azokban ſoha *Actor*ok ne leheſſenek, ſem *e contra*; a' Törvénybe olvasásra béadott levelek-is pedig, *Director*ok kezeibe ne adattaſſanak

TITU-

TITULUS XVIII.

Káptalanokról.

ARTICVLVS I.

AZ Egyházi rendek 's Papok kezéből a' Káptalanok kivétetvén, azok helyébe az Ország az akkori állapotoknak kivánsága szerént, a' mennyi számú személyeket elégségeseket itélt, választott külsö *Seculares* emberekből, és azoknak bizonyos fizetést rendeltenek a' Fejedelmi Tárházból, hittel köteleztettenek hivataljokban igazán való eljárásra, fáradságoknak-is jutalmát el-*limitál*ták; a' mostani állapotokhoz alkalmaztatván annak-okáért azoknak állapotjokat, végeztetett, hogy mivel a' Fejedelmek fizetnek nékik, ugyan a' Fejedelmek válaszszanak és állassanak-is, mind Fejérvári, mind Váradi Káptalanokba, és Kolos-Monostori *Conventbe*, jó lelki-esméretü, és azon hivatalnak meg-felelésére elégséges tudományú alkalmatos embereket, leg-alább három-három személyekből állókat, kiket a' bé-állatáskor a' több *Capitularis Collegák* előtt, egy Itélö Mester, avagy *Cancellarius* avagy *Secretarius* előtt, erös hittel kötelezzenek *ad fidelitatem*, *taciturnitatem*, *conservationem*, *requisitionem*, *literarum transumptionem*, *extradationem*, *legitimamque executionem*, kiknek a' szokott Káptalani petsétek-is kezekbe adattassanak. *Ex Art. A.* 1557. 1571. 1573.

Ezeknek régen rendelt és szokott fizetések a' Fejedelmektöl igazán megadattassék, mind hogy a' hivatalnak inkább meg-felelhessenek; mind pedig hogy rendek szerént való betsületek de *diminuál*tassék; mivel hogy ök-is, a' leveleknek *taxai*ban a' régi *limitatio*hoz alkalmaztatnak és meg-határoztatnak; mellyröl annak *Series*ében bizonyos irások találtatnak, kik mellöl ne-is *recedál*janak, *sub amissione honoris et officiorum.* 1578. 1609.

*Authorit*ások légyen pedig minden *legitima executio*kra; mindazonáltal nem *excludál*tatván mellöllök és kivüllöttök-is,

a' dolognak mivóltához és eddig *obſervál*tatott *uſus*hoz képeſt, egyéb *legitimus Executor*ok-is; de ök is meg-gondolják hívataljokat, és azon kivül való dolgokba magokat ne elegyitsék, ſe affélékre ne eröltetteſſenek.

Ex Art. A. 1649.

*A' Protocollum*ok a' Káptalanokba bé-adattaſſanak. Petsételni ſoha tsak egy Káptalan-is más *Collegá*jának híre és *praeſentiá*ja nélkül ne méréſzeljen; a' petsét-is köz helyen, nem tsak egyiknél *conſervál*taſſék, melly-is *juramentum*joknak *Serieſ*sében légyen; és az egy *Procuratória Conſtitution* kivül ſemmi egyéb *faſſio*kat tsak egy közzülök ne *recipidl*jon; *Statutio*kat és külsö *Executio*kat *penes Regium peragál*hatnak. A' melly Káptalanokba pedig eddig más *uſus*sal éltenek, a' ſzerént *peragál*tatott dolgok *in vigore* hagyattatnak; ez után valók a' végezéſekhez alkalmaztaſſanak.

TITULUS XIX.

Procurátorokról

ARTICVLVS I.

SOk ſzegény igyefogyott Nemeſség, és egyéb rendek fogyatkoznak-meg a' miatt igazságokban, hogy valamelly Tekintetes és értekes ember mind maga mellé *attrahál*ván a' *Procurá*torokat, a' máſik fél vagy tellyeſséggel *deſtituál*tatik *Procurator* nélkül, avagy ha ſzintén a' Törvény-tévö Bírák Prokátort az ollyan meg-fogyatkozott *Cauſans* mellé adnak-is, a' mint-hogy adni tartoznak-is; de *impoſitive* lévén, és kéſzületlen-is a' dologhoz, úgy-is *periclitál* a' ſzegény *Cauſans*. Akarván annak-okáért ezt-is meg-orvoſolni, végeztetett; hogy ſenki egy *cauſa*ban több *Procuratort*, hanem tsak leg fellyebb kettöt foglalhaſſon maga mellé: Tilalmaztatik pedig az ollyan *colluſio*-is, hogy valaki a' *Procurator*okat maga mellé a' kettön kivül fel-nem állathatván, úgy végezne, hogy ellene ne *leváljanak causá*kat, avagy inkább köteleſek lévén alattomban benn üljenek, és egy-

ſzers-

ſzersmind Bírák, 's még ártalmasban *agálók* - is légyenek, *ſub eadem poena*. A' hol pedig a' Bírák a' pereſnek együgyüségére és fogyatkozására nézve Prokátort rendelnének a' Perlö ember mellé, tartozzanak ugyan fel - venni, és *ſincere agálni ſub poena homagii*, de a' Peres-is tartozzék fáradságának érdemlett jutalmát meg-adni.

ARTICVLVS II.

MInd a' régi ſzokás és a' *Decretum*, mind pedig a' közönséges igazság-is úgy kívánván, valaki magát *Procurator*jának hivataljára adja, és *causá*kat *agál*ni akar, a' Táblai Itélö Meſterek és *Praeſidens* elött, valamint a' Bírák az igazán való ítélet - tételre, úgy a' *Procurator*ok-is *Principalis*októl rájok bizatott *causá*knak nem *prodál*ására, máſokkal nem *colluddál*ásra, és a' *causá*nak *deciſió*jáig, tehetsége ſzerént igaz *ſinceritás*sal való *procurald*sára hittel légyenek köteleſek, különben *ſub amiſſione honoris* ſohol ne *agál*haſſanak. *Ex. Art. A.* 1611.

Illetlen *exactio*kra és fizetésre - is a' *Cauſans*okat ne kénſzeritsék, és ha melly *Cauſans* a' *procurator*oknak képtelen kívánságok miatt meg-nem alkhatván, Prókátorból meg-fogyatkoznék, *exponál*ván panaſzſzát, és *denomindl*ván az ollyan Prókátort a' Bírák elött, a' holott *causá*ját akarná *inchoál*ni, azon Birák *conſcientioſe limitál*ják - el, mitsoda fizetéſt érdemeljen érette a' Prokátor, és akkor meg-intvén, tartozzék azon fizetésért igazságoſon *procurál*ni; és hogy - ha még-is *contumaciter* nem engedne a' Bírák *impoſitio*jának - is, ugyan ott *in facie Sedis eo facto homagium*nak *poená*ján maradjon.

ARTICVLVS III.

HA valamelly Prókátor köteleſsége ellen el-nem járna híven a' fel-vett *cauſá*jában *Principalis*ának, avagy *Adversarius*ával valamelly *praetextus* alatt *colluddál*na, igazságát *prodál*ná idö elött, a' *Fiſcalis Director procedál*jon az ollyan ellen, és büntetödjék mint hitit köteleſségét meg-ſzegö ember.

Ha pedig *Principalis*ának leveleit el-veſzti, (*excipiál*ván

valami ſzerentsétlen *caſus*t) vagy *Adverſarius*ával való *colluſio* miatt a' *Cauſans* kárt vallana, kereſſe *ſuis modis Procuratorá*n kárát.

ARTICVLVS IV.

A' *Procuratoria Conſtitutiók* mindenütt az Orſzágnak réſzeiben, Fö és Vicé Tiſzteknek, *Notarius*oknak, *Cancellaris*táknak, kik *ſpeciáliter* arra *exmittál*tatnak, haſonlóképen Városi rendeknek a' Bírák elött lött hit ſzerént való *reſcriptum*okra, mind két *Cancellariá*ról, és Káptalanokból-is meg adaſſanak.

TITULUS XX.

Jus Ligatum felöl.

ARTICVLVS I.

MInd eredetire nézve (holott *in anno* 1594. ez Hazának Tekintetes nagy Rendekből álló néhány ſzámú haſznos fiai és tagjai *indicta cauſa*, *non citati neque legitime convicti*, ölettettenek-meg, és *privál*tattanak életekkel együtt magok és *poſteritás*ok minden javoktól) mind következésére nézve (mellyel *praecludál*tatott az igaz *Haereſe*ktöl és *Succeſſor*októl, hogy törvény ſzerént-is igazságos *praetenſio*kat ne *proſequál*hatnák) fokaknak melly káros, de közönségeſen keſerves, és minden Kereſztyén Nemzetek között irtózáſſal hallhatandó *terminus* folyamodott légyen e' megveſzett kútföből, azoknak a' tövénytelen meg-öletett nagy Rendeknek halálok után, úgy-mint a' *Jus Ligatum*nak nevezeti: ſzomorúán érezvén bóldog emlékezetü eleink-is,
A. 1608. annakutánna *in Anno* 1608. a' több dolgai között, ebben ditséretes tselekedetü idösbik *Rákóczi Sigmond*, akkori Méltóságos Erdélyi Fejedelem idejében az eddig rabságban avagy kötélben tartatott igazságnak, ſzabados útját nyitották vólt; melly noha kevés ideig vólt-is ugyan *proceſſus*ban, de ugyan akkori idöbéli Méltóságos Fejedelem alatt, az Orſzágnak *Státus*i vévén eſzekbe, hogy a' meg-alunni láttatott

tüz-

tüznek ſzikrája a' Hazának fel-háborodásával kezdene újabb langot vetni, kénſzerittettenek azért iſmét azon elébbeni karba állatni, 's tóvább való menetelét újabban meg-határozni.

Noha pedig még tsak nevezetinek-is írtozásával, mindazonáltal *propter bonum pacis, unionemque ac concordiam Regnicolarum*, nem külömben mint *amneſtiá*ba ment dolgot, nem úgy az elsöſzöri *adinvenitá*lt kegyetlen *terminuſt*, mint a' máſodſzori meg-határozáſt, örökösképen *loco amneſtiae*, ez után való idökre-is helyben hagyni végeztük: illy' *declaratió*nak hozzá-tételével; hogy *Jus Ligatum*nak még-tsak nevezeti-is, ezen kivül ſzegény Hazánk és Nemzetünk közzül, *etiam ſub anathemate excludá*ltatva légyen *in perpetuum*; söt, kit Iſten Szent Fiáért minden Kereſztyén Fejedelmektöl és Orſzágoktól, 's mi tölünk-is, és *poſteritas*inktól távoztaſſon, de ollyan *casus*ban, minden rendek *etiam ab homagio fidelitatis, et obedientiae Principibus debitae*, *abſolutus*ok légyenek.

Limitatio redemptionis Literarum in utraque Suae Celſitudinis Principalis Cancellaria, nec-non Capitulis ac Conventibus in Regno Tranſilvaniae, et Partibus Hungariæ eidem annexis, ex mandato ejusdem Celſitudinis Principalis (ſalvo tamen ejusdem judicio, Dominorumque Conſiliariorum conſenſu permanente) conſcripta.

Pro literis, quae ad inſtantiam Fiſci pertinent, et emanari debent, in quibuscunque negotiis et caſibus, nullam reſolutionem Magiſtri Protonotarii accipere debent.

Atteſtatoria Simplex Tranſilvanica - - - *den.* 24.
Atteſtatoria Simplex in partibus Hungariae - *fl.* 1.
Atteſtatoria cum declaratione - - - *den.* 24.
Procuratoria Simplex tam in Tranſilvania, quam in Partibus Hungariae, - - - - *d.* 24.

Pro-

Procuratoria ad reſcriptum - - *fl.* 1.
Procuratoria ad Inſtantiam - - *den.* 24.

Hoc addito, quod pro labore, Teſtimoniis Capitulorum et Scribarum, aut Nobilium ad unumquemque diem pro ſingulis perſonis d. 12. *praeterea victualia adminiſtrentur.*

Praeceptoria pro recipienda Procuratoria conſtitutione - *fl.* 1.
Literae Evocatoriae vel Admonitoriae - - - *fl.* 1.
Literae Judiciales - - - - - *den.* 12.
Praeceptoria ſine Evocatione - - - - *den.* 24.
Praeceptoria cum Evocatione - - - - *fl.* 1.
Novum Judicium, ſive ſimplex, ſive cum Inhibitione *fl.* 1.
Novum cum gratia - - - - - *fl.* 12.
Inhibitio - - - - - - *fl.* 1.
Repetitoria Jobbagionis - - - - - *fl.* 1.
Literae Requiſitoriae - - - - - *d.* 24
Diviſionalis - - - - - *fl.* 1.
Praeceptoria ſuper metali reambulatione - - - *fl.* 1.
Literae Faſsionales - - - - - *fl.* 1.
Literae Proteſtatoriae - - - - - *fl.* 1.
Literae Prohibitoriae cum declaratione - - - *fl.* 1.
Literae Plenipotentiales - - - - *fl.* 1.
Literae Reviſionales - - - - - *d.* 24.
Literae Retractationales - - - - *fl.* 1.
Praeceptoria ſuper Tranſmiſſione Cauſarum - - *fl.* 1.
Teſtimonialis ſuper depoſitione Cauſae - - *fl* 1.
Reſuscitatoria ſententiae - - - - - *fl.* 1.
Literae Executionales - - - - - *fl.* 1.
Conſtitutio Curatoris - - - - - *fl.* 1.
Expeditoriae ſive Quietantionales - - - - *fl.* 1.
Pro tranſumptis literarum, tam coram Judicibus Regni ordinariis, quam coram perſonis Capitularibus, pro primo folio fl. 1.
pro reliquis ſingulis - - - - *d.* 24.

Pro-

Pro paribus literarum in Judicio fiendis ſolutio eadem
Perſonis Capitularibus vel Conventualibus pro requiſitione literarum - - - - - , *fl.* 1.

Adjudicatoriae coram Regni judicibus emanatae.

Prorogatoria pro adducendis Victoribus - *fl.* 3.
Communis inquiſitio - - - *fl.* 3.
Teſtimonialis ſuper condeſcenſione Cauſae - *fl.* 1.
Juramentalis tertio, vel ſexto ſe - - - *fl.* 3.
Juramentalis decimo ſecundo, vigeſimo quinto, vel quinquageſimo ſe - - - - *fl.* 6.
Juramentalis ſuper metali reambulatione - fl. 6.
Sententia ratione reſtitutionis Jobbagionis fugitivi, ſive per non venit, ſive ex reſponſionibus partium, ubi cum poena Articulari adjudicata fuerit - - - fl. 6.
Sine poena - - - - - fl. 3.
Sententia per non venit ratione aliorum negotiorum, ubi adhuc Juridica remedia ſequi poſſunt - - - fl. 3.
Sententia finalis in facto Majoris Potentiae, Debiti, et aliorum ſimilium Caſuum. - - - fl. 12.
Sententia finalis in facto Minoris Potentiae concernent: fl. 6.
Sententia ſuper reobtentione Poſſeſſionum, Bonorum, et Jurium poſſeſſionariorum, in qua nec Inhibitio, nec Repulſio, nec Revocatio Procuratoria vel alius aliquis proceſſus Juridicus amplius ſequi poteſt, de ſeſſione una, duabus, tribus, vel quatuor, uſque ad decem - - fl. 3.
A decem uſque ad viginti - - - - fl. 12.
A viginti uſque ad quinquaginta - - - fl. 20.
A quinquaginta uſque ad centum, vel amplius, ſi etiam centenarium numerum aliquoties exceſſerit in toto ſolvuntur - fl. 40.
Caſtellum integrum cum pertinentiis - - - fl. 50.
Sententia Abſolutionalis in facto Minoris Potentiae, Debiti, Dotum,

ac ro-

ac rerum praaphernalium et aliorum ſimilium - fl. 3.
Sententia Abſolutionalis in facto Majoris potentiae - fl. 6.

Taxas literarum Donationalium, Inſcriptionalium, Conſenſualium, Privilegiorum, eorumque Confirmationum, nec-non Armalium, Primipilarium, Exemptionalium, Prorogatoriarum, hisque ſimilium, ſuae Celſitudinis Principalis Dominorumque Conſiliariorum judicio humilime ſubmiſimus.

APPROBATARUM CONSTITUTIONUM REGNI TRANSILVANIÆ, ET PARTIUM HUNGARIÆ EIDEM ANNEXARUM

PARS QUINTA.

Continens in ſe Seriem Publicorum Edictorum.

Aknák állapotjáról.

EDICTVM I.

Ex Art. A. 1651.

A' Székelységen lévö Darabantságnak-is, az Aknákról házok ſzükségére való Só adás *usque ad bene placitum Principum*, rendeltetett, *praeſtál*ván ök - is az Aknákhoz való *taxát*, a' ſzerént mint a' több Székelyek.

EDICTVM II.

A. 1599. 1633.

A' Só hordó ſzekeres emberektöl ajándék, vagy egyéb *exactiót* venni a' Kamara Iſpánok ne méréſzeljenek ſzabad akaratjokon kivül, *ſub poena* fl. 200. Azon *proceſſus obſervál*tatván, mint a' tartozó Sónak meg-nem adásáról íratott.

EDI-

EDICTUM III.

EGyéb rendbéliek-is, de *ſignanter* a' *Partium*béli Só hordó ſzekeres emberek a' Harmintzadoſoktól illetlen *exactiók*kal ne terhelteſſenek; és czédula pénzért Sót rajtok ne *exigál*janak. A' melly Harmintzadoſok pedig ez ellen tselekednének, *obſervál*taſſék ellenek az Orſzág *Statutumi* és ſzabadsága ellen tselekedö Harmintzadoſokról írott *Articulus*, ugyan ott *ſpecificál*t *proceſſuſ*sával, és *poena*jával, mellyröl annak *Serieſſe*ben vagyon emlékezet. *Ex Art. A.* 1643. 1637.

A' Váradgyai *Portus*ra *Fiſcus* ſzámára Sót ſzállitó Szekereſek-is Vám-adáſtól *immuni*sok légyenek; söt egyéb rendbéliek-is, ha a' hídon által nem mennek. 1638.

EDICTVM IV.

A' Szamos és Maros vizén való gátok miatt, hogy-ha a' Sónak ſzállitásában akadályok lennének, azoknak *ocu-laláſ*okra *Commiſſarius*ok rendelteſſenek, és igazitásba vétet-teſſenek. 1640. 1638.

EDICTVM V.

A' Sónak az Orſzágból való ki-hordáſa, ez ideig való *uſus* ſzerént, ſzabados egyéb helyeken-is, de *ſignanter* a' Körös útján-is. 1589.

Botos és egyéb Gôbôly marhát hajtó emberekrôl.

EDICTVM VI.

AKár *Fiſcus*nak, akár Uraknak, és egyéb embereknek gö-böly és egyéb-féle tsoport marhákat hajtván, ha tilalmas helyekben károkat és egyéb hatalmaskodáſokat és *inſolentiá*kat tselekeſznek, mint nem Urak akaratjából tselekedett dolgokért a' ſereg marhában kár ne tételſék, békével botsáttaſsék; hanem a' mellettek lévö 's kárt tétetett Béres legényeket, és egyébféle embereket, és azoknak marhájokat *areſtál*ják, 's a' kárt avagy egyéb vétket meg-láttatván, a' dolog meg-bizonyosodván, azokon vegyenek *ſatis-fa-*

factiót, és büntetödjenek érdemek ſzerént: a' derék marha mellett mindazáltal azoknak gondviſelésére-is embert hagyván, egy ſzámú embernél több lévén a' marhák mellett.

EDICTVM VII.

DEzmákat, Sót, és egyéb terheket *Fiſcus* vagy máſok ſzámára hordozó, avagy abból viſzſza menö Szekereſek-is, kik vagy tilalmas helyekben való károkat, kaſzált és boglya ſzénáknak meg-bántását, kerteknek le-vágását, égetését, és több *inſolentiá*kat-is ſzoktak tselekedni, söt a' káros emberekre ugyan *inſurgál*ni-is; affélék-is ezen fellyebb meg-írt mód ſzerént büntetteſsenek, és akármelly rendbéliek-is, ha ellenkeznének, Tolvaj kiáltáſokra a' károſoknak *inſurgál*ni a' Faluk tartozzanak, és az elégtételig *areſtál*ni-is, a' tselekedetnek mivóltához képeſt.

EDICTVM VIII.

HAſonlóképen, ha Nemeſség határán hatalmaſúl tartanák és járatnák, akár Fejedelmeknek Uraknak, és egyéb rendeknek marháit, és nem lehetne ereje és módja a' *Poſſeſſor*nak abban, hogy a' *Decretum* tartáſa ſzerént *procedál*na ellenek, ezen fellyebb meg-irt módnak el-követésével-is ſzabados légyen.

Bújdosó és lézzegő emberek felöl.

EDICTVM IX.

ESméretlen, Uratlan, ez Orſzágban bújdosó és lézzegö emberek; kiváltképen a' kik útjokat jámborúl nem *continuál*ják, hanem a' ſzegénységen élödnek, annál inkább ha lopnak, a' ſzegénységet zaklattyák, vagy egyéb *inſolentiá*kat tselekeſznek, ſenkitöl ſemmi úti hiteles, avagy bizonyság levelek nem lévén, gyanúság lehet nem igaz járatbéli vóltokról, affélék meg-fogattaſſanak ſzabadoſon, tsak *privatus* Nemes emberektöl-is, annál inkább Vármegyei, Várakbéli, Városi és Záſzlók alatt lévö Tiſztektöl, söt tsak Faluſi Bíráktól-is,

is, mindazáltal ſzeméljekben való ſebhetés és verés taglás nélkül, hogy-ha magokat meg-adják, és javokban való meg-káſitás nélkül, és ha magokat igaz járatbélieknek lenni elhitethetik, békével botsáttaſſanak minden kár nélkül; ha pedig nem, a' Tiſztek *detinedl*ván büntetsék törvénnyel érdemek ſzerént; ha tudva el-botsáttaná valaki, *Director* által *evocál*tatván, fl. 200. büntetteſsék, *in foro competenti*. De ha paraſzt falu helyeken *areſtál*tatik afféle ember, haladék nélkül közelebb való Tiſztekhez, vagy azok nem találtatván, értelmes betsületes emberekhez vitetteſsék *examenre*: és kiki jól meg-láſſa, hogy afféle dolgokkal ne *abutál*jon, és valamelly igaz járásbéli embert, kiváltképen Nemes embert meg-ne *areſtál*jon, ha kárát és búvát nem akarja vallani. *Ex Art. A.* 1619.

EDICTVM X.

HA kik *reſidentia* nélkül való és tsak jövö-menö tsavargó embereket, köteles ſzólgaság nélkül, Fejedelem vagy Vármegyéknek, Váraknak és Székeknek Fö Tiſzteinek hirek nélkül hátok megett tartnak és lappangtatnak, kik ugyan-is nem egyebet hanem ló lopáſt, foſztogatáſt és egyéb roſz dolgokra való alkalmatoſſágot leſnek; meg-tudván a' Tiſztek kéreſsék kézhez; és ha nem adja, vagy az elött-is hírekké nem tette, akármellyik tselekedetért-is *citál*taſſanak a' Tiſztektöl Vármegyére avagy Székes helyekre, és egyſzeri *exmiſſio* által a' dolog meg-bizonyoſodván, minden tovább való *proceſſus* és *remedium*on kivül fl. 200. *convincál*taſſanak: haſonlóképen a' Záſzlók alatt-is, ha a' Hadnagyok és Kapitányok afféléket lappangtatnának, kik nem íratott és fizetett Katonák, *toties quoties* a' dolog meg-tudatik, a' *Generaliſok* végére menvén, hó pénzeket *amittál*ják az ollyan Tiſztviſelök.

Dézmákról.

EDICTVM XI.

A' Dézmáſok *per abuſum* magoktól talált ſzegénység terhére, 1589.

re, a' *Fiſcus*nak-is ſemmi haſznára való egyéb *abuſus*okat le tégyenek, nevezet ſzerént, a' mellyet ök ſzoktak hini, ke reſztyén pénznek, áſzok pénznek, penna kévének, penna bornak, nékiek való gazdálkodáſon kivül, tyúk, kenyér, füſzerſzám, avagy azok helyén pénzt ſzedni.

EDICTVM XII.

A' Melly ſzabados emberek, kik vagy fegyverekkel, vagy lovok hátán, vagy egyéb Udvari ſzólgaságnak hívatal jában, Páſztorságokban, Bíróság viſelésben vannak, hogy a' Dézmáſok az ollyanokon egy-egy forintot, és egyéb *exactió*kat vegyenek, *tollál*taſsék *in perpetuum*: holott a' földes Urok-is afféle rendbéli embereknek kedvezni ſzoktak Dézmájok dolgából. Ha pedig meg-véſzi a' földes Ura, ſzabadságában áll, mert *árenda* fizetéſſel véſzi-meg a' *Fiſcus*tól ſok helyeken.

EDICTVM XIII.

A' Dézmáſok magoknak külön mezö páſztorságot ne tulajdonitsanak, a' falus Bírák hivatalja lévén inkább az; *Ex Art.* mindazonáltal az arra rendeltetett emberek kötelesek lé- *A.* 1589. gyenek affélöből a' Dézmáſsal egyet érteni, és ha valamelly 1630. gabonában, vagy ſzölöben kár-tétel eſnék, egyezö értelemből törvény ſzerént büntetsék: és mind a' ſzegénységnek, mind a' *Fiſcus*nak, (holott a' kár közös) *refunddl*taſſék.

EDICTVM XIV.

*Limitál*va légyen, mikor, mennyi lóval, és ſzemélyel men- 1625. jen ki a' Dézmás, és meddig-is *continuál*ja kün lakását a' 1616. ſzegénységen, gazdálkodáſa-is mimódon légyen rajtok.

EDICTVM XV.

A' Dézmáláshoz kezdésért, határ fel-ſzabaditásért, a' 1630. ſzegénységet ne ſantzoltaſsák.

EDICTVM XVI.

HA mi illetlen *exceſſus*okat a' Dézmáſok tselekeſznek, affé- 1630. lékröl a' Tiſzteknek utánnok czirkálni, felöllök *inquirál*tatni ſzabados légyen; az *inquiſitio*t Fö és Vicé *Arendator*oknak,

vagy

vagy Fejedelmeknek küldeni; söt hogy ha a' dolog haladékot nem ſzenvedhetne, ſzemélyekben-is öket *areſtál*tatni, és hirré tévén, a' mit a' Fejedelmek, vagy Fö és Vicé *Arendator*ok fognak parantsolni, a' ſzerént *procedál*janak vélek, és érdemek ſzerént meg-büntetteſſenek.

Debreczeni Dolgokról.

EDICTVM. XVII.

A' Só hordo ſzekerek eleibe ki-ne menjenek a' Debreczeniek, és ſem kün ſem benn Savokat el-foglalni, azzal annak el-adását meg-akadékoztatni, vagy a' ſzegénységnek kedve 's akaratja ellen ott le-rakatni ne méréſzeljenek; hanem mind ſzekereſtöl, mind apronként el-adni Savokat, ha el-nem adhatnák, a' hová el-akarják vinni, ſzabadoſon meg-engedjék, *ſub poena florenorum* 200.

Ötvös Meſterekrôl.

EDICTVM XVIII.

TÖbb Meſter emberek között, az Ötveſek mivelvén drágább *materiá*kból, tapaſztaltatik nagy *fraudulentia* közöttök valókban, nevezet ſzerént egyikből, hogy a' jó ezüſtöt igen meg-ſzokták veſztegetni, roſzſzúl és ruſnyáúl-is mivelnek; Máſikból, hogy akármelly müben-is az arra ki-adatott aranyat a' fel-méréskor belé nem tudják; Harmadſzor, hogy akár kitsíny *quantitás*ban, akár mentöl nagyobb kiterjettségben légyen a' mü, de gyakorta két-két aranyat *extorquedl*nak a' miveltetö embereken; mellyben melly ſzemlátomáſt való *fraus latitál*jon, akárki meg-ítélheti, noha tsak mi ideig-is nem tart aranyazáſok; Annakokáért a' Czéh Meſtereknek és Városok Biráinak erre légyen ſzorgalmatos gondjok, és orvoſolják meg-is, a' münek girájától-is pedig nem többet, hanem a' *limitatio* ſzerént való fizetéſt vegyenek, és a' miveltetö embereket-is hoſſzas haladékokkal ne

várakoztaſsák; egyéb-iránt a' miveltető ember panaſzt tévén a' Bíráknak, mindjáráſt a' panaſzló embert *contentál*taſsák, a' tsalárdúl mivelö embert pedig büntetſsék fl. 100. *toties quoties*; mellynek harmadá a' panaſzló emberé, két réſze a' Bíráké és Czéhé légyen. Ha pedig a' Bírák és Czéh Meſterek el-múlatnák, a' panaſzló ember ſzabados légyen véle, ha maga vagy a' *Fiscalis Director*nak tévén *inſtántiát*, *evocálta*tja is Táblára, 's *comperiál*tatván a' dolog, azon Tiſztek fl. 200. *convincál*taſſanak: mellynek-is harmad réſze a' panaſzló félé légyen, két réſze *Fiſcusé*.

Enyediekről.

EDICTVM XIX.

AZ Enyedi Városbéliek, valamelly *abuſus*ból két-két pénzt ſzoktak vólt venni minden egy-egy köböl gabonáért, mellyet Városokba el-adni vittenek, a' Szegénységnek nagy fogyatkozására: melly a' mint régen *tolláltatott*, úgy ezután-is nem *admittál*tatik.

Ex Art. 1614.

Fejérvári dolgokról.

EDICTVM XX.

FEjérváratt a' keritéſen belöl a' kiknek háza vagyon, a' helynek állapotjához illendö módon tartozzék meg-épiteni, az elötti *Articulus*ok ſzerént; egyéb-iránt-is, de bizonyos idö *temindál*tatván arra a' Tiſztektöl, valakinek ſzalmával fedett háza, töviſſes, és veſſzökkel font kerti találtatik, a' rendelt idö után le-vonattaſſék és el-hordattaſſék; máſodſzoris *terminus*t adván néki, haſonlóképen büntetteſſék, harmadſzor pediglen házát tellyeſséggel *amittál*ja.

A. 1618. 1627. 1629.

EDICTVM XXI.

ORſzág Gyülésén, Fejedelem Udvara népén és azokon kivül, kiket a' Fejedelmek hívatnak, ez Orſzágbéli emberek közzül, ſenkinek Fejérváratt ſzállás ne adattaſſék, hogy annyival in-

inkább az Orſzágbéli emberek kénſzeriteſſenek házakat tsináltatni, vagy pedig fizetésért magoknak ſzálláſt fogadni.

Faluk birodalmának módjáról.

EDICTVM XXII.

NEm kevés bántodáſa vagyon ez iránt-is a' Nemeſségnek, hogy némellyek Jobbágyi, *in praejudicium Dominorum terreſtrium* máſoknak *obligál*ják Jobbágyságra magokat, melly miatt a' *Patronus*nak nem tsak Jobbágyának ſzemélyéhez, hanem örökségéhez való *jus*sa-is más idegenre *transferál*tatik; némellyeknek örökségek meg-marad ugyan, de a' Jobbágy az Urának *injuriá*jára helyéből ki-bontakozván, más *Patronus* földére költözik által, a' honnét Törvény ſzerént-is nem *reducál*tathatik: Némellyek viſzont a' Jobbágynak fiú ágon lévö *defectus*án a' *fundus*hoz való minden *pertinentiá*kat *abalienal*nak; némellyek végezetre ſzölöbéli örökségeket leányoknak adván, abból *cedal*andó Dézmát-is a' *Dominus Terreſtris*töl el-idegenitik; melly *abuſus*nak *tollalá*ſáért, végeztetett, hogy a' melly *Patronus*oknak effélékből, vagy ehez haſonló dolgokból *emergál*t bántódáſok vagyon, ez illyen Falú vagy Város lakoſit, nem *per modum citationis*, hogy abból *contentiók*, *condeſcenſiók*, és egyéb *proceſsus*ok következhetnének, *admoneál*taſſák; hanem tsak hogy a' jövendö Orſzág Gyülésére *compareál*ni tartozzanak, és ha miról *Privilegium*ok *extál*, *producál*ni tartozzanak, hogy akkor lehеſſen *deliberatio* felöllök.

Fiſcale bonumokról.

EDICTVM XXIII.

A' Bihari, Tsatári, Püspöki Nemeſség a' *Fiſcus* ſzámára *contractus*ok ſzerént, *öt-öt forintot* adjanak, paraſzt *fundus*on lakáſokért; de mivel paraſzt *fundus*on laknak, arról a' ſzegénységet a' közönséges tereh viſelésben, hogy ſegitsék, méltó dolog; holott azon helyekre paraſztság telepednék, ha ök nem lak-

laknának rajta: ha kik pedig ehez nem akarnák tartani magokat, meg-engedtetett, el-mehetnek onnét.

Ex Art. A. 1653 A' melly Nemes ember *Fiſcalis* Jóſzágban lakván, parlagból ſzölöt akar épiteni, elsöben találja-meg a' *Praefectust*, vagy a' *Fiſcus*nak azon helyben való Udvarbíráját, ki a' helyet meg-látván és meg-betsültetvén, ha a' *Fiſcus* Jobbágyi nem akarják mivelni, annakutánna azon Nemes ember ſzabadoſon birhaſſa, a' Dézmát a' *Fiſcus*nak ki-adván belöle.

Hadi állapotokról.

EDICTVM XXIV.

HAdakozásnak idején Nemes embereknek házaira, majorjira, Pap és Schola házakra a' hadak ne ſzállíttaſſanak, *ſub poena* fl. 200. egyéb-iránt-is Iſtenes és Haza javára és ſzabadságára nézendö, és állapotokhoz alkalmaztatott *Edictum*ok adattaſſanak-ki, ſzorgalmatoſon *obſervál*taſſanak-is.

A' Jéſuitai Szerzetnek ki-rekeſztetésének módjáról. és okáról.

EDICTVM XXV.

A' Jéſuitai Szerzetbélieknek az Orſzág *Conſtitutió*i ellen találkozhatott *Fautor*inak engedelem adatott, mind addig való ezen dologbéli tselekedetekröl, míglen *legitime* nem vóltak *admoneál*tatva a' Jéſuitai Szerzetbéliek ki-menetelek felöl; azután való tselekedetekért, a' Fejedelmek *gratia*jában és ſzabadságokban áll, akarják-é *proſequal*ni Törvénnyel, avagy nem; az *admonitió* pedig vólt *die* 22. *Jan.* 1652.

Jófü Vidékiról.

EDICTVM XXVI.

JOfü Vidékire ſenkinek Jobbágyi bé-ne fogadtaſſanak, és ha ollyan találtatnék, az Iſpánok, Vármegye Tiſztei *ſub amiſſione officiorum* reá menjenek, és *reſtitudl*ják, *comperiál*tatván elöttök a' dolog, *abſque ulteriori litis proceſſu.*

Ingyen

Ingyen Gazdálkodásról.

EDICTVM XXVII.

VAlakiknél Fejedelmek *Specialis Salvus Conductus*ok arról nintsen, ingyen való gazdálkodásra ſenkit ne kénſzeritsenek; mellyet ha valaki tselekednék, a' helynek *Patronuſa* a' tselekedôt, ha Nemes ember léſzen, *evocal*taſsa, ha akarja Székes helyre vagy Táblára, akár Gyülés alatt, akár *Octavalis Terminus*on, és *convincal*tatván *fl.* 200. büntetteſsék, a' kárnak-is *refuſio*jával: ez illyen *cauſa*, a' Vármegyékről *Appellatio*ba ſe botsáttaſsék, *Exmiſsion* kivül pedig, egyéb *remedium* ne-is *admittál*taſsék.

Ha *reſidentiát*lan Nemes ember, Urak, vagy fô rendek ſzólgai, a' falu fel-kelvén, ſzemélyeknek meg-ſértéſek, és meg-károſitáſok nélkül, ha magokat meg-adják, fogják-meg, és vigyék Tiſzt kezéhez, a'ki törvényt láttatván, és a' dolog meg-bizonyoſodván, a'kárt *refunddl*taſſa, 's magokat pedig dijok le-tételével válthaſsák-meg.

Ha Záſzló alatt való fizetett rend, avagy egyéb udvari ſzólgák, ezen mód ſzerént meg-fogattatván, ha közel léſznek, vigyék Kapitányok vagy *Generalis*ok kezekhez; ha pedig a' Fejedelmek közel léſznek, Udvarhoz vigyék fogva, és ezen mód ſzerént büntetteſſenek.

Ha pedig *Fiſcalis* Várakhoz, vagy Fejedelmek egyéb Jóſzágihoz tartozó Szabadoſok, vagy egyéb rendek léſznek, meg-fogattatván azok-is, *Praefectus* kezéhez vagy Udvarhoz küldetteſſenek, a' haſonló büntetésre. Ki-vévén azt, ha kéremés ſzerént magok jó akaratjokból, nem rajtok élödni akaró, hanem útjokat jámborúl *continualo* emberekneк valami emberséggel akarnak lenni, kiváltképen ha *comperidl*tatik, hogy a' Haza vagy Fejedelmek dolgaiban járnak.

Mindazáltal ſzállás-adáſſal, és a' Falujokban vagy Városokban fel-találhatandó, ember és marha élés, és egyéb ſzükséges

gazdálkodáſſal illendö árron, pénzért, a' Szállóknak tartozzanak, az ezen dologban fenn meg-írt *poena* alatt és *proceſſus* ſzerént.

Boros Jenei dolgokról.

EDICTVM XXVIII.

Ex Act. A. 1648.

MInémü ſzükséges dolog légyen akármelly *Reſpublicák*ban, Városokban, és Tiſztviſelök között-is a' jó rendtartás, és minden dolgoknak helyes és ſzép egy értelemmel való jó karba állatáſa, nem ſzükséges azt ſok ſzóval *exaggerál*ni, meg-mútatja tsak ama' kis *ſententiá*tska-is:

Concordia res parvæ creſcunt; diſcordia maximae dilabuntur.

Ugy-is vagyon, mert a' melly lakoſok között (akár Tartományok, *Reſpublicák*, akár Városok légyenek azok) egygyeſség, egy értelem, és jó rendtartás vagyon, akármelly ellenkezö idöknek háborús ſzélvéſzei ellen-is bátorságosbak és erösbek ſzoktak az ollyanok a' meg-maradásra lenni; Ellenben pedig a' hol egyenetlenség, és rendeletlen zürzavaros állapot vagyon, ott nem ſzokott ſemmi jó nevelkedni, hanem naponként romlás és el-fordúlás ſzokott következni.

Értvén azért a' Jenei Végházban-is némelly dolgokban a' külömb külömb rendbéli lakoſoknak nem egyenlö vóltok miatt, ottan-ottan egyenetlenségeket történni, és abból naponként nagyobb-nagyobb alkalmatlanságot ſzármazni: Hogy ez illyenböl nagyobb *inconvenientiák* ne következnének, ezen dolog ſzükségeſnek ítéltetett vólt, még ez-elött való idökben betsületes Tanáts rendek eleibe támaſztatni, kikkel való egy értelemböl, annak a' ſzép Végháznak békeſséges meg-maradásának, és abból a' közönséges jónak-is akarván *conſulál*ni, minek-elötte erröl derekaſabb *ordinatio*kat tettek vólna, ſzükségeſnek ítéltetett ez alább meg-írt *Articulus*okat, a' Boros Jenei Végházban lakó minden Tiſztviſelökñek, mind Nemes és Szólgáló rendeknek *pro perpetuo Statuto* elejekbe adni és rendelni.

Elö-

Elöſzör: Hogy a' Vicé Iſpán a' Kapitánnyal a' közönséges jóban egyet értsenek, a' Fejedelmek és a' ſzegény Hazának ſzólgálatjában, és annak a' helynek meg-maradására nézendö dolgokban.

Máſodſzor: Ha valami olly' bizonyos hírei érkeznek a' Kapitánynak, mellyre derekaſon *inſurgal*niok kell, ollyankor dobot üttetvén, vagy trombitát fútatván a' Kapitány, a' Nemeſség-is *in illo caſu* tartozzék mennél jobb ſzerrel lehet, a' Fejedelmek és Országh ſzolgálatjára, a' közönséges jóra és meg-maradásra fel-ülni, és egy ſzível lélekkel a' köz jónak a' fizetett néppel együtt ſzolgálni; de minden aprólékos dologra, úgy-mint, tíz húſz tsavargóra nem kell felülniek, mert ugyan-is nem tartoznak mindenkor azon terhet viſelni, mint a' fizetett nép.

Harmadſzor: Mivel-hogy mindenütt, 's ott-is Jenöben, a' gonoſzságban igen el-merültek az emberek, annak *refrenálá*ſában pediglen, kiváltképen abban a'helyben, más mód *obſervál*tatik ez-után, tudnillik: mint-hogy a' Kapitány az elébbi ſzokás ſzerént a' Városſt kerülteti, ha valamelly olly' *publicus malefactor in flagranti comperial*tatik, a' Kapitány megfogathaſſa, és virattig *detentio*ban lévén, ha Nemes ember, vagy Nemes ember ſzólgája léſzen a' *malefactor*, virradva a' Kapitány adja a' Vicé Iſpán kezébe, és az Iſpán *longus proceſſus*ra az elébbi ſzokás ſzerént affélét ne botsáſſon, hanem az alább meg-írt rövid *proceſſus*sal törvényt láttaſſon reája, és *conſtál*ván a' *malefactum*, mindjárást *executiót*-is tételſen, minden kedvezés és halogatás nélkül illyen *modalitás*sal: hogy valaki gyilkoſságban, ember ſebhetés, verekedés, vagdalkozás, fegyver-vonás, és keritéſen belöl való lopás, ſzántſzándékkal való gyúlaſztás, tíltott idöben való lövöldözés; Tiſztek ellen való *inſurrectio*, 's azoknak mint a' mi méltóságunkat *repraeſentaló* ſzemélyeknek, illendö betsületeknek, és azokon kivül-is, kinek-kinek rendi ſzerént való betsületeknek, érdemlett mód ſzerént meg-nem adáſa, a' végezé-

ſeknek, ki-adott *Edictum*oknak nem *obtemperalá*sa, és nem *effectuala*sa; házaknak, pinczéknek, bóltoknak fel-veréſe, éjtſzakai támadás, kiáltozás, és több efféle keritéſen belöl eſendö czégéres vétkeknek tselekedetiben *deprehenddl*tathatnak, az ollyanokat minden ſzemély válogatás nélkül, mind a' Várbéli Tiſzviſelö emberek; 's mind a' Vicé Iſpán megfoghaſſa *ſimpliciter*, nem *admittál*ván abban ſemmi *exceptiót* és *remedium*ot: kik ellen való Törvényeknek *diſcuſſio*jában illyen *proceſſus*nak kell *obſervál*tatni:

Hogy-ha a' vétkes meg-fogattathatik, avagy kézbe adattatik, a' melly Tiſzt kezénél találtatik lenni, az tartozzék *ad tertium* Törvényt ſzólgáltatni felölle, 's akkor *ad octavum* bizonyságra *exmittál*tatván, tartozzék a' bizonyságoknak azon *Terminus*on való *reportalá*ſakor *ad meritum* meg-felelni, ugyan akkor mindjárt *ſententiá*t-is *pronunciál*tatván az illyenek ellen, egyſzer *ad quindenam Novum* adattaſſék, de ezen kivül annakutánna ſemminémü *remedium* nem *admittál*tatván, a' *pronuncia*landó *ſententia*, *debitae etiam executioni demandál*taſsék: *Interim* a' vétkes vagy *detentio*, vagy jó kezeſség alatt tartaſsék, *juxta qualitatem delicti*. Aprólékos *exceptió*nak hely ne adattaſsék; ha pedig valamelly Nemes ember ſzólgája vólna a' lator, az, Nemes házhoz ſzaladván-bé, kézhez nem adnák *ad ſimplicem requiſitionem dictorum Officialium*, ezen fenn meg-írt *proceſſus* ſzerént tartozzék elö-állatni azon Nemes ember, *ſub poena in Articulis Regni*, *ſignanter An.* 1646. *Articulo* 2. *expreſſa*. Idegen külsö embert pedig tartozzanak egy átaljában kézhez adni: Kiket ha kik *contumaciu ducti* kézhez nem adnának, ezen *proceſſus*sal, a' meg-nevezett *Articulus*ban *denotált poenan* maradjanak, *toties quoties*, valakik ez ellen tselekedni méréſzelnek.

Ha kiket pedig a' Város örzöi, 's kerülöi, éjtſzakának idején a' Nemeſek közzül (kik vagy más ember házára mennek, vagy máſokat meg-vagdalnak, *in loco delicti deprehenddl*nak) meg-találnának fogni, kalodába vinni, és éjjel ott hálatván,

má-

máſod nap az Iſpán kezébe adnák, a' fellyebb *denotált modalitas* ſzerént; ha az illyeneket érdemlett büntetés nélkül az Iſpánok el-botsátani *attentál*nák; avagy a' kik az illyen *malefactor*okat, az örizökre reájok támadván el-ſzabaditanák. ez illyenek közzül-is valakik az ö Tiſztek alatt találtatnak, érdemlett büntetéſſel meg-nem büntetnék, és ebben el-is nem járnának, *ſine reſpectu perſonarum eo facto amittál*ják tiſzteket.

Negyedſzer; Ha éjtſzaka vagy nappal, valamelly úttzán olly' riadás eſnék valamelly *malefactor* miatt, kiki a' maga javára nézve abban az útzában tartozzék fel-kelni, és akármiféle ember légyen a' *malefactor*, meg-foghaſſák, és a' Tiſzteknek kezekbe adhaſsák; ha pedig a' lator valamelly Nemes ember házához bé-ſzalad, a' Tiſzteknek adjanak hírt felöle, és úgy a' felyebb meg-írt *modalitas obſervál*tatik e' dologban.

Ötödſzör: Takarodó harangozás után, a' kerülökön kivül ſenki fegyverrel ne járjon; hanem ha a' Fö emberek közzül valaki olly' barátjánál vagy jó-akarójánál való múlatásában, vagy egyéb dologban el-találván kéſni, az olly' ember lámpásnál menjen házához, mert egyéb-iránt, ha lámpás nélkül valaki fegyverrel éjtſzaka találtatik, abban az elébbeni jó rend-tartás *obſervál*tatik ez-után-is, úgymint meg-fogattatik, és virrattig kalodában tartatik.

Hatodſzor: Mint-hogy vannak olly' Nemes emberek, kik elég értekeſek, még-is annak a' Végháznak közönséges ſzükségére lovat nem tartanak, abban ez után illyen mód *obſervál*taſsék; Hogy a' Nemes emberek, a' kiknek értekek vagyon reá, lovat tartsanak, és annak a' helynek közönséges ſzüksége mellett fel-üljenek; a' kik pedig ebben ez-után-is viſzſzálkodnának, az Iſpán meg-hirdetvén köztök; ha még is lovat nem akarna tartani, az ollyan Nemes ember elsöben *fl.* 6-tal; máſodſzor 12-vel; harmadſzor 24-forintal büntetödik-meg. A' kiknek pedig arra való értekek nintsen, hogy lovat tarthaſſanak, az ollyan emberek, ſzablyát, puskát,

kát, és jó gyalog embernek való fegyvert tartsanak. A' kik pedig az ollyak közzül azt meg-nem tartanák, elsöben 2-forinttal; máſodſzor 4-gyel; harmadſzor 6-forintal büntetödnek-meg. Ezeknek pedig muſtráláſára és meg-látogatására, bizonyos *Commiſſarius*ok botsáttatnak eſztendönként.

Hetedſzer: Máſutt lakos Fö és Nemes emberek jóſzágoknak *quantitás*ára nézve tartsanak ſzólgákat Jenöben az Orſzág *Articulus*ának *continentid*ja ſzerént. Ennek pedig *obſervá*lására, és *in officio continuá*lására, a' Kapitány viſeljen gondot. Ott való fizetett Katonát; és *reſidentiás* Nemes embert, ezután ne engedjen tartani; mivel a' Nemes ember és fizetett Katona azon kivül-is tartozik maga ſzabadsága mellett fel-ülni, 's abban a' helyben ſzolgálni: a' kik moſt efféle ſzólgák találtatnak-is, azok-is le-téteſſenek mindjáráſt.

Nyoltzadſzor: A' Kapitány a' Nemes ember jóſzágában, ſem petsétivel, ſem egyébképen, ſemminémü Törvénybéli dolgot ne igazgaſſon, annyival inkább a' Nemes ember jóſzágira *praeſidium*ot ne küldjön, és meg-ne fogaſſa; mert effféle igazgatás a' Vicé Iſpánnak és Szolgabiráknak *incumbál*: meg-maradván mindazonáltal mindenekben, a' Végbéli Kapitányoknak az ö régi *authoritás*ok, és az ö Tiſztekhez, vigyázáſokhoz, gondviſeléſekhez tartozó dolgokban való régi *uſus*ok.

Kilentzedſzer: Mivel az elötti Kapitányok idejében-is, Jenöben-is a' kólts alatt a' Város keritéſén belöl eſett *potentiá*k, *diffamatiók* és egyéb aprólékos dolgok, a' Vár Szombati Székin *agitál*tattak, *tam ex parte Nobilium*, *quam alterius cujusvis ſtatus hominum ibidem degentium*; tartozzanak minden ott lakos rendek ebböl-is magokat az 1641-eſztendöbéli *Articulus*okhoz tartani a' régi *uſus* és a' Kapitányoknak *authoritás*ok *in vigore* maradván, és a' keritéſen belöl akármelly rendtöl történt dolgokat Szombati Széken *decidál*taſſanak.

Tizedſzer: Szükségeſnek láttatik az-is, hogy ennekután-

tánna a' Nemes Vármegye Tiſztei külömben bé-ne vegyenek ſenkit a' Nemeſség közé, 's bé ſe írják, hanem ha elsöben, vagy *Armalis*sal, vagy egyébképen való helyes, *et fide dignis teſtimoniis humanis, vel literalibus ſufficienter docedl*ja Nemeſségét; valakik pedig Nemeſſégeket nem *docedl*hatják, tartozzanak a' Kapitánytól *dependedl*ni, *ſucceſſivis ſemper temporibus*, 's a' Kapitány tiſzti és *authoritás*sa alatt légyenek.

Tizen-egyedſzer: A' Város Palánkinak, 's Város Hidgyainak meg-tsináláſa és épitéſe melly ſzükséges légyen a' közönséges jóra nézve, nem ſzükség *declardl*nunk. Tetſzett azért Tanátsúl egyenlö értelemböl, hogy Hidakat, Palánkot, a' Nemeſség közzül a' ki-tsinálni nem akarja az ö réſzét, a' régi bé-vett jó rend-tartás ſzerént, a' Kapitány éljen *authoritás*ával, 's küldjön-ki mindjárt az ollyannak jóſzágára, 's hajtaſſa-bé jóſzágát, 's tsináltaſſa-meg azzal.

Jobbágyokról.

EDICTVM XXIX.

NOha az el-bújdosott Jobbágyoknak viſzſza-vitelek és adáſok felöl *generalitás*ban végezéſe *extál* a' Nemes Országnak: mindazáltal ez-is, hogy a' Gyalog Záſzlók alól-is a' Jobbágyok *reſtituál*taſſanak; és *interea temporis* házok népe otthon lakván, földes Urokat állapotjok ſzerént ſzólgálni tartozzanak, a' ſzerént a' Kapu-ſzám után való adót-is réſzek ſzerént meg-adni. *Ex Art. A.* 1619. 1638.

Idegen és Jövevény emberekről.

EDICTVM XXX.

SOhúl e' Birodalomban, máſok *injuria*jával, tíz, tizenkét napos, két's három hetes ſzólgálatu ſzabadságra ſenki embereket ne gyüjtsön.

Idegen Katonák felöl.

EDICTVM XXXI.

Ka-

Ex. Art. A. 1650 KAtonák és egyéb vitézlö rend, avagy Szabadoſok, hatalmaſul ſenkinek földéröl Jobbágyokat el-vinni ne méréſzeljenek; kik ha ollyakat tselekednének, és vélek birhatnak, ſzabadoſon meg-foghaſſák, és vagy a' Fejedelmek Udvarába, vagy utánnok való Fö Tiſzteknek kezekhez küldjék, érdemek ſzerént való kemény büntetésre; ha pedig vélek nem bírnának; *requirál*tatván a' Fejedelmeket felölle, avagy a' hatalmaskodóknak Fö Tiſzteit, meg-fogattaſſanak, és mint Orſzág *Statutumi* ellen tselekedök, úgy büntettessenek, az el-vitt Jobbágyok *ſimpliciter reſtituál*taſſanak, 's ha mi károkat tettenek, *refundál*taſsanak.

Kövár vidéki Jobbágyokról.

EDICTVM XXXII.

1609. 1649. KÖvár vidékiröl-is a' Jobbágyok ki-adattaſſanak, mint egyéb helyekröl-is mindenünnét, az egy Fogaras földén kivül: Ellenben az onnan el-bújdoſott Jobbágyok-is *reſtituál*taſſanak *modo in Articulis expreſſo*.

Káránsebes.

EDICTVM XXXIII.

1631. 1650. A' Káránsebeſiek a' Só vitel és hordás dolgából a' régi jó *uſus* ſzerént éljenek, és a' *Fiſcalis proventus*ok-is közöttök egyéb uton ne neveltеſſenek, ſzabadságoknak és *Privilegium*oknak *praejudicium*jával, hanem a' mint eddig, ezután-is abban tartaſſanak.

Latrok büntetéséröl.

EDICTVM XXXIV.

1556. A' Lelkezödéſsel való ſzitkozódáſok ellen *obſervál*taſſék az 1619-eſztendöbéli *Articulus*, melly ſzórúl ſzóra így következik: A' lélekkel való éktelen ſzitkozódás-is, mivel illyen ſzörnyen el-áradott, noha elég *Conſtitutio* vagyon eddig-is felöle;

le, mindazonáltal látván, hogy az emberek attól meg-nem ſzünnek, Végeztük, hogy mindenütt igen meg tiltaſſanak minden rendek között. Es hogy inkább el-ſzokhaſſanak róla, Nemes ember valamenyiſzer el-mondja, *egy-egy fórintot* vegyenek tölle: Szólgát és Paraſzt embert a' kézi kalodába tegyenek, és délig ott tartaſsék. Ha pedig meg-akarja magát váltani, 25-öt öt *pénzel* válthaſsa-ki, *toties quoties* el-mondja. Mellyre minden Városokon, a' Bírák esküttt Polgárival együtt viſeljenek ſzorgalmatos gondot, és ſzemély-válogatás, és kedvezés nélkül minden rendeken *exigál*ják, és az Egyházfiaknak adaſsék, a' fellyül meg-írt mód ſzerént. A' Nemes embereken a' Vicé Ispánok és Király-Bírák *exequál*ják. De tartozzanak a' Falus Bírák hitek ſzerént erre ſzámot tartani, és az Iſpánoknak meg-mondani. Urak, Fö emberek, magok betsületekért tartozzanak lelkek köteleſſégek alatt, minden alattok valokkal ezt a' végezéſt meg-tártatni, és a' fellyül meg-írt büntetéſt *exequál*tatni, és oda a' hová rendeltetett, *convertál*ni.

Limitatiókról.

EDICTVM XXXV.

E' Moſtani Gyülés alatt nem lehetvén újabb igazitásba vétele a' *Limitatiók* állapotjának, *differál*tatott más alkalmatosb időre, addiglan pedig hagyattattak helyben ezelötti *Limitatiók*, mellyekre *Inſpector*ok légyenek, mind Vármegyéken, Székelységen, Száſzságon, és Városokon, és egyéb helyeken-is, a' helyeknek Fö Tiſztei köteleſségek ſzerént, mellyröl Fejedelem parantsolati menvén-ki, mindenütt *promulgál*taſsanak, söt eddig-is minden helyeknek elsö egybe gyülekezetiben ezen *Conſtitutió*nak *vigor*ával, hogy mindenek ahoz alkalmaztassák magokat, végeztetett. Melly hogy *conſtál*haſſon az embereknél, *exemplár*ok-is nyomtattaſſanak.

Méznek, Viaſznak vételének, és el-adáſának módja.

EDICTVM XXXVI.

MAga majorságából *proveniált* mézét, viaſzát, minden Nemes ember az Orſzágból-is a' hová akarja, minden Harmintzad nélkül mind maga ki-viheſſe és kuldheſſe, mind pediglen, ha idegen akarmelly embernek el-adja is, a' Harmintzadokról írott 5-dik *Articulus* ſzerént adván *Teſtimoniálist* mellette, békével el-botsáttaſsék; az Orſzágban pedig annál inkább ſzabadoſon árúlhaſſa mindenütt, adhaſſa és veheſſe-is akárki a' Nemes rendektöl. Paraſzt embertöl-is a' Nemes ember maga háza ſzükségére és nem kereskedésre ſzabadoſon veheſſen; de egyéb-iránt kereskedésre való mézet és viaſzat ez Orſzágban ſenki ſzedni és venni, annál inkább ki-vinni ne méréſzeljen Fejedelmek engedelmek nélkül, mivel azzal való kereskedés moſtan *Fiſcus* ſzámára *reſerváltatott*; *alioquin* ha kik az ellen *inpingálnának*, a' *Fiſcalis* Tiſztviſelök a' Székre *citáltatván* elsö Székröl bizonyságra egyſzer ki-botsáttatván, máſodik Széken *finaliter* *Ex Art.* 1635. *decidált*aſſék dolgok: és *comperta rei veritate*, a' tilalom ellen vett vagy adott marhának *dupluman convincált*aſsanak, és *ulteriori termino denegato*, *omnibusque juridicis remediis excluſis*, *executio*-is *peragált*aſſék, két réſze *Fiſcus* ſzámára, harmada az *executor*oké légyen.

Más Orſzágból pedig, a' mint-hogy ſoha közönſéges végezés által meg-tíltva nem-is volt, hogy mind méz, viaſz, barom, és egyébféle minden marhák és eſzközök, az Or- 1649. ſzágnak nagyobb böségéért ſzabadoſon bé-hozattaſsanak, *ſolutis de jure ſolvendis* végeztetett. A' ſzegény község-is ne kénſzeriteſsék arra, hogy magának meg-tartani való, vagy egyéb-iránt nem el-adó méhét fel-verje, vagy fel-vert, és el-nem adó, hanem maga ſzükségére meg-tartani akaró mézét és viaſzát kedve ellen el-adja; egyéb-iránt-is a' ſzegény-

ſéget

séget ne ſantzoltaſsák a' méz gyüjtök, vagy egyéb arra rendeltetett emberek; mellyet ha tselekednének *reſidentiás* emberek, *Forum*jokon *proſequál*taſſanak: há pedig *reſidentiát*lan, *Praefectus* vagy más elöttök járó Tiſztek elött; kiktöl *dependentiá*jok vagyon, azon mód ſzerént *proſequál*taſſanak, és *convincál*taſſanak, mint fellyebb írva vagyon a' tilalom ellen mézet és viaſzat ſzedök felöl.

A' méznek *vecturá*jával-is a' Vármegyebéli ſzegénység ne terhelteſſék, hanem annak bizonyos rendi légyen, a *Fiscalis* Városok, Száſzság és egyebek, honnat gyüjtött mézet, kik és meddig, ſzállitsák.

Nyom követésről.

EDICTVM XXXVII.

HA Falukon és Városokon kivül ſzálván-meg, marhája elvéſz valakinek, és nyomát fel-vévén, a' Falubélieknek-is hírt tévén (a' kik tartozzanak-is ki-menni, és a' nyomot a' károſſal együtt követni) ha azon határról ki-nem vihetik, annál inkább meg-ölve azon határba találják, tartozzanak káráról *contentál*ni a' káros embert, a' nyomra, avagy meg-öletett marhára reá esküvén; és ezen fellyül a' Tiſztek-is *fl.* 12 büntesék-is a' Falút; ha a' latrot ki-nem adhatják, és meg-nem bizonyithatják, hogy nem Falujokbéli lett vólna; Ha pedig a' nyomot a' Falura vihetik-bé, vagy a' marhát a' Faluban találják-meg, a' kárnak meg-fizetésén kivül, ha a' latrot kézhez nem adják, *flor.* 40. *exequál*janak rajtok a' Tiſztek: melly nyomnak ekképen való követésében, ha Tiſztet vagy Nemes embert köz-birónak nem találhat a' káros ember hamarjában, közel való akármelly Falubéli két hites embert-is köz-bírónak híhat; de a' hitnek fel-adására ok-vetetlen Tiſztet, vagy azt nem kaphatván, két Nemes embert tartozzék híni, Ha pedig az elveſzett marha, ſem annak nyoma a' Falún és határon nem akad-meg, magok határokról ki-követvén a' nyomot, a' ká-

ros emberrel együtt, vagy a' káros emberrel együtt el-téveſztvén, es a' Falubéliek-is hittel adván-ki határokból, azon Falubéliek *eo facto abſolutus*ok légyenek.

Ex Art. A. 1617. E' *Caſus*ban, a' Keritett és Mezö Városok annyiban *excipiál*tatnak, hogyha a' Nyom a' Városba, vagy a' Keritett Városoknak hatariba vitetik-bé, tartozzanak a' bé-vitt marhát fel-kereſni, vagy a' latrot meg-fogni, vagy a' káros embert *contentál*ni: de a' külsö határokbéli nyom fel-vételével, követéſſel, és ki-adáſſal nem tartoznak. Ha hol pedig a' Várbſokon, vagy azoknak hóſtátiban a' Fejedelmeknek fizetett Hadai lévén *quartély*ban, az el-veſzett marhának nyoma oda vitetnék, azoknak Elöttök-járói nem-tsak meg-engedjék afféle marhának meg-keresését ſzálláſokon, de hogy affélékböl következhetö alkalmatlanság el-távozódjék, a' Hadnagy vagy maga ki menjen, vagy tartozzék a' keresö ember mellé ſegitséget adni, 's ha a' marha Katona keze 's neve alatt találtatik, nem a' Gazda, vagy Város, hanem a' Szálló fizeſſen; de ellenben, ha a' Gazda tudta afféle idegen marhának oda vitelét, 's meg-nem jelentette, egyiránt büntetödjék. A' fellyebb meg-írt mód ſzerént pedig, a' melly Falunak határára a' nyom által adatik, azon Falubéliek-is tartozzanak ugyan ki-menni; és a' káros emberrel együtt a' nyomot követni, 's ha a' Falujokba vitetik-bé a' nyom, ezen mód ſzerént büntetteſſenek; de ha a' Falun kivül téveſztetik-el a' nyom, annál inkább határokról ha ki-adathatik, ſemmivel nem tartoznak, hanem a' káros ember, vagy ezen mód ſzerént köveſſe elébb-elébb; a' nyomot, vagy egyéb úton kereſſe kárát; és ha a' kárt elakarja távoztatni, jobb vagy Faluban vagy Városokban benn ſzállani, vagy mezöre ſzálván magára vigyázni. Es ekképen minden helyek, az Orſzágnak régi végezéſe ſzerént, a' benn való végezéſek, vigyázások által, 's a' mennyire érkeznek magok határokon-is, jó gondviſeléſsel tartaſſanak: hogy igy vétek nélkül ne károſodjanak az emberek, a' kin való és

ide-

idegen gonoſztévök által történt dologért. Ha pedig határokon nem tsak nyoma, hanem maga találtatik a' nyúzott marha, ugyan az árrát fizeſse-meg a' Falu, vagy meg-esküdjenek, hogy nem köztök való tselekedte.

Melly mód *indifferenter* minden helyeken *obſervál*taſsék, minden tovább való *proceſsus*ok és *remedium*ok *excludál*tatvan.

A' melly helyeken pedig Sokadalmok ſzoktak lenni, a' Sokadalmok idején el-veſzett marhákat ſem nyomozni ſem meg-fizetni nem tartoznak; ezen az úton haſonlóképen *Generális* Gyuléſek és *Octavalis Terminus*ok *celebrálá*ſa alatt való idökben és helyekben-is, hanem kereſteſſenek *Juis modis*.

Oroszok, Oláhok, Muntyánokról, 's egyéb nemből álló lézzegö emberek felöl.

EDICTVM XXXVIII.

AZ idegen Uratlan és lézzegö embereknek meg-fogáſokról, Szólgaságra vagy Jobbágyságra örökösképen való kénſzeritetéſekröl a' *Generalis Articulus*okban világos irás vagyon, mellyeknek nem *obſervál*ói *ſubjacál*nak az *Articularis poená*nak; tetſzett mindazonáltal ez iránt ugyan *ſpecificalni* a' *poená*t, úgy-mint *fl.* 200. nevezet ſzerént pedig, hogy az Orſzagban lézzegö Oroſzok, Oláhok, Muntyánok, és egyebek a' fenn meg-nevezett *Articulus*nak tartáſa ſzerént, meg-fogattaſſanak, és meg kötelezteſsenek; ha kik afféléknek kedveznének tudva, méltó igaz ok nélkül meg-nem köteleztetnék, *admonedál*tatván a' Tiſztektöl, ha ugyan *contumaciter poſthabedál*nák, *comperta rei veritate mox et defacto* a' Tiſztek *két-két ſzaz forintot exequál*taſſanak rajtok. *Ex Art.* 1628. 1630.

EDICTVM XXXIX.

HUnyad-Vármegyében feleségek után Nemes *fundus*on lakó Muntyánok a' Nemeſségnek ſzíne alatt lopáſt, gyilkoſságot, és egyéb czégéres vétkeket tselekedvén, hogy az 1624-eſztendöben a'lator OláhPapoknak meg-fogásáról írott *Articulus* 1624.

lus ſzerént, ha kiknek magoknak elegedendö zálagjok nem találtatik; *comperta rei veritate areſtál*taſſanak, avagy kezesség alá vettetheſſenek, végeztetett.

EDICTVM XL.

Ex Art. A. 1643. ZÖrény Vármegyében jött, és ott meg-marháſodott Muntyánok ha víſzſza akarnak menni, avagy vitetni, harmad réſz marhájokkal botsáſsák-el, két réſzét megtartván a' földes Urok.

Örizésről.

EDICTVM XLI.

MInd a' Vármegyéken és egyéb hellyeken éjjeli és nappali örizés *obſervál*taſſék *inviolabiliter*, az egyházi Nemeſség-is abból magát ki-ne vonja; a' mellyet pedig ha vagy egyházi Nemes emberek, vagy egyebek el-múlatnák, *comperta rei veritate* a' Tiſztek *fl.* 12. *exequál*janak rajtok, *toties quoties*.

Oláh Papokról.

EDICTVM XLII.

HOlott még a' *reſidentiá*tlan Nemes ſzemélyeket-is ſok dolgokban, söt némelly *casuſo*kban nagyobb rendeket-is *areſtál*nak; annyival inkább az Oláh Papokat, kiknek or.gazdaságok, vagy egyéb czégéres vétekben való életek felöl bizonyos *ſuſpicio* vagyon, a' Tiſztek meg-foghaſſák, és a' dolognak mivóltához képeſt, vagy *areſtom*ban tartsák, vagy jó kezeſség alá veſsék, *inquirál*tatván felöllök, törvény ſzerént igazitsák-el dolgokat; de Törvény elött meg-ne károſitsák.

EDICTVM XLIII.

A' Melly Oláhok az elötti roſz ſzokáſok ſzerént, tolvaj módon ragadnak-el Feleségeket magoknak, magok ha-
1646. lállal büntetteſſenek, ha a' leányzó vagy Aſſzony ember-is nem *conſentiál*t, avagy azoknak Annyok vagy Annyok, a' kiknek *incumbál*t; ha pedig azoknak *conſenſus*ok járúlt, díjokon

jokon változzanak, melly dij a' Földes Urnak adaſſék, az hol a' hatalmat tselekedték: a' Tiſztek-is *fl.* 12. *exigáljanak*; a' több *complicesek* pedig dijokon változzanak a' Tiſztektöl.

Ha melly Nemes ember afféle dolgokban *patrocinál*na az Oláh Papoknak, a' Tiſztek törvénnyel *proſequáljá*k, az *illegitimum divortium*ok pedig *invigoroſum*ok légyenek.

Oláhokról.

EDICTVM XLIV.

TErhes ſzekerek mellett menökön vagy viſzſza jövökön, Kereskedö rendeken, Páſztorokon, mólnárokon, Szabadoſokon, Bírákon, Kortsomároſokon, és egyéb Udvarbéli Szolgákon, vagy Urakot fegyverekkel ſzólgáló embereken; latrok kergetésére, vagy meg-fogattattaknak örzésére, keresésére menö embereken kivül, egyéb rendbéli Oláhság puſkával, tegezzel, kardal, palloſsal, tsákánnyal, dárdával, és egyéb fegyverekkel járni ne méréſzeljen; hanemha valamelly káros ember léſzen, és annál Ura *Teſtimonialis*a találtatik: egyéb-iránt a' Falukon és határokon a' Faluſi Bírák meg-fogni tartozzanak, és ha *comperiáltatik*, nem a fenn megírt rendbéliek közzül valónak lenni, meg-ne ſanczoltaſsák, *ſub poena ſl* 12. hanem Tiſzt kezéhez küldjék mind fegyverestöl: a' Tiſztek-is pedig ne többet, hanem tsak fegyvereket veyék-el, és ugy botsáſſák-el, ha *comperiáltatik* egyébiránt igaz járásbéli és jámbor embernek lenni. *Excipiáltatnak* mindazonáltal ebböl a' hódoltságnak lakosi. *Ex Art. A.* 1620. 1622. 1650. 1650.

Oláhfalviak.

EDICTVM XLV.

AZ Oláhfalviak *Privilegium*ok a' mennyi réſzben nem *invalidáltatott*-is, mindazáltal úgy tartaſsék az-is meg, hogy a' *Fiſcus*nak tartozó ſzólgálatot ez után-is *praeſtálják*.

Papok

Papok vagy Prédikátori rendek.

EDICTVM XLVI.

A' Jószágtalan Nemes emberek, kiknek Jobbágyok-is nem fizethet, az Egyházi rendeknek való fizetésből magokat ki-ne vonják, és ha ki nem többet, mint-egy Paraszt ember tarrozzék fizetni, *sub poena fl.* 12.

Ha melly Nemes ember Prédikátori rendel akar pert inditani, ha kívánják, tartozzék kezeſt állatni arról, hogy az *interlocutorie* esett bírságból *satisfaciál*; úgy mindazáltal, hogy a' Prédikátori rendek-is *Seculare Forum*on perelvén, hasonlóképen tartozzanak kezeſt állatni. *Ex Art. A.* 1653.

Paraszt emberekről.

EDICTVM XLVII.

LOvak tartása, azokon való járás, a' Paraszságnak meg-engedtetik, hogy mások által azoktól nem *privál*tatnak, sem pedig érette meg-nem büntettetnek, álván a' földes Uroknak szabadságokban, ha lovat vagy egyéb vonó marhákat engednek tartaniok Jobbágyoknak. *A.* 1638.

A' Száſzság pedig, mivel poſtálkodni szokott, hogy némelly Falubeliek közzülök a' lovak tartását szokásokon kivül el-hagyván, tsak ökröket tartsanak, azzal más szegény Falunak poſtálkodásbéli terhét el-viselhetetlenül neveljék, meg-ne engedtesék; *alioquin* a' Tisztek ellen léſzen *animadverſio*, ha jól nem *diſponál*nak felöle, *ſub poena Articulari fl.* 200.

Paraszt ember és Béres szolga, poszto ruhát, nadrágot, tsizmát, dupla és forintos süveget; gyélts inget viselni semmiképen ne méréſzelien. 1650.

Nemes házakban lakó Paraszt 's egyéb 'Sellér emberek, ha a' Városnak vagy Falunak határát a' Nemes üléshez tartozó *pertinentiá*kon kivül, vagy magok nem *colál*ják, vagy marhájokat azon nem legeltetik, a' Város vagy Falu közzé külön szolgálattal és *contributió*val nem tartoznak. 1680.

Po-

Potentiákról.

EDICTVM XLVIII.

A' Fejedelmek olly' *Praefectus*okat *conſtituál*janak, kik zá- *Ex Art*
lagos Hazafiaiból állók légyenek, és úgy-is *circumſcri-* *A.*1530.
*bál*taſsék *authoritás*sok, hogy Nemeſség, 's minden rendeknek ſzabdsága, és az Orſzág Törvénye általok meg-ne bántaſsék, 's annak ártalmára való *abſoluta authoritas* ne adattaſsék.

Rátzok felöl.

EDICTVM XLIX.

A' Ráczoknak ez Orſzágban való bé-ſzármazáſok, és jöhe- 1583.
tések, bizonyos *reſpectus*okból ennek-elötte való idök- 1585.
ben *circumſcribál*tatott vólt, moſtan-is annak-okáért *uſque ad beneplacitum Principum ac Regnicolarum* meg-engedtetik, úgy-hogy az Orſzágnak egyéb rendeinek ne *praejudicál*janak ſemmiben és hogy az Orſzágnak Törvényéhez tartsák és alkalmaztaſsák magokat mindenekben, és mint egyéb idegen 's jövevény emberek felöl való végezési az Orſzágnak vannak, ezek-is abban tartaſſanak-meg.

Réz dolgáról.

EDICTVM L.

A' Réznek ez Orſzágból való ki-vitele, abból közönsé- 1616.
ges ſzükséget nemz, de ellenben meg-tíltáſa-is a' közönséges ſzabadsággal ellenkezik; Végeztetett annak-okáért, hogy külömben ki-ne vitetteſsék, hanem-ha ároſa ez Orſzágban nem találtatnék, söt ha más idegen ember megvenné, vagy küldené-is ki, de értéſekre lévén ez Orſzági embereknek, akár helyében, akár útjában-is le-tévén az árrát, a' mint meg-vette, mindjárt ſzabadoſon meg-tarthaſſa, magának *reſervál*haſſa, a' rézért *contentál*ván a' ki vinnie akaró embert.

A' Réz Bányáknak gondviſelöje-is, a'Haza fiainak *requiſi-*

*tio*jokra ſzokott árán tartozzék adni elegedendö rezet, távoztatván minden ſzínes *praetextus*t, mellyben a' ki-viendö embereknek adhatná jutalmaſabban; *alioquin ad inſtantiam querulantium* a' *Praefectus citál*tatván, és a' dolog *comperidl*tatván, *fl.* 200. *poenan convincál*taſsék: mellynek harmada a' Peresé, két réſze *Fiſcus*é légyen: de ha a' meg-bántódott ember maga akarja, *proſequál*ja, azon gondviſelö *reſidentias* lévén, *in foro competenti*; ha *reſidentiá*tlan, kereſſe Tiſzti úgy mint *Praefectus*a elött.

Religiókra nézendö dolgokról.

EDICTVM LI.

A' Nevezetes Innepeknek, mellyek a' három Sátoroſoknak mondatnak, úgy-mint Karátsoni, Húsvéti, Pünkösti Innep napoknak meg-illetések, Iſteni ſzolgálattal való el-töltéſek, mint Iſtennek nevezetes jótéteményinek emlékezetire rendeltetett napok, annál inkább a' Vasárnapi Innep napok-is, hogy innepi ſzenteléſſel tölteſſenek-el, méltó dolog; annak-okáért azokon a' napokon ſenki, ſe maga, ſe ſzólgai, ſem el-kerülhetö és rabotás munkára ne kénſzeritteſſenek; menyegzöi lakadalmak ne *celebrál*taſsanak, útra indúláſok el-mulhatatlan okoknak kénſzeritéſe kivül ne légyenek, vásárok, annál inkább ſokadalmok azokon ne légyenek, és fel-ne ſzabadittaſſanak; a' kortsomákon lévö czégérek bé-véteſſenek, és a' dellyeſti prédikátziónak végéig bor ivó emberek a' kortsoma házakhoz be-ne botsáttaſſanak; házokhoz mindazonáltal a' lakos embereknek, és ſzálláſokra idegen embereknek-is, illendö módon bort adhatnak: Valakik pedig ezek ellen tselekednének, Nemes embereken 6-forintot, Paraſzt embereken 2-forintot *exequal*janak a' Vármegyék, Székek és Városbéli Tiſztek, *toties quoties*; mellynek harmada az *Executor*oké légyen, két réſzét pedig ſzámán hadják, és adják azon Városokon vagy Falukon lévö Egyházfiaknak kezekbe; melly jövedelmetskét azon helybéli *Templom*

Ex Art. A. 1619.

plom vagy *Schola* épitésre forditsanak, és ſemmi külsö *propha*nus uſuſra *ſub poena fl.* 200. ne méréſzeljenek költeni, ſe Egyházfiak, ſe Bírák, és egyéb rendek.

Egyházfiakat pedig mind Városokon, Falukon, jó lelkieſméretü, hiteles, és zálagos embereket *conſtituál*janak.

Szölö-ſzedéſek-is az innep napokon meg-tíltatnak, *ſub poena fl.* 12. mellyeknek-is *exigálá*ſa, mind pedig *uſusa* a' ſzerént légyen.

Székelységről.

EDICTVM LII.

MIdön Czirkálásra akarnak menni, a' Székelységen lévö Székeken, elsöben Törvényes Széket, avagy arra való közönséges Gyüléſt hírdeſſenek a' Fö Tiſztek, és úgy indúljanak a' Válaſztottakkal együtt, hit ſzerént az embereket meg-feleiteſſék, valakiket ki-adnak nyilván való és halált érdemlö bünnel, halállal-is büntetteſſenek, érdemek és az Orſzág végezéſi ſzerént, a' tiſztek egyéb rendbélieket-is, ha a' földes Urok meg-nem büntette, érdemek ſzerént azokatis meg-büntetſſék; a' halállal büntetett embereknek, feleségeknek, gyermekeknek réſzeket ki-adják; mindeneknek elötte pedig a' károſokat *contentál*ják; abból ha mi marad, úgy vehetnek réſzt magoknak; Parázna bírságot fel-ne végyenek hanem a' ſzabad ſzemélyek egymáſt vagy el-vegyék, vagy ha azt nem akarják, pellengéren meg-veretteſſenek; de ha egy máſt el-véſzik, meg-ne veretteſſenek, hanem Ekkléſiát köveſſenek. Or birságot, vagy azoknak egyéb büntetését-is, az Orſzágnak affélékröl való közönséges végezéſi ſzerént tselekedjenek; haſonlóképen egyéb vétkeknek nemeivel való büntetéſekben is: magok *authoritás*okból pedig, a' közönséges ſzabadság ellen való tilalmazáſokat, a' minémüek tántzoláſért, muſikálásért, ſzokott helyekben való vad fogáſért való tilalmakat, és abból következö büntetéſeket, 's több haſon-

Ex Art. A. 1619

ſonló dolgokat; közönséges *Conſtitutió* nélkül, a' Fö és Vic Tiſztek ne tselekedjenek, *ſub poena ducentorum florenorum.*

Ex Art. A. 1571. A' Tiſzteknek, és egyéb vélek járó ſzemélyeknek a' ſzokott *uſus*on kivül, ne *taxál*janak a' czirkálásnak idején-is.

Máſok marhájában kárt tehetö eſzközökkel, törökkel tsövekkel, kaptákkal vadáſzni olly' helyeken, a' hol kártó félhetö, a' mint eddig-is tilalmas vólt, ugy ennek-utánna is, mind Vármegyéken, Székelységen, és egyéb helyeken is tilalmas légyen, úgy-hogy, ſem Tiſztek, ſem más *privatus* ember, máſnak kárára és *injuriá*jára fel-ne ſzabaditsa, *ſub poena fl.* 12. *ac refuſionis damni.*

EDICTVM LIII.

1585. A' Czirkálásban való *executió*k dolgában, az egyéb ott való rendek-is, a' Székely Nemeſségnek *Articulus*ihoz alkalmaztaſsák magokat.

EDICTVM LIV.

1649. A' Gyilkoſságnak *caſus*ában az a' régentén bé-jött, 's keresztyénséghez nem illendö ſzokás, melly miatt a' hólt teſt ſok ideig-is föld ſzínén tartatott, úgy-mint a' melly mondatott tetemre való hívásnak, ugyan akkor való hit feladásnak, azért való fizetéſſel együtt, viſzont a' melly halál újitáſnak hivattatik; mind ezek a' Székelység közzül *in perpetuum tollál*tatnak.

EDICTVM. LV.

1597. 1621. A' Gyüléſekre válaſztatott embereknek költségekre a' Lófejek, és egyéb rendek-is az eddig *obſervál*tatott *uſuſ*ok ſzerént *contribuál*ni tartozzanak.

EDICTUM LVI.

1607. A' Maros Széki Székely Darabantok Görgény Várához való ſzolgálattól *eximál*tattak, és több Székelyek közzé azon ſzabadsággal *incorporál*tattak.

EDICTVM LVII.

1609. A' Székelyeknek midön fel-kelletik ülni, ne a' Vármegyén, ſe a' Száſzságon, hanem a' magok földén gyülekezzenek,

exci-

*excipiál*ván ,a' ſzükségnek mivóltához-képeſt, a' Fejedelmeknek affélékröl való parantsolatjokat, *alioquin* a' Tiſztek *obſervál*taſsák *ſub poena fl.* 200.

EDICTVM LVIII.

A' Vicé Király-Bírák a'Székelységen hadi *expeditió*ból hon maradhatnak,

EDICTVM LIX.

A' Hadban ſzólgáló Székelység békeſséges időben való poſtálkodásra ne eröltetteſsék, hanem a' Tiſztek rendeljenek bizonyos és arra alkalmatos ſzemélyeket, *ſeponál*ván egyéb *privatus reſpectus*okat, kik mind Fejedelmekhez, mind pedig a' ſzomſzéd Orſzágokra a' ſzükséges dolgokban poſtálkodjanak.

EDICTVM LX.

SZent Mihályfalvi Vitézlö rend, az Aranyas Székiekkel, egyenlö állapotban és tereh viſelésben rendeltetett. *Ex Art. A.* 1625.

EDICTVM LXI.

A' Maros Székiek a' Czirkálásnak idején, a' magok eddig való *uſus*okban hagyattattak, felljebb való tereh viſeléſsel ne *onerál*taſſanak.

EDICTVM LXII.

GRatuitus *labor*nak *praeſtalás*ától a' Székelység *immunis*sá tétetett, a' mint az Orſzágnak egyéb *Statusi*-is külömben *ordinarie* nem tartoznak; hanem ha mikor valamelly *extraordinarius caſus*ban, *iisdem Statibus conſentientibus*, közönséges Orſzág végezéséböl történnék. 1680.

EDICTVM LXIII.

MInt egyebek, úgy a' Székelyek-is, ha mikor *extra Regnum* Fejedelmek, vagy a' Haza ſzolgálatjában küldettetnek elegedendö költség adaſſék nékik, a' ſzolgálathoz és úthoz képeſt; ide nem értvén a' rend ſzerént Oláh Orſzágokra, vagy máſuvá való poſtálkodáſt, küldözéſt, vagy hírek tudására, vigyázásra a' Tiſztektöl *expediál*tatni ſzokott embereket. 1630.

EDI-

EDICTVM LXIV.

ORdinarie a' Székelység Fejérváratt Gyalogot állatni nem tartozik, ſem Só ſzállításra, vagy egyéb tereh viselésre ne kénſzeritteſſenek.

EDICTVM LXV.

Ex Art. A. 1634. A' Vér birság dolgából a' Székelység Tiſzti elött pereljen, és a' Tiſztek-is az *uſus* ſzerént birságolják.

EDICTVM LXVI.

JÖvevény, idegen, ſellér emberek, kik ſem Záſzlók alatt valók, ſem bizonyos földes Urok nintsen, ha magokat Jobbágyúl kötik valakinek, az ollyanokat ſem Vármegyéken, ſem Székelységen a' *Fiſcus* máſnak ne *conferálja*; az *impetrans*nak-is abbéli *impetratiója*, *tanquam ſiniſtre expoſita* erötelen légyen; bújdosó, Uratlan, Záſzló alá-is nem tartozó embereket pedig, a' *Fiſcus conferál*hat, a' kinek akarja.

EDICTVM LXVII.

A. 1622. A' Székelység közzül, kik Fejedelmeknek vagy máſoknak ſzólgálatjára adják magokat, hon való közönséges tereh viseléſtöl *immuniſok* légyenek.

EDICTVM LXVIII.

1639. AZ emberi emlékezettöl fogva, mindenkor *Parochialis fundus*nak tartott helyeken lakó emberek, ha ſem Záſzló alatt valók, *de jure Regni*, ſem egyéb iránt máſok *praetenſiója* alatt lévök, Falú közzé való ſzolgálattal nem tartoznak; de az egyéb akármi módon biratott *fundus*okról a' Falubéliekkel egy-iránt tartoznak.

EDICTVM LXIX.

1640. 1653. UDvarhely Városán boroknak, és ſzekereknek való általvivéſe és hordáſa ſenkitöl ne *impediál*taſsék, azzal másképen nem *abutál*ván; ugyan ott kiknek földök vagy rétek *Fiſcus* ſzámára *applicál*tattak vólt, ha eddig nem *reſtituál*tattak, *contentatio*, vagy a' földeknek 's réteknek *reſtitutiója* ígértetik.

EDI-

EDICTVM LXX.

A' Ló-kötö helyek dolgából maradjon-meg eddig való *usus*, melly az vólt, hogy az ollyan helyeken a' hadban ſzólgáló ſzabad emberek ſzoktak lovakot tartani; úgy mindazonáltal hogy ſzegénységet-is ne rekeſzſzék-ki a' Falu közönséges határának élésétöl. *Ex Art. A.* 1643.

EDICTVM LXXI.

A' *Fiſcus*nak Székelységen lévö Jobbágyi-is mindenekben a' Szék Törvényihez alkalmaztaſsák magokat. 1642.

EDICTVM LXXII.

HÁrom Széken Málnás nevü Falu határán az Olt vizén való hid tartáſt, ezután-is azok *continuál*ják, kik ennekelötte, *ſolutis de jure ſolvendis*.

EDICTVM LXXIII.

A' Só Aknai Kamara Iſpánok, Kamara *Praefectus*ok, és Harmintzadoſokhoz tartozandókkal, vagy magokkal, *ratione haereditatum*, ha melly *cauſak movealt*atnak, a' Szék Törvényéhez alkalmaztaſſanak, és mind *Proceſſus*ok, mind pedig *Appellatiò*k a' ſzerént *obſervál*taſſanak.

EDICTVM LXXIV.

A' Zetelakiak, és két Oláhfalviak, Törvények dolgából a' Széktöl *dependedl*janak, és elöttök *agitál*andó *cauſá*jokat a' derék Székre-is el-botsáſsák, a' *Fiſcus*nak-is a' mivel tartoznak, *praeſtál*ják, *ſub poena fl.* 200.

EDICTVM. LXXV.

AZ 1639-eſztendöbéli *Edictum*ok *observál*tatni végeztetnek.

Száſzságról.

EDICTVM LXXV.

A' Lézzegö, tsavargó és bújdosó, ſzegénységet ſanczoltató, és egyéb *insolentiá*kat tselekedö embereknek megfogáſok, büntetések felöl, az Orſzágnak közönséges afféle emberekröl való végezéſi *observál*taſſanak a' Száſzságon-is.

EDI-

EDICTVM LXXVII.

A' Száſzság között páſztorkodó, vagy egyéb-iránt igaz kézi munkájokkal élö külsö embereknek Jobbágyit, ſe czirkáláſnak idején, ſe egyébkor ártatlanul, és a' Törvény útja kivül, ſe a' Tiſztek, ſe utánnok lévök ne ſanczoltassák és *taxáljá*k, az eddig némelly helyeken követett *abuſus* ſzerént.

EDICTVM LXXVIII.

Ex Art. 1588. A' mint a' közönséges egyéb ingyen *Quartély*, és gazdálkodás, békeſséges idöben *tollál*tatott, úgy a' Fejedelmek lovainak tartáſival-is a' Száſzság nem terheltetik, ſzükség kivül Pénz nélkül való- borok el-foglaláſa ne légyen, söt midön bor vételre a' *Fiſcalis* Tiſztek ki-mennek, kész 1545. pénzel *contentál*taſſanak, 's az eſztendönként lenni ſzokott *Limitatio* ſzerént, a' bornak árra meg-adaſsék, az egy Fejervárra vett borokon kivül.

EDICTVM LXXIX.

A' Tiſztektöl meg-fogatott Latrokat *detentio*ra bé-venni, és meg-tartani, el-ſem botsátani azoknak akaratjok nélkül, tartozzanak, *ſub poena in Articulis generalibus expreſſa*, mind Száſz 's mind egyéb Városok.

EDICTVM LXXX.

VIzaknát Szeléſte Székből, régi *uſus* ſzerént tartozzanak ſegiteni munkáſok adásával, és nem a' több *Regius* 1637 *fundus*ról.

EDICTVM LXXXI.

A' Poſtálkodásnak állapotja, mind a' Nemeſségnek, mind pedig a' Szegénységnek könnyebbségéért hogy egy bizonyos karba állattaſsék, végeztetett.

Sidókról.

EDICTVM LXXXII.

A' 'Sidóknak ez Országban való ſzabados kereskedéſek, és az egy Fejérvárt lakhatáſok-is ſellérül meg-engedtetett: tsak hogy a' Városok *privilegium*nak, ſem pedig egyéb rendeknek ne *praejudicál*janak. Szól-

Szólgák állapotjáról.

EDICTVM LXXXIII.

A' Szólgáknak tsalárdsága és erköltstelensége miatt ſokak ſzoktak meg-károſodni, és egyéb-iránt-is *injuriál*tatni. Hogy azért a' jámborúl ſzolgált embereknek állapotjok megeſmérteſsék a' gonoſz ſzemélyektől, végeztetett, hogy a' melly Szólga az ö ſzegödségének idejét jámborúl el-töltötte, el-bútsuzván Urától, *Teſtimoniáliſt* végyen abéli igazságáról, az Ura-is adni tartozzék, ha valami egyéb igazitásra való akadálya a' dologban nintsen. Ha pedíglen Ura igaz ok nélkül *denegál*ná azt töle, azon Vármegyebéli, Székbéli Tiſzt vagy Nemes ember által, Városokon pedig Polgár ember által *requirál*taſſa Urát, és ha ugy-is nem akarná, azok tartozzanak adni *Teſtimoniál*ist igazságáról, és ekképen légyen hiteles járáſa: *alioquin* ha illy' *Teſtimonial*iſſa nem lenne, *reſidentiát*lan, vagy nem Nemes ember lévén, akármelly Tiſztektöl-is meg-fogattaſsék, és mind addig tartaſſék; miglen dolgát el-nem igazitja.

Ha ki pedig minden hiteles bizonyság nélkül afféle Szólgát fogadna, annak elébbi Ura, hogy ha töle ideje és ſzegödsége el-töltéſe kivül ment-el, az ide alább meg-írt mód ſzerént *repetál*taſsa; de ha eſztendejét el-töltötte-is, mindazáltal ha Urát betstelenül, annál inkább meg-kárositva hagyta-el, a' kinél fel.találja, mint afféle *ſuſpectus* embert, kezébe kéretvén, ha nem adja, *comperial*tatván vétkes tselekedeti, *cum poena homagiali readjudicál*taſſék, és a' tselekedett véteknek mivólta ſzerént, a' tselekedönek-is ugyan akkor *poena infligál*taſsék; hogy-ha pedig méltatlanul patvarkodott, *cum poena homagiali abſolvál*taſsék a' kézbe kért Szólga. *Ex Art. A.* 1592.

EDICTVM LXXXIV.

A' Melly Szólga ſzegödött idejét jámborúl ki-tölti, 's annak Ura *contentál*ni nem akarná, a' Tiſzteket *requirál*ván, azok *admonedl*ják, és a' dolognak vóltaképen végére menvén, ha *A.* 1566. 1592.

*comperál*tatik igaz *praetensió*ja, és az *admonitio*ra-is *contentál*ni nem akarná, tartozzanak Urának javaiból *satisfactiot* tenni a' Tiſztek, magok fáradságának jutalmát-is meg-venni: úgy mindazáltal, hogy ha kar tétét, vagy egyéb méltó okát nen *camprobál*hatná az *Exponens*nek Ura.

Salvus Conductusokról.

EDICTVM LXXXV.

HOgy mind a' ſzegény köſség, 's mind pedig egyéb rendbéli emberek a' magok dolgokban járó avagy küldözö emberektöl ne terhelteſſenek, 's azonközbe pedig a' Fejedelmek és Haza dolgaiban való vígyázáſok és tudóſitáſok megne akadékoztaſſanak, végeztetett, hogy a' Fejedelmek után való egyéb rendbéli, 's kiváltképen pedig a' ſzomſzéd Orſzáſzágok felöl való ſzélybéli Fö Tiſzteknél, Fejedelmek *Salvus Conductus*i, avagy tzímeri légyenek, a' hol a' Fejedelmek ſzükségesnek lenni ítélik, hogy az állapotoknak és dolgoknak kívánságok ſzerént, a' Fejedelmeket, és a' kiket illik, *tempeſtive* tudóſithaſſanak; mellyekkel azok-is tartozó köteleſségek ſzerént, ſe ne *abutál*janak, ſe magok *privatum*ára ne forditsák.

Taſnádiakról.

EDICTVM LXXXVI.

Ex Art. A. 1609. 1639. TAſnád Városának *Privilegium*a, mind pedig az ott való Nemeſségnek *praerogativája*, *in quantum rite et legitime ſunt emanatae, legibusque regni non contrariantur, Dominoque terreſtri non praejudicant*, helyben hagyattattanak.

Torda Városa.

EDICTVM LXXXVII.

AZ O Tordai Város, a' régi háboruságos idökben igen elpuſztulván, és mind eddig-is magoknak épüléſt nem vehetvén, végeztetett, hogy valakiknél arról való *Specialis Salvus*

vus Conductus, vagy Fejedelem czimere nem léſzen, ſe poſta ló és ſzékér adáſſal, ſe ingyen való gazdálkodáſſal ne tartozzanak; Város Bírájának házára ne ſzáljanak; mindazonáltal illendö ſzállás rendeléſsel, pénzekért való gazdálkodáſſal az úton-járóknak tartozzanak. Az ott lakos Só-vágók a' Városbélieket az Aranyaſon lévö hídaknak tsinálásában, jég menéskor, és a' vizen együtt való óltalmazásban ſegéljék, Tó és Malom gátok 's útak tsinálását, Város örizését, a' régi *uſus* ſzerént egy-iránt viſeljék a' Városiakkal: A' Törvény dolgából-is a' Város Birájától hallgaſſanak.

Taplocza nevű helyről.

EDICTVM LXXXVIII.

ANno 1626. *Articulo* 15. *concluddl*tatott, hogy Taplocza illyen okkal és *Conditio* alatt maradjon helyben, hogy ſemmi tojvajlás, or gazdaság, lopás köztök ne találtaſsék, és ha valami gonoſztévök, tolvajok, és orvok köztök, vagy határokban történnének lenni, tartozzanak mindjáráſt megfogni, és Iſpán kezébe adni; Ha pedig azok olly' feleſen vólnának, hogy a' Falubéliek vélek nem birnának, mindjáráſt hirré tegyék; a' tolvajokat pedig az idö alatt maſuvá ne igazitsák; *alioquin* ha ez ellen tselekedni *comperiál*tatnak, a' Falu onnét el-puſztittaſsék, és a' lakoſi-is érdemek ſzerént meg-büntetteſſenek. *Ex Art. A.* 1651.

Várad és több Vég-helyekről.

EDICTVM LXXXIX.

VÁradra *ſignanter*, mint az Orſzágnak ollyan derekas Bástyájára, de söt több Vég helyeire-is az Orſzágnak, és a' benn lévö Várakra, azokban lévö *Praeſidium*okra, hogy a' Fejedelmek ſzorgalmatos gondot viſelvén, ha mikor azoknak épitéſek *continuál*tatik, hogy olly' emberekre-is bizattaſsék a' költség, a' kik nem másra, hanem tsak arra *convertál*ják, végeztetett, úgy-hogy épitö Meſter, ki a' *gratui-* *A.* 1593. 1572. 1591.

tus labort percipiálja, erogálja, rendelteſsék, és annak fizeteſe-is ki-ſzólgáltaſsék.

Vámokról,

EDICTVM XC.

A' melly Szekereken akármelly Ur, vagy Nemeſség ſzámára való éléſt, avagy akármi terhet viſelnek, akár magok Jobbágyiból, 's akár idegenekből álló afféle Szekeres emberektől, ſem menö, ſem viſzſza térö útjokban Vámot *exigál*ni ne méréſzeljenek; melly hogy bizonyoſabb légyen, az ollyan Szekeres embereknél bizonyos és hiteles *Teſtimoniál*is légyen; melly ellen ha ki tselekednék, *eo facto* azon helynek Tiſztviſelöi *fl.* 12. *exequal*janak rajta; haſonlóképpen ha hamis czédulával élnének, azok-is azon *poenán* maradjanak, *eo facto*, és *exigál*taſsék-is rajtok, *comperta tamen rei veritate.* A' kik *Fiſcus* ſzámára való éléſt vagy dézmát viſelnek és ſzállitanak, azok-is ſe Váradgyai, ſe Balásfalvi hídakon, ſe egyebütt Vám adáſsal ne tartozzanak.

Ex. Art. A. 1601.

1630.

EDICTVM XCI.

A' Kiké a' Vámok jövedelme, azok tartsák a' hidakat, és egyéb ſzükséges töltéſeket, máſok pedig arra ne erölteſſenek; és ha kik ſzabad akaratjokból ſegitenének *requiſitio*jokra a' Vámnak *Poſſeſſor*inak, Vám adáſſal ne tartozzanak.

A' Vám adó helyeken-is pedig, az elébbi *uſus* felett való ſzokatlan Vám adáſſal ne terhelteſſenek, és a' melly helyeken ez elött a' Vámok *publicis Conſtitutionibus tollal*tattak, magok *authoritás*okból fel-állatni ne méréſzeljék, *ſub poena fl.* 200. *ſignanter* az Aranyai Vám-is *tollál*tatott.

EDICTVM XCII.

RIkában, Kézdi-Vásárhelyt, Zágonban, *ſignanter* ez helyeken-is Vám adáſſal a' Nemeſség nem tartozik, Tordán-is a' ſzerént; ſe pedig Nemeſség ſzámára való tereh hordozó Szekereſeken Vám ne véteſsék.

1636.

Az

Az új Tordai hidon mind Koloſi ſzekerek, és egyebek-is Vámot adjanak, ha által járnak rajta. A' ſzerént az O Tordai hidon-is; egyéb-iránt a' Koloſiaknak Vám nem adásról való *Privilegium*ok, más helyeken helyben maradjon. *Ex Art. A.* 1636.

A' Lampérti Vám azoktól véteſsék-meg tsak, kik azon határra reá mennek; más Falu határára pedig a' Szekereſeknek eleibe ne menjenek; *alioquin* az ellen tselekedö Nemes ember *evocál*taſsék: Ha pedig Jobbágya tselekedi, Törvény kéretteſsék reája; és *juxta poenam Articulorum* büntetteſsék.

A' Tsutsi Vámot biró *Dominus Terreſtris*, a' Fejedelem méltóságos ſzemélye elött Vámjáról való igazságát *producál*ni tartozzék, és ott véteſsék igazitásba, ha méltán *exigál*tat-é Vámot avagy nem. 1633.

Vásárok állapotjáról.

EDICTVM XCIII.

A' Vásárokon ſok rend kivül való *exactiok exerceál*tatnak a' bé-viendö és el-adandó marháktól, mellyek miatt mind a' Szegénység terhelödik, mind pedig ſok rendbéli emberek meg-fogyatkoznak: Végeztetett annakokáért, hogy az eleitöl-fogván való *uſus* ſzerént, az egy Vásári Vámot meg-adván egyéb idöben is, de kiváltképen Vásároknak és Sokadalmaknak idejében, ſemmi *exactió*val a' ſzegénység ne terhelteſsék: bé-viendö marhájokat ſzabadoſon adhaſsák azoknak, kik meg-venni akarják; 's hogy valaki többire feleſzeg árrán kérvén, azzal más meg-vévöt el-rekeſztheſſen; vagy-hogy el-nem adhatván marháját, ki-vinni ne engedjék, le-rakatni ſe kénſzeritsék. Az Orſzágban el-kelö *monetá*kon, hogy marháját adhaſſa minden rend, annak módja ſzerént válthaſſa-is, azoknak meg-külömböztetéſe nélkül, meg-engedteſsék, *ſub poena ducentorum florenorum per Inſpectores Limitationum exigenda.* 1622.

EDICTVM XCIV.

A' Fejedelmek ſzámára való vásárláſok, Portai és egyéb mi-vek- 1630.

vekre való ezüſt és arany adás, a' Tárházakból *adminiſtrál*-taſſék, annak ſzokott rendi ſzerént.

Váradról.

EDICTVM XCV.

Ex Art. A. 1610. A' Váradi Városi rend-is Fejedelmek *Compulsorium Mandatum*ara meg-eskünni tartozzanak, a' ſzerént az ott való Bírák és Polgárok-is.

EDICTVM XCVI.

1632. A' Váradi Városban lévö sáros útzákat, és azokban lévö gátokat illy' móddal töltsék, hogy a' Nemeſség harmad-réſzét a' Vitézlö rendel együtt, két réſzét a' Városi rend tsinálja: 's mivel közönséges jó, a' Váradi Kapitány el-intézvén, a' mi a' Czéhekre háromlik, épitsék ök-is.

EDICTVM XCVII.

1640. A' Váradi Kovátsok úgy *induſtriál*kodjanak; hogy a' Vár és Város az ö munkájok miatt meg ne fogyatkozzék meſterség ſzerént való ſzolgálatjokban; *alioquin* magok léſznek okai *Privilegium*oknak meg-sértödésének. Mindazonáltal Sokadalmaknak ſzabad idején, mind Kováts, és egyéb Meſterek mívei máſunnét-is bé-hozattaſſanak.

EDICTVM XCVIII.

1640. A' Váradi *Seſsionatus* Nemes emberek a' Város közé *juxta deliberationem Tabulae Principalis in Anno* 1638. *emanatam* adót adni tartozzanak, arról *emanalt deliberatio* ſzerént, melly *cum omnibus circumſtantiis declarál*va vagyon; melly ezután-is *obſervál*taſsék *ſub poena ibidem expreſſa*. Haſonlóképpen az 1648-eſztendöbéli arról irott *Articulus*-is *obſervál*taſsék.

1653. A' melly *Controverſia* pedig, az akkori ki-botsátott *Commiſſarius*ok által köztök ennek-elötte réſz ſzerént *complandál*tatott; arról való igazitás ennek-utánna-is *obſervál*taſsék *inviolabiliter*; de mivel az egyenetlenség köztök máig-is tellyeſséggel nem *ſopialtatott*; hogy annak hátra maradotr réſzének el-igazitására a' Fejedelmektöl bizonyos *Commiſſarius*ok ren-

rendelteſſenek, kik elött a' köztök ennyi idötöl fogván fenn forgó egyenetlenségnek vége ſzakadjon, végeztetett.

EDICTVM XCIX.

A' Váradi Vár árka ásása miatt, a' kinek házok el-eſett vagy el-eſnék, károknak *refuſió*jának *modalitas*a felöl az Ország és a' Fejedelem, hogy *deliberál*ni fognak, ígértetett. *Ex Art. A.* 1649.

Vasról.

EDICTVM C.

HOgy a' Vaſnak *uſus*sa ez Orſzágban bövebb leheſſen, ſenki külömben ki-vinni ne méreſzelje, végeztetett, hanemha ſemminémü helyben, ſem Városokon el-nem kelne igaz árrán, és arról elégséges *Teſtimonialis*sa lenne, *ſub poena amiſſionis mercium*. 1628. 1635.

Zaránd Vármegyei dolgokról.

EDICTVM CI.

JEnö Várának épitésére rendeltetett és ſzakaſztatott Zaránd Vármegyének alsó járáſa, és annak idejében lenni ſzokott *gratuitus labor* oda *praeſtál*taſsék. A' ſzerént azon Vármegyének adója-is a' Jenei *Praeſidium*nak *intertentio*jára *convertál*tatott. 1615.

Zaránd Vármegyében, a' ſzegénység közt való Dézmálásnak módja, a' regi ſzokás ſzerént *obſerváltatni* végeztetett.

Zaránd Vármegyében, a' ſzerént máſutt-is, Uroktól *manumittál*tatott emberek, örökségekröl adót adni tartozzanak a' ſzegénység közzé, ha nem *Nobilitatus*ok, a' ſzerént mint az adóknak *Series*sében vagyon.

EDICTVM CII.

FEjérvármegyében Oláh Rákos, és Aranyas Széken Hidas nevü Faluknak *controverſiá*ban forgó határoknak el-igazittására egy illendö bizonyos napra, Húſzár Péter, Bethlen János, Lázár György, Torma Péter, a' Fejérvári egyik Kaptalan Bárdi István, és a' Kolos-Monoſtori *Convent* Pálfi István ki-botsáttatnak, úgy-mint erre *deputatus Commiſſarius*ok,

hogy

hogy *ad faciem loci litigioſi* ki-menjenek, és ottan mind a' két félnek igazságát meg-értvén, *exhibitait diſcuſsio* alá vévén, igazitsák *finaliter* úgy-el a' dolgot, hogy az egyenetlenség köztök meg-ſzünjék.

EDICTUM CIII.

PArajd és Sófalva nevü Faluk között lévén fenn régtől fogva határ végett *controverſia*, hogy az erötlenebb az eröſsebbtöl *praeter jus et æquum* el-ne nyomattaſsék, végeztetett, hogy egy bizonyos napon egyik Itélö Meſter Lázár György, Udvarhely Széki Tiſztekkel ki-menjen, és mind két félnek igazságát elö kiványán, a' két Falunak határát egymáſtól *ſeparalja*, hogy így e' *controverſia*-is köztök végképpen *ſopidl*taſsék.

CONCLUSIO.

NOS *itaque, qui nihil prius potiusque habemus, quam Ditiones noſtras Legibus et Statutis aeque ac armis regere et defendere, accepto tali Conſtitutionum Syſtemate, votisque ac Suplicationibus Dominorum Regnicolarum benevole exauditis, cum opus illud nihil niſi antiquis et recentioribus Decretis, et Juribus conſonum experiamur, et rem earum cum Legibus et Sanctis prioribus, et recepta Conſvetudine, methodo licet diversa, uſui quippe accomodatiori, coutineat; non potuimus non illi aſſentiri, imo quod omnes continentias, Articulos, et puncta, ratas, gratas, et accepta habentes, pro Dominis Regnicolis et eorum poſteris univerſis valituras acceptavimus, approbavimus, et confirmavimus, promittentes nos benigne, omnia in illis contenta tam nos ipſos obſervare, quam per alios obſervari facere. prout acceptamus, approbamus, et canfirmamus, harum noſtrarum chirographo et ſigillo noſtro munitarum vigore, et teſtimonio literarum mediante.* Datum in Civitate noſtra Alba Julia, die decima quinta Martii, Anno Domini Milleſimo Sexcenteſimo

ſimo Quinquageſimo Tertio, Principatus vero noſtri Quinto. *Spectabilibus, Magnificis. Generoſis ac Egregiis Stephano Haller de Hallerkö, Küküllöiens. Francisco Rédei de Kis - Réde, Maromaroſiens. Stephano Seredi de Görtsön; Arcis et Praeſidii noſtri Szathmarienſis Capitaneo Supremo, et Kraſzna ac Szolnok mediorls: Johanne Kemény, de Gyerö - Monoſtor, Exercituum noſtrorum Campeſtrium Generali, Conſiliario, Aulae noſtrae, ac Arcis et Diſtrictus Fogaraſienſis Capitaneo Suptemo, Decimarum Univerſarum Arondatore etiam Supremo, et Albenſis Tranſilvaniae; (qui in adornan-do iſthoc opere plurimus fuit) Francisco Bethlen de Keresd, Aulae noſtrae Magiſtro Supremo, et dicti Albenſis Tranſilvaniae; Stephano Sulyok de Szopor; Theſaurario noſtro, et dicti Küküllöienſis; Acacio Bartsai de Nagy Bartsa, Diſtricruum Karanſebeſienſis et Lugoſienſis Bano, in Judiciis Locumtenente noſtro, et Hunyadienſis; Gabriele Haller, de dicta Hallerkö, Arcis ee Praeſidii noſtri Boros Jeneienſis Capitaneo Supremo, et de Zaránd, Comitatuum honores tenentibus. Item Thoma Baſſa de Zabola, Trium Sedium Siculicalium. Szepſi Kezdi, et Orbai: ac Stephano Petki de Királyhalma, Sedium itidem Siculicalium Csik, Gyergyó, et Káſzon, Capitaneis Supremis, Conſiliariis noſtris, operis praetacti Examinatoribus, Cenſoribus et Approbatoribus; Item Johanne Bethlen, de dicta Keresd, Comite Supremo Comitatus Tordenſis; Georgio Vitéz de Bikallya; Francisco Orbán, de Lengyelfalva; Petro Torma de Girotk; et Stephano Szentpáli, de Homoród Szent Pál, Tabulae noſtrae Judiciariae Aſſeſſoribus, Magiſtro Georgio Lázár, de Gyalakúta,*

Protonotario noſtro; Stephano Virginás de Várad, in Partibus Hungariae Regno noſtro Tranſilvaniae annexis, et Martino Sárpataki de eadem, in memorato Regno noſtro Tranſilvaniae Cauſarum Fiscalium Directoribus; nec non Stephano Köröſi, Michaeli Károlyi, de dicta Várad; et Franciſco Farkas, de Bögöz; Prudentibus item et Circumſpectis Johanne Reyzner, Civitatis noſtrae et Sedis Saxonicalis Cibinienſis Conſule, ac Johanne Literato, Civitatis etiam noſtrae Biſztricienſis Syndico, collectionem Articulorum induſtrie operantibus.